

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

Istorie

Clasa a VIII-a

Aurel Constantin Soare
Daniela Ana Cojocaru
Gabriel Grozav
Alina Pavelescu

art Klett

Acest manual este proprietatea Ministerului Educației și Cercetării.

Acest manual școlar este realizat în conformitate cu Programa școlară aprobată prin
Ordinul ministrului educației naționale nr. 3393/28.02.2017.

116.111 – numărul de telefon de asistență pentru copii

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

Istorie

Clasa a VIII-a

Aurel Constantin Soare
Daniela Ana Cojocaru
Gabriel Grozav
Alina Pavelescu

art Klett

Manualul școlar a fost aprobat de Ministerul Educației și Cercetării prin ordinul de ministru nr. 5523/07.09.2020.

Manualul este distribuit elevilor în mod gratuit, atât în format tipărit, cât și în format digital, și este transmisibil timp de patru ani școlari, începând din anul școlar 2020 – 2021.

Inspectoratul Școlar .....
Școala/Colegiul/Liceul .....

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT DE:

Anul	Numele elevului	Clasa	Anul școlar	Aspectul manualului*			
				format tipărit		format digital	
				la primire	la predare	la primire	la predare
1							
2							
3							
4							

* Pentru precizarea aspectului manualului se va folosi unul dintre următorii termeni: **nou, bun, îngrijit, neîngrijit, deteriorat.**

- Cadrele didactice vor verifica dacă informațiile înscrise în tabelul de mai sus sunt corecte.
- Elevii nu vor face niciun fel de însemnări pe manual.

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. Nicolae Păun, Facultatea de Studii Europene, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca
Prof. gradul I Mihai Stamatescu, Școala Aletheea, București

Redactor-șef: Roxana Jeler
Redactor: Mădălina Vătcu
Corector: Theodor Zamfir
Design: Faber Studio
Tehnoredactor: Ionuț Bănuță
Cartografiere: Răzvan-Mădălin Spiridon, Ionuț Popa

Activități digitale interactive și platformă e-learning:
Learn Forward Ltd. Website: <https://learnfwd.com>
Înregistrări și procesare sunet: ML Sitems Consulting
Voce: Camelia Pintilie
Credite foto și video: Dreamstime, Shutterstock,
Wikimedia Commons

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Istorie: clasa a VIII-a / Aurel Constantin Soare, Daniela Ana Cojocaru,
Gabriel Grozav, Alina Pavelescu. – București: Art Klett, 2020
ISBN 978-606-9089-57-6

I. Soare, Aurel Constantin
II. Cojocaru, Daniela Ana
III. Grozav, Gabriel
IV. Pavelescu, Alina

94

Pentru comenzi vă puteți adresa Departamentului Difuzare
C.P. 12, O.P. 63, sector 1, București
Telefoane: 021.796.73.83, 021.796.73.80
Fax: 021.369.31.99

www.art-educational.ro

Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate Editurii Art Klett.
Nicio parte a acestei lucrări nu poate fi reprodusă, stocată ori transmisă, sub nicio formă
(electronic, mecanic, fotocopiare, înregistrare sau altfel), fără acordul prealabil scris al Editurii Art Klett.

© Editura Art Klett SRL, 2020

Deșteaptă-te, române!

Versuri: Andrei Mureșanu

Muzica: Anton Pann

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!“ strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

Ce cuprinde manualul?

Acest manual cuprinde:

- a **varianta tipărită**, realizată într-un volum imprimat;
- b **varianta digitală**, cu un conținut similar celei tipărite, care oferă, în plus, activități multimedia de învățare și contribuie astfel la o mai bună înțelegere a conținutului disciplinei.

Ce propune acest manual?

Manualul de istorie pentru clasa a VIII-a propune o manieră modernă de abordare didactică a conținutului disciplinei, o tratare ce vizează dezvoltarea cognitivă și atitudinal-valorică a elevilor de gimnaziu.

Faptele istorice din istoria românilor sunt prezentate prin expuneri adecvate nivelului de vârstă, dar și prin intermediul diferitelor surse istorice (hărți, texte, ilustrații etc.), urmărindu-se dezvoltarea unor modele de interpretare a proceselor istorice, încurajarea spiritului analitic și de gândire critică ale elevilor, acceptarea și valorizarea pozitivă a diversității (culturale, sociale, politice, de gen etc.).

U1 Introducere

Lecția 1	10	Spațiul geografic natural
Lecția 2	12	Prin locurile istoriei românilor
EVALUARE	14	

Statuia „plăcut Măndruș Bucur”

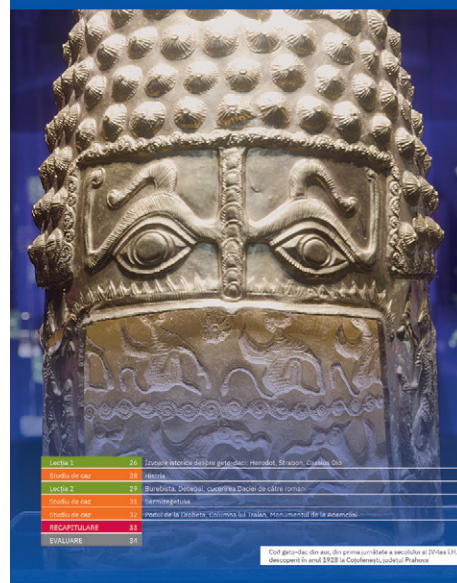
U2 Preistoria în spațiul românesc

Lecția 1	16	Epoca paleolitică
Lecția 2	18	Epoca mezolitică
Studiu de caz	20	Cultura Cucuteni și Hamangia
Studiu de caz	21	Cultura Lăzărița-Monteoru
Proiect de etică	22	Cultura Brănești - divană
RECAPITULARE	24	
EVALUARE	25	

Flora de la Frumosa (cultura Cucuteni)

U3 Geto-dacii

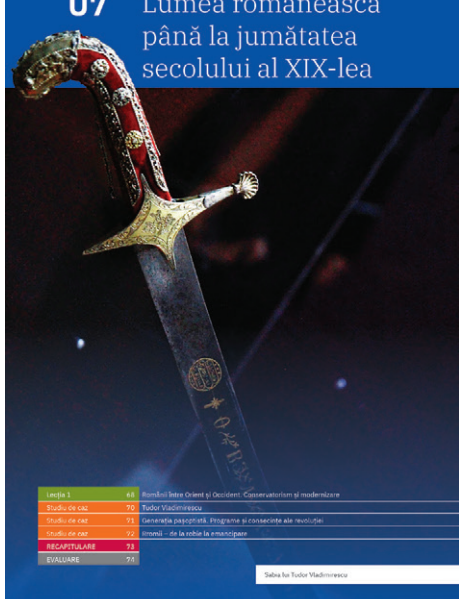

Lecția 1	26	Tronșii istoricilor dintr-o perspectivă: Herodot, Strabon, Cuvinele de
Studiu de caz	28	Herodot
Lecția 2	29	Burebista, Dacia, cucerirea Daciei de către romani
Studiu de caz	31	Sarmizegetiza
Studiu de caz	32	Podurile de la Drobeta, Columna lui Traian, Monumentul de la Apuzenei
RECAPITULARE	33	
EVALUARE	34	

Colț giră-dac din anul 161, în preajma orașului de secol al III-lea și al III-lea, dezvoltat în anul 172 în Cetatea de Scaun, județul Prahova

Manualul este structurat în 9 unități de învățare, ce respectă conținuturile prevăzute de programă

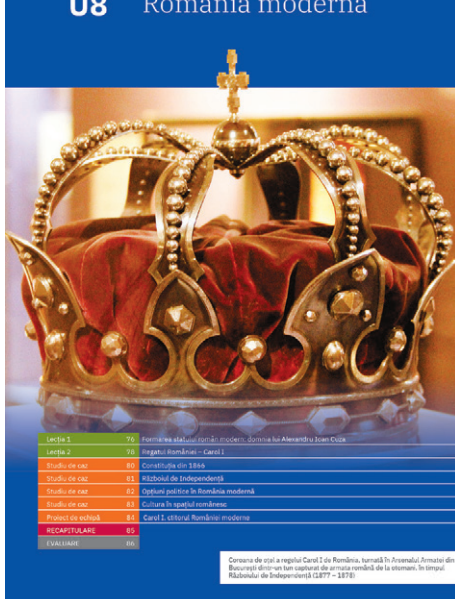
U7 Lumea românească până la jumătatea secolului al XIX-lea

Lecția 1	44	România între Otoman și Occident: Caracteristici și modernizare
Studiu de caz	70	Tudor Vladimirescu
Studiu de caz	71	Geneza și dezvoltarea mișcării revoluționare
Studiu de caz	72	1848 - de la robie la emancipare
RECAPITULARE	73	
EVALUARE	74	

Statuia lui Tudor Vladimirescu

U8 România modernă

Lecția 1	76	România stăpânită de țări moderne: domnia lui Alexandru Ioan Cuza
Lecția 2	78	Regatul României - Carol I
Studiu de caz	80	Constituția din 1859
Studiu de caz	81	Liberalism și independență
Studiu de caz	82	Opțiunea pentru România modernă
Studiu de caz	83	Cultura în spațiul românesc
Proiect de etică	84	Carol I, cultura României moderne
RECAPITULARE	85	
EVALUARE	86	

Coroana de reșă a regelui Carol I de România, țară în România în anul din București dintr-un set de copieri de arhivă români de la sfârșitul, în timpul Războiului de Independență (1877 - 1878)

U9 România secolelor XX - XXI

Lecția 1	88	România și Primul Război Mondial
Lecția 2	90	Marșul Unirii din 1918
Lecția 3	92	România interbelică: Economie și societate - Lumea urcând și lumea căzând
Studiu de caz	94	Criza și arhitectura modernă și tradiții rurale
Studiu de caz	95	Minoritățile naționale în România
Studiu de caz	96	Comuniștii din perioada interbelică
Studiu de caz	97	Trăiri politice în vremea sovietică și interbelică
Studiu de caz	98	Monarhia după Primul Război Mondial
Lecția 4	99	România în al Doilea Război Mondial
Studiu de caz	101	Procesul din România: creștii și românii
Lecția 5	102	România - Eșecul Comunismului
Studiu de caz	103	Revoluția din 1989
Studiu de caz	104	Viata cotidiană în perioada regimului comunist
Studiu de caz	105	Manipulare și propagandă: „Omul nou”
Studiu de caz	107	„Epoca Nicolae Ceaușescu”
Lecția 6	108	România în contextul globalizării
Lecția 7	109	Regimul politic democratic din 1989 până în prezent
Studiu de caz	110	Constituția României din 1991
Lecția 8	111	Integrarea europeană și mondială
RECAPITULARE	112	
EVALUARE	113	

Cum este organizat manualul?

Manualul conduce elevii, asemenea unui ghid, într-o călătorie de-a lungul epocilor prin istoria locurilor și a oamenilor care au trăit în spațiul românesc.

Prezentarea conținuturilor respectă logica fenomenului istoric, a demersului didactic frontal și individual (aplicații, teme de reflecție, proiecte, teme de sinteză, evaluări etc.) și adecvarea la competențele specifice vizate în programă. Abordarea tuturor temelor a avut în vedere raportarea la experiența cotidiană a elevilor de 13 – 14 ani și o parcurgere atractivă a conținuturilor, cu deschideri inter- și transdisciplinare (geografie, limba și literatura română, educație plastică etc.).

Cum sunt marcate activitățile multimedia interactive de învățare (AMII)?

- Activitate statică, de ascultare activă și observare dirijată a unei imagini semnificative
- Activitate animată (filmuleț sau scurtă animație)
- Activitate interactivă, de tip exercițiu sau joc, în urma căreia elevul are feedback imediat

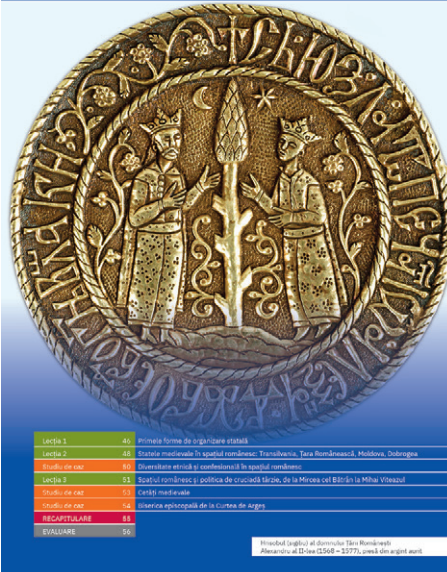
U4 Etnogeneza românească

Lecția 1	48	Nașterea etniei. Romanizarea. Cristianismul
Lecția 2	58	Așezarea etnică la sudul Dunării. Romanitatea orientală
Lecția 3	68	Poporul român, popor românesc
Studiu de caz	82	Surse istorice despre români și etnia mileniului I
RECAPITULARE	92	
EVALUARE	98	

Monumentul de la Adamina (190-100), detaliu al sării experimentale

U5 Evul Mediu românesc

Lecția 1	46	Prima formă de organizare etnică
Lecția 2	48	Etapa medievală în spațiul românesc: Transilvania, Tera Românească, Moldova, Dobrogea
Lecția de caz	60	Discuție etnică și profesională în spațiul românesc
Lecția 3	61	Spațiul românesc și politica de cucerire așezată, de la Mircea cel Bătrân la Mihai Viteazul
Studiu de caz	73	Castelul medieval
Studiu de caz	74	Episcopia episcopului de la Turnu de Argheș
RECAPITULARE	88	
EVALUARE	96	

Hrebedul (sigiliu) al domnului Ștefan Bănuș
Anularea al 10-lea (1468-1477), secolul al XV-lea

U6 Modernitatea timpurie

Lecția 1	98	Conștientizarea etnică. Epoca clasică
Lecția 2	60	Discuții etnică și profesională. Transilvania 1700-1740
Lecția 3	62	Secolul Renașterii
Studiu de caz	74	Școala arhitecturală. Cupola și altarul sintetic
RECAPITULARE	88	
EVALUARE	96	

Pisana Pisana (Băneasa) de la Pitești, secolul al XVIII-lea

Structura unei unități de învățare

- **Lecții** prevăzute în programă – variante de formulare a discursului didactic, care atrag și mențin atenția elevilor
- **Studii de caz** prevăzute în programă – organizate pe principiul învățării prin descoperire și care au ca țintă aprofundarea temelor vizate
- **Recapitulare** – esențializarea unității de învățare (conținuturi din lecții și din studii de caz)
- **Evaluare** – itemi obiectivi, semiobiectivi și subiectivi, însoțiți de baremul de notare

Structura unui studiu de caz

- **Introducere** – cadrul istoric al problematicei tratate în studiu
- **Cercetez surse istorice** – grupaj de surse diverse (imagini, text, hartă etc.) însoțite de cerințe care sprijină extragerea de informații relevante pentru tema studiului și exersarea gândirii inductive/deductive
- **Prezintă produsul cercetării mele** – sarcini individuale sau de grup prin care elevii valorifică informațiile dobândite, realizând un produs creativ

Structura unei lecții

- **Provocare** – prezentarea unei situații, de regulă însoțită de o imagine-pretext pentru a lansa întrebări ce orientează demersul cognitiv al lecției
- **Repere cronologice** – date cu caracter orientativ, oferite pentru o mai bună fixare a etapelor/evenimentelor esențiale pentru conținutul lecției
- **Mă informez** – textul lecției, sistematizat în baza logicii fenomenului istoric
- **Dicționar** – explicarea unor termeni/concepte-cheie pentru lecție
- **Aplic** – surse istorice diverse (hărți, texte, ilustrații etc.) însoțite de sarcini cu rolul de a consolida și aprofunda informațiile din textul lecției și de a exersa competențele prevăzute în programă
- **Portofoliu/Atelier/Investigație** – propuneri de activități cu caracter practic-aplicativ ce implică legături cu viața cotidiană, dezvoltarea gândirii critice și formularea unor concluzii asupra lecției

Cuprins

UNITATEA 1 Introducere 1.1, 2.2, 4.1	10	Lecția 1	Spațiul geografic natural
	12	Lecția 2	Periodizarea istoriei românilor
	14	EVALUARE	
UNITATEA 2 Preistoria în spațiul românesc 1.2, 2.1, 4.1, 4.2	16	Lecția 1	Epoca pietrei
	18	Lecția 2	Epoca metalelor
	20	Studiu de caz	Culturile Cucuteni și Hamangia
	21	Studiu de caz	Cultura Sărata Monteoru
	22	Proiect de echipă	Viața în Preistorie – dioramă
	23	RECAPITULARE	
24	EVALUARE		
UNITATEA 3 Geto-dacii 1.1, 2.1, 2.2, 3.1, 4.1	26	Lecția 1	Izvoare istorice despre geto-daci: Herodot, Strabon, Cassius Dio
	28	Studiu de caz	Histria
	29	Lecția 2	Burebista. Decebal; cucerirea Daciei de către romani
	31	Studiu de caz	Sarmizegetusa
	32	Studiu de caz	Podul de la Drobeta, Columna lui Traian, Monumentul de la Adamclisi
	33	RECAPITULARE	
34	EVALUARE		
UNITATEA 4 Etnogeneza românească 1.1, 1.2, 2.2, 3.1, 4.1	36	Lecția 1	Dacia romană. Romanizarea. Creștinismul
	38	Lecția 2	Așezarea slavilor la sudul Dunării. Romanitatea orientală
	40	Lecția 3	Poporul român, popor romanic
	42	Studiu de caz	Surse istorice despre români la sfârșitul mileniului I
	43	RECAPITULARE	
44	EVALUARE		
UNITATEA 5 Evul Mediu românesc 1.1, 2.1, 3.1, 4.1, 4.2	46	Lecția 1	Primele forme de organizare statală
	48	Lecția 2	Statele medievale în spațiul românesc: Transilvania, Țara Românească, Moldova, Dobrogea
	50	Studiu de caz	Diversitate etnică și confesională în spațiul românesc
	51	Lecția 3	Spațiul românesc și politica de cruciadă târzie, de la Mircea cel Bătrân la Mihai Viteazul
	53	Studiu de caz	Cetăți medievale
	54	Studiu de caz	Biserica episcopală de la Curtea de Argeș
	55	RECAPITULARE	
56	EVALUARE		
UNITATEA 6 Modernitatea timpurie 1.2, 2.1, 4.1, 4.2	58	Lecția 1	Constantin Brâncoveanu. Dimitrie Cantemir
	60	Lecția 2	Iluminism și reformism. Transilvania sub Habsburgi
	62	Lecția 3	Secolul fanariot
	64	Studiu de caz	Școala Ardeleană. <i>Supplex Libellus Valachorum</i>
	65	RECAPITULARE	
66	EVALUARE		

UNITATEA 7 Lumea românească până la jumătatea secolului al XIX-lea	68	Lecția 1	Românii între Orient și Occident. Conservatorism și modernizare
	70	Studiu de caz	Tudor Vladimirescu
	71	Studiu de caz	Generația pașoptistă. Programe și consecințe ale revoluției
	72	Studiu de caz	Rromii – de la robie la emancipare
	73	RECAPITULARE	
	74	EVALUARE	
1.2, 2.2, 3.1, 3.2, 4.1, 4.3			
UNITATEA 8 România modernă	76	Lecția 1	Formarea statului român modern: domnia lui Alexandru Ioan Cuza
	78	Lecția 2	Regatul României – Carol I
	80	Studiu de caz	Constituția din 1866
	81	Studiu de caz	Războiul de Independență
	82	Studiu de caz	Opțiuni politice în România modernă
	83	Studiu de caz	Cultura în spațiul românesc
	84	Proiect de echipă	Carol I, ctitorul României moderne
	85	RECAPITULARE	
	86	EVALUARE	
	1.1, 2.2, 3.1, 4.1, 4.2, 4.3		
UNITATEA 9 România secolelor XX – XXI	88	Lecția 1	România și Primul Război Mondial
	90	Lecția 2	Marea Unire din 1918
	92	Lecția 3	România interbelică. Economie și societate – lumea urbană și lumea rurală
	94	Studiu de caz	Orașul: arhitectură modernă și tradiții rurale
	95	Studiu de caz	Minoritățile naționale în România
	96	Studiu de caz	Constituțiile din perioada interbelică
	97	Studiu de caz	Ideii politice în lumea românească interbelică
	98	Studiu de caz	Monarhia după Primul Război Mondial
	99	Lecția 4	România în al Doilea Război Mondial
	101	Studiu de caz	Holocaustul în România: evreii și rromii
	102	Lecția 5	România – stat comunist
	104	Studiu de caz	Rezistența anticomunistă
	105	Studiu de caz	Viața cotidiană în perioada regimului comunist
	106	Studiu de caz	Manipulare și propagandă. „Omul nou“. Consecințe
	107	Studiu de caz	„Epoca Nicolae Ceaușescu“
	108	Lecția 6	România în contextul Războiului Rece
	110	Lecția 7	Regimul politic democratic din 1989 până azi
	112	Studiu de caz	Constituția României din 1991
	113	Lecția 8	Integrarea euroatlantică a României
115	RECAPITULARE		
117	EVALUARE		
1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2, 4.1, 4.3			
	118	Dicționar	
	120	Surse utilizate	

Competențe generale și specifice

1 Utilizarea în contexte diverse a coordonatelor și reprezentărilor despre timp și spațiu

- 1.1. Utilizarea coordonatelor de timp și spațiu în rezolvarea unor situații-problemă
- 1.2. Analizarea faptelor istorice utilizând coordonate spațio-temporale în contexte diferite

2 Utilizarea critică și reflexivă a limbajului de specialitate și a surselor istorice

- 2.1. Prezentarea unei teme istorice prin valorificarea informațiilor oferite de diverse surse
- 2.2. Argumentarea unei opinii referitoare la un fapt istoric prin utilizarea informațiilor provenite din diferite surse

3 Manifestarea comportamentului civic prin valorificarea experienței istorice și a diversității socio-culturale

- 3.1. Valorificarea experiențelor istorice oferite de acțiunea personalităților/grupurilor în contexte istorice variate
- 3.2. Realizarea de proiecte care promovează diversitatea socio-culturală

4 Folosirea autonomă și responsabilă a instrumentelor necesare învățării permanente

- 4.1. Realizarea unor investigații istorice prin utilizarea resurselor multimedia
- 4.2. Inițierea, dezvoltarea și aplicarea de proiecte individuale și de grup valorificând diverse experiențe istorice
- 4.3. Adaptarea perspectivelor transdisciplinare în abordarea unor probleme sensibile și controversate în istorie și în viața cotidiană

U1 Introducere

Lecția 1	10	Spațiul geografic natural
Lecția 2	12	Periodizarea istoriei românilor
EVALUARE	14	

Spațiul geografic natural

Turmă de oi în Munții Rarău la începutul secolului al XX-lea

Transfăgărășanul, bine-cunoscută cale rutieră

Sighișoara, orașul vechi

Provocare

Spațiul geografic este divers ca forme de relief și peisaj. Analizându-l, descoperim elemente ce ajută la cunoașterea și înțelegerea în profunzime și din perspective multiple a lumii contemporane. De regulă, intervenția oamenilor asupra mediului geografic are ca scop o schimbare pozitivă în viața acestora. Te-ai întrebat vreodată în ce măsură înfățișarea unui loc – cum sunt cele din imaginile de mai jos – reprezintă efectul muncii oamenilor și în ce măsură este un rezultat al modificării mediului natural? În cele ce urmează, vei descoperi cum spațiul geografic a devenit spațiu istoric prin intervenția permanentă a oamenilor și cum acesta a influențat viața de zi cu zi a locuitorilor acestor meleaguri.

Mă informez

Evoluția permanentă a spațiului

Despre spațiu nu se poate spune niciodată că este definitiv fixat; acesta, dimpotrivă, se găsește într-o permanentă modificare, realcătuire, fiind rezultatul relațiilor diverse dintre indivizi și grupuri umane cu mediul geografic. În funcție de natura relațiilor dintre diferite categorii și grupuri sociale din fiecare epocă istorică, oamenii au realizat clădiri cu funcții politice, economice, culturale, artistice, administrative specifice. Aceste construcții au modificat mediul geografic.

Spațiul geografic al României

Dezvoltarea noastră istorică a fost determinată de configurația geografică a spațiului românesc. Armonios, teritoriul românesc cuprinde formațiuni geografice variate și multe resurse necesare activităților oamenilor. Situată în nordul Peninsulei Balcanice și acoperind o suprafață de 238 397 km², România este o țară:

- **carpatică** – două treimi din Munții Carpați se află pe teritoriul său. Carpații românești au o lungime de 910 km. Datorită caracteristicilor locale, au apărut și așezări permanente (în depresiuni și pe culoarele de vale), și așezări temporare (odăi, sălașe), până la altitudinea de 2000 m.
- **dunăreană** – întreg sectorul inferior al fluviului Dunărea – 1075 km – se află pe teritoriul nostru. În prezent, prin intermediul Dunării, al Rinului și al canalelor Main-Rin și Dunăre-Marea Neagră, se realizează legătura între Marea Neagră și Marea Nordului.
- **pontică** – cu ieșire la Marea Neagră, cu țărm românesc de 245 km și litoral ce conferă țării multiple avantaje economice. Delta Dunării reprezintă cea mai nouă unitate naturală din România și este un teritoriu descris încă din Antichitate de Herodot, Strabon, Ptolemeu sau Plinius cel Bătrân. În anul 1991, Delta Dunării a fost inclusă, ca rezervație a biosferei, în Patrimoniul Mondial UNESCO.

Castelul Bran

Munții Carpați, Dunărea și Marea Neagră constituie triada componentelor naturale ce au generat individualitatea spațiului românesc.

Relieful României

Relieful țării se dispune în trepte concentrice, determinând o ordonare simetrică (munte, deal, câmpie) și echilibrată (fiecare ocupă aproximativ o treime din suprafața țării: munții – 28%; dealurile și podișurile – 42% și câmpiile – 30%). În prezent, densitatea medie a populației în România este de 92 de locuitori/km², depășind media europeană.

Accesibilitatea terenului a înlesnit legăturile între zonele locuite și a creat condiții pentru dezvoltare etnică, religioasă și culturală. Prin condițiile naturale favorabile vieții, regiunile de dealuri și de podișuri reprezintă aria cu cea mai largă dezvoltare a așezărilor omenești. Încadrată în zona de climă temperată, cu o rețea de ape curgătoare bogată, dispusă radial, România constituie un spațiu prielnic pentru desfășurarea activităților economice, culturale, artistice etc. în concordanță cu interesele, dorințele și așteptările oamenilor acestor locuri.

Cadrul natural și istoric românesc

Cadrul natural al României a favorizat dezvoltarea istorică a locuitorilor acestui teritoriu. Permanența românilor pe aceste meleaguri și rezistența lor în fața încercărilor de încălcare a pământului țărilor române au fost susținute de valorificarea particularităților mediului natural, a bogatelor resurse naturale.

Legăturile oamenilor cu mediul se reflectă și în ocupațiile străvechi (păstoritul, cultivarea plantelor), în obiceiurile și tradițiile sale, în felul în care românii și-au pus amprenta asupra mediului natural în care și-au desfășurat viața de zi cu zi.

DICTIONAR

peisaj

proiecție în spațiu a relației dintre componentele sale (relief, climă, sol, hidrografie, faună, activitate umană)

spațiul geografic natural

totalitatea componentelor geografice naturale și antropice ale unui teritoriu

Obiceiu Caprei

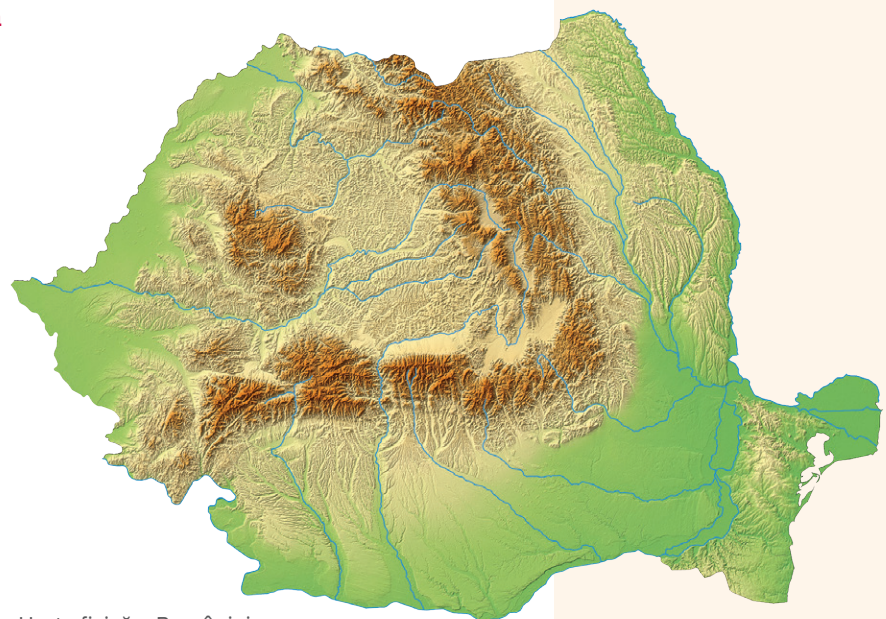
Aplic

I. Harta fizică a României

- 1 Localizează pe hartă zonele de munte, podiș și câmpie.
- 2 Precizează cele mai mari râuri din spațiul geografic românesc.
- 3 Exprimă un punct de vedere argumentat cu privire la armonia teritoriului românesc.

II. Diversitatea peisajelor și complexitatea spațiului istoric

- 1 **Miniproiect.** Constituiți două grupe de lucru. Fiecare echipă va elabora o prezentare power-point, folosind fotografii din surse media sau propriile fotografii, care să prezinte:
  - a grupa I: principalele forme de relief, de vegetație și de faună din România;
  - b grupa II: exemple de modificări pe care locuitorii României le-au adus peisajelor țării, transformându-le în spații istorice (cetăți, biserici, localități, monumente etc.).
- 2 Redactează un eseu de o pagină care să prezinte informațiile din sursele pe care le-ai consultat în echipa din care ai făcut parte la aplicația anterioară.

Harta fizică a României

Portofoliu

- Alcătuieste un minidosar, pe care îl vei îmbogăți pe parcursul întregului an de studiu, în care să incluzi materiale ce surprind diversitatea mediului geografic, istoric și cultural din județul în care locuiești.

Periodizarea istoriei românilor

Provocare

Comunitățile umane au, fiecare, o istorie desfășurată pe coordonate de timp și spațiu. Pentru ușurința cercetării trecutului și pentru explicarea în detaliu a succesiunii în timp a faptelor și evenimentelor, istoricii au delimitat diferite etape ale scurgerii vremii. Limitele unei epoci sunt fixate, de obicei, în funcție de evenimente istorice deosebite. Despre specificitatea periodizării istoriei românilor vei afla din lecția care urmează.

Mă informez

Etapele istoriei în spațiul carpato-danubiano-pontic

În spațiul carpato-danubiano-pontic, societatea existentă a parcurs toate etapele istoriei umanității.

I. Preistoria este prima epocă istorică și cea mai îndelungată. Pe baza cercetărilor istorice, primele manifestări de viață omenească pe teritoriul României datează din anul 1500000 î.H. și au fost descoperite în localitatea Tetoiu-Bugiulești, județul Vâlcea, în nord-vestul bazinului dacic. Preistoria cuprinde:

1. Epoca pietrei:

- Paleoliticul – epoca veche a pietrei (cca 1200000 – 9500 î.H.);
- Mezoliticul – epoca medie a pietrei (apare și perforarea, cca 9500 – 7500 î.H.);
- Neoliticul – epoca nouă a pietrei (piatra începe să fie șlefuită, cca 6500 – 5000 î.H.);
- Eneoliticul (arama, cca 5000 – 3500 î.H.).

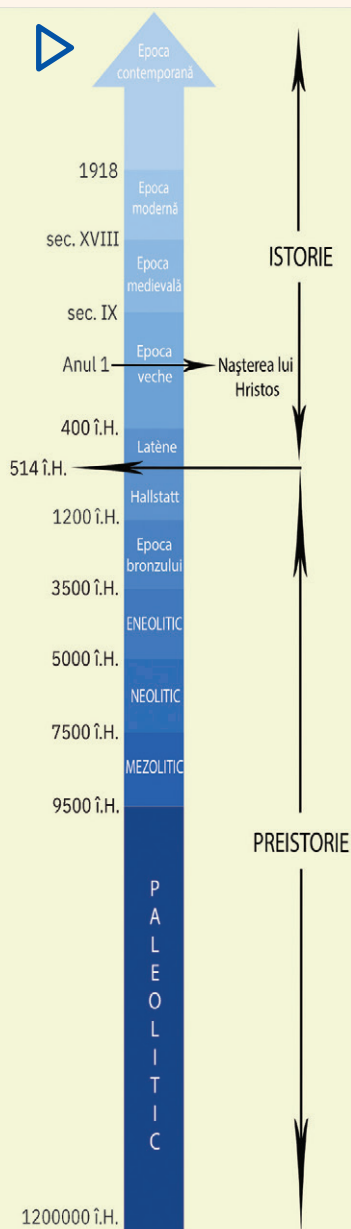
2. Epoca metalelor:

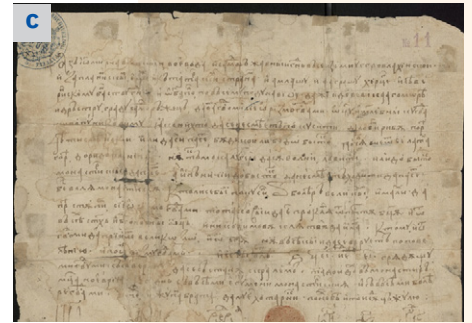
- epoca bronzului (cca 3500 – 1200 î.H.);
- epoca fierului (cca 1200 – 400 î.H.). În această perioadă apar modificări însemnate în organizarea comunităților umane, în spațiul carpato-danubiano-pontic. Culturile primei epoci a fierului, Hallstatt, aparțin din punct de vedere etnic neamurilor trace. La sfârșitul acestei perioade, tracii erau un grup distinct în Europa răsăriteană, creatori de forme politice și de guvernare specifice stadiului lor de dezvoltare. Primele mărturii scrise despre strămoșii noștri geto-daci datează din cea de-a doua epocă a fierului, Latène, cu prilejul expediției persanilor contra sciților, desfășurate în anul 514 î.H.

II. Istoria de la apariția scrisului până astăzi:

- Epoca veche** (antică sau clasică) coincide cu istoria și civilizația geto-dacilor din secolul al V-lea î.H. până la desăvârșirea etnogenezei românești, în secolul al IX-lea d.H.;
- Epoca medievală** (secolul al IX-lea – mijlocul secolului al XVIII-lea) este, în istoria românilor, epoca rezistenței împotriva tendințelor hegemonice din partea unor puternice state vecine. Au loc importante procese în evoluția civilizației umane din spațiul carpato-danubiano-pontic, cum ar fi: definitivarea procesului de formare a poporului român, formarea noilor categorii sociale, desființarea treptată a obștii sătești, formarea și dezvoltarea statelor medievale românești, dezvoltarea economiei și a agriculturii, a meșteșugurilor și comerțului, constituirea culturii medievale românești.
- Epoca modernă** (mijlocul secolului al XVIII-lea – 1918) cuprinde mari evenimente istorice care au marcat drumul spre constituirea statului național unitar român: răscoala din 1784, mișcarea *Supplex*-ului, revoluțiile de la 1821 și 1848, unirea din 1859, cucerirea independenței de stat, Războiul Întregirii Naționale și Marea Unire.
- Epoca contemporană** acoperă perioada după Marea Unire din 1918 și până în prezent. Principalele procese istorice vizate sunt consolidarea democrației în perioada interbelică, regimurile autoritare dintre anii 1938 – 1944 și regimul comunist, schimbările petrecute în viața politică, instituțională, socială, economică și culturală, atât în perioada 1918 – 1989, cât și după 1989, principalele acțiuni pe plan extern ale diplomației românești.

Spațiul istoric al României a evoluat în mod specific, în ritm propriu, creându-se diferențe dintre o regiune și alta. Evoluția istorică a românilor s-a desfășurat în legătură cu celelalte popoare din zona Europei Centrale și de Sud-Est, de la care s-au preluat creator contribuții de valoare, fără a altera identitatea culturii și civilizației românilor.

Sisteme de împărțire a timpului

În funcție de era istorică, oamenii au creat sisteme diferite de împărțire a timpului. Pentru creștini, numărătoarea anilor începe cu anul nașterii lui Iisus Hristos. Pentru evrei, începutul este odată cu crearea lui Adam, corespunzând anului 3761 î.H. Pentru arabi, anul 1 începe atunci când profetul Mahomed pleacă de la Mecca la Medina, corespunzând datei de 16 iulie 622 d.H.

Izvoarele istorice

Mărturiile pe baza cărora se reconstituie cum au trăit oamenii în trecut se numesc izvoare sau surse istorice. Acestea se împart în surse nescrise și scrise. Din prima categorie fac parte: artefacte arheologice, unelte, arme, podoabe, locuințe, morminte, elemente de arhitectură – frize, basorelieful, statui, vitralii, tablouri, fresce etc. Cele mai importante surse pentru studierea istoriei românilor sunt sursele scrise – inscripții, documente, acte, scrieri istorice și literare etc. –, pe care le putem separa în două mari grupe: surse documentare și surse narative. La rândul lor, după proveniență, izvoarele istorice pot fi clasificate în interne și externe.

Tipuri de izvoare istorice:

- a** monede descoperite la Sarmizegetusa Regia
- b** brățări dacice
- c** hrisov dat de Mircea cel Bătrân pentru mănăstirea Tismana (1406)
- d** prima hartă a Moldovei apărută în *Moldaviae que olim Daciae Pars, chorographia*, 1550
- e** castelul Corvinilor
- f** vase din cultura Cucuteni

Aplic

- Citește sursa și răspunde cerințelor date.
„Omenirea a lăsat monumente de tot felul: clădiri, statui, tablouri, monede, vase, ustensile, morminte, în sfârșit urme scrise. Pentru a ne apropia deci de cunoașterea unui eveniment istoric trebuie să stăpânim tot complexul de urme pe care l-a lăsat acel eveniment. O cunoaștere insuficientă a materialului dă un adevăr necomplet și cartea care cuprinde un așa fel de adevăr este o carte fără durată.”

Nicolae Iorga, *Discurs la deschiderea cursului de istorie la Universitatea din București*, 1898

- 1 Menționează, din text, tipurile de surse necesare pentru a cunoaște un eveniment istoric.
- 2 Argumentează afirmația conform căreia o insuficientă cunoaștere a surselor istorice ar conduce la prezentarea unei istorii fără durată.
- 3 Formulează un punct de vedere despre afirmațiile istoricului Nicolae Iorga, susținându-l cu două argumente din text.

Nicolae Iorga (1871 – 1940)

Atelier – bandă desenată

- Realizează o bandă desenată de o pagină (aproximativ 5 – 6 cadre), pe baza investigației proprii și cu ajutorul surselor media, având ca subiect reconstituirea unei epoci istorice, la alegere, pe teritoriul românesc.

Evaluare

I	24 de puncte
II	20 de puncte
III	18 puncte
IV	12 puncte
V	16 puncte
Oficiu:	10 puncte
Total:	100 de puncte

I. Precizează timpul (mileniul, secolul, deceniul) și spațiul identificate în următoarele texte, inclusiv în sursele lor.

- 1 „București, acum reședința obișnuită a domnului, e așezat în loc foarte jos și mlăștinos și fără îndoială ar fi cu neputință a se umbla prin el când e noroi mare, dacă străzile sale principale n-ar fi prevăzute cu bârne mari de stejar, dintr-o parte până în cealaltă, în chip de pod. Casele cele mai de seamă în Țara Românească nu au împrejmuire de zid în jurul lor, ci un gard de trunchiuri groase și rotunde de stejar, înalte de șase până la șapte brațe, și atât de bine îmbinate între ele, că pot dura treizeci și chiar patruzeci de ani. Numai curtea domnului are împrejmuire de zid: a fost terminată de principele Brâncoveanu cu puține luni înainte de mazilirea sa. Curtea de la Târgoviște are o împrejmuire cu un terasament destul de vechi.“

Anton Maria del Chiaro, *Revoluțiile Valahiei*, Veneția, 1718

- 2 „Români, în curs de zece ani ați dovedit de trei ori în fața Europei, prin actele și voturile voastre, că sunteți o națiune, că aveți conștiința drepturilor și trebuințelor voastre, că voiți Unirea și, ca scut al naționalității noastre, un domnitor străin; și fiecare afirmare a voastră a fost aplaudată de toate națiunile, fiecare vot al vostru recunoscut și confirmat de Puterile garante.“

Proclamație a Locotenentei Domnești în legătură cu alegerea lui Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen ca domn al Principatelor Unite (11 aprilie 1866)

- 3 „Populația orașului Timișoara a fost inițiatoarea Revoluției Române. Între 16 și 20 decembrie 1989, ea a purtat, de una singură, un înverșunat război cu unul dintre cele mai puternice și mai odioase sisteme represive din lume. A fost o înclăștare cumplită, pe care numai noi, timișorenii, o cunoaștem la adevăratele ei proporții. De-o parte populația neînarmată, de cealaltă parte Securitatea, Miliția, Armata și trupele zeloase de activiști ai partidului.“

Proclamația de la Timișoara (11 martie 1990)

II. Fixează pe o axă a timpului reperele de mai jos.

- 1 mileniile 3, 2, 1 î.H. și d.H.;
- 2 secolul I î.H și d.H.;
- 3 deceniul I î.H. și d.H.

III. Ordonează cronologic următoarele etape istorice:

1 Latène;	3 neolitic;	5 paleolitic;
2 eneolitic;	4 Hallstatt;	6 mezolitic.

IV. Completează, în caiet, evenimentul care a creat sistemul diferit de împărțire a timpului pentru:

- 1 creștini;
- 2 evrei;
- 3 musulmani.

V. Elaborează un text de aproximativ o jumătate de pagină, coerent și corect din punct de vedere istoric și geografic, în care să utilizezi termenii: *spațiu geografic, munți, dealuri, câmpii, mare, oraș, istorie, mileniu*, evidențind legăturile dintre aceștia.

Autoevaluare

Completează în caiet următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat din această unitate, cel mai important mi se pare ... .
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ... .
- Cel mai dificil mi s-a părut ... .

U2 Preistoria în spațiul românesc

Lecția 1	16	Epoca pietrei
Lecția 2	18	Epoca metalelor
Studiu de caz	20	Culturile Cucuteni și Hamangia
Studiu de caz	21	Cultura Sărata Monteoru
Proiect de echipă	22	Viața în Preistorie – dioramă
RECAPITULARE	23	
EVALUARE	24	

REPERE CRONOLOGICE

cca 65 – 1,8 milioane î.H.
apariția și răspândirea
omului pe Pământ

cca 7 milioane î.H.
Toumai, cel mai vechi
hominid descoperit

cca 6 milioane î.H.
Orrorin, primul hominid
biped descoperit

cca 3 milioane î.H.
Lucy

Lucy – hominid, femele
adultă, descoperită în
Etiopia, Africa, 1974

cca 1200000 – 3500 î.H.
Epoca pietrei

Epoca pietrei

Provocare

Planeta Pământ este casa uneia dintre cele mai complexe forme de viață înzestrate cu sentimente și rațiune: omul. El s-a adaptat continuu la condițiile de trai, urmându-și instinctul de supraviețuire. Pentru asta, omul a creat și a inovat într-un ritm continuu.

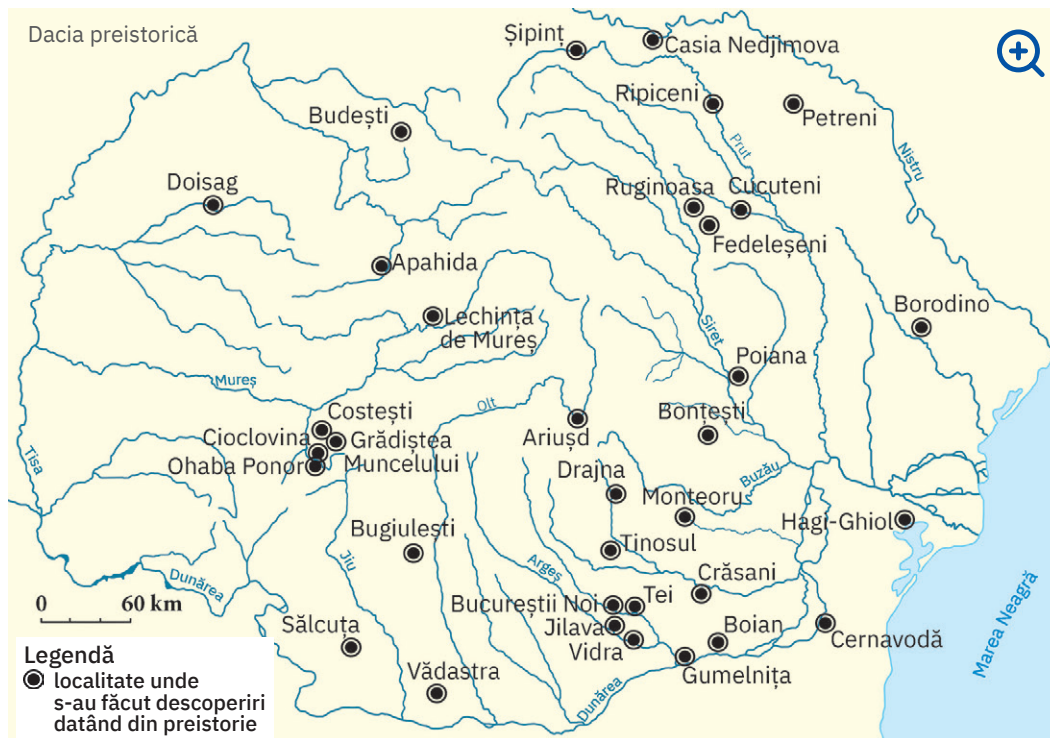
Te-ai întrebat cum și când începe omul să creeze istorie în actualul spațiu românesc?

Mă informez

Introducere în Preistorie

Cea dintâi carte a vieții omului se numește Preistorie și începe odată cu apariția sa pe Pământ, durând până la inventarea scrierii. În funcție de anumite caracteristici ale evoluției tehnologiei și luându-și numele după materialele din care erau confecționate armele și uneltele, Preistoria cuprinde epoca pietrei și epoca metalelor. Întâia filă a acestei cărți a fost scrisă în Africa, unde au fost descoperite primele dovezi ale existenței omului (primii hominizi): Toumai, Orrorin și Lucy. De aici, sub influența factorilor climatici și geologici, oamenii s-au răspândit către celelalte continente.

Spațiul românesc de astăzi a fost locuit din cele mai vechi timpuri, oferind suficiente resurse necesare supraviețuirii. În cadrul acestuia, primele dovezi de locuire a omului preistoric au fost descoperite la Bugiulești (Vâlcea) și la Ohaba Ponor (Hunedoara), unde s-au găsit oase de animale zdrobite, ceea ce demonstrează primele activități umane.

În Valea Lupului (Iași) au fost descoperite arme și unelte primitive (bolovani din silex, așchii ascuțite), iar la Mitoc (Botoșani) – urme ale utilizării focului. În Peștera lui Climente (Mehedinți) s-au descoperit oase și o bucată de ocră. Ocrul, prin culoarea sa roșie, înlocuia în concepția omului preistoric cea mai importantă substanță din corpul uman, substanță dătoare de viață: sângele.

Epoca pietrei

Arcul Munților Carpați a constituit un cadru favorabil evoluției comunităților umane. Multitudinea de adăposturi naturale existente în zona montană, clima blândă și vegetația abundentă au reprezentat tot atâtea motive pentru care oamenii preistorici au populat spațiul aflat la nord de Dunăre.

Paleoliticul în spațiul românesc

Dovezile arheologice descoperite în spațiul românesc actual demonstrează continuitatea de locuire încă din paleolitic, când oamenii utilizează cele mai simple arme și unelte oferite de natură: oase și pietre. Își procură hrana culegând ceea ce oferă terenul și locuiesc în adăposturi improvizate. Practică nomadismul, căutând hrană în zone cu vegetație, deschise. Viața în zone deschise l-a ajutat pe om să adopte o poziție bipedă, eliberându-i mâinile și permițându-i să utilizeze unelte și arme. Astfel, evoluția a fost accelerată pe toate planurile: omul îndemânat – *Homo Habilis* – devine omul capabil să creeze – *Homo Sapiens*. Existența lui *Homo Sapiens* pe teritoriul românesc este dovedită de oasele umane descoperite în Peștera cu oase, din Anina (Caraș Severin), precum și de cele descoperite în Peștera Cioclovina Uscată (Hunedoara).

Mezoliticul în spațiul românesc

În mezolitic, omul evoluează rapid prin descoperirea și „îmblânzirea“ focului, el învățând în scurt timp să-l obțină folosindu-se de două pietre. Tot acum, omul domesticește animalele, primul fiind câinele. Pe teritoriul actual al României, mezoliticul este bine reprezentat; descoperirea de la Schela Cladovei (Mehedinți) atestă faptul că oamenii încep să locuiască în așezări stabile.

Neoliticul în spațiul românesc

Un salt uriaș îl fac oamenii atunci când trec de la stadiul de culegător și de vânzător la cel de producător al propriei hrane. Această schimbare duce la apariția agriculturii, cu cele două ramuri ale sale: cultivarea plantelor și creșterea animalelor. Practicarea acestor îndeletniciri îl determină pe omul preistoric să rămână pe loc pentru a semăna și pentru a strânge recolta. Ca atare, devine sedentar și reușește să-și asigure hrana pe termen lung. Apare olăritul, iar activitățile economice se separă în agricultură și meșteșuguri. Concomitent, omul devine un veritabil creator de artă.

Aplic

- „În România cele mai importante cantități de ocră și cu vechimea cea mai mare s-au descoperit în peștera Cioarei de la Boroșteni, județul Gorj. [...] Ocrul este galben și roșcat. Menționăm că, prin încălzire, pământurile colorante, în special cele bogate în oxizi de fier, suferă transformări de nuanță. Omului paleolitic se pare că nu-i erau străine aceste proprietăți, atâta timp cât au fost descoperite plachete cu ocră în diferite stadii de oxidare. Nu este exclus ca transformarea pietrei galbene într-una roșie prin încălzire să fi fost privită ca una magică, cu atât mai mult cu cât pudra obținută din astfel de roci capătă culoarea sângelui. (E.E. Wreschner 1980)“

Marin Cărciumaru,

Paleoliticul, epipaleoliticul și mezoliticul lumii

Peștera Cioarei

- Precizează, pe baza sursei, modalitatea de schimbare a culorii ocrului.
- Formulează un punct de vedere referitor la folosirea ocrului roșu de către omul preistoric, utilizând două informații din sursă.
- Localizează pe harta administrativă a României localitatea Boroșteni, din județul Gorj, precizându-i coordonatele geografice.

Investigație

- Consultă site-ul Muzeului Grigore Antipa din București și identifică, în colecția de antropologie, o dovadă a existenței omului preistoric în Europa. Creează un afiș de prezentare a acestei dovezi.

DICȚIONAR

cultură arheologică

totalitatea vestigiilor vieții materiale și spirituale prin intermediul cărora se reconstituie imaginea unei comunități omenești din trecut

Vase aparținând culturii Gumelnița (a), respectiv culturii Boian (b)

hominizi

familie de primat cuprinzând omul și precursorii omului din perioada cuaternară

nomad

persoană care nu are așezare statornică într-un loc, care se mută dintr-un loc în altul, care rătăcește

ocră

varietate de argilă de culoare galbenă, roșie, brună etc., formată din hidroxizi de fier

sedentar

nemigrator, fixat de un loc stabil; (despre populații) stabil, cu așezări permanente

silex

rocă silicioasă foarte dură, de culoare cenușie, gălbuie sau brună

Suliță cu vârf din piatră și metal (integral și detaliu)

Calul roșu din Peștera Cuciulat

Sfârșitul epocii bronzului și începutul epocii fierului pe teritoriul românesc

REPERE CRONOLOGICE

Epoca metalelor:

- cca 3500 – 1200 î.H.
- epoca bronzului
- cca 1200 î.H. – 400 î.H.
- epoca fierului

Epoca metalelor

Provocare

Oamenii din epoca pietrei au folosit materiale pe care natura li le-a pus la dispoziție: piatră, os, lemn. Însă ei nu s-au oprit aici. Pentru a-și ușura munca și a-și procura mai repede cele necesare vieții, au căutat și au descoperit cum pot să obțină materiale superioare ca rezistență și duritate. În acest sens, descoperă în continuare ce aduce nou epoca metalelor pe teritoriul românesc.

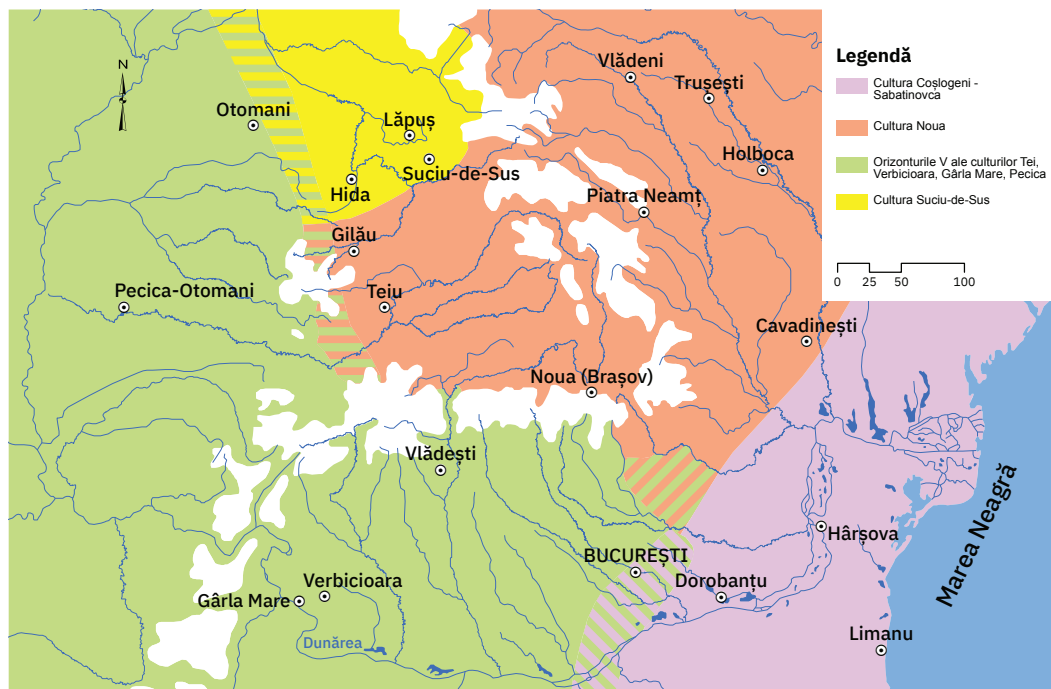

Mă informez

Progresele obținute în agricultură au creat un surplus al recoltelor ce a putut fi folosit în schimbul de materii prime și produse. În acest mod se dezvoltă relații economice între diferite comunități de oameni și se îmbunătățește comunicarea.

▶ În același timp, oamenii caută soluții pentru creșterea productivității și își îndreaptă atenția către mărirea rezistenței și a eficienței uneltelor și armelor. Ei învață să extragă minereuri, să combine substanțe și cu ajutorul focului să obțină rezultate ce vor conta hotărâtor: prin combinarea cuprului cu staniu (cositor) obțin bronzul, apoi reușesc să dezvolte metalurgia fierului.

Pe întreg teritoriul european se înregistrează progrese remarcabile, comunitățile umane trecând la folosirea pe scară largă a armelor și a uneltelor confecționate din metal.

Spațiul românesc, bogat în resurse ale subsolului, a reprezentat un cadru propice extragerii și prelucrării metalelor. Continuitatea de locuire la nord de Dunăre se menține atât în perioada epocii bronzului, cât și în epoca fierului, iar acest lucru este dovedit de marea varietate de dovezi arheologice care aparțin culturilor Glina-Schneckenberg, Otomani, Pecica, Monteoru, Noua-Coșlogeni sau Suciul.

Odată cu utilizarea noii tehnologii, viața oamenilor se îmbunătățește considerabil: dispun de hrană mai multă și de calitate, de arme și unelte diverse și eficiente și de mai mult timp liber, ceea ce le permite să acorde mai multă atenție artei. Obiectele de artă – fie cele ritualice, fie cele dedicate vieții cotidiene – devin mai rafinate, complexe.

În acest context, oamenii simt nevoia să-și protejeze locuințele, uneltel, produsele și încep

Carul votiv de la Bujoru

să își fortifice așezările. Acest demers necesită însă eforturi comune. Din acest motiv, comunitățile umane se unesc și se transformă în triburi și apoi uniuni de triburi, conduse de un lider. Procesul de unire în jurul unor căpetenii conduce la apariția statelor.

+ Comunitățile umane suferă și schimbări etnice, deoarece începând cu epoca bronzului (cca 3500 – 1200/1100 î.H.) are loc procesul de indoeuropeanizare, ce duce la formarea mai multor popoare: grecii, latinii, celții, indienii, perșii, sciții și tracii (cu două ramuri: la sud – mesii, odrizii, besii, iar la nord – geto-dacii).

Schimbări importante sunt remarcate și în viața spirituală. Omul trece de la o credință primitivă, exprimată artistic pe pereții peșterilor, la un sistem religios incipient ce are în centrul său o divinitate.

În România, astfel de sisteme religioase au fost descoperite la Sărata Monteoru (Buzău) și Sălacea (Bihor). Cel mai des întâlnit simbol este cel al Soarelui, reprezentat pe vase prin cercuri sau spirale.

Folosirea acestui simbol nu s-a pierdut de-a lungul timpului, fiind întâlnit și pe ia românească.

Direcțiile generale de răspândire a indoeuropenilor

Aplică din aur din tezaurul de la Sarasău, Maramureș

Aplic

- Citește sursa și răspunde cerințelor de mai jos.

„Geto-dacii de neam tracic fac parte, neîndoind, din marea familie indoeuropeană, iar procesul de constituire etnică a lor, precum și o bună perioadă din istoria lor de început se vor desfășura paralel cu istoria generală a tracilor, fără să fie încă vorba despre o diferențiere în cadrul numerosului neam tracic. Se constată că această individualizare s-a produs abia la sfârșitul primei epoci a fierului și cu siguranță în secolul al VI-lea î.H., când îi avem menționați ca atare în izvoarele literare. [...] Izvoarele literare de mai târziu vor arăta că vastul teritoriu cuprins între Balcani, Carpații nordici, Dunărea mijlocie și litoralul de vest al Pontului Euxin este locuit de geto-daci, iar spațiul de la sudul Balcanilor, de tracii propriu-ziși. [...] Constituția etnică a geto-dacilor își are începutul, ca și în cazul celorlalte popoare indoeuropene, încă de la sfârșitul epocii neolitice, când va lua naștere substratul de bază alcătuit din autohtonii neolitici și triburile de păstori veniți din estul și nord-estul Europei“.

I.H. Crișan, *Spiritualitatea geto-dacilor*

- 1 Precizează, pe baza sursei, originea etnică a tracilor.
- 2 Menționează secolul precizat în sursă pentru individualizarea geto-dacilor dintre tracii.
- 3 Localizează, pe baza sursei și folosind harta de mai sus, arealul locuit de geto-daci.
- 4 Formulează un punct de vedere referitor la formarea popoarelor europene în urma procesului de indoeuropeanizare, utilizând două informații din sursă.

Portofoliu

- Imaginează-ți că descoperi o capsulă a timpului în care un copil care a trăit în epoca metalelor a pus trei obiecte. Care crezi că ar putea fi acestea? Motivează-ți alegerea. Alege trei dintre obiectele personale, care crezi că te reprezintă, pe care le-ai așeza într-o capsulă a timpului pentru viitor.

DICTIONAR

aplică
ornament

gintă
grup de oameni care au același strămoș

indoeuropeanizare
proces istoric prin care s-a format mare parte a familiilor etnice și lingvistice europene

trib
grupare de mai multe ginte sau de familii înrudite, care au limbă și credințe comune, locuiesc pe același teritoriu și se supun autorității unui șef ales

votiv
închinat unei divinități

Culturile Cucuteni și Hamangia

Pe teritoriul actual al României s-au dezvoltat unele din cele mai spectaculoase culturi neolitice: Cucuteni și Hamangia. Purtătorii culturii Cucuteni au dat dovadă de creativitate în toate domeniile vieții lor, de la olărit până la modul de ridicare a locuințelor. O trăsătură specifică a acestei culturi este dată de ceramica decorată în spirală, colorată în roșu, alb și negru.

▶ Vestigii de viață materială și spirituală grăitoare pentru preistoria în spațiul românesc sunt și cele aparținând culturii Hamangia, care se individualizează prin figurinele ceramice specifice.

Cercetez surse istorice

I. Așezare de tip Cucuteni

Privește desenul de mai jos, reprezentând o așezare cucuteniană, apoi răspunde cerințelor date.

- 1 Precizează un motiv al ridicării așezării pe acel teritoriu.
- 2 Analizează modul de dispunere a locuințelor și explică-l, utilizând două argumente.
- 3 Formulează o opinie referitoare la activitățile economice care puteau fi desfășurate într-o astfel de așezare.

II. Surprize ale istoriei

Citește știrea și rezolvă apoi exercițiile asociate.

„În 2017, cercetători români și chinezi s-au întâlnit pentru a discuta despre o curiozitate a istoriei, și anume similitudinile dintre două culturi neolitice – cultura Cucuteni și cultura Yangshao. Cele două culturi neolitice au fost contemporane, iar ariile lor de răspândire s-au aflat la mii de kilometri distanță.“

www.icr.ro

a Vas din cultura Cucuteni

b Vas din cultura Yangshao

- 1 Descoperă trei asemănări între cele două vase.
- 2 Urmărește pe harta politică a lumii un traseu care unește România de China, enumerând statele traversate.

III. Statuete celebre ale culturii Hamangia

„La fel ca în cultura Cucuteni, figurile reprezentative (denumite idoli) vor fi tot cele feminine. Există două categorii de reprezentare a idolilor: în poziție șezândă și în picioare. Reprezentativ pentru prima categorie este celebrul *Gânditor* descoperit la Cernavodă, care este cunoscut în momentul de față ca *Gânditorul de la Hamangia*. Complexul de două statuete este oarecum simplu de identificat: un bărbat șezând pe un scaunel de piatră, cu coatele așezate pe genunchi, sprijinindu-și capul în mâini. Alături de el stă versiunea feminină, de aceea s-a considerat că cei doi formează o pereche. Există ipoteze care susțin că *Gânditorul* și perechea sa reprezintă un cuplu de zei: el al vegetației, ea a recoltei.“

<http://romaniaistorica.ro>

Gânditorul de la Hamangia și perechea sa (mil. IV î.H., România)

- 1 Localizează pe harta României satul unde a fost descoperit *Gânditorul*.
- 2 Analizează imaginea celor două statuete și precizează ce emoție îți stârnește.
- 3 Numește, ajutându-te de surse on-line, muzeul în care sunt expuse cele două statuete.
- 4 Menționează ce alte zeități ar putea reprezenta cele două statuete.
- 5 Susține un discurs prin care să le prezinți colegilor tăi *Gânditorul de la Hamangia*.

Prezint produsul cercetării mele

- Lucrați în echipe de 4 – 5 elevi. Realizați un spot publicitar pentru o expoziție temporară în școala voastră, cu tema *Vestigii ale artei preistorice: Cucuteni și Hamangia*.

Proiect de echipă. **Viața în Preistorie – dioramă**

Sarcina de lucru

TimP de realizare: **două săptămâni**

- Realizați, în grupe de câte patru elevi, o dioramă cu tema *Viața strămoșilor noștri în mezolitic*.

Pași în realizarea proiectului

- 1 Formați echipele. Fiecare membru are un rol al său:
  - *bibliotecarul* se ocupă de sursele de informare;
  - *muzeograful* realizează diorama;
  - *ghidul* prezintă diorama;
  - *monitorul* urmărește îndeplinirea sarcinilor în cadrul echipei, realizând fotografii.
- 2 Descoperiți cel puțin două surse de informare. Bibliotecarul prezintă sursele în cadrul echipei.
- 3 Realizați diorama din plastilină. Muzeograful construiește diorama, utilizând informațiile din surse.
- 4 Prezentați colegilor produsul rezultat. Ghidul prezintă diorama. Monitorul prezintă fotografiile cu activitatea echipei. La final, dioramele se expun în școală. Fotografiile realizate vor fi colectate și monitorii vor realiza o broșură.

Evaluarea proiectului

- Evaluați-vă proiectul folosind grila de mai jos.

Nr.	CRITERII	Foarte bine	Bine	Satisfăcător	Observații
1	Identificarea surselor de informare				
2	Realizarea dioramei				
	• Utilizarea surselor de informare identificate				
	• Relevanța reprezentării pentru temă				
	• Calitatea prezentării				
3	• Utilizarea eficientă a resurselor materiale				
	Implicare și participare				
	• Repartizarea și asumarea rolurilor				
4	• Îndeplinirea sarcinilor				
	• Spiritul de echipă				
4	Originalitate				

Recapitulare – Unitățile 1 și 2

Spațiul geografic natural

- Spațiul geografic este divers, schimbător sub aspectul peisajelor și ne oferă mai multe elemente pentru a cunoaște, înțelege și analiza în profunzime și din perspective diferite lumea contemporană.
- Oamenii intervin asupra mediului natural din dorința de a-și îmbunătăți condițiile de viață.
- Munții Carpați, Dunărea și Marea Neagră sunt cele trei elemente naturale care au generat individualitatea spațiului românesc.
- România reprezintă un teritoriu cu condiții de mediu deosebit de favorabile vieții, ce au fost valorificate.

Periodizarea istoriei românilor

PREISTORIA ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC	EPOCA ANTICĂ (ANTICHITATEA)	EPOCA MEDIEVALĂ (EVUL MEDIU)	EPOCA MODERNĂ	EPOCA CONTEMPORANĂ
de la apariția omului pe teritoriul țării noastre și până la inventarea scrisului	cuprinsă între apariția scrisului și formarea poporului și a limbii române	din secolul al IX-lea până la mijlocul secolului al XVIII-lea	de la mijlocul secolului al XVIII-lea până la constituirea României întregite (1918)	din 1918 până în prezent

PREISTORIA

PREISTORIA reprezintă perioada de început a istoriei, cuprinzând intervalul de la apariția omului până la inventarea scrierii.

- Oamenii s-au așezat în locuri prielnice vieții.
- Arcul Munților Carpați, dealurile și câmpiile românești au oferit condiții favorabile dezvoltării comunităților umane.
- Preistoria cuprinde două perioade: epoca pietrei și epoca metalelor.

Pumnal din piatră cioplită

Epoca pietrei

Epoca pietrei este împărțită în:

- paleolitic – Oamenii se hrănesc cu ierburi, fructe.
– Se adăpostesc în peșteri. Sunt nomazi.
- mezolitic – Utilizează focul.
– Domesticesc animalele.
- neolitic – Își produc hrana.
– Apar agricultura și olăritul.

Ca peste tot în lume, și în spațiul românesc oamenii își adaptează activitățile economice la relief.

Epoca metalelor

Epoca metalelor este împărțită în:

- epoca bronzului (cupru și cositor)
- epoca fierului
  - Armele și uneltele devin mai rezistente și mai eficiente.
  - Se formează popoarele indo-europene.
  - Geto-dacii fac parte din marea familie indo-europeană.

Vestigii din epoca bronzului (Cugir, cca 1200 î.H.)

Evaluare

I	10 puncte
II	12 puncte
III	28 de puncte
IV	20 de puncte
V	20 de puncte
Oficiu:	10 puncte
Total:	100 de puncte

I. Ordonează cronologic următoarele activități umane:

- combinarea cuprului cu staniul;
- descoperirea focului;
- creșterea animalelor.

II. Prezintă trei motive pentru care oamenii preistorici au găsit în spațiul actual românesc un cadru propice dezvoltării lor.

III. Citește fragmentul dat și rezolvă apoi cerințele.

„Tipurile de locuințe sunt felurite. Frecvent a fost tipul de bordei* sau de semibordei în perioada mai timpurie a neoliticului. S-a răspândit apoi tipul de colibă, construit la suprafața solului, de formă rotundă, ovală sau cu patru laturi. Tipul cel mai evoluat este acela de casă cu o încăpere, două sau mai multe încăperi [...]“

D. Berciu, „La izvoarele istoriei“,
în Doru Dumitrescu, Mihai Manea, Mirela Popescu, *Culegere de surse istorice*

* bordei – încăpere săpată (pe jumătate) în pământ și acoperită cu pământ, paie sau stuf.

- 1 Precizează, pe baza sursei, un tip de locuință specific neoliticului timpuriu.
- 2 Menționează, pe baza sursei, o informație referitoare la formele locuinței de tip colibă.
- 3 Formulează un punct de vedere referitor la evoluția locuinței în preistorie, utilizând două informații din sursă.

IV. Privește harta dată și rezolvă apoi cerințele de mai jos.

Culturile primei perioade a neoliticului european cu ceramică

Autoevaluare

Completează în caiet următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat din această unitate, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...

- 1 Identifică, în sursa dată, o cultură arheologică neolitică răspândită pe teritoriul românesc actual.
- 2 Precizează un alt spațiu geografic european pe teritoriul căruia s-a dezvoltat cultura identificată.

V. Alcătuieste un text istoric, de aproximativ zece rânduri, în care să utilizezi următorii termeni: *Preistorie, nomad, sedentar, producător, metalurgia fierului*.

U3 Geto-dacii

Lecția 1	26	Izvoare istorice despre geto-daci: Herodot, Strabon, Cassius Dio
Studiu de caz	28	Histria
Lecția 2	29	Burebista. Decebal; cucerirea Daciei de către romani
Studiu de caz	31	Sarmizegetusa
Studiu de caz	32	Podul de la Drobeta, Columna lui Traian, Monumentul de la Adamclisi
RECAPITULARE	33	
EVALUARE	34	

Coif geto-dac din aur, din prima jumătate a secolului al IV-lea î.H., descoperit în anul 1928 la Coțofenești, județul Prahova

Izvoare istorice despre geto-daci: Herodot, Strabon, Cassius Dio

Provocare

Te-ai gândit vreodată că a-ți cunoaște trecutul îndepărtat înseamnă o călăuză foarte bună pentru prezent și pentru viitor? Căutând să afli cine îți sunt strămoșii, faci o călătorie în timp ce nu se limitează la a fi doar o poveste.

Descoperă-ți rădăcinile, aflând mai multe despre poporul ce a trăit în spațiul străjuit de Carpați, Dunăre și Marea Neagră.

Mă informez

Originea geto-dacilor

După așezarea tracilor în centrul și sud-estul Europei, munții Balcani au acționat ca o barieră, împărțindu-i în două ramuri. Ramura nordică era reprezentată de triburile geto-dacice, care acopereau un teritoriu larg, de la Dunărea Mijlocie, Carpații Nordici până la Nistru. Geții le spuneau grecii, iar daci – romanii, așa cum este explicat de istorici precum Herodot, Strabon sau Cassius Dio.

Grecii și romanii despre geto-daci

Geto-dacii aveau să intre în conștiința lumii clasice ca un grup distinct care a creat forme politice și de guvernare proprii. Ei au intrat în contact cu civilizațiile antice, realizând schimburi economice și culturale. Prezența lor alături de celelalte popoare a atras atenția istoricilor, care surprind în operele lor aspecte ale vieții locuitorilor de la nord de Dunăre. Primele informații despre geto-daci le oferă Herodot, cel supranumit „părintele istoriei”, care îi menționează ca fiind un popor distinct, de origine tracică. Scriind despre expediția din anul 514 î.H. a regelui perșilor, Darius, care însoțit de o armată numeroasă a înaintat pe malul vestic al Mării Negre pentru a se confrunta cu sciii din nord, Herodot îi amintește pe geții care au îndrăznit să li se opună acestora.

Și geograful Strabon îi menționează pe geți, oferind explicații despre cele două denumiri sub care sunt cunoscuți.

Sursele grecești și romane oferă informații etnice și lingvistice, arătând că, deși sunt numiți diferit, geții și dacii sunt același popor și vorbesc aceeași limbă.

Nobil dac pe
Arcul lui Constantin (Roma)

REPERE CRONOLOGICE

514 î.H.

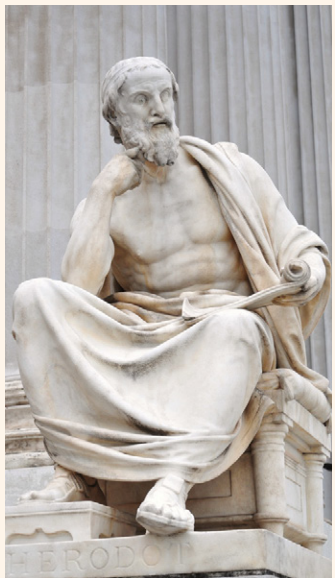
expediția perșilor conduși
de Darius împotriva sciiiilor
din nordul Mării Negre

cca 320 – cca 280 î.H.

Dromihete

cca 300 – cca 250 î.H.

Zalmodegikos

Herodot (484 – cca 425 î.H.),
istoric grec

+ Izvoarele istorice antice dezvăluie și trăsături ale vieții sociale, politice, militare sau religioase a geto-dacilor, cu ajutorul cărora poate fi reconstituită istoria acestui popor.

La începutul Antichității, geto-dacii erau organizați în triburi, conduse de lideri militari. Faptul că au cutezat să opună rezistență unui conducător puternic ca Darius reflectă o puternică organizare militară. Istoria a consemnat numele câtorva conducători locali, de la Dromihete, Oroles, Roles, Dapyx și Zamoldegikos la primul rege al geto-dacilor, Burebista. Acesta din urmă va da o nouă dimensiune organizării politice a geto-dacilor.

Aplic

I. Geto-dacii în izvoarele istorice

a „Înainte de a ajunge la Istru, [regele persan Darius] îi supune mai întâi pe geții care se cred nemuritori, căci tracii care au în stăpânirea lor Salmydessos și care locuiesc la miazănoapte de Apollonia și orașul Mesambria – numiți skyrmiazi și nipsei – i s-au închinat lui Darius fără niciun fel de împotrivire. Geții însă, care luaseră hotărârea nesăbuită [de a-l înfrunța], au fost robiți pe dată, măcar că ei sunt cei mai drepți și mai viteji dintre tracii.”

Herodot, *Istori*

1 Precizează o calitate a geților, pe baza textului dat.

2 Argumentează, utilizând o informație din text, afirmația „geții se cred nemuritori”.

b „Eu îi numesc daci pe oamenii pomeniți mai sus, cum își spun ei înșiși și cum le zic și romanii, măcar că știu prea bine că unii dintre greci îi numesc geți, fie pe drept, fie pe nedrept. Căci eu îmi dau bine seama că geții locuiesc dincolo de Haemus de-a lungul Istrului.”

Cassius Dio, *Istoria romană*

• Localizează pe harta de la pagina 26 Munții Haemus și precizează-le denumirea actuală.

c „Geții sunt cei care se întind spre Pont și spre răsărit, iar dacii, cei care locuiesc în partea opusă, spre Germania și spre izvoarele Istrului. [...] Prin țara lor curge râul Marisos, care se varsă în Dunăre. Pe aceasta își făceau romanii aprovizionările pentru război. Ei numeau Danubius partea superioară a fluviului și cea dinspre izvoare până la cataracte. Ținuturile de aci se află, în cea mai mare parte, în stăpânirea dacilor. Partea inferioară a fluviului, până la Pont – de-a lungul căreia trăiesc geții – ei o numesc Istros. Dacii au aceeași limbă cu geții.”

Strabon, *Geografia*

• Evidențiază pe o hartă mută a României arealul ocupat de daci și cel ocupat de geți.

II. Harta triburilor dacice

• Identifică, în harta de mai sus, teritoriul de locuire al costobocilor și cel al buridavensilor și specifică unitățile de relief ocupate de aceste areale.

DICTIONAR

Pontus Euxinus

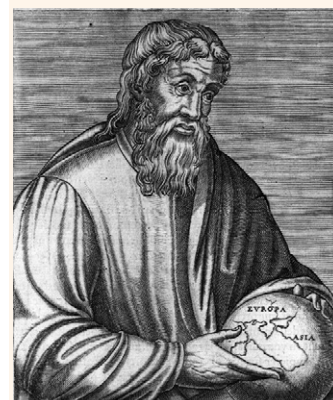
denumire antică dată Mării Negre

Marisos

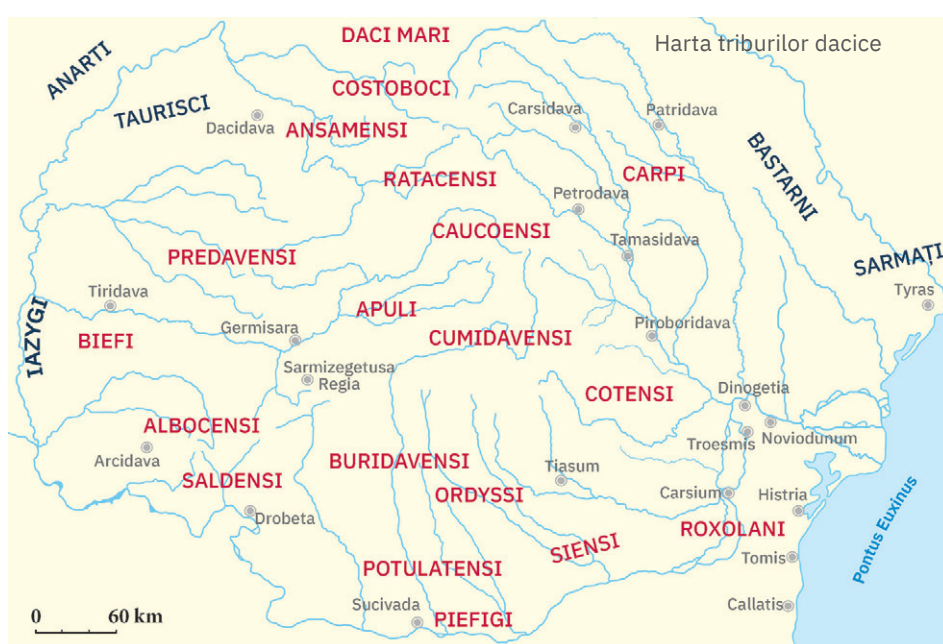
râul Mureș, care se varsă în Tisa, iar aceasta în Dunăre

cataracte

referire la Defileul Dunării sau Cazanele Dunării

Geograful grec Strabon (cca 64 î.H. – cca 24 d.H.), gravură din secolul al XVI-lea

Legendă

ALBOCENSI triburi dacice
IAZYGI triburi germanice, celtice sau sarmate

Investigație – Surse istorice despre daci

• Caută la biblioteca școlii sau on-line *Istoria romană* a lui Cassius Dio. Studiază, din aceasta, *Cartea LXVIII* și întocmește o fișă de lectură cu tema *Geto-dacii*.

Histria

Geto-dacii nu au fost singurii locuitori în spațiul dintre Carpați, Dunăre și Marea Neagră. Aproape de locul unde Dunărea și Marea Neagră își amestecă apele, în secolul al VII-lea î.H. s-au oprit grecii proveniți din Milet și aflați în plină perioadă a colonizării grecești, proces ce presupune plecarea din orașul-mamă, metropola, și întemeierea de noi așezări/colonii. Găsind condiții favorabile, grecii s-au așezat și pe țărmul românesc al Mării Negre și au format coloniile Histria, Tomis și Callatis.

Colonia Histria și-a luat numele de la râul lângă a cărui vărsare a evoluat (Istru) și a fost primul oraș (cetate urbană) din spațiul românesc de astăzi. Beneficiind din plin de avantajele așezării geografice, cetatea a devenit prosperă. O dovadă a stadiului de dezvoltare în care se afla Histria o constituie prezența acropolei, a templelor, a organizării stradale, precum și a unei monede proprii ce susținea viața economică a cetății. Inițial, Histria a fost locuită și administrată de greci și apoi de către romani, care și-au pus amprenta prin construcția termelor și a unei bazilici. Zidurile de piatră protejau cetatea de pericolele externe.

Cetatea Histria a rezistat mai mult de 1 000 de ani și a reprezentat un centru de legătură între civilizația greco-romană și cea nord-dunăreană.

Cercetez surse istorice

I. Localizarea Histriei

- 1 Localizează, pe harta dată, cetatea Histria, precizând trei repere geografice.
- 2 Precizează numele coloniilor grecești ce corespund orașelor marcate pe hartă și, cu ajutorul surselor on-line, prezintă relațiile lor cu Histria.

II. Economie și politică

Citește textele de mai jos și răspunde cerințelor asociate.

„Una din principalele activități economice ale Histriei arhaice o constituia activitatea portuară, încă neafectată de procesele geologice care vor duce la progresiva înnisipare a golfului maritim original. Portul a funcționat încă de la întemeierea cetății, fapt demonstrat de imensa cantitate de ceramică grecească [...]. Odată cu ea, pătrund în hinterlandul Histriei vinuri și uleiuri din cele mai fine din sudul egeo-mediteranean, zona pontică oferind atât de necesarele grâne Greciei continentale.”

Ilie Iulian Ganciu, *Histria, primul oraș din România*

- 1 Caută pe *dexonline.ro* sensul cuvântului *hinterland*.
- 2 Precizează o consecință a proceselor geologice care au afectat portul Histria.
- 3 Menționează două informații referitoare la activitățile economice desfășurate de locuitorii Histriei.

III. Ruinele cetății Histria

- Analizează imaginea de mai jos, ce înfățișează ruinele cetății Histria. Identifică elementele naturale favorabile așezării unei cetăți în acest spațiu geografic și explică poziționarea zidului de apărare.

Prezint produsul cercetării mele

- Realizează o fișă de prezentare a cetății Histria, utilizând informații și imagini din mediul on-line. Întocmește o bază de date și fotografiile ale Histriei.

Burebista. Decebal; cucerirea Daciei de către romani

Provocare

Triburile geto-dace devin din ce în ce mai puternice și, la un moment dat, sub conducerea unui lider de excepție, evoluează spre un regat. Te invităm să cunoști două personalități dacice care au influențat prin acțiunile lor viitorul unui popor.

Mă informez

Burebista

Triburile geto-dace se întindeau pe un spațiu larg, depășind cu mult granițele actualei României, dar aveau un nucleu compact în jurul Munților Orăștiei, unde în secolul I î.H. domnea Burebista. Începând cu anul 82 î.H., acesta, ajutat de marele preot Deceneu, începe unificarea triburilor geto-dacilor, în contextul unui dublu pericol extern. Pe de o parte, era vorba de celții care se deplasau dinspre Slovacia spre spațiul geto-dac, iar pe de altă parte de romanii care amenințau linia Dunării. În anul 60/59 î.H. Burebista învinge triburile celtice, boii și tauriscii, iar după anul 55 î.H. îndepărtează pericolul roman din Dobrogea și cucerește coloniile grecești de pe malul vestic al Mării Negre, de la Olbia la Apollonia. Formarea unui regat reprezenta în acel moment soluția optimă pentru o apărare eficientă. Astfel, Burebista realizează prima unificare a triburilor geto-dacilor, punând bazele unui stat care se întindea pe direcția V-E de la Dunărea Mijlocie până la Bug și pe direcția N-S din Carpații Păduroși până în Munții Balcani.

Regatul dac sub conducerea lui Burebista a constituit o primă afirmare a geto-dacilor în lumea mediteraneeană, ceea ce a atras atenția romanilor, aflați într-un moment de cotitură al statului lor. Profitând de lupta pentru putere dintre Cezar și Pompeius și având nevoie de recunoașterea stăpânirii sale, Burebista îl sprijină pe Pompeius în acțiunea sa de preluare a puterii. Din păcate pentru strategia adoptată, Pompeius este învins în 48 î.H., iar Cezar preia puterea, plănuiind o campanie de pedepsire a lui Burebista. Odată cu asasinarea lui Cezar în 44 î.H., planurile acestuia sunt anulate, dar Burebista însuși devine victima unui complot ce îi aduce moartea în același an. Statul dac se destramă în patru, apoi în cinci părți, dar în zona Munților Orăștiei, în jurul capitalei Sarmizegetusa, rămâne un centru puternic, condus de urmașii lui Burebista, în special de marele preot Deceneu.

Decebal

A doua personalitate cu un rol deosebit de important în evoluția statală a dacilor este Decebal. El reface unitatea statului, consolidându-l și transformându-l într-un inamic demn de luat în seamă de către romani.

Deși are un teritoriu mult mai restrâns decât cel din timpul lui Burebista, statul lui Decebal este mai puternic și mai stabil. Sistemul defensiv era alcătuit dintr-o rețea de fortificații ce aveau în centru capitala Sarmizegetusa. Economia dacică este în plină dezvoltare: preluarea fierului asigură rezistența armelor și creșterea productivității uneltelor, iar agricultura oferă resursele necesare vieții, dar și pe cele destinate comerțului cu grecii sau cu romanii.

În paralel cu evoluția statului dac, crește și amenințarea romanilor. Aceștia ajunseseră până la Dunăre, unde atacurile reciproce au dus la instaurarea unei situații conflictuale.

În urma păcii încheiate după campania nereușită din 87, romanii continuă să pună presiune pe hotarul dunărean, raportând în 88 victoria de la Tapae. Decebal se recunoaște client al Romei și primește meșteri și tehnologie romană, alături de anumite sume de bani. Echilibrul de la Dunăre este însă rupt odată cu preluarea conducerii Imperiului Roman de către Traian, care se confruntă cu probleme financiare, iar resursele Daciei îi sunt necesare. În anul 101, Traian, conducând personal armata, reia conflictul cu dacii, apropiindu-se periculos de mult de Sarmizegetusa. Situația capitalei îl determină pe Decebal să caute soluții și încearcă să îl atragă pe împăratul roman la sud de Dunăre. Strategia aplicată nu-i aduce însă succesul, iar în anul 102 între cele două tabere se încheie

Legendă

- Expediția împotriva tauriscilor și a boilor (60–59 î.H.)
- Expediția de cucerire a Olbiei (după 55 î.H.)
- Expediția de cucerire a cetăților de pe țărmul vestic al Pontului Euxin (55 î.H.)
- Expediția de la sud de Dunăre (48 î.H.)
- Maxima întindere a stăpânirii lui Burebista (82 – 44 î.H.)
- Imperiul Roman (în anul 44 î.H.)
- Cetăți

REPERE CRONOLOGICE

48 î.H.

Bătălia de la Pharsalos, dintre Cezar și Pompeius

46 î.H.

Dobrogea intră în componența provinciei romane Moesia

87 – 106

Decebal

87

Campania romană a lui Cornelius Fuscus împotriva dacilor

88

Campania romană a lui Tettius Iulianus împotriva dacilor

89

Pace încheiată între Dacia și Imperiul Roman

101 – 102

Primul război daco-roman

102

Pace încheiată între Dacia și Imperiul Roman

105 – 106

Al doilea război daco-roman

106

Cucerirea Daciei

Harta Daciei
în timpul lui Decebal

Legendă

- Capitala Daciei
- Cetate dacică mai importantă
- Oraș roman sau greco-roman
- Castru roman mai important
- Limita Imperiului Roman la sfârșitul secolului I
- Limita teritoriului aflat sub supraveghere romană
- Limita de provincie romană la sfârșitul secolului I
- Regatul dac în timpul lui Decebal (87 – 101)

Aplic

I. Burebista și Deceneu

Citește sursa și răspunde cerințelor de mai jos.

„Ajungând în fruntea neamului său, care era istovit de războaie dese, Burebista, bărbat get, l-a înălțat atât de mult prin exerciții, abținerere de la vin și ascultare față de porunci, încât, în câțiva ani, a făurit un stat puternic și a supus geților cea mai mare parte din populațiile vecine. [...]. Căci trecând plin de îndrăzneală Dunărea și jefuind Thracia — până în Macedonia și Illyria —, a pustiit pe celții care erau amestecați cu tracii și cu illirii și a nimicit pe de-a întregul pe boii [...] și pe taurisci. Spre a ține în ascultare poporul, el și-a luat ca ajutor pe Deceneu, un magician care rătăcise multă vreme prin Egipt, învățând acolo unele semne de prorocire, mulțumită cărora susținea că tălmăcește voința zeilor.“

Strabon, *Geografia*

- 1 Menționează o modalitate prin care Burebista a întărit statul.
- 2 Precizează două popoare supuse de geți.
- 3 Menționează un spațiu istoric precizat în sursă.
- 4 Formulează un punct de vedere despre rolul lui Deceneu în consolidarea statului geto-dac, utilizând două informații din sursă.

II. Domițian și Decebal

„Probabil că Domițian se hotărâse să îngenuncheze Dacia, dar în mintea lui ambițioasă încolțise planul de a-i pedepsi întâi pe cvazii și pe marcomanii de neam germanic, care refuzaseră să acorde ajutor Romei în războiul cu Decebal și care amenințau poate, dinspre Pannonia, flancurile și spatele armatei imperiale. Plecat în Pannonia, Domițian refuză să-i asculte pe solii cvazi și marcomani veniți să ceară pace; mai mult, pune să-i omoare și trece la ofensivă. Aceasta se termină însă rău pentru romani și înfrângerea suferită pe frontul pannonic pune sub semnul întrebării toate succesele dobândite până atunci împotriva dacilor. [...] Domițian trimise în grabă soli la Decebal, regele dacilor.“

Hadrian Daicoviciu, *Dacii*

- 1 Menționează o informație referitoare la strategia utilizată de împăratul Domițian pentru a înfrânge Dacia.
- 2 Precizează o consecință a eșecului romanilor în Pannonia.

Atelier

- 1 Analizează hărțile de la paginile 29 și 30 și compară întinderea statului dac în timpul lui Burebista cu cea din timpul lui Decebal, identificând o legătură între mărimea statului dac și stabilitatea lui.
- 2 Imaginează-ți că ești un comandant roman. Alege-ți unul dintre cele două state și închipuie-ți că sunteți în prag de război. Identifică o soluție pentru evitarea conflictului.

DICTIONAR

asediu

încercuire și atacare cu forțe armate a unui loc întărit, pentru a-l cuceri

centralizare

subordonare față de o conducere unică

stipendiu

ajutor în bani, subvenție

o pace dezavantajoasă de această dată pentru daci: aceștia trebuiau să înapoieze tot ce primiseră de la romani, să dărâme cetățile, distrugându-și sistemul defensiv. În plus, dacilor li se interzicea să încheie alianțe cu inamicii romanilor.

Decizia lui Decebal de a nu respecta condițiile păcii determină o nouă intervenție a lui Traian în Dacia, în anul 105. Campania duce la cucerirea capitalei, iar Decebal, refuzând să devină prizonier, încearcă să scape, însă fără succes. Astfel, cu capitala cucerită și fără conducător, din anul 106 Dacia devine provincie romană.

Sarmizegetusa

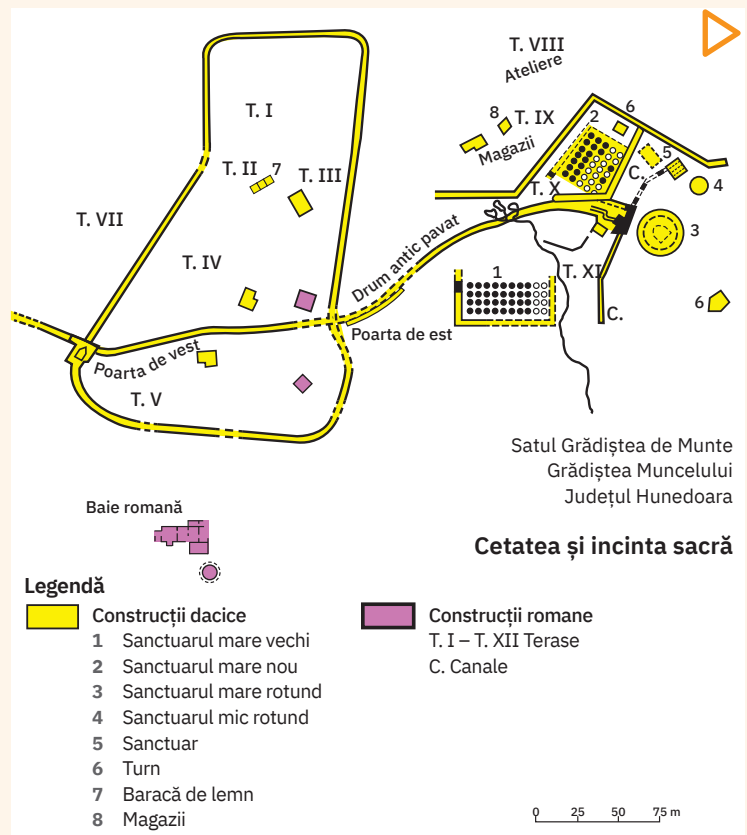
Zona Munților Orăștiei a reprezentat centrul politic, spiritual și economic al statului geto-dac.

Nucleul acestei zone, Sarmizegetusa Regia, parte a ansamblului de cetăți care alcătuiau sistemul de fortificații dacic, a asigurat continuitatea statală, după moartea lui Burebista (sec. I î.H). Apogeul Sarmizegetusei a fost atins în timpul domniei lui Decebal (sec. I d.H).

Cu un teritoriu care se întinde pe o suprafață de 33 ha în interiorul zidurilor și 60 – 80 ha în afara incintei, Sarmizegetusa este cea mai extinsă așezare descoperită în spațiul dacic. Ea cuprinde două părți: o zonă centrală, unde se aflau cetatea și partea religioasă (temple, sanctuare), și o zonă civilă localizată pe pantele dealului, unde se aflau locuințele și atelierile meșteșugărești.

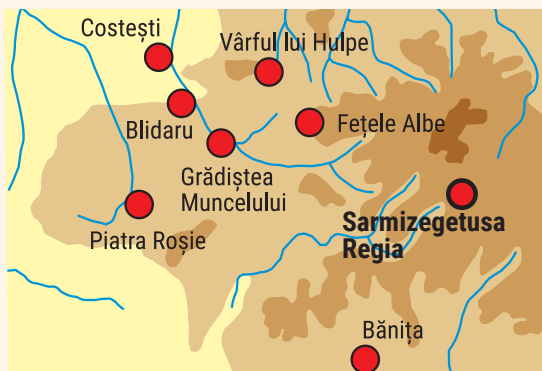
Din 1999, ansamblul cetăților din Munții Orăștiei a fost inclus pe lista Patrimoniului UNESCO.

Harta Sarmizegetusei Regia

Cercetez surse istorice

I. Harta cetăților dacice din Munții Orăștiei

Sistemul de cetăți dacice din Munții Orăștiei

- Analizează harta și formulează un punct de vedere referitor la rolul cetăților dacice în apărarea capitalei statului, utilizând ca argument modul de dispunere a acestora.

II. Cetatea Sarmizegetusa

Citește sursa și răspunde cerințelor asociate.

„Pentru caracterul cetății capitalei, revelatoare au fost cercetările efectuate în interiorul ei și în general pe Dealul Grădiștii. Cum se știe, de la cetate în jos se întindea marea așezare civilă, iar spre est «incinta sacră» și o parte a așezării civile. Atât într-un loc, cât și în celelalte abundă materiale arheologice de tot felul, descoperite fiind în construcțiile laice și religioase [...]. Așadar, cetatea Sarmizegetusei era doar una de refugiu, nelocuită permanent, loc de adăpostire a luptătorilor și de ultimă rezistență.”

Ioan Glodariu,

Arhitectura dacilor civilă și militară (sec. II î.e.n. – I e.n.)

- 1 Precizează, pe baza sursei date, ce aspect diferențiază așezarea civilă de cetatea sacră.
- 2 Formulează un punct de vedere referitor la rolul cetății capitalei, utilizând două informații din sursă.
- 3 Realizează un discurs susținut de un fapt istoric, pornind de la afirmația: capitala Sarmizegetusa era loc „de ultimă rezistență”.

III. Sanctuarul circular al Sarmizegetusei

- Identifică, apelând la surse on-line, un complex sacru similar celui din imaginea dată.

Sanctuarul circular, Sarmizegetusa Regia

Prezint produsul cercetării mele

În echipe de câte 4 – 5 elevi, alcătuiți o bază de date digitală (surse, fotografii, înregistrări video și audio) cu tema *Sarmizegetusa*. Propuneți un logo potrivit.

Podul de la Drobeta, Columna lui Traian, Monumentul de la Adamclisi

Strămoșii tăi nu au fost preocupați doar de războaie. Ei au rămas în istorie și prin creațiile lor care au rezistat în timp și sunt astăzi adevărate cărți în piatră. Trecutul poate fi refăcut atât pe baza surselor documentare, cât și a operelor arhitecturale păstrate în mare parte până azi: podul, ale cărui urme sunt vizibile și astăzi la Drobeta, construit între anii 103 și 105 după planurile arhitectului Apollodor din Damasc, Columna lui Traian de la Roma, înălțată în anul 113 pentru a aminti victoria romanilor asupra dacilor sau monumentul ridicat între 106 și 109 la Adamclisi în cinstea victoriei armatei romane.

Cercetez surse istorice

I. Podul de la Drobeta al lui Apollodor din Damasc

Podul de la Drobeta, reconstituire a inginerului E. Duperrex, 1907

Citește fragmentul de mai jos și răspunde apoi cerințelor.

„Traian, împăratul romanilor, fiind un om iscusit și energetic, deoarece credea că nu este demn să aibă, în loc de o împărăție nemărginită, una mărginită de fluviul Istru, și-a pus în gând să lege fluviul printr-un pod, spre a trece liber și spre a nu fi împiedicat atunci când ar voi să-i atace pe barbarii din cealaltă parte. Cum a construit acest pod, nu voiu căuta să o spun; să o spună aceasta Apollodor din Damasc, care este arhitectul întregii opere.“

Procopius de Cezarea, *De aedificiis*

- 1 Precizează un motiv pentru care Traian dorea construirea unui pod peste Dunăre.
- 2 Argumentează, utilizând două fapte istorice, rolul acestui pod în victoria lui Traian.

II. Luptători daci pe Columna lui Traian

Privește cu atenție fragmentul unui basorelief de pe Columna lui Traian, redat mai jos, și răspunde următoarelor cerințe:

- 1 Precizează informațiile sugerate de sursă.
- 2 Menționează ce informații nu îți oferă sursa, dar ai vrea să le afli.
- 3 Identifică, ajutat de motoarele de căutare (Google, Bing etc.), o sursă care să-ți ofere informațiile necesare.

- 4 Localizează, pe hărțile politice ale României și Serbiei, localitățile unde au fost construite picioarele podului de la Drobeta: Kostolac (Serbia) și Drobeta (România).

III. Tropaeum Traiani

Monumentul refăcut de la Adamclisi

- 1 Localizează pe harta României locul unde se află monumentul.
- 2 Prezintă faptele în urma cărora a fost ridicat acest edificiu.

Prezint produsul cercetării mele

- **Biblioteca-vie.** Împărțiți clasa în trei echipe. Fiecare dintre cele trei echipe devine o „carte“ pe care celelalte echipe o împrumută pentru a o „citi“, apoi o returnează. Cartea își prezintă conținutul prin dialog. În cazul de față, fiecare „carte“ va avea ca subiect unul dintre edificiile: Podul de la Drobeta, Columna lui Traian, Monumentul de la Adamclisi. La sfârșitul activității, toți elevii din clasă au citit cărțile vii despre monumentele indicate.

Recapitulare Unitatea 3 – Geto-dacii

Izvoare istorice: Herodot, Strabon, Cassius Dio

Geto-dacii au trăit în spațiul de la nord și sud de Dunăre, organizați în triburi și uniuni de triburi și reprezintă ramura nordică a tracilor.

- „geți“ – denumire dată de greci
- „daci“ – denumire dată de romani

Statuia lui Decebal,
Orșova

Burebista (82 – 44 î.H.)

Burebista este primul rege care realizează unificarea geto-dacilor.

- Stăpânirea sa se întindea
  - ◊ de la V la E: de la Dunărea Mijlocie până la Bug;
  - ◊ de la N la S: din Carpații Păduroși până în Munții Balcani.
- După moartea lui Burebista, regatul se fărâmițează, dar în jurul Munților Orăștiei rămâne un nucleu ce asigură continuitatea statului dac.

Statuia lui Burebista,
Orăștie

Decebal (87 – 106)

Decebal reface construcția statală în jurul capitalei Sarmizegetusa. Noul stat cuprinde o parte din teritoriul României de astăzi: Transilvania, Banatul, Oltenia, centrul și sudul Moldovei.

Relațiile dacilor cu romanii în timpul domniei lui Decebal:

- 87 – 88 – campaniile romanilor împotriva dacilor;
- 89 – pace încheiată între daci și romani;
- 101 – 102 – primul război dintre Decebal și Traian;
- 102 – pace încheiată între daci și romani;
- 105 – 106 – al doilea război dintre Decebal și Traian;
- 106 – cucerirea Daciei și transformarea ei în provincie romană.

Columna lui Traian,
Roma

Evaluare

I	10 puncte
II	40 de puncte
III	10 puncte
IV	10 puncte
V	20 de puncte
Oficiu:	10 puncte
Total:	100 de puncte

I. Plasează pe o axă cronologică următoarele evenimente: cucerirea Daciei, domnia lui Burebista, primul război dintre Decebal și Traian, pacea dintre Decebal și Domițian, ridicarea podului de la Drobeta.

II. Citește sursa și răspunde cerințelor asociate.

„Războaiele purtate de el [Traian] au avut un dublu imperativ: strategic și, mai ales, economic. Cucerirea regatului dacilor de pe malul stâng al Dunării a avut drept scop regularizarea graniței prin suprimarea intrândului pe care îl forma fluviul în imperiu; dar se gândea mai ales la minele de aur din Carpați și la tezaurul dacilor, indispensabile pentru a asigura succesul politicii sale pacifiste din interiorul imperiului. Cucerirea Daciei [...] a fost foarte dură. Au fost necesare două războaie succesive pentru ca Decebal să se recunoască învins.“

Larousse, *Istoria universală*

- 1 Menționează o informație referitoare la cauza strategică a războaielor dintre Traian și Decebal.
- 2 Formulează un punct de vedere referitor la importanța economică a regatului dacic pentru Traian, utilizând două informații din sursă.
- 3 Precizează o consecință a războaielor dintre daci și romani.

III. Compară cele două hărți și identifică elementul de continuitate teritorială a statului dac.

Statul dac în timpul lui Burebista

Harta Daciei în timpul lui Decebal

IV. Pornind de la caracterizarea făcută de Herodot, în lucrarea *Istoriei*: „Geții [...] sunt cei mai viteji și mai drepți dintre traci“, prezintă un fapt istoric care să susțină această opinie.

V. Argumentează, în aproximativ 15 rânduri, importanța columnei lui Traian pentru istoria poporului român.

Autoevaluare

Completează în caiet următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat din această unitate, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...

U4 Etnogeneza românească

Lecția 1	36	Dacia romană. Romanizarea. Creștinismul
Lecția 2	38	Așezarea slavilor la sudul Dunării. Romanitatea orientală
Lecția 3	40	Poporul român, popor romanic
Studiu de caz	42	Surse istorice despre români la sfârșitul mileniului I
RECAPITULARE	43	
EVALUARE	44	

Monumentul de la Adamclisi (106 – 109),
detaliu al părții superioare

Dacia romană. Romanizarea. Creștinismul

Provocare

După ce ai studiat cine au fost geto-dacii, e timpul să afli ce s-a petrecut în Dacia după cucerirea romană și cum s-a desfășurat procesul istoric numit romanizare, în urma căruia a rezultat limba pe care o vorbești.

Legendă

- castru de legiune
- castru trupe suplimentare
- municipiu
- colonie
- așezări importante
- colonii grecești
- drumuri

Împăratul roman
Marcus Ulpius Traianus
(98 – 117)

REPERE CRONOLOGICE

106

Dacia devine provincie romană imperială, Dacia Augusti Provincia

106 – 271/275

Perioada stăpânirii romane în Dacia

212

Constitutio Antoniniana, act prin care împăratul roman Caracalla acordă cetățenie locuitorilor din imperiu

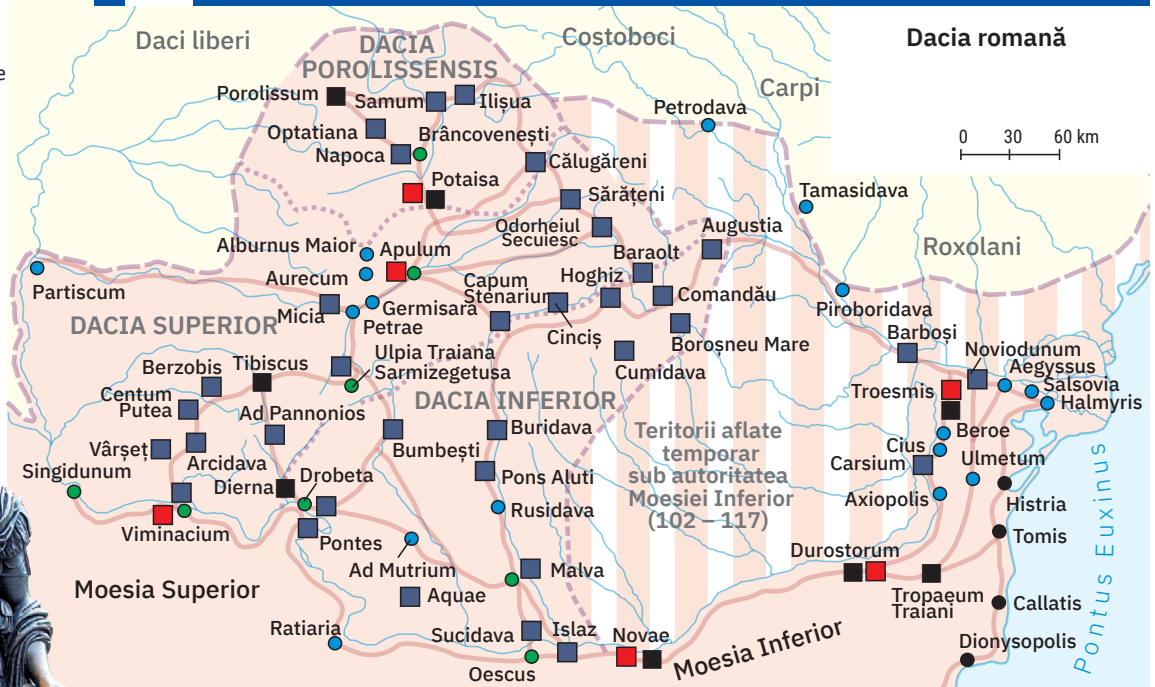
271/275

Retragerea aureliană

311

Edictul de la Serdica, prin care împăratul roman Galerius recunoaște creștinismul

Mă informez

Dacia romană

Dacia devine provincie romană sub conducerea împăratului Traian, statut ce îi oferă toate avantajele apartenenței la Imperiul Roman, care impune un model propriu de organizare. Fostul stat geto-dac suferă modificări teritoriale: provincia romană Dacia cuprinde doar Transilvania, Banatul, Oltenia și vestul Munteniei de astăzi. Sudul Moldovei, alături de centrul și estul Munteniei erau încorporate provinciei romane Moesia, iar Maramureșul, Crișana și nordul Moldovei se aflau în continuare sub controlul dacilor liberi. Capitala provinciei, Ulpia Traiana Sarmizegetusa, este stabilită la aproximativ 40 de kilometri de fosta capitală a dacilor, Sarmizegetusa Regia.

Romanizarea

După anul 106 începe romanizarea, ca rezultat al acțiunii factorilor de civilizație și cultură romană/latină regăsiți în provincia romană Dacia. În toate domeniile începe să fie folosită limba latină, utilizată de autoritățile romane, dar și de coloniști și învățată treptat de autohtoni. Factorii care au susținut acest proces au fost: administrația, armata, coloniștii, veteranii, urbanizarea, viața religioasă și educația.

Din punct de vedere administrativ, Dacia a fost împărțită după moartea lui Traian în trei unități: Dacia Apulensis, cu centrul la Apulum, Dacia Malvensis, cu centrul la Malva, și Dacia Porolissensis, cu centrul la Porolissum.

Odată cu stăpânirea provinciei Dacia, romanii au adus aici modelul lor urban. Așezările urbane au fost organizate în colonii, locuite de cetățeni romani, și municipii, în care puteau locui și necetățeni. În acest context, un rol foarte important îl au coloniștii, deoarece a fost nevoie să conviețuiască cu autohtonii și singura limbă în care puteau comunica era latina.

Organizarea unei noi provincii la marginea imperiului a presupus și proiectarea unei apărări pe măsură. Astfel, Dacia a fost apărată de o armată formată din legiuni (cetățeni romani) și de trupe auxiliare (necetățeni cantonați în centre militare defensive, numite castru), dacii putându-se înrola doar în trupele auxiliare. După efectuarea serviciului militar (25 de ani), mulți soldați preferau să rămână în provincia pe care o apăraseră. Astfel, veteranii au

avut un rol important în organizarea așezărilor rurale (ferme de tip roman – *villa rustica*) și au contribuit la răspândirea limbii latine în zona lor de locuire.

În domeniul spiritual s-au înregistrat două fenomene ce au facilitat adoptarea limbii latine: sincretismul religios și „interpretatio romana”.

Limba latină era utilizată pentru comunicare și în activitățile economice și în cele juridice. Alături de toți locuitorii imperiului, dacii au primit și ei cetățenie romană prin edictul emis în anul 212 de împăratul roman Caracalla, ceea ce a ușurat adoptarea limbii latine și a obligat la asumarea regulilor dreptului roman. Romanii au susținut funcționarea unor școli cu predare în limba latină care asigurau răspândirea culturii romane.

În secolul al III-lea, Imperiul Roman s-a confruntat cu o criză internă, accentuată de migrațiile popoarelor barbare; granița dacică nu mai putea fi apărată. În 271, împăratul Aurelian a început retragerea la sud de Dunăre a administrației și a armatei din Dacia, Dobrogea rămând sub administrație romană până în secolul al VII-lea. După părăsirea Daciei, romanizarea a continuat într-un alt context istoric și în lipsa unora dintre factorii importanți ai romanizării: armata și administrația. În același timp, s-au intensificat relațiile cu dacii liberi, care treptat au fost și ei romanizați.

Creștinismul

Romanizarea a fost impulsionată și de răspândirea creștinismului în limba latină la nord de Dunăre. După anul 313, când prin Edictul de la Milano este legalizată religia creștină, aceasta cunoaște o răspândire deosebită. Una din cele mai vechi urme ale manifestărilor creștine pe teritoriul fostei Dacii este donariul descoperit în anul 1775 la Biertan (Sibiu), care cuprindea două piese: placa superioară, cu o inscripție, și un disc. Partea de sus este prevăzută cu torți, cu ajutorul cărora se prindea de un candelabru, iar discul se prindea de donariu. Cele două piese sugerează existența unui locaș de cult. Inscripția în limba latină de pe donariu și monograma lui Hristos de pe disc demonstrează prezența unei comunități creștine. O altă dovadă a existenței creștinismului pe teritoriul românesc de astăzi o constituie termenii creștini de origine latină care au pătruns în limba română (*Dumnezeu, cruce, înger, a boteza*). Toate aceste elemente au constituit tot atâtea puncte de sprijin pentru succesul procesului de romanizare în Dacia.

Aplic

I. Harta Daciei romane

Analizează harta Daciei romane, de la pagina 36, și răspunde următoarelor cerințe:

- 1 Localizează așezările urbane Malva, Apulum și Porolissum.
- 2 Precizează ce localitate îi corespunde în prezent fiecăreia dintre cele trei așezări antice.

II. Procesul de romanizare

Citește fragmentul dat și răspunde cerințelor de mai jos.

„Dacia nu a fost cucerită numai cu armele și nu s-a lăsat doar impresionată de o civilizație materială superioară; Dacia a fost cucerită și de capacitatea de iluminare spirituală a Romei [...]. Limba latină, făcând parte din grupul italo-celtic, situat la extremitatea apuseană a ariei lingvistice indoeuropene, n-a avut în limba dacică un concurent puternic, astfel încât romanizarea lingvistică s-a săvârșit în provincia întemeiată de Traian destul de repede. De altfel, când două popoare vin în contact, se impune lingvistic cel care are un prestigiu mai mare; prestigiul culturii grecești explică de ce latina nu s-a impus în acele teritorii unde s-a întâlnit cu limba greacă.”

Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchins, Șerban Papacostea, Pompiliu Teodor, *Istoria României*

- 1 Precizează o modalitate de cucerire a Daciei.
- 2 Menționează originea limbii latine.
- 3 Compară procesul de romanizare desfășurat în Dacia cu cel desfășurat în zona greacă, precizând o deosebire.

Portofoliu

- Realizează un afiș de prezentare pentru donariul de la Biertan.

Donariul de la Biertan, cu textul *Ego Zenovius votum posui* („Eu, Zenovius, am oferit acest dar”)

DICȚIONAR

barbari

popor care nu aparținea civilizației greco-romane

coloniști

oameni aduși de romani din tot imperiul, din motive economice și demografice

donariu

obiect închinat unei divinități

interpretatio romana

adorarea unei zeități păgâne sub nume roman

provincie imperială

provincie romană de graniță, subordonată împăratului

romanizare

procesul istoric prin care limba latină, civilizația și cultura romană au fost însușite de către popoarele cucerite de către romani, prin intermediul acțiunii factorilor de romanizare (armată, administrație, veterani, coloniști, creștinism etc.)

sincretism religios

contopirea mai multor zeități cu caracteristici asemănătoare într-una singură

veterani

soldați romani care și-au terminat serviciul militar

Dacia romană. Romanizarea. Creștinismul

Monedă romană cu chipul împăratului Iustinian

Provocare

Ai călătorit în lumea daco-romană și ai învățat despre conviețuirea autohtonilor cu vorbitorii de limbă latină, identificând consecințele acesteia pentru daci. După retragerea aureliană, noua populație, romanizată, aflată într-un proces de transformare, se confruntă cu o altă situație: invazia populațiilor migratoare. Au tulburat acestea comunitatea daco-romană sau au ajutat-o să se transforme, să își găsească un nou drum?

Mă informez

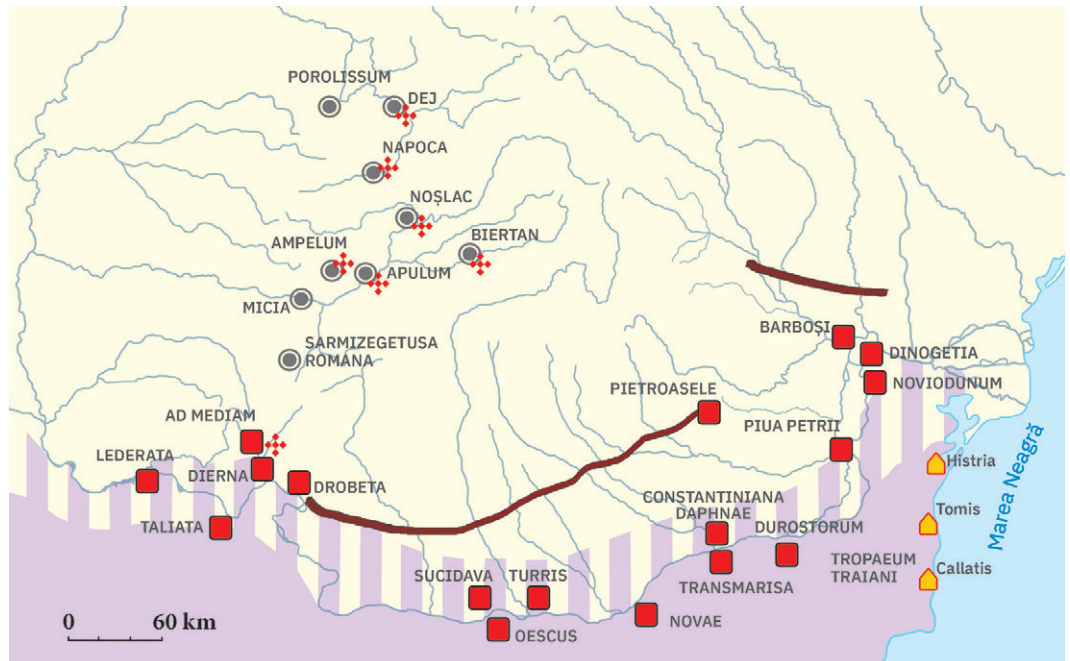
Romanitatea orientală

Retragerea aureliană din anul 271/275 nu a întrerupt procesul de romanizare aflat în plină desfășurare în zona dunăreană. Romanii au retras din Dacia doar administrația și armata, restul populației rămânând pe loc, continuând să conviețuiască sub forma unei romanități creatoare a unui nou popor.

Dacia romană, după retragerea aureliană

Legendă

- cetăți romano-bizantine din Dacia post-aureliană și cetăți sud-dunărene
- așezări daco-romane
- ▲ colonii grecești
- ✦ urme paleocreștine
- val de pământ
- zonă de menținere și reinstaurare a puterii romane

REPERE CRONOLOGICE

284 – 305

Domnia împăratului roman Dioclețian

395

Împărțirea imperiului Roman de către împăratul Teodosius în Imperiul Roman de Apus și Imperiul Roman de Răsărit

527 – 565

Domnia împăratului roman Iustinian

602

Slavii străpung linia de apărare a Dunării

Dovezi ale continuității de locuire sunt multiple: menținerea stăpânirii romane în Dobrogea și atenția acordată zonei nord-dunărene de împărații Dioclețian, Constantin și Iustinian, deși Imperiul Roman suferea în acel timp mari transformări, fiind împărțit în Imperiul Roman de Apus și Imperiul Roman de Răsărit (viitorul Imperiu Bizantin), dar și dovezi arheologice: unelte, vetre de locuire, ceramică, podoabe și necropole. Drept urmare, în spațiul cuprins între Carpați, Dunăre și Marea Neagră, viața a continuat sub toate aspectele ei, chiar dacă a fost influențată de noua situație geopolitică. Populația de aici vorbea în limba latină, practica agricultura și meșteșugurile, extrăgea bogății ale subsolului, făcea comerț și utiliza monede romane. Menținerea relațiilor între nord și sud constituie o dovadă a existenței activităților economice.

În noile condiții – dispariția protecției romane și apariția pericolului reprezentat de populațiile migratoare – populația este nevoită să își modifice modul de viață. Astfel, în locul marilor centre urbane sunt preferate așezările mici, retrase, mai ușor de apărat. Întreaga existență a daco-romanilor se ruralizează, însă fără a fi întreruptă. Mai mult, se înregistrează o infuzie de populație: dacii liberi, nemaifiind opriți de granița imperială, intensifică legăturile cu cei din fosta provincie, romanizându-se și ei.

După retragerea aureliană, locuitorii din nordul Dunării se vor organiza într-o primă fază în obști sătești. Descoperirile arheologice și izvoarele scrise dovedesc existența unei populații creștine aflate în legătură permanentă cu sudul Dunării.

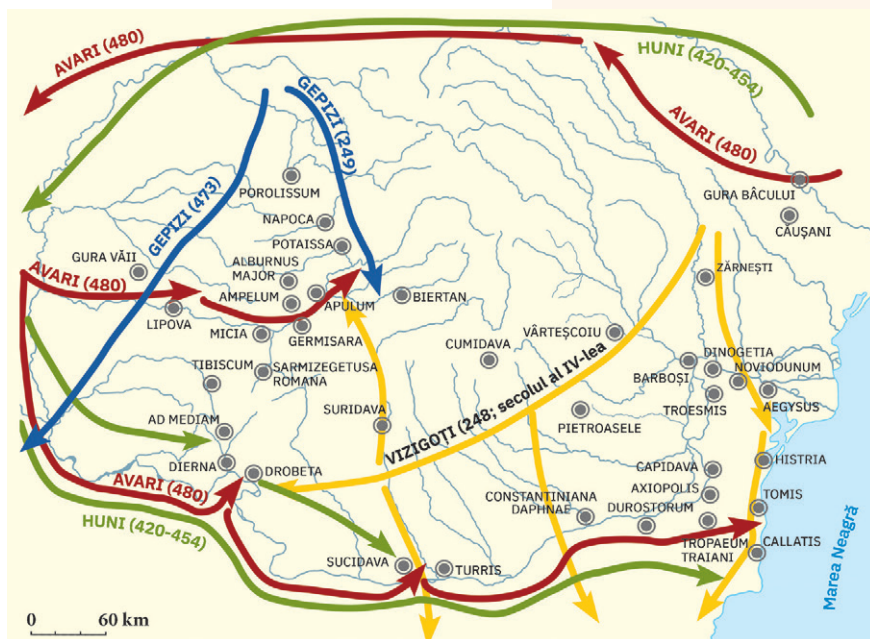
Așezarea slavilor la sudul Dunării

După anul 350, teritoriul românesc de astăzi a fost supus trecerii popoarelor migratoare, fără a influența prea mult civilizația daco-romană. Însă în secolele VI – VII în acest teritoriu vin neamurile slave și protobulgarii, care trec Dunărea și separă cele două comunități, de la nord și de la sud de fluviu. Populația aflată la sud de Dunăre, influențată de numărul mare de slavi, se slavizează și se formează astfel noi popoare: bulgar, sârb, croat etc.

Comunitățile romanizate aflate la sud de Dunăre sunt izolate din cauza așezării slavilor și au o evoluție singulară, limba vorbită transformându-se în dialecte ale limbii române: macedoromân, meglenoromân sau istroromân.

Trecerea Dunării în anul 602 de către slavi a izolat romanitatea nord-dunăreană și a întrerupt cu totul acțiunea factorilor romanizării. Slavii rămași la nord de Dunăre au fost asimilați în masa autohtonilor. Influența lor poate fi remarcată în toponime (de exemplu, Bran, Predeal), în hidronime (de exemplu, Ialomița, Bistrița) și în vocabular, fără a afecta caracterul romanic al limbii care se alcătuia.

Realitatea nord-dunăreană de după migrația popoarelor reflectă existența unei romanități orientale, prin prezența unui popor de origine romană vorbitor al unei limbi neolatine. Autohtonii romanizați vor constitui un popor nou, poporul român, cu trăsături proprii ce îi asigură individualitatea între popoarele europene.

Harta migrației pe teritoriul fostei provincii romane Dacia

Aplic

I. Teritoriul dac în timpul migrațiilor

- Analizează harta de la pagina 39 și menționează popoarele migratoare care au traversat teritoriul nord-dunărean în secolele IV – VI.

II. Fortificarea țărmului fluviului

Citește sursa și răspunde cerințelor date.

„În felul acesta, împăratul Iustinian a fortificat tot ținutul dinlăuntrul Illyricului. Acum voi arăta și cum a întărit țărmul fluviului Istru, care se mai numește și Danubius, cu fortificații și garnizoane de soldați. Căutând să oprească trecerea Danubiului de către barbarii care locuiau de cealaltă parte, împărații romani de odinioară au acoperit tot țărmul acestui fluviu cu fortificații, nu numai în dreapta fluviului, ci au zidit pe alocuri și în partea opusă orășele întărite și cetăți. Dar aceste întărituri nu fuseseră făcute în așa fel încât să poată rezista vreunui atac, ci numai ca să nu rămână țărmul fluviului fără apărători; pentru că barbarii de prin acele părți nu știau să ia cu asalt ziduri.“

Procopius din Caesarea, *Despre zidiri*

- 1 Menționează un tip de fortificații ridicate de Iustinian.
- 2 Precizează o modalitate de apărare a imperiului folosită de împăratul Iustinian.
- 3 Formulează un punct de vedere referitor la barbari, utilizând două informații din sursă.

Investigație

- 1 Identifică, folosindu-te de motoare de căutare on-line, arealul comunităților macedoromâne, meglenoromâne și istroromâne.
- 2 Caută on-line o poezie în dialectul macedoromân și citește-o. Găsește explicații pentru care înțelege/nu înțelege unele cuvinte.

DICȚIONAR

dialect

variantă teritorială a unei limbi

hidronim

nume de apă

necropolă

cimitir

toponim

nume de loc

transhumanță

deplasare sezonieră a păstorilor cu turmele de animale, de la munte spre câmpie și invers

REPERE CRONOLOGICE

secolele II – VII/IX

Etnogeneza românească

1781

Franz Sulzer elaborează teoria imigraționistă

1871

Robert Roesler susține teoria imigraționistă

Inel decorat cu volute afrontate din bronz (sec. al V-lea), descoperit în necropola de la Timișoara – Freidorf

Piese de centură din bronz (secolul VIII), descoperite la Sânnandrei, Timiș

Straturi lingvistice ale limbii române

Adstrat → Limba slavă
Strat → Limba latină
Substrat → Limba geto-dacică

Poporul român, popor romanic

Provocare

Identitatea unui popor este dată de spațiul de locuire, de limba vorbită, de cultura sa și, cel mai important, de locuitorii săi. Adică inclusiv de tine, fiindcă și tu contribui la unicitatea poporului tău. În cele ce urmează, vei afla mai multe despre cum s-a format poporul român și vei putea cunoaște ce anume îl individualizează față de celelalte popoare.

Mă informez

Formarea poporului român

Etnogeneza românească reprezintă un proces istoric ce are drept rezultat apariția unui nou popor în spațiul european, care vorbește o limbă proprie.

Formarea poporului român începe după anul 106 și se consideră a fi încheiată în secolele VII/IX.

Construcția etnică românească s-a desfășurat la nord și sud de Dunăre printr-un proces care presupune două componente: procesul de romanizare a populației autohtone și asimilarea elementului slav de către populația daco-romană. Slavii, în drumul lor peste Dunăre, au rupt monolitul daco-roman, ducând la apariția unei insule latine în această parte a Europei. Din punct de vedere etnic, poporul român are ca rădăcini autohtoneii geto-daci, care au conviețuit cu ceilalți locuitori ai Imperiului Roman, au adoptat civilizația și tradițiile acestora printr-un liant deosebit de important: limba latină. Slavii au desăvârșit procesul de formare a poporului român.

Poporul român, popor romanic

Limba română are la bază trei elemente: limba geto-dacă, limba latină și limba slavă.

Prin componenta sa latină, poporul român este înrudit cu alte popoare europene: francez, italian, spaniol și portughez, fiind parte din familia popoarelor romanice.

Stratul latin are o pondere între 60% și 70% în vocabularul limbii române și i-a oferit și structura gramaticală. Individualitatea limbii române față de celelalte limbi neolatine este dată de substratul autohton și de adstrat.

De-a lungul istoriei, romanitatea românilor a fost pusă

Războinic dac de pe Columna lui Traian

Țăran român (detaliu dintr-o pictură a lui Miklos Barabas, 1844)

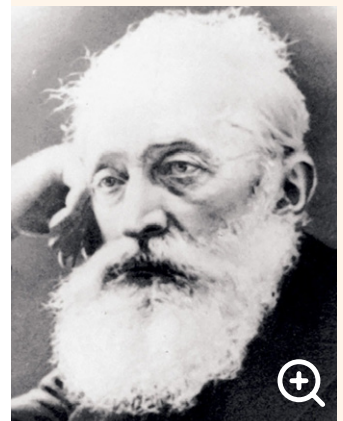
Pictură de Viktor Vasnețov, înfățișând eroi legendari slavi

la îndoială, mai ales atunci când românii din Transilvania, aflată sub stăpânire habsburgică și mai apoi austro-ungară, și-au cerut drepturile naționale, aducând ca dovezi vechimea și continuitatea de locuire în spațiul românesc. Printre contestatorii romanității românilor sunt și Franz Sulzer și Robert Roesler, care au susținut că poporul român s-a format la sud de Dunăre, de unde ar fi migrat către nord în secolul al XIII-lea. Teoriei imigraționiste i-au răspuns istorici români precum A.D. Xenopol și Bogdan Petriceicu Hasdeu, care au argumentat științific netemeinicia acestei teze, susținând teoria continuității, bazată pe dovezi ce atestă originea latină și continuitatea de locuire a românilor.

În secolul al XX-lea, istorici precum Vasile Pârvan sau Gheorghe Brătianu au susținut romanitatea românilor utilizând argumente științifice în lucrările lor.

A.D. Xenopol
(1847 – 1920)

Bogdan Petriceicu Hasdeu
(1838 – 1907)

Argumente care susțin teoria imigraționistă	Argumente care susțin teoria continuității
<ul style="list-style-type: none"> Dacii au fost exterminați ca popor. Românii nu se trag din coloniștii romani din Dacia. Provincia Dacia a fost părăsită de toți locuitorii după retragerea aureliană. 165 de ani de ocupație nu au fost suficienți pentru romanizare. Românii s-au format la sud de Dunăre, de unde au imigrat la nord în secolul al XIII-lea. Lipsește mențiuni scrise despre români, anterioare secolului al XIII-lea. Formarea poporului român la sud de Dunăre este dovedită de adoptarea ortodoxiei. 	<ul style="list-style-type: none"> Geto-dacii au continuat să trăiască în Dacia, după cucerirea romană. Procesul de romanizare a fost ireversibil. Daco-românii au reprezentat populația rămasă după retragerea aureliană. Poporul român s-a format la nord și sud de Dunăre și nu există nicio dovadă a imigrării lui la nord de Dunăre. Au fost păstrate toponimia și hidronimia dacice. Au fost descoperite unelte agricole și obiecte de cult creștine din secolele IV – VIII. Numeroase dovezi arheologice demonstrează continuitatea de locuire la nord de Dunăre. Anonymus și alți cronicari medievali oferă informații referitoare la existența poporului român la nordul Dunării.

Aplic

Etnogeneza românească

1 Alcătuieste trei liste a câte zece cuvinte românești care provin din limba latină, din limba geto-dacică și din limba slavă.

Cuvinte din limba latină	Cuvinte din limba geto-dacică	Cuvinte din limba slavă

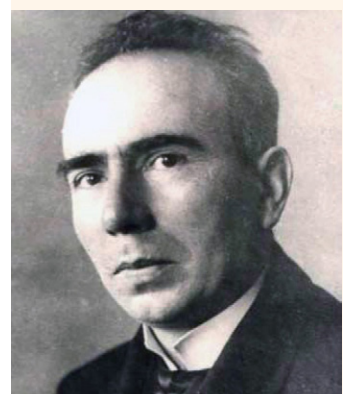
2 Caută surse on-line și completează în caiet tabelul de mai jos, referitor la limbile popoarelor romanice din Europa, după model.

Poporul	Substratul limbii vorbite	Stratul limbii vorbite	Adstratul limbii vorbite
român	geto-dac	latin	slav
francez			
italian			
portughez			
spaniol			

3 Întocmește o bază bibliografică în care să fie incluse cel puțin cinci lucrări ce susțin romanitatea românilor, precizând autorul, numele lucrării, anul și locul apariției.

Atelier

• Creează un blazon, completând compartimentele acestuia cu desene, cuvinte sau propoziții ce reprezintă elemente definitorii pentru popoarele romanice.

Vasile Pârvan
(1882 – 1927)

DICTIONAR

etnogeneză

proces istoric prin care se formează un popor și limba sa

romanitatea românilor
descendența romană a poporului român

Surse istorice despre români la sfârșitul mileniului I

Monedă înfățișându-i pe Constantin al VII-lea Porfirogenetul (913 – 959) și pe mama sa, Zoe

Poporul român s-a format în urma unui proces istoric complex și de lungă durată. Primele mențiuni scrise despre populația romanizată de la nord de Dunăre datează din secolul al VII-lea, când apar menționări într-un tratat militar, *Stategikon*, al împăratului bizantin Mauricius.

În secolul al IX-lea, teritoriul de la nord de Dunăre este amintit de Moise Chorenati și în cronica turcă *Oğuznâme*.

Împăratul bizantin Constantin al VII-lea Porfirogenetul oferă în lucrarea sa *Despre administrarea imperiului* informații despre populația nord-dunăreană.

Cercetez surse istorice

Izvoare istorice despre români

a „Aceste fortificații sunt în «țara necunoscută căreia îi zice Balak» și care se găsește la nord de bulgari, cum ne încredințează armeanul Moise din Choren într-o lucrare de geografie din sec. IX. Termenul e sinonim cu *valach*, *blach* (cuvânt care în limbile germanice îi desemna pe romanici), în secolul XI persanul Gardizi (în *Podoaba istoriilor*) plasează între bulgari, ruși și unguri «un popor din Imperiul Roman» care locuia între Dunăre și un «munte mare».”

Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchins, Șerban Papacostea, Pompiliu Teodor, *Istoria României*

- 1 Menționează numele țării de la nord de bulgari.
- 2 Precizează termenii prin care populația germanică îi numea pe romanici.
- 3 Argumentează, utilizând două informații din text, afirmația: „*Podoaba istoriilor* scrisă de Gardizi oferă informații despre români.”

b „Prima mențiune a vlahilor apare la cronicarul Georgios Kedrenos și datează din anul 976. Kedrenos ne relatează despre revolta bulgarilor împotriva Bizanțului [...]. Cronicarul bizantin ne informează că, la scurt timp după acest eveniment, David, unul dintre conducătorii revoltei, «a murit ucis de niște vlahi călători, între Castoria și Prespa, la așa-numiții Stejari frumoși». Vlahii sunt menționați în două diplome emise de către împăratul Vasile al II-lea Bulgaroctonul (976 – 1025), una din 979/980, la care face aluzie un secol mai târziu scriitorul grec Kekaumenos, cealaltă din 1020.”

Remus Mihai Feraru, *Vlahii din Peninsula Balcanică, în lumina izvoarelor literare bizantine*

- 1 Menționează secolul primei semnalări a vlahilor.
- 2 Precizează alte două izvoare istorice referitoare la vlahi.
- 3 Formulează un punct de vedere referitor la contextul în care Kedrenos îi menționează pe vlahi, utilizând două informații din sursă.

c „Hanul [...] a decis să crească acest copil gândindu-se că își pierduse tatăl în serviciul său și i-a dat numele de Kipceak, care în limba turcă înseamnă «arbore desfrunzit». Când băiatul a ajuns la o vârstă potrivită, Oguz-Han i-a dat o armată considerabilă pentru a se lupta cu rușii, ulahii (românii), maghiarii și bașkirii, care locuiau pe malurile râurilor Tin (Don), Atell și Jaigik (în Caucaz).”

Cronica turcă *Oğuzname*, sec. IX

- Pornind de la sursa dată, imaginează-ți că ești Kipceak. Propune o soluție pentru evitarea conflictelor și identifică o cale de a conviețui cu cei împotriva cărora ai fost trimis să te războiești.

Ruine ale cetății Capidava

Capidava a fost un centru fortificat geto-dac, apoi castru roman, pe malul drept al Dunării, unde astăzi se află satul cu același nume, din județul Constanța

Prezint produsul cercetării mele

- Alcătuieste o axă cronologică pe care să plasezi cinci izvoare istorice referitoare la români, începând din secolul al VII-lea până în secolul al XIII-lea.

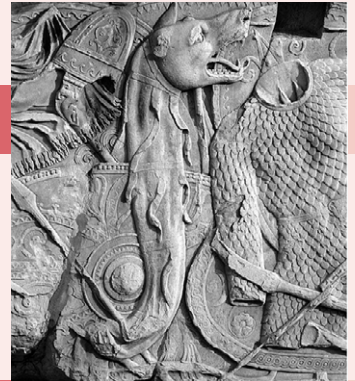
Recapitulare Unitatea 4 – Etnogeneza românească

Dacia romană

În urma războaielor daco-romane, Dacia este cucerită în anul 106.

- Dacia devine provincie romană și este organizată după model roman.
- Se desfășoară oficial procesul de romanizare.

Arme și însemne dacice
luate pradă de război,
basorelief pe Columna lui Traian

Romanizarea

Romanizarea presupune adoptarea limbii latine, a obiceiurilor și tradițiilor romanilor.

Factorii romanizării

• administrația	• urbanizarea
• armata	• justiția
• veteranii	• viața religioasă
• coloniștii	• educația

Ulpia Traiana Sarmizegetusa

Creștinismul

Creștinismul s-a răspândit în Dacia, facilitând romanizarea.

- În limba română se întâlnesc termeni creștini de origine latină.

Romanitatea orientală

În anul 271/275, împăratul roman Aurelian retrage din Dacia administrația și armata.

- La nord de Dunăre rămâne o populație romanizată, care se confruntă cu migrația popoarelor barbare: goți, gepizi, huni și avari.

Monedă cu chipul
împăratului
roman Aurelianus
(270 – 275)

Așezarea slavilor la sud de Dunăre

În anul 602, linia Dunării e străpunsă de slavi care pătrund în sudul Dunării.

- Comunitatea romanizată de pe malurile Dunării este dislocată din cauza trecerii slavilor la sud.

Poporul român, popor romanic

Formarea poporului român are la bază două procese:

- romanizarea autohtonilor;
- asimilarea elementului slav.

Limba română are trei componente: limba geto-dacică, limba latină și limba slavă.

Poporul român este un popor neolatin, alături de popoarele: francez, spaniol, italian și portughez.

Primele mențiuni în izvoare scrise despre români datează din secolele VII – X.

Evaluare

I	10 puncte
II	10 puncte
III	15 puncte
IV	15 puncte
V	10 puncte
VI	10 puncte
VII	20 de puncte
Oficiu:	10 puncte
Total:	100 de puncte

I. Ordonează cronologic următoarele fapte istorice:

- retragerea aureliană;
- Constitutio Antoniniana;
- Dacia devine provincie romană;
- sfârșitul domniei lui Traian.
- Edictul de la Milano;

II. Enumeră popoarele romanice din Europa.

III. Precizează câte trei cuvinte românești legate de creștinism care provin din limba latină, respectiv din limba slavă.

IV. Citește sursa și răspunde cerințelor de mai jos.

„Căci fiind un om înțelept [Împăratul Iustinian] și aflând din cărți că această țară este bogată în averi și puternică în arme și acum și că a fost și mai înainte – țară pe care mai întâi a cucerit-o marele Traian, învingând pe Decebal, regele geților, și a adus romanilor cinci milioane de livre de aur și de două ori pe atâtea de argint, afară de cupe și de obiecte care depășesc limita oricărui preț, de turme, de arme și de peste cinci sute de mii de bărbați foarte războinici cu arme cu tot [...], a hotărât să păstreze pentru romani regiunea de nord, care lepădase jugul cândva. Și nu e de mirare că toate i-au ieșit după voie, căci nu numai că a căutat să egaleze pe Traian, în arme, dar a întrecut chiar pe August prin pietatea față de Dumnezeu și prin modestia moravurilor, pe Titus prin cinste și pe Marcus prin înțelepciune.“

Ioannes Lydus, *Despre magistraturile statului roman*

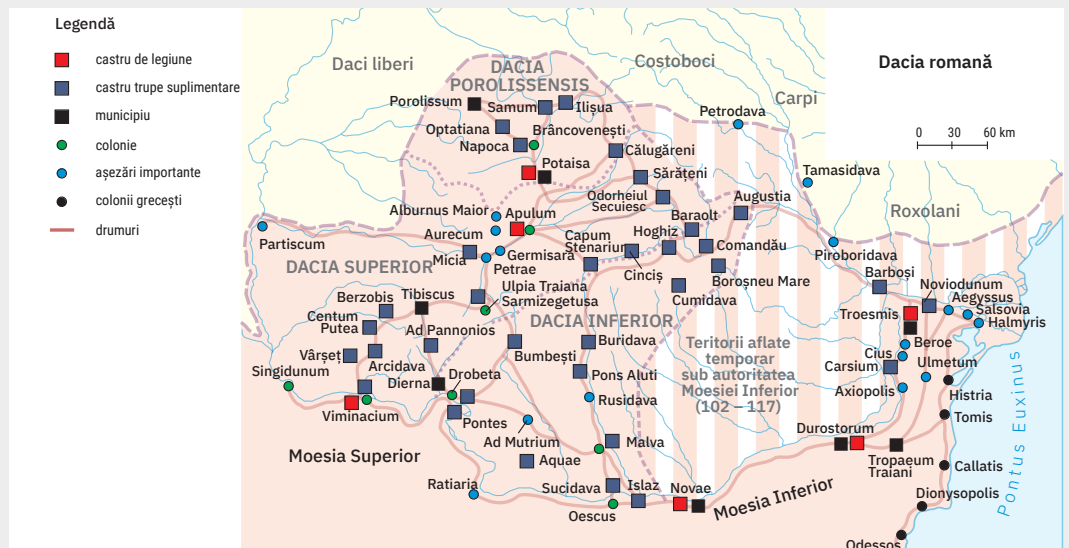
- 1 Menționează două caracteristici ale țării conduse de Decebal.
- 2 Precizează o consecință a victoriei lui Traian.
- 3 Formulează un punct de vedere referitor la calitățile morale ale lui Iustinian, susținându-l cu două informații din sursă.

V. Precizează doi factori ai romanizării.

VI. Exprimă-ți opinia în legătură cu numele acordat capitalei provinciei romane Dacia, Ulpia Traiana Sarmizegetusa.

VII. Analizează harta și răspunde următoarelor cerințe:

- 1 Precizează două triburi de daci liberi.
- 2 Menționează două așezări urbane din apropierea capitalei Ulpia Traiana Sarmizegetusa.
- 3 Localizează teritoriul aflat sub controlul Moesiei Inferior după anul 117.

Autoevaluare

Completează în caiet următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat din această unitate, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...

U5 Evul Mediu românesc

Lecția 1	46	Primele forme de organizare statală
Lecția 2	48	Statele medievale în spațiul românesc: Transilvania, Țara Românească, Moldova, Dobrogea
Studiu de caz	50	Diversitate etnică și confesională în spațiul românesc
Lecția 3	51	Spațiul românesc și politica de cruciadă târzie, de la Mircea cel Bătrân la Mihai Viteazul
Studiu de caz	53	Cetăți medievale
Studiu de caz	54	Biserica episcopală de la Curtea de Argeș
RECAPITULARE	55	
EVALUARE	56	

Hrisobul (sigiliu) al domnului Țării Românești Alexandru al II-lea (1568 – 1577), piesă din argint aurit

REPERE CRONOLOGICE

secolul X

Jupan Dimitrie

(sursa: Inscricția din localitatea Mircea Vodă)

Jupan Gheorghe

(sursa: Inscricția din complexul arheologic de la Basarabi-Murfatlar)

secolele IX – X

Voievozii Gelu, Glad și Menumorut

(sursa: *Gesta Hungarorum*)

1230

Țara Cărvunei

(sursa: cronicari)

1247

Cnezatul lui Farcaș,

cnezatul lui Ioan,

voievodatul lui Litovoi,

voievodatul lui Seneslau

(sursa:

Diploma Cavalerilor Ioaniți)

Provocare

După retragerea aureliană, la nord de Dunăre rămâne o populație daco-romană ce va continua procesul de etnogeneză. În fața pericolului extern, populația aceasta se retrage în zonele rurale și, pentru că resimțea nevoia de asociere, apar obștile sătești. Există o delimitare clară a teritoriului, principalele ocupații fiind agricultura și creșterea animalelor. Cu trecerea timpului, se afirmă un conducător care își asumă luarea deciziilor. Conducătorul – numit jupan, jude, cneaz sau voievod – era autoritar și avea atribuții politice, militare, administrative și juridice.

Când unii conducători de obști își extind autoritatea asupra altor obști învecinate, se formează uniuni de obști, numite de Nicolae Iorga „Romanii populare”. Vor reuși autonomiile locale să se dezvolte și să pună bazele statelor medievale în spațiul românesc?

Mă informez

Formațiuni politice la nord de Dunăre în secolele IX – XIII

Formațiunile politice, numite și autonomii locale, au avut la bază uniunile de obști. Trecerea de la uniunea de obști la autonomii locale s-a realizat datorită dezvoltării economice, intensificării schimburilor comerciale, stratificării sociale, dar și datorită nevoii de apărare în fața pericolului extern, de grupare sub o autoritate mai puternică.

Autonomiile locale de la nord de Dunăre s-au format într-un context european mai larg: în secolul al IX-lea se formează statele croaților, sârbilor, cehilor și polonilor. În secolul al X-lea se formează statul kievean, maghiarii constituindu-și statul în secolul al XI-lea.

Primele formațiuni politice sunt atestate în izvoarele istorice începând din secolul al IX-lea, sub diferite denumiri: țări, jupanate, ocoale, codri, câmpuri, cobăle, cnezate, voievodate.

În spațiul intracarpatic, *Cronica lui Anonymus* atestă, pentru secolele IX – X, voievoda-

tul lui Gelu, situat în centrul spațiului intracarpatic și cu centrul de putere la Dăbâca, voievodatul lui Menumorut în zona Crișanei, cu centrul la Biharia, și voievodatul lui Glad în zona Banatului, având centrul la Cuvin.

Pentru secolul al XI-lea, *Legenda Sfântului Gerard* menționează voievodatul lui Ahtum în zona Banatului, cu centrul la Morisena, iar *Gesta Hungarorum* semnalează voievodatul lui Gyla în centrul spațiului intracarpatic, cu centrul la Bălgrad.

Scrierile cronicarilor fac referire în spațiul intracarpatic la Țara Făgărașului, Țara Maramureșului și Țara Hațegului.

În spațiul cuprins între Dunăre și mare, prima formă de organizare prestatală a fost thema: Thema Paristrion, provincie întemeiată de către bizantini (971 – 1204), apare menționată în lucrarea Anei Comnena *Alexiada*. În secolul al X-lea, inscripția de la Mircea Vodă atestă formațiunea condusă de jupan Dimitrie, iar inscripția din complexul arheologic de la Basarabi-Murfatlar îl atestă pe jupan Gheorghe.

Între Carpați și Dunăre, în *Diploma Cavalerilor Ioaniți*, emisă în anul 1247 de către regele Béla al IV-lea al Ungariei, sunt atestate cnezatul lui Farcaș și cnezatul lui Ioan, situate între Jiu și Olt, voievodatul lui Seneslau, situat în stânga Oltului, voievodatul lui Litovoi, în dreapta Oltului, dar și Țara Severinului, care își pierde autonomia și în secolul al XIII-lea este transformată de către regele Andrei al II-lea al Ungariei într-o formațiune politică având rol de apărare.

La est de Carpați, există în scrierile cronicarilor referiri la autonomii locale precum: ocoale în zona Vrancea, cobăle în zonele Dorohoi, Neamț, Vaslui, Bacău, Codrii Cosminului și Țara Șipenițului.

Monument reprezentându-i pe voievozii Glad, Gelu și Menumorut (Macea, jud. Arad)

Aplic

I. Situația juridică a formațiunilor politice

„În ce privește situația de drept sau juridică a acestor formațiuni politice, documentul din 1247 stabilește o deosebire între cnezatele lui Ioan și Farcaș, de o parte, și «cnezatul voievodului Litovoi» și «țara lui Seneslau, voievodul românilor», de alta. Primele două au o situație inferioară: ele sunt cedate cavalerilor ioaniți, fără vreo restricție, întocmai ca și «Țara Severinului» și «Cumania». Dimpotrivă, ultimele două nu sunt cedate, ci rămân românilor, «așa cum le-au ținut ei și până acum». Prin urmare, Țara Litua sau a lui Litovoi, precum și aceea a lui Seneslau aveau o situație de drept superioară.“

Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*

- Precizează secolul la care se referă sursa dată.
- Menționează trei formațiuni politice evocate de sursa dată.
- Notează în caiet situația de drept a formațiunilor politice la care face referire sursa dată.

II. Autonomii locale în spațiul românesc, secolele IX – XIII

Harta autonomiilor locale în spațiul românesc, secolele IX – XIII

- 1 Localizează pe hartă aria geografică a autonomiilor locale din spațiul intracarpatic.
- 2 Precizează limitele teritoriale ale autonomiilor locale de la sud de Carpați.
- 3 Ordonează cronologic, cu ajutorul hărții, autonomiile locale aflate la sud de Carpați.

Investigație

- Elaborează un eseu argumentativ de aproximativ o pagină, despre formațiunile politice de la nord de Dunăre, folosind minimum două surse istorice.
Sugestii de surse istorice:
- *Gesta Hungarorum (Cronica lui Anonymus)*;
- *Diploma Cavalerilor Ioaniți*.

DICȚIONAR

autonomii locale

formațiuni politice de tip prestatal, care au evoluat din uniunile de obști și care aveau dreptul de a se administra singure

cnezat

formă de organizare politică bazată pe autoritatea unui cneaz; teritoriu stăpânit de un cneaz

obști sătești

forme de organizare a populației, având un teritoriu bine definit și organizare socio-economică

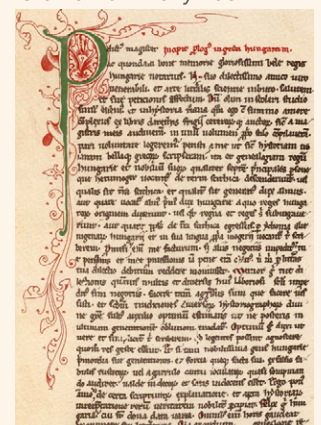
ocoale și cobâle

autonomii locale la est de Carpați

voievodat

formă de organizare politică bazată pe autoritatea unui voievod; teritoriu stăpânit de un voievod

Prima pagină a *Cronicii lui Anonymus*

REPERE CRONOLOGICE

1290 – 1291

Descălecatul
lui Negru-Vodă

1310 – 1352

Domnia lui Basarab I
în Țara Românească

1330

Lupta de la Posada

1352 – 1353

Se constituie marca
de apărare condusă
de către Dragoș

1359

Descălecatul lui Bogdan

sec. al XV-lea

Dobrogea este integrată
în statul Otoman

Voievodul Nicolae Alexandru,
tablou votiv din
biserica domnească
de la Curtea de Argeș

Bogdan I

Statele medievale în spațiul românesc: Transilvania, Țara Românească, Moldova, Dobrogea

Provocare

Statele medievale din spațiul românesc s-au întemeiat având la bază autonomiile locale existente la nord de Dunăre în secolele IX – XIII, în condiții interne și externe favorabile. Pe plan intern, se întăresc raporturile feudale și are loc o dezvoltare economică. Pe plan extern, se manifestă criza Regatului Ungariei și dorința acestuia de a stopa invazia mongolă în Europa Centrală.

Mă informez

I. Formarea statelor medievale în spațiul românesc

Transilvania

Începând din anul 1050, regalitatea maghiară începe cucerirea sistematică a autonomiilor locale românești din spațiul intracarpatic. La începutul secolului al XIII-lea, se organizează în spațiul intracarpatic Voievodatul Transilvaniei.

Mijloacele folosite de maghiari pentru cucerirea spațiului intracarpatic, dar și pentru consolidarea suzeranității asupra Voievodatului Transilvaniei au fost multiple. Astfel, au organizat numeroase campanii militare de cucerire. Politic, au dorit înlocuirea formei autohtone de organizare politică – adică voievodatul – cu principatul. Din punct de vedere religios, maghiarii au încercat impunerea religiei catolice și înlăturarea religiei ortodoxe. Administrativ, au fost organizate comitatele, primul fiind Bihor (1111). În vederea apărării granițelor, a organizării urbane și pentru răspândirea catolicismului, au fost colonizați secui, sași și cavaleri teutoni.

Țara Românească

 Din perspectiva tradiției istorice a descălecatului, Negru-Vodă este cel care în anul 1290 a descălecat din Țara Făgărașului la Câmpulung, întemeind astfel Țara Românească.

Pe lângă tradiția descălecatului, izvoarele istorice precizează că formarea statului medieval Țara Românească s-a realizat în două etape succesive: prima a constat în unificarea formațiunilor politice prestatale precizate în *Diploma Cavalerilor Ioaniți*, iar a doua, în apariția instituțiilor interne ce au consolidat noul stat.

După cucerirea Transilvaniei, regalitatea maghiară și-a arătat interesul să-și instaureze suzeranitatea asupra autonomiilor locale de la sud de Carpați. Cu excepția voievodatului condus de Seneslau, celelalte formațiuni politice de la sud de Carpați se aflau sub suzeranitatea regalității maghiare. Un urmaș al lui Seneslau, Basarab I (1310? – 1352), reușește să unifice toate formațiunile politice prestatale de la sud de Carpați sub o autoritate centrală. Noul stat se afla însă sub suzeranitatea regelui Ungariei. Cum Basarab I refuză suzeranitatea maghiară, regele Ungariei, Carol Robert de Anjou, organizează o campanie militară la sud de Carpați. În anul 1330, are loc lupta de la Posada între armatele conduse de Basarab I și Carol Robert de Anjou. Lupta a fost câștigată de voievodul român, ceea ce a însemnat obținerea independenței Țării Românești față de Ungaria. Această celebră luptă este prezentată în izvorul istoric *Cronica pictată de la Viena*.

Urmașii lui Basarab I, Nicolae Alexandru și Vladislav Vlaicu, consolidează statul medieval întemeiat între Carpați și Dunăre.

Moldova

Statul medieval Moldova s-a întemeiat în urma unui dublu descălecat, urmat de apariția instituțiilor medievale, etapă necesară consolidării statului.

Primul descălecat a fost al voievodului Dragoș din Maramureș, care, în 1352 – 1353, trimis de regele Ungariei, vine la est de Carpați și organizează o marcă de apărare, cu scopul de a opri invazia tătarilor. Marca de apărare se afla sub suzeranitatea regalității maghiare și în timpul urmașilor lui Dragoș, Sas și Balc.

Al doilea descălecat a fost al lui Bogdan din Cuhea, voievod al Maramureșului. În anul 1359, Bogdan trece la est de Carpați, îl învinge pe Balc, punând astfel bazele statului medieval Moldova. Cronica domniei lui Ludovic relatează despre o luptă între Bogdan și regele Ungariei Ludovic I, victoria voievodului român echivalând cu obținerea independenței statului medieval Moldova. Instituțiile noului stat au fost create și consolidate de către urmașii lui Bogdan I: Lațcu, Petru Mușat și Roman I.

Dobrogea

La începutul secolului al XIV-lea, între Dunăre și mare se constituie un stat independent condus de către Balica și având ca nucleu Țara Cărvunei. Urmașul lui Balica, Dobrotici (1354 – 1386), reușește să unifice toate formațiunile politice prestatale dintre Dunăre și mare.

II. Instituțiile centrale

În Țara Românească și Moldova, principalele instituții au fost domnia, biserica, sfatul domnesc, adunările de stări, armata, instituțiile administrative și judecătorești.

În Transilvania, până în secolul al XVI-lea autoritatea centrală o reprezenta voievodul, cu atribuții administrative, militare și juridice.

Aplic

I. Harta statelor medievale în spațiul locuit de români

Statele medievale în spațiul locuit de români

- 1 Precizează limitele statelor medievale aflate la nord de Dunăre.
- 2 Numește spațiul istoric de origine al unui voievod descălecător.
- 3 Precizează statutul politico-juridic al spațiului istoric cuprins între Dunăre și Marea Neagră.

II. Lupta de la Posada

„Regele a ajuns pe o cale oarecare cu toată oastea sa, dar calea aceasta era cotită și închisă de amândouă părțile de râpe foarte înalte de jur împrejur, și pe unde această cale era mai largă, acolo românii în mai multe locuri o întăriseră împrejur cu prisăci. [...] Cădeau tineri și bătrâni, principi și nobili fără nicio deosebire. Căci această tristă întâmplare a ținut mult, de la ziua a șasea a săptămânii până la ziua a doua a săptămânii viitoare.”

Bogdan Murgescu (coord.), *Istoria României în texte, Campania lui Carol Robert de Anjou și bătălia de la Posada*

- 1 Precizează o categorie socială menționată în sursa dată.
- 2 Formulează un punct de vedere referitor la condițiile de desfășurare a confruntării militare evocate de cele două surse date.

Investigație

- Lucrați în patru grupe de câte patru elevi. Realizați o listă bibliografică având ca temă formarea unui stat medieval în spațiul românesc, în vederea redactării unor referate pentru evaluarea de la finalul capitolului.

DICȚIONAR

comitat
unitate administrativ-teritorială specifică statelor medievale din apusul Europei, introdusă în Transilvania de regalitatea maghiară

descălecător
termen folosit îndeosebi de cronicari, pentru a desemna întemeierea statelor medievale Țara Românească și Moldova

domnie
instituție centrală în Moldova și Țara Românească, reprezentată de domn, cu prerogative administrative, legislative, militare și judecătorești

marcă de apărare
unitate teritorială, militară și politică, specifică statelor medievale occidentale, cu rol de apărare

mitropolie
instituție centrală a Bisericii ortodoxe, superioară unei episcopii

Sfatul domnesc
instituție politico-administrativă medievală în Moldova și Țara Românească; îl sprijinea pe domn în administrarea țării

suzeranitate
dreptul unui stat asupra altui stat lipsit de independență, dar care are autonomie internă

Bătălia de la Posada, din *Cronica pictată de la Viena*

Diversitate etnică și confesională în spațiul românesc

▶ Pe tot parcursul Evului Mediu, în spațiul românesc populația a fost formată în majoritate din români. Alături de aceștia au locuit maghiari, sași, secui, turci, evrei, greci, romei, albanezi, sârbi, croați, armeni, ruși lipoveni, bulgari, macedoneni, cehi, slovaci, polonezi și italieni.

Confesional, e întâlnită diversitate religioasă, ortodocșii coexistând cu catolici, greco-catolici, luterani, calvini, unitarieni, musulmani și mozaici.

Prima comunitate atestată în spațiul românesc încă din secolul al VII-lea î.H. este cea greacă, în contextul mării colonizări grecești de pe litoralul Mării Negre, unde întemeiază Histria, Tomis, Callatis. Cercetările arheologice au demonstrat extinderea treptată a comunităților grecești pe întreg teritoriul românesc, influențând populația din spațiul carpato-danubiano-pontic și existând până astăzi.

La jumătatea secolului al XV-lea, populația din Transilvania și Banat era de 1 200 000 de locuitori, în Țara Românească – de 700 000 de locuitori, iar în Moldova, de 300 000 de locuitori. În secolul al XVI-lea locuitorii țărilor române erau în număr de aproximativ trei milioane.

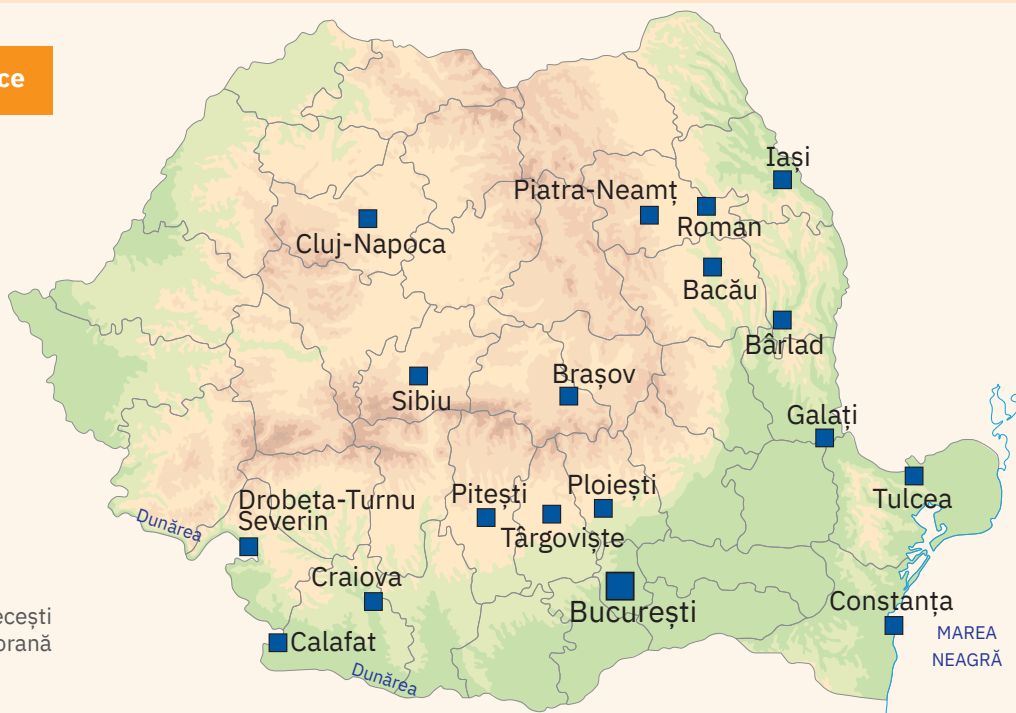

Cercetez surse istorice

I. Harta comunităților grecești din România

- 1 Localizează pe hartă comunitățile grecești din România.
- 2 Comunitățile grecești identificate pe hartă au fost atestate încă din Evul Mediu? Motivează-ți răspunsul.

Harta comunităților grecești din România contemporană

II. Diversitate confesională

„Încă de la început, regalitatea maghiară și-a pus problema consolidării dominației în provincia recent cucerită la est, prin colonizarea de populații fidele puterii regale și prin favorizarea religiei romano-catolice. Astfel, în partea de sud-est a Transilvaniei au fost așezați în a doua jumătate a secolului al XII-lea și la începutul secolului al XIII-lea secuii. A doua colonizare organizată de regalitatea maghiară i-a avut în vedere pe germani. Prima mare zonă din Transilvania colonizată cu sași a fost cea din jurul Sibiului, în a doua jumătate a secolului al XIII-lea. [...] Coloniștii secui și sași beneficiau de autonomie administrativă, juridică și ecleziastică, se judecau după propriile legi, își alegeau conducerea administrativă și preoții, având însă obligații precise în bani și datorită de a acorda ajutor militar regelui Ungariei. [...] După Reforma religioasă de la mijlocul secolului al XVI-lea, în Transilvania a

fost instituită toleranța religioasă, pentru prima dată în Europa fiind recunoscute într-un stat ca oficiale confesiunile romano-catolică, calvină, luterană și unitariană, acestea fiind îmbrățișate aproape în exclusivitate de către maghiari, secui și sași.“

Ioan Bolovan, Sorina Paula Bolovan,
Transilvania până la Primul Război Mondial
(Oportunități și/sau vulnerabilități demografice)

- 1 Precizează spațiul istoric la care face referire sursa dată.
- 2 Menționează confesiunile la care face referire sursa dată.
- 3 Selectează din fragment două informații care se referă la privilegiile sașilor și secuilor.
- 4 Formulează un punct de vedere referitor la reforma religioasă, susținându-l cu o informație selectată din sursa dată.

Prezint produsul cercetării mele

- **Lucreți în perechi.** Elaborați planul unei prezentări despre diversitatea etnică și confesională din zona istorică în care locuiți. Redactați apoi individual o prezentare de aproximativ o pagină, pe care apoi o adăugați la portofoliu.

Spațiul românesc și politica de cruciadă târzie, de la Mircea cel Bătrân la Mihai Viteazul

Provocare

Domnitorii români s-au implicat în politica de cruciadă târzie pentru menținerea identității culturale, religioase și statale. Evoluția statelor medievale românești în secolele XIV – XVI a fost influențată de tendințele hegemonice ale puterilor vecine: Regatul Ungariei și cel al Poloniei, Cnezatul Moscovei și cel al Lituaniei și Statul Otoman.

Moldova și Țara Românească s-au aflat sub suzeranitatea Imperiului Otoman, dar se bucurau de autonomie internă, stabilită prin intermediul capitulațiilor. Transilvania este și ea, între anii 1541 și 1699, principat autonom sub suzeranitate otomană.

Vor reuși statele medievale Moldova și Țara Românească să își mențină autonomia internă sau vor fi cucerite de către Imperiul Otoman?

Mă informez

Mircea cel Bătrân

Prin acțiuni diplomatice, Mircea cel Bătrân a încercat să contracareze tendințele hegemonice ale Regatului Poloniei și ale Regatului Ungariei. A încheiat tratatul cu Polonia semnat la Radom (1389) și ratificat la Lublin (1390), care avea un caracter antiungar, și tratatul semnat cu regele Ungariei Sigismund de Luxemburg la Brașov (1395), care a reprezentat prima alianță antiotomană.

Principalele acțiuni militare au fost îndreptate împotriva otomanilor. Lupta de la Rovine (1395) împotriva turcilor se încheie cu victoria lui Mircea cel Bătrân, care îndepărtează pericolul otoman și se aliază statelor creștine, în vederea constituirii unui front comun. Mircea cel Bătrân participă la campania de la Nicopole (1396), alături de forțele creștine occidentale, împotriva turcilor. Deși forțele creștine sunt înfrânte, Țara Românească rămâne un factor important în cruciadele târzii. La sfârșitul domniei lui Mircea cel Bătrân, în urma capitulației încheiate cu otomanii se păstrează autonomia internă și este recunoscută suzeranitatea otomană.

Alexandru cel Bun

Pe plan intern, Alexandru cel Bun a asigurat stabilitate și a organizat principalele instituții. Pe plan extern, și-a orientat politica spre Țara Românească și Polonia. În anul 1402 a încheiat un tratat cu Polonia, pentru a stopa dorința lui Sigismund de Luxemburg de a restabili suzeranitatea asupra Moldovei. A respins atacul otoman din 1420.

Iancu de Hunedoara

În politica sa externă, Iancu de Hunedoara a avut două obiective majore: participarea la cruciadele târzii și atragerea țărilor române în frontul antiotoman. În anul 1443, cu sprijinul Poloniei și al Ungariei, Iancu de Hunedoara a organizat „Campania cea lungă”, în care victoria a fost de partea creștinilor. La sfârșitul anului 1444 Iancu de Hunedoara a participat la o nouă cruciadă la sud de Dunăre, dar de această dată forțele creștine au fost înfrânte la Varna. În fața expansiunii turcilor spre Europa, Iancu a reușit să obțină victoria de la Belgrad (1456), oprind ofensiva otomană spre Europa. Considerând deosebită această victorie, Papa Calixt al III-lea l-a numit atunci „atletul cel mai puternic al lui Hristos”.

Vlad Țepeș

A organizat mai multe campanii la sud de Dunăre (1461 – 1462), totodată refuzând plata tributului. În 1462, sultanul Mahomed al II-lea a răspuns printr-o ofensivă de proporții. Cum armata românilor era net inferioară numeric, s-a recurs la tactica pământului pârjolit și la atacul pe timp de noapte (Târgoviște, 16 – 17 iunie 1462). Armata condusă de Vlad Țepeș a provocat importante pierderi armatei otomane. Victoria nu a putut fi însă fructificată, Vlad Țepeș fiind nevoit să se refugieze în Transilvania, sperând într-un sprijin din partea regelui maghiar Matei Corvin.

Theodor Aman, *Bătălia cu faclă*

REPERE CRONOLOGICE

1386 – 1418

Mircea cel Bătrân este domn în Țara Românească

1400 – 1432

Alexandru cel Bun este domn al Moldovei

1441 – 1456

Iancu de Hunedoara este voievod al Transilvaniei

1448; 1456 – 1462; 1476

Vlad Țepeș este domn în Țara Românească

1457 – 1504

Ștefan cel Mare este domn în Moldova

1593 – 1601

Mihai Viteazul este domn în Țara Românească

Mircea cel Bătrân

Iancu de Hunedoara

Ștefan cel Mare

Mihai Viteazul

DICȚIONAR

autonomie

dreptul unui stat de a avea o politică internă proprie în cadrul unui regim de suzeranitate

capitulare

tratat încheiat în Evul Mediu între țările române și Poartă

cruciadă târzie

acțiune militară antiotomană a statelor creștine europene în secolele XIV – XVI

independentă

dreptul unui stat de a avea politică internă și externă proprie

Liga Sfântă

coalitiție antiotomană organizată în secolele XVI – XVII și alcătuită din unele state creștine europene

tribut

obligație a statelor vasale față de statul suzeran; pentru țările române, a reprezentat prețul păcii

Ștefan cel Mare

În politica sa externă, Ștefan cel Mare a avut două obiective: contracararea tendințelor hegemone ale Imperiului Otoman, ale Poloniei și Ungariei și implicarea Moldovei în frontul anti-otoman.

În 1465, Ștefan cel Mare recucerește cetatea Chilia, pe care o deținea Ungaria. În aceste condiții, regele Ungariei Matei Corvin organizează o campanie în Moldova. Lupta are loc la Baia (1467) și se sfârșește cu victoria moldovenilor. În anul 1475, Ștefan încheie cu Matei Corvin un tratat antiotoman pe picior de egalitate.

Întrucât Ștefan cel Mare dorea emanciparea de sub suzeranitatea Imperiului Otoman, ca primă măsură refuză plata tributului, ceea ce îl determină pe sultan să organizeze campanii militare împotriva Moldovei. O primă confruntare are loc la Vaslui (1475), unde domnul Moldovei obține o victorie categorică. O nouă campanie militară condusă de însuși sultanul Mahomed al II-lea are loc în anul 1476, la Războieni. Armata moldovenilor este înfrântă, dar cetățile nu sunt cucerite până în anul 1484, când Chilia și Cetatea Albă cad sub asaltul otomanilor. În anul 1486, Ștefan încheie pace cu Imperiul Otoman, prin care recunoaște suzeranitatea sultanului și reia plata tributului.

Cu Polonia a încheiat tratatele de la Overchelăuți (1459) și Colomeea (1485), prin care Ștefan recunoaște suzeranitatea Poloniei. Un alt tratat cu Polonia s-a încheiat după victoria lui Ștefan de la Codrii Cosminului (1497), prin care se înlătură suzeranitatea polonă.

Mihai Viteazul

Încă de la preluarea tronului, Mihai Viteazul era hotărât să implice Țara Românească în frontul antiotoman alături de puterile creștine occidentale. Astfel, aderă la Liga Sfântă și încheie tratatul de la Alba Iulia (1595) cu principele Transilvaniei Sigismund Bathory și tratatul de la Mănăstirea Dealu (1598) cu împăratul Imperiului Habsburgic, Rudolf al II-lea.

Lupta antiotomană a fost declanșată în noiembrie 1594 prinuciderea la București a creditorilor levantini, după care Mihai atacă cetățile turcești de la Dunăre: Brăila, Giurgiu, Silistra. În acest context, armata otomană condusă de Sinan Pașa pătrunde în Țara Românească. Mihai învinge armata otomană la Călugăreni (august 1595), însă turcii cuceresc orașele București și Târgoviște. Mihai își reface armata, eliberează cele două orașe și obține o victorie strălucită la Giurgiu (1595). În anul 1596, Mihai încheie pace cu Poarta și-i recunoaște suzeranitatea sultanului. În urma campaniilor militare din anii 1599 – 1600, reușește să realizeze prima unire politică a țărilor române, care a însemnat o sporire a puterii politice și militare a lui Mihai Viteazul. Prima unire politică a durat puțin: Mihai Viteazul a fost ucis la 9 august 1601 de către mercenarii plătiți de generalul Basta.

Aplic

• Domnia lui Ștefan cel Mare

„Domnia lui Ștefan cel Mare – de aproape o jumătate de veac – este cel mai frumos timp din istoria Moldovei. Niciodată țara n-a fost mai întinsă, mai bogată și mai respectată, niciodată faima domnului ei n-a strălucit atât de departe, deopotrivă în Apusul creștin, ca și în Răsăritul necredincios, provocând admirația prietenilor și respectul dușmanilor; niciodată nu s-au ridicat spre slava celui de sus atât de multe locașuri și într-o formă atât de desăvârșită.“

Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*

- 1 Menționează două caracteristici ale Moldovei în perioada domniei lui Ștefan cel Mare.
- 2 Formulează un punct de vedere referitor la atitudinea europenilor față de domnitorul Moldovei, utilizând două informații din sursă.

Atelier

- **Lucrați în grupe de câte 4 – 5 elevi.** Completați pe o hartă mută principalele acțiuni militare din spațiul românesc în secolele XIV – XVI.

Cetăți medievale

Rol	<ul style="list-style-type: none"> • alcătuiesc sistemul defensiv al Moldovei, al Țării Românești, dar și al Transilvaniei; • reprezintă loc de refugiu pentru locuitorii din satele învecinate; • stopează, încetinesc înaintarea armatelor inamice.
Poziționare	• pe poziții înalte (dominante), pentru o bună observare a împrejurimilor, dar și pentru ca asediul să fie cât mai dificil.
Tipuri	<ul style="list-style-type: none"> • de interior; • de graniță.
Materiale de construcție folosite	• piatră, cărămidă, lemn, pământ.
Exemple	<ul style="list-style-type: none"> • în Moldova: Neamț, Suceava, Hotin, Soroca, Cetatea Albă, Chilia; • în Țara Românească: Turnu, Poenari, Giurgiu; • în Transilvania: Rupea, Ciceu, Cetatea de Baltă.

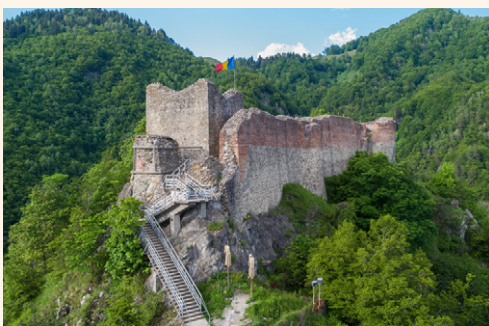

Cercetez surse istorice

• Harta cetăților Moldovei în timpul lui Ștefan cel Mare

- 1 Localizează pe harta alăturată principalele cetăți medievale ale Moldovei.
- 2 Realizează un tabel cu cetățile de interior și cu cetățile de graniță.
- 3 Precizează rolul cetăților de interior și al celor de graniță.
- 4 Lucrați în grupe de câte patru elevi. Alegeți două cetăți de pe hartă, căutați on-line informații despre acestea și imagini reprezentative și realizați, pentru fiecare, un afiș după modelul celor de mai jos. Organizați apoi un tur al galeriei cu produsele obținute.

Harta cetăților Moldovei în timpul lui Ștefan cel Mare

Cetatea Poenari

- construită în secolul al XIV-lea;
- a fost întărită de către Vlad Țepeș (1448; 1456 – 1462; 1476), din a cărui poruncă au mai fost construite trei turnuri și un bastion semicircular;
- a fost folosită ca a doua reședință a lui Vlad Țepeș.

Cetatea Rupea

- construirea ei începe în secolul al XIV-lea;
- la început, a avut rolul de a adăposti locuitorii din satele învecinate;
- începând din prima jumătate a secolului al XVIII-lea, a fost părăsită treptat.

Cetatea Sucevei

- construită la sfârșitul domniei lui Petru I Mușat (1375 – 1391), care a mutat capitala Moldovei din Siret la Suceava;
- extinsă în timpul domniei lui Ștefan cel Mare (1457 – 1504);
- a reprezentat o cetate de interior, fiind un bastion al sistemului defensiv al Moldovei.

Prezint produsul cercetării mele

Plecând de la exemplele de mai sus și de la prezentările realizate în grup, alcătuiește un portofoliu digital care să cuprindă:

- imagini sugestive cu trei cetăți medievale, altele decât cele evocate în acest studiu de caz;
- un eseu de aproximativ 300 de cuvinte despre importanța cetăților medievale în spațiul românesc.

Biserica episcopală de la Curtea de la Argeș

Statele medievale românești Țara Românească și Moldova s-au consolidat în urma apariției instituțiilor centrale, Biserica și Domnia. Mitropolia Țării Românești a fost înființată la inițiativa lui Nicolae Alexandru, în anul 1359, și avea sediul la Curtea de Argeș, care era și capitala statului.

În anul 1512, Neagoe Basarab a dispus să se înceapă construirea Mănăstirii Curtea de Argeș, o bijuterie arhitecturală în care istoria se împletește cu legenda.

Cercetez surse istorice

I. Biserica episcopală de la Curtea de Argeș

1 Observă pictura alăturată, a lui Amedeo Preziosi. Folosind motoarele de căutare sau consultarea unor bibliografii de specialitate, identifică două elemente de arhitectură a bisericii reprezentate. Stabilește în ce stil arhitectural se încadrează.

2 Citește textul dat și răspunde apoi cerințelor.

▷ Biserica mănăstirii a fost construită chiar pe locul vechii mitropolii. Lucrările s-au încheiat în anul 1517. Pictura interioară, realizată de zugravul Dobromir, a fost terminată abia în anul 1526, în timpul domniei lui Radu de la Afumați. Biserica a fost reședință episcopală, dar și necropolă domnească și regală.

- Menționează secolul în care s-a încheiat construcția bisericii.
- Folosind un dicționar explicativ sau dexonline.ro, definește următoarele realități: *reședință episcopală*, *necropolă domnească*, *necropolă regală*.

II. Neagoe Basarab și familia sa (tablou votiv)

- Neagoe Basarab a domnit în Țara Românească, în perioada 1512 – 1521, după principii europene. A scris în limba slavonă o lucrare de mare însemnătate, *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie*. Observă tabloul votiv alăturat și caută informații despre persoanele reprezentate.

III. Construirea Mănăstirii Curtea de Argeș

- Citește textul de mai jos și rezolvați în perechi sarcinile date.

„Toate silințele și toată bogăția însă și le cheltui Neagoe pentru a da Argeșului, de unde plecase Mitropolitul pentru a se așeza la Târgoviște lângă Domn, cea mai frumoasă din mănăstirile aflătoare pe pământul românesc. Marmură, piatră cioplită și netezită și săpată cu flori, alcătuieste pereții prinși într-un pătrat, pe care-l întreprinde însă o ușoară umflătură de strane înaintea altarului.”

Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a românilor*

- Precizați materialele de construcție folosite.
- Exprimați o opinie referitoare la necesitatea construirii unei biserici la Curtea de Argeș.

Biserica episcopală din Curtea de Argeș, pictură de Amedeo Preziosi, 1869

Neagoe Basarab și familia sa (tablou votiv)

Prezint produsul cercetării mele

- Folosind motoare de căutare on-line, alcătuieste un dosar cu imagini din interiorul Bisericii episcopale de la Curtea de Argeș.

Recapitulare Unitatea 5 – Evul Mediu românesc

Primele forme de organizare statală

Obști sătești → uniuni de obști → formațiuni politice prestatale (autonomii locale)

Primele autonomii locale sunt atestate în izvoarele istorice începând din secolul al IX-lea, sub diferite denumiri:

- țări
- ocoale
- câmpuri
- cnezate
- jupanate
- codri
- cobâle
- voievodate

Statele medievale în spațiul românesc

Statele medievale din spațiul românesc s-au întemeiat în secolele IX – XIII având la bază formațiunile politice prestatale existente la nord de Dunăre și într-un context intern și extern favorabil.

- spațiul intracarpatic este cucerit de Regatul Ungariei și în secolul al XIII-lea se formează Voievodatul Transilvaniei;
- întemeietorul statului medieval Țara Românească, Basarab I, înlătură suzeranitatea maghiară (Posada, 1330);
- Moldova – dublu descălecat: Dragoș și Bogdan, care în 1359 înlătură suzeranitatea maghiară;
- Dobrogea – nucleu: Țara Cărvunei, condusă inițial de Balica, apoi de Dobrotici.

Spațiul românesc și politica de cruciadă târzie

Principalele obiective ale domnilor români au fost menținerea autonomiei și implicarea statelor medievale în frontul antiotoman.

Domnitori	Bătălii/campanii importante
Mircea cel Bătrân (1386 – 1418)	Rovine, Nicopole;
Alexandru cel Bun (1400 – 1432)	primul atac al statului Otoman asupra Moldovei;
Iancu de Hunedoara (1441 – 1456)	„Campania cea lungă”, Varna, Belgrad;
Vlad Țepeș (1448; 1456 – 1462; 1476)	Atacul de noapte de la Târgoviște;
Ștefan cel Mare (1457 – 1504)	Vaslui, Războieni;
Mihai Viteazul (1593 – 1601)	Călugăreni, Giurgiu; în anul 1600, realizează prima unire politică a țărilor române.

Vlad Țepeș

Diversitate etnică și confesională în spațiul românesc

Românii sunt majoritari în Evul Mediu în spațiul românesc. Există însă diversitate:

- etnică – alături de români, trăiesc maghiari, sași, secui, turci, evrei, greci, romi, albanezi, sârbi, croați, armeni, ruși lipoveni, bulgari, macedoneni, cehi, slovaci, polonezi și italieni;
- religioasă – alături de ortodocși, există romano-catolici, greco-catolici, luterani, calvini, unitarieni, musulmani și mozaici.

Cetățile medievale

Alcătuiesc sistemul defensiv al Moldovei, Țării Românești și Transilvaniei:

- în Moldova: Neamț, Suceava, Hotin, Soroca, Cetatea Albă, Chilia;
- în Țara Românească: Turnu, Poenari, Giurgiu;
- în Transilvania: Rupea, Ciceu, Cetatea de Baltă.

Cetatea Sucevei

Biserica episcopală de la Curtea de Argeș

- La Curtea de Argeș, în 1351 – 1352 începe construirea bisericii Sfântul Nicolae (Biserica Domnească), ctitorită de către Basarab I și de Nicolae Alexandru.
- În anul 1512, Neagoe Basarab dispune construirea Mănăstirii Curtea de Argeș.

Evaluare

I 30 de puncte
 II 30 de puncte
 III 30 de puncte
 Oficiu: 10 puncte
 Total: 100 de puncte

- I. Notează în caiet litera corespunzătoare răspunsului pe care îl consideri corect.
- 1 *Legenda Sfântului Gerard* relatează existența autonomiilor politice în spațiul intra-carpatic din secolul:

a al IX-lea;	b al X-lea;	c al XI-lea;	d al XII-lea.
--------------	-------------	--------------	---------------
  - 2 Voievodatul lui Gelu avea centrul de putere la:

a Dăbâca;	b Biharia;	c Cuvin;	d Curtea de Argeș.
-----------	------------	----------	--------------------
  - 3 Întemeietorul Țării Românești a fost:

a Bogdan;	b Seneslau;	c Basarab I;	d Dragoș.
-----------	-------------	--------------	-----------
  - 4 Mircea cel Bătrân a domnit în statul medieval:

a Dobrogea;	b Moldova;	c Țara Românească;	d Transilvania.
-------------	------------	--------------------	-----------------
  - 5 Cetatea Rupea este situată în:

a Moldova;	b Transilvania;	c Țara Românească;	d Dobrogea.
------------	-----------------	--------------------	-------------
- II. Asociază realitățile istorice din prima coloană cu elementele corespunzătoare din a doua coloană.
Vlad Țepeș	Mănăstirea Curtea de Argeș
Voievodatul lui Gelu	Călugăreni
Mihai Viteazul	Transilvania
Neagoe Basarab	Războieni
	Atacul de noapte de la Târgoviște

- III. Citește, cu atenție, sursa de mai jos, apoi răspunde cerințelor date.

„Între întemeierea Munteniei și aceea a Moldovei este o mare deosebire; cea dintâi se datorează reunirii diferitelor formațiuni politice dintre Dunăre și Carpați sub un conducător local, anume voievodul de la Câmpulung și Argeș: este, prin urmare, un proces intern. Cea de-a doua este rezultatul unei cuceriri din afară, a unei ocupări a teritoriului dintre Carpați, Nistru și mare de către un conducător venit de peste munți. În Moldova a fost într-adevăr o descălecăre, întâi a lui Dragoș, apoi a lui Bogdan, coborâți amândoi din Maramureș, în timp ce, în Muntenia, întemeierea a plecat din însuși cuprinsul viitorului stat.“

Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*

- 1 Precizează secolul la care se referă sursa dată. 3 puncte
- 2 Menționează un spațiu istoric la care face referire sursa dată. 3 puncte
- 3 Numește primul voievod descălecător la care face referire sursa dată. 3 puncte
- 4 Selectează din sursă două informații despre întemeierea Munteniei și a Moldovei. 10 puncte
- 5 Formulează, pe baza sursei date, un punct de vedere referitor la întemeierea unui stat medieval, susținându-l cu o informație selectată din sursă. 7 puncte
- 6 Argumentează, printr-un fapt istoric relevant, afirmația conform căreia statele medievale din spațiul românesc s-au întemeiat într-un context intern și extern favorabil. 4 puncte

Autoevaluare

Completează în caiet următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat din această unitate, cel mai important mi se pare ... .
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ... .
- Cel mai dificil mi s-a părut ... .

U6 Modernitatea timpurie

Lecția 1	58	Constantin Brâncoveanu. Dimitrie Cantemir
Lecția 2	60	Iluminism și reformism. Transilvania sub Habsburgi
Lecția 3	62	Secolul fanariot
Studiu de caz	64	Școala Ardeleană. <i>Supplex Libellus Valachorum</i>
RECAPITULARE	65	
EVALUARE	66	

REPERE CRONOLOGICE

1688 – 1714

Constantin Brâncoveanu este domn în Țara Românească

1694

Înființarea, în Țara Românească, a Academiei de la Sfântul Sava, ce devine o renumită instituție de învățământ

1690

Victoria de la Zărnești

1710 – 1711

Dimitrie Cantemir este domn în Moldova

1711

Tratatul de la Luțk

Mănăstirea Stavropoleos, construită în 1724 în stil brâncovenesc

Dimitrie Cantemir

Constantin Brâncoveanu. Dimitrie Cantemir

Provocare

La sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea, Moldova și Țara Românească se aflau sub suzeranitatea Imperiului Otoman, dar se confruntau și cu tendințe clare de impunere a hegemoniei din partea Imperiului Habsburgic și Poloniei.

Prin politica de echilibru pe plan intern și pe plan extern la care au fost constrânși de contextul internațional dificil, vor reuși domnitorii Constantin Brâncoveanu și Dimitrie Cantemir să mențină autonomia Țării Românești și a Moldovei și să obțină emanciparea acestora?

Mă informez

Constantin Brâncoveanu

Domnia lui Constantin Brâncoveanu a reprezentat o perioadă de progres economic și cultural, de modernizare a instituțiilor, dar și de reformare a sistemului fiscal în Țara Românească. În cultură pătrund elemente occidentale și se estompează cele orientale. Sunt construite școli, edificii laice și ecleziastice, numele domnitorului ajungând să fie dat unui stil artistic.

Pe plan diplomatic, a dus o politică de echilibru, încercând să mențină autonomia țării și deopotrivă să o emancipeze. Pe lângă cancelaria domnească, organizată pe principii moderne, avea un adevărat cabinet diplomatic prin intermediul căruia a stabilit relații cu principalele puteri europene. A întreținut relații diplomatice și comerciale cu Moldova și Transilvania.

După lungi negocieri, în 1689 se încheie un tratat cu Imperiul Habsburgic, favorabil Țării Românești. Tratatul nu este însă respectat, iar trupele austriece pătrund în Țara Românească. Cu sprijinul tătarilor, Brâncoveanu le învinge în anul 1690 la Zărnești.

În privința Rusiei și a Imperiului Otoman, duce o politică prudentă. În timpul războiului ruso-turc din 1710 – 1711, Brâncoveanu își strânge oastea în tabăra de la Urlați, așteptând să vadă deznodământul. Strategia sa eșuează, deoarece unii boieri trec de partea armatelor rusești, ocupând Brăila. Învinuit de trădare de către sultan, Brâncoveanu este mazilit în anul 1714 și executat la Constantinopol împreună cu cei patru fii ai săi.

Constantin Brâncoveanu

Dimitrie Cantemir

În anul 1710, sultanul îl numește domn al Moldovei pe Dimitrie Cantemir. Încă de la urcarea sa pe tron, Cantemir ia o serie de măsuri pentru a-și consolida domnia, caută sprijinul Rusiei și duce o politică antiotomană.

Pe plan intern, a dus o politică de modernizare a instituțiilor, a realizat o reformă fiscală, a sprijinit Biserica Ortodoxă și a reorganizat armata.

În politica externă, se îndreaptă spre Rusia. În aprilie 1711, încheie tratatul de la Luțk cu țarul Petru cel Mare, tratat prin care Moldova se obliga să acorde sprijin militar Rusiei în vederea unei campanii antiotomane. Astfel, în 1711 țarul Petru cel Mare intră în fruntea trupelor sale în Moldova, pentru a declanșa alături de moldoveni o campanie împotriva Porții. Are loc lupta de la Stănilești (iulie 1711), dar victoria revine Imperiului Otoman. După această luptă, nemaifiind susținut de către sultan, Dimitrie Cantemir este nevoit să se refugieze în Rusia, unde rămâne până la moartea sa, în anul 1723.

Pe lângă activitatea politică și diplomatică, Dimitrie Cantemir a avut preocupări pentru istorie, geografie, filosofie, muzică. Pentru activitatea sa științifică a fost ales în anul 1714 membru al Academiei din Berlin, fiind cel dintâi român membru al unui asemenea for științific. Cantemir a fost autorul unei opere vaste: *Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea* (prima scriere filosofică românească), *Istoria ieroglifică*, *Istoria creșterii și descreșterii Imperiului Otoman* (lucrare de referință și astăzi), *Descrierea Moldovei*, *Viața lui Constantin Cantemir*, *Hronicul vechimii romano-moldo-vlahilor*.

Aplic

I. Istorie povestită

a „[...] Constantin Brâncoveanu [...] a fost un domn înțelept, șiret totodată, ascunzându-și acțiunile față de turci, austrieci și ruși; a căutat, de asemenea, să-și impună candidații la scaunul Moldovei, a fost deci un om ambițios și iscusit, și a domnit douăzeci și cinci de ani – e ultimul domn din țările noastre care reușește să rămână în scaun atâta timp. După el, va veni lungul șir de domni fanarioți, care, în general, nu vor fi lăsați în scaun de turci decât vreo doi – trei ani la rând.“

Neagu Djuvara, *O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri*

- 1 Numește spațiul istoric la care face referire sursa dată.
- 2 Precizează, pe baza textului, o caracteristică a politicii externe promovate de domnul precizat în sursa dată.
- 3 Menționează, pe baza sursei date, o deosebire între domnia lui Constantin Brâncoveanu și cele ale domnilor fanarioți.

b „Prin emisari de-ai lui, aleși din mica boierime care-i era mai credincioasă, încheie, în primăvara lui 1711, un tratat cu Petru cel Mare, prin care pune Moldova sub protecția țarului, într-un cuvânt făcea din Moldova o țară vasală Rusiei.“

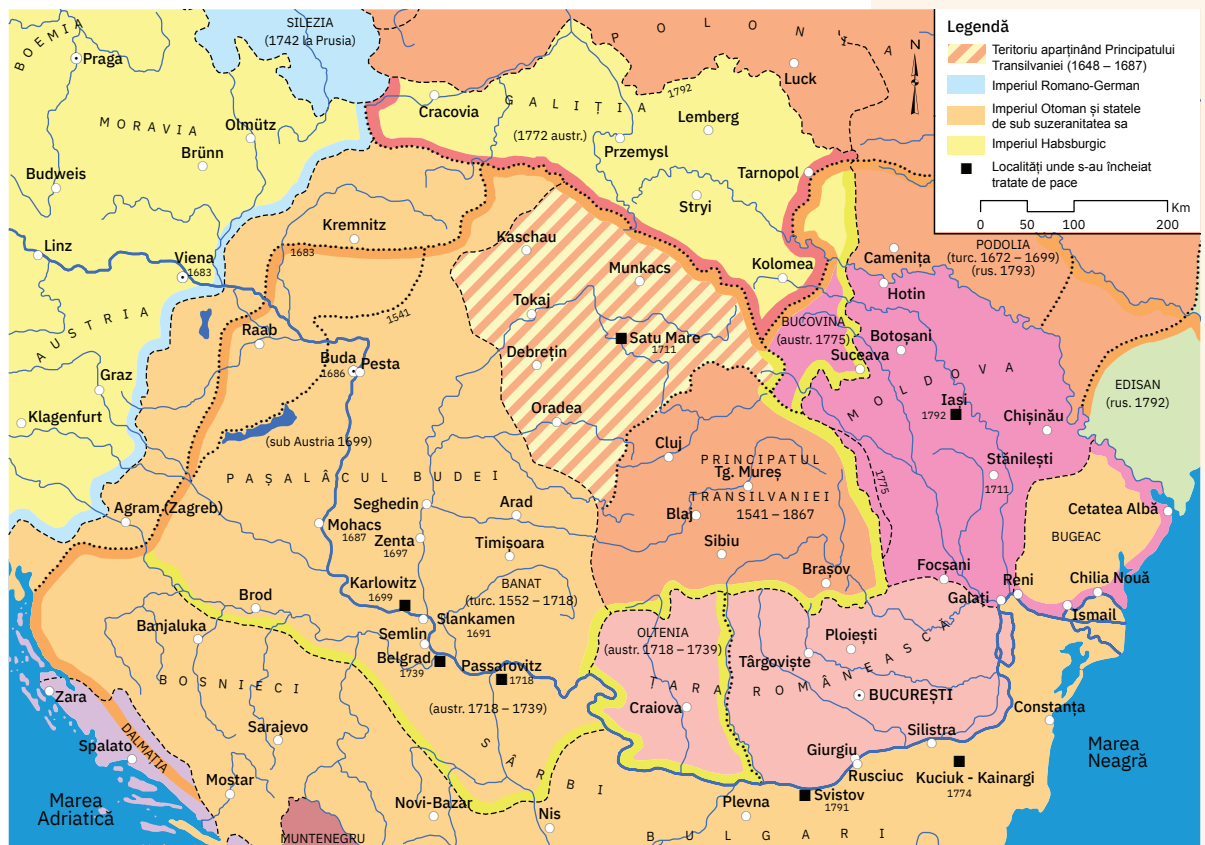
Neagu Djuvara, *O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri*

- 1 Menționează un spațiu istoric la care face referire sursa dată.
- 2 Numește conducătorul militar la care face referire sursa dată.
- 3 Precizează faptul istoric la care face referire sursa dată.

II. Europa centrală și sud-estică în perioada 1683 – 1792

- Localizează pe hartă teritoriile locuite de români care erau integrate în granițele altor centre de putere.

Țările române în timpul domniilor fanariote

Portofoliu

- Caută la bibliotecă *Descrierea Moldovei* de Dimitrie Cantemir. Citește un capitol, la alegere, din „Partea politică“ și alcătuiește-i o fișă de lectură, pe care o adaugi apoi la portofoliu.

DICȚIONAR

mazilire

destituire a unui boier dintr-o dregătorie sau a domnului de la tron

stil brâncovenesc/
artă brâncovenească

stil artistic în arhitectură și pictură, dezvoltat cu precădere în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu, având influențe occidentale și orientale

stolnic

dregător care avea în grijă masa domnească

Iluminism și reformism. Transilvania sub Habsburgi

REPERE CRONOLOGICE

1526

Bătălia de la Mohács

1541

Transilvania devine principat autonom sub suzeranitate otomană

1699

Pacea de la Karlowitz

1765

Transilvania devine Mare Principat

Provocare

După bătălia de la Mohács (1526), otomanii transformă Regatul Ungariei în provincie otomană, cu centrul la Buda. În acest context, Transilvania devine principat autonom sub suzeranitate otomană (1541). După înfrângerea otomanilor la Viena (1683), Imperiul Habsburgic instaurează la sfârșitul secolului al XVII-lea propriul regim politic în Transilvania, recunoscut oficial de otomani prin pacea de la Karlowitz (1699).

Vor recunoaște autoritățile de la Viena, sub influența iluministă, națiunea română, îi vor acorda drepturi și libertăți cetățenești la fel ca națiunilor privilegiate?

Mă informez

Instaurarea și consolidarea regimului habsburgic

Un prim pas în organizarea Transilvaniei de către Habsburgi a fost *Diploma leopoldină* din 1691, prin care principele era înlocuit cu un guvernator subordonat direct împăratului. Se confirmau privilegiile maghiarilor, sașilor și secuilor și erau recunoscute patru religii repute: catolică, calvină, luterană și unitariană. Românii, deși majoritari în Principatul Transilvaniei, nu aveau reprezentanți în Dietă și în instituțiile administrative și juridice, religia ortodoxă nu era recunoscută.

Diplomele leopoldine din 1699 și 1701 organizau, în Transilvania, Biserica Greco-Catolică sau Biserica Unită. Prin acest demers, autoritățile le promiteau românilor ortodocși care vor trece la catolicism recunoașterea drepturilor cetățenești asemenea catolicilor. La presiunea națiunilor privilegiate, autoritățile austriece nu au acordat însă drepturile promise.

Începând din anul 1765, Transilvania a devenit Mare Principat. Astfel, împăratul habsburg avea și titlul de principe al Transilvaniei.

Mișcarea de emancipare națională și socială

Odată pătrunse în Transilvania ideile iluministe, acestea i-au încurajat pe români să lupte pentru drepturi politice, economice și religioase. Elita culturală și religioasă românească a cerut autorităților recunoașterea națiunii române și acordarea de drepturi și libertăți cetățenești egale cu ale națiunilor privilegiate. Ca argumente, invocau originea nobilă (latină) a poporului român, vechimea și continuitatea de locuire în spațiul intracarpatic, dar și faptul că românii reprezentau majoritatea locuitorilor.

Principalele acțiuni care au vizat emanciparea națională și socială au fost:

Acțiune	Lideri	Revendicări	Urmări
1744 <i>Supplex Libellus</i> – înaintat împărătesei Maria Terezia	Episcopul greco-catolic Inocențiu Micu-Klein	- recunoașterea națiunii române; - românii să fie reprezentați în Dietă; - școli în limba română; - acordarea de pământuri țăranilor iobagi.	Inocențiu Micu-Klein a fost exilat la Roma, dar ideile lui au fost preluate de Școala Ardeleană.
Răscoala din 1784 – cea mai importantă acțiune socială din secolul al XVIII-lea	Horea, Cloșca și Crișan	- desființarea iobăgiei; - împrumutarea cu pământ; - impozite egale.	Patenta imperială din 1785
1791 <i>Supplex Libellus Valachorum</i> – transmis împăratului Leopold al II-lea	Reprezentanții Școlii Ardelene	- desființarea denumirii jignitoare de <i>tolerați</i> ; - egalitate în drepturi a românilor cu națiunile privilegiate.	Dietă de la Cluj respinge cererile românilor.

Reprezentanții Școlii Ardelene: Samuil Micu-Klein, Gheorghe Șincai și Petru Maior, monument aflat în fața Universității Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Reformism

Sub influența ideilor iluministe, împărații Imperiului Habsburgic, Maria Terezia și Iosif al II-lea, au realizat o serie de reforme care au vizat modernizarea statului. Aceste reforme priveau modernizarea instituțiilor, reducerea taxelor și încurajarea dezvoltării economice, extinderea și eficientizarea învățământului, toleranța religioasă, desființarea privilegiilor și îmbunătățirea situației țăranilor.

După urcarea pe tron, Maria Terezia abordează o politică de toleranță religioasă. Prin *Edictul de toleranță* din 1759, se recunoștea statutul legal al ortodoxiei în Transilvania. În domeniul social, prin *Certa puncta* (1769) se reglementau relațiile nobili-țărani și obligațiile celor din urmă.

Maria Terezia elaborează și *Ratio Educationis* (1777), prin care se extinde rețeaua de școli rurale, înlăturându-se astfel monopolul bisericii asupra sistemului de învățământ, românii având astfel acces mai ușor la educație. În urma acestei reforme, se va forma o elită politică și ecleziastică românească, promotoare a emancipării naționale.

Iosif al II-lea a continuat politica reformatoare a mamei sale, Maria Terezia.

A urmărit centralizarea instituțiilor statului: a unit Cancelaria aulică a Ungariei și Transilvaniei și a reorganizat administrația celor două. Prin funcționari numiți, a exercitat un control strict asupra comitatelor, afectând astfel autoritatea nobilimii.

În domeniul religios, prin *Edictul de toleranță* din 1781 a asigurat liberul exercițiu al religiilor necatolice, alături de cele catolice. Prevederile edictului nu afectau însă primatul catolicismului în Transilvania.

Încă de la urcarea pe tron, Iosif al II-lea a promovat o politică de protejare a țăranimii, a cărei situație îl preocupă în urma vizitelor sale în Transilvania (1773, 1783), dar și în urma rapoartelor primite de la funcționarii imperiali. Influențat și de mișcarea țăranilor iobagi din 1784, în anul 1785 emite o patentă imperială de desființare a iobăgiei. Patentă se referea la libertatea de mișcare a fostului iobag, nu și la împrăștierea acestuia.

Maria Terezia (1740 – 1780), portret de familie

Iosif al II-lea (1780 – 1790)

DICȚIONAR

Dietă

adunare politică a stărilor privilegiate în unele state din centrul și estul Europei

Diploma leopoldină din 1691

act emis de împăratul Leopold I, pentru a reglementa raporturile dintre Transilvania și Imperiul Habsburgic

religii recepte

religii recunoscute în Regatul Ungariei și de regimul habsburgic în Transilvania

Aplic

I. Confesiuni religioase

„[...] veniții de rit grecesc care sunt fiii bisericii catolice și sunt deosebiți numai în ceea ce privește ritul, care rit grecesc al uniților îl considerăm sfânt și de aceea vrem să fie păstrat și ocrotit. Pe de altă parte, nu avem de gând și nici nu am avut vreodată a schimba ritul grecesc în rit latin și nici nu intenționăm să forțăm pe vreunul dintre aceștia să-și părăsească ritul străvechi [...]“

George Barițiu, *Părți alese din Istoria Transilvaniei pe două sute de ani în urmă*

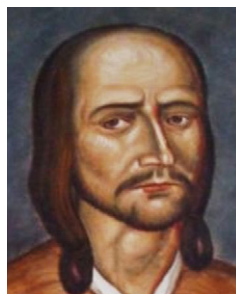
- Precizează momentul istoric la care face referire sursa dată.

II. Ecolul răscoalei lui Horea, Cloșca și Crișan

„Răscoala lui Horea a cunoscut, datorită amplorii ei, o intensă mediatizare europeană, știrile fiind difuzate pe canale diplomatice, publicistice, literare și istorice. Întregul continent a urmărit derularea evenimentelor, revolta țăranilor din Munții Apuseni [...]“

Ionuț Costea, *Răscoala lui Horea* (1784)

- 1 Numește un spațiu istoric la care se referă sursa dată.
- 2 Menționează o modalitate de transmitere a știrilor în epocă.
- 3 Formulează un punct de vedere referitor la ecolul faptului istoric invocat de sursa dată.

Horea, Cloșca și Crișan, conducătorii Răscoalei din 1784

Dezbateri

- Urmărește filmul istoric *Horea*, din anul 1984, regizat de Mircea Mureșan și dezbateți apoi în clasă evenimentele, scenele care v-au impresionat și trăsăturile personajelor istorice principale.

REPERE CRONOLOGICE

1711

Numirea lui
Nicolae Mavrocordat
ca domn
în Moldova

1716

Numirea lui
Nicolae Mavrocordat
ca domn
în Țara Românească

1774

Pacea
de la Kuciuk-Kainargi

1822

Revenirea la domniile
pământene în Moldova
și în Țara Românească

Nicolae Mavrogheni

Vestimentație
a boierilor fanarioți

Secolul fanariot

Provocare

La sfârșit de secol XVII și început de secol XVIII, se produc mutații politice semnificative în țările române. Transilvania intră sub dominația Imperiului Habsburgic, iar în Moldova și în Țara Românească sultanul renunță la domniile pământene și instaurează domniile fanariote – în anul 1711, respectiv în anul 1716.

În contextul crizei Imperiului Otoman, Habsburgii și Rusia manifestă tendințe de expansiune spre sud-estul Europei. Astfel, între 1716 și 1812 au loc cinci confruntări între Imperiul Otoman, pe de o parte, și Austria și Rusia, pe de altă parte, țările române fiind un adevărat teatru de luptă. Ce se întâmplă cu țările române în urma acestor războaie?

Mă informez

Instaurarea domniilor fanariote

Acțiunile antiotomane desfășurate de Dimitrie Cantemir și Constantin Brâncoveanu l-au convins pe sultan să renunțe la domniile pământene și să instaureze domniile fanariote. Până în anul 1774, domnii fanarioți erau descendenți ai unor familii de origine română, greacă sau albaneză: Mavrocordat, Callimachi, Ghica. Spre sfârșitul perioadei fanariote, domnii erau de origine greacă: Caragea, Ipsilanti, Mavrogheni.

Primul domn fanariot numit de către sultan a fost Nicolae Mavrocordat, mai întâi în Moldova (1711), apoi în Țara Românească (1716).

Constantin Mavrocordat

Caracteristici ale perioadei fanariote

Sistemul fanariot a integrat principatele române în structurile politico-militare și economice ale Imperiului Otoman. Perioada domniilor fanariote are o serie de caracteristici specifice: numirea domnului direct de către sultan afectează grav autonomia internă, armata principatelor este desființată, fiscalitatea crește excesiv din cauza obligațiilor financiare și materiale față de otomani, domniile sunt scurte, boierimea se grecizează și crește nejustificat numărul dregătorilor.

Perioada fanariotă a avut însă și aspecte pozitive: principatele nu sunt transformate în pašalâcuri (provincii otomane), în societatea românească pătrund elemente occidentale, se înființează primele consulat, la București și Iași, există o deschidere spre cultură și reforme din partea unor domni fanarioți. Boierii români se organizează în partida națională, care între 1716 – 1821 redactează aproximativ 40 de memorii adresate Constantinopolului, Parisului sau Vienei, prin care se solicita înlocuirea domnilor fanarioți și revenirea la domniile pământene.

Domni fanarioți reprezentativi

Unii domni fanarioți, influențați de ideile iluministe și de practicile despoților luminați, vor iniția o serie de reforme cu caracter social, economic, administrativ, juridic și cultural, în direcția modernizării principatelor.

Constantin Mavrocordat

În perioada 1730 – 1769, Constantin Mavrocordat a domnit de șase ori în Țara Românească și de patru ori în Moldova. Planul său de reforme a fost prezentat într-un *Proiect de constituție* (1746) și prevedea măsuri de modernizare vizând instituțiile, armata, finanțele, justiția și administrația.

Reformele în domeniul administrației prevedeau ca dregătorii să fie plătiți, iar conducerea județelor să fie încredințată unor ispravnici, care trebuiau și ei plătiți. Reformele fiscale au urmărit crearea unui echilibru între contribuabili, desființându-se dările multiple și introducându-se un impozit fix pe cap de locuitor, plătit în patru rate anuale. Pentru o justiție mai eficientă, au fost înființate instanțe de judecată în ținuturi și județe.

Cea mai importantă reformă a fost însă în domeniul social și viza desființarea șerbiei. Astfel, în 1746 se desființează șerbia în Țara Românească, iar în 1749 în Moldova. Țăranii șerbi devin țărani clăcași, liberi ca persoană, dar dependenți de boier prin lotul de pământ dat în folosință. Se stabilesc totodată și zilele de clacă: în Țara Românească, 12 zile pe an, iar în Moldova, 24 de zile pe an.

Alexandru Ipsilanti

A avut două domnii în Țara Românească (1774 – 1782, 1796 – 1797) și una în Moldova (1786 – 1788). Preocupat de cultură, a reorganizat Academia Domnească de la Sfântul Sava. A reorganizat sistemul poștal și a încurajat activitatea manufacturilor. A contribuit la modernizarea edilărilor a Bucureștiului, stabilind o nouă delimitare teritorială și dispunând construirea unei curți domnești.

Cea mai semnificativă realizare a fost în domeniul justiției, prin redactarea unui cod de legi, *Pravilniceasca condică* (1780). A fost primul cod de legi din perioada fanariotă, ce va fi aplicat în Țara Românească până în anul 1818.

Contribuții la modernizarea dreptului au avut și alți domni fanarioti: Scarlat Callimachi, în Moldova, elaborează *Codul Callimachi* (1817), iar Ioan Caragea, în Țara Românească, redactează *Legiuirea Caragea* (1818).

După Revoluția de la 1821 condusă de Tudor Vladimirescu, partida națională își îndeplinește obiectivul, înlăturarea domniilor fanariote. În 1822, Poarta revine la domniile pământene, prin numirea în Moldova a lui Ioniță Sandu Sturdza și a lui Grigore Dimitrie Ghica în Țara Românească.

Ioan Vodă Caragea,
domn al Țării Românești
(1812 – 1818)

DICȚIONAR

clacă

obligație în muncă a țăranilor dependenți din Moldova și din Țara Românească

domni pământeni

domni români, născuți în principate

fanariot

termen provenit de la denumirea cartierului Fanar din Constantinopol, de unde erau cei mai mulți domni numiți în Moldova și în Țara Românească de la început de secol XVIII până la începutul secolului al XIX-lea

partida națională

grupare a reprezentanților boierilor pământeni care, în sec. al XVIII-lea și la început de sec. XIX, a susținut autonomia principatelor române și unirea acestora

protectorat

formă de dependență politică a unui stat față de alt stat, în virtutea unei convenții conform căreia statul protector intervine în politica externă a statului protejat, care-și păstra autonomia internă

șerb

țăran dependent juridic și economic de un feudal

Aplic

• Peisajul epocii fanariote

Citește cu atenție următoarele fragmente din *Istoria românilor* (vol. III) de Constantin C. Giurescu și răspunde apoi cerințelor date.

- a „Cu trecerea lui Dimitrie Cantemir, în care turcii puseseră atâtea speranțe, la ruși, sultanul hotărâște să nu se mai încredințeze tronul Moldovei unui domn de țară, ci să-l dea unui grec dintre cei legați, prin slujbă, familie și interese, de împărăție, spre a-l avea astfel întotdeauna la mână.“
- Precizează cauza încredințării tronului Moldovei unui grec.
- b „La Constantinopol, pe malul de miazăzi al Cornului de Aur, minunatul golf al Bosforului, a existat și există și astăzi cartierul Fanar, numit astfel de la un far sau fanar, pus acolo pentru orientarea corăbiilor. În acest cartier, în mijlocul căruia se află Patriarhia ortodoxă, locuiau mai cu seamă grecii [...]. Erau oameni pricepuți în afaceri, cu multe relații, cunoscând bine pe fruntașii împărăției, cărora le furnizau tot felul de mărfuri, ambițioși, dar, în același timp, intriganți și lacomi.“
- 1 Menționează două trăsături ale locuitorilor cartierului precizat în sursă.
- 2 Selectează o informație referitoare la cartierul precizat în sursă.
- c „În răstimpul de peste o sută de ani cât ține ea [epoca fanariotă], au fost nu mai puțin de 40 de domnii în Muntenia și 36 în Moldova, în afară de diversele ocupații ruse și austriece. Media unei domnii era deci foarte scurtă. Turcii, de altfel, și fixaseră în practică, încă de mult, la trei ani durata unei domnii: pentru înnoirea ei trebuia plătită o sumă importantă, numită mucarer. Era și un mucarer mic, care se plătea în fiecare an.“
- Formulează, pe baza textului dat, un punct de vedere referitor la domniile fanariote.

Dezbateri

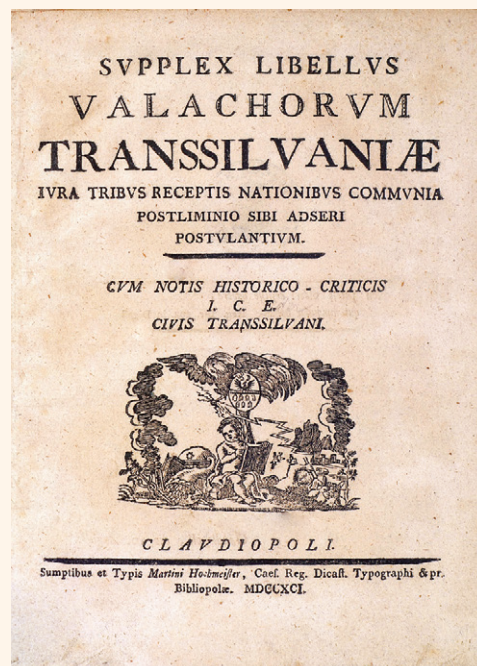
- Împărțiți clasa în două grupe. Exprimați, în cadrul unei dezbateri, puncte de vedere pro și contra rolului reformist al fanarioților în Moldova și în Țara Românească. Argumentați-vă opiniile.

Școala Ardeleană. *Supplex Libellus Valachorum*

În Transilvania secolului al XVIII-lea, nu exista o nobilime română care să lupte pentru drepturile românilor și pentru egalitatea acestora cu celelalte națiuni, maghiari, sași și secui. Lupta pentru drepturi politice a fost asumată de către clerul greco-catolic. Astfel, episcopul greco-catolic Inocențiu Micu-Klein a redactat în anul 1744 o petiție intitulată *Supplex Libellus*, înaintată împărătesei Maria Terezia.

▶ Lupta românilor din Transilvania pentru drepturi politice a fost continuată de reprezentanții Școlii Ardelene, care au dezvoltat ideile lui Inocențiu Micu-Klein, elaborând în anul 1791 documentul intitulat *Supplex Libellus Valachorum* și trimis Curții din Viena. Școala Ardeleană a reprezentat o mișcare ideologică și culturală a intelectualilor din Transilvania, ce milita pentru drepturile românilor din această zonă. Reprezentanți de seamă ai Școlii Ardelene au fost Samuil Micu, Petru Maior, Gheorghe Șincai, Iosif Meheși, Ioan Para, Ion Budai-Deleanu și Ioan Piurariu Molnar.

Supplex Libellus Valachorum,
foaia de titlu

Cercetez surse istorice

I. Influențe ideologice

„Textul *Supplex*-ului vădește, prin spiritul său și prin formulările concrete, influența ideologiei Revoluției Franceze, a *Declarației drepturilor omului și cetățeanului*. Opera istoriografică a Școlii Ardelene reflectă, de asemenea, ecoul permanent al ideilor care au stat la baza transformărilor structurale din Franța.“

Ladislau Gyémánt, „Epoca renașterii naționale“,
în *Istoria Transilvaniei*

- Precizează elementul de legătură între textul *Supplex*-ului și *Declarația drepturilor omului și cetățeanului*.

II. Fragment din *Supplex Libellus Valachorum*

„Națiunea română este cu mult cea mai veche dintre toate națiunile Transilvaniei din vremea noastră, întrucât este un lucru sigur și dovedit, pe temeiul mărturiilor istorice, al unei tradiții niciodată întrerupte, al asemănării limbii, datinilor și obiceiurilor, că ea își trage originea de la coloniile romane [...]. Drept aceea, Națiunea română [...] se roagă și cere următoarele:

Ca numirile odioase și pline de ocară: tolerați, admiși, nesocotiți între Stări [...] acum să fie cu totul îndepărtate, revocate și desființate în chip public [...] În comitate, scaune, districte și comunități orășenești, cu ocazia alegerii slujbașilor și a deputaților în Dietă, de asemenea când se întâmplă [să se facă] numiri noi sau înaintări în slujbe la dicasteriile aulice și provinciale, să se procedeze în chip just la punerea în slujbă, în număr proporțional, a persoanelor din această națiune.“

David Prodan, *Supplex Libellus Valachorum*.
Din *istoria națiunii române*

- * scaun – unitate administrativă în Transilvania, specifică sașilor și secuilor.
- * district – unitate administrativă în Transilvania, specifică românilor.
- * dicasterie – instituție de judecată religioasă care judecă pricini cu caracter bisericesc, uneori civile și penale.

- 1 Precizează, pe baza sursei date, originea etnică a poporului român.
- 2 Transcrie din sursa dată o informație referitoare la națiunea română.
- 3 Folosind cunoștințele anterioare, menționează un principiu iluminist la care face referire sursa dată.

Prezint produsul cercetării mele

- Alcătuieste câte o scurtă fișă biografică, asemenea exemplelor date, pentru alți trei reprezentanți ai Școlii Ardelene, folosind surse din biblioteca personală sau din biblioteca școlii.

Samuil Micu	Gheorghe Șincai	Petru Maior
Redactează: <i>Elementa linguae daco-romanae sive valachicae</i>	Redactează: <i>Hronica românilor și a mai multor neamuri</i>	Redactează: <i>Istoria pentru începutul românilor în Dachia</i>
Cunoștințe temeinice de istorie, teologie, filosofie, filologie	Preocupări pentru istorie, filosofie, religie	Istoric, filolog, scriitor

Recapitulare Unitatea 6 – Modernitatea timpurie

Constantin Brâncoveanu (1688 – 1714)

- în plan intern: progres economic, cultural, modernizarea instituțiilor, reformarea sistemului fiscal;
- relații apropiate cu puterile europene creștine, politică prudentă față de Rusia și Imperiul Otoman;
- relații strânse cu Moldova și Transilvania, în vederea unui front comun antiotoman.

Dimitrie Cantemir (1710 – 1711)

- măsuri pentru consolidarea domniei, adoptă o politică antiotomană;
- politică externă îndreptată spre Rusia – tratatul de la Luțk, 1711;
- preocupări pentru istorie, geografie, filosofie, muzică.

Iluminism și reformism. Transilvania sub Habsburgi

- Transilvania devine principat autonom sub suzeranitate otomană, 1541;
- Karlowitz, 1699 – otomanii recunosc oficial regimul habsburgic în Transilvania;
- organizarea Transilvaniei de către Habsburgi – *Diploma leopoldină* din 1691.

Mișcarea de emancipare națională și socială

- 1744 – *Supplex Libellus* – Inocențiu Micu-Klein;
- 1784 – Răscoala condusă de Horea, Cloșca și Crișan;
- 1791 – *Supplex Libellus Valachorum* – reprezentanții Școlii Ardelene.

Reformism

- Sub influența ideilor iluministe, Maria Terezia și Iosif al II-lea realizează reforme care vizează modernizarea statului (modernizarea instituțiilor, reducerea taxelor, încurajarea dezvoltării economice, extinderea și eficientizarea învățământului, încurajarea manifestărilor culturale, toleranța religioasă, desființarea privilegiilor și îmbunătățirea situației țăranilor).

Secolul fanariot

- acțiunile antiotomane desfășurate de Dimitrie Cantemir și Constantin Brâncoveanu au dus la instaurarea domniilor fanariote;
- Nicolae Mavrocordat, primul domn fanariot; domnie succesivă în Moldova (1711) și în Țara Românească (1716);
- influențați de ideile iluministe și de practicile despoților luminați, unii domni fanarioți au inițiat reforme ce au vizat modernizarea principatelor: Constantin Mavrocordat, Alexandru Ipsilanti, Ioan Caragea, Scarlat Callimachi.

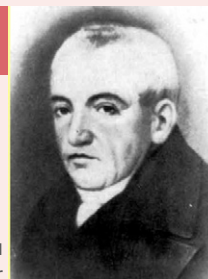

Domnitorul fanariot Nicolae Mavrogheni în trăsura sa trasă de cerbi (1789)

Școala Ardeleană

- mișcare ideologică și culturală a intelectualilor din Transilvania, ce milita pentru drepturile românilor de acolo;
- reprezentanți: Samuil Micu, Petru Maior, Gheorghe Șincai, Ion Budai-Deleanu.

Petru
Maior

Gheorghe
Șincai

Sabia lui Constantin Brâncoveanu

Evaluare

I 30 de puncte
 II 30 de puncte
 III 30 de puncte
 Oficiu: 10 puncte
 Total: 100 de puncte

- I. Notează în caiet, pentru fiecare afirmație de mai jos, A, dacă o consideri adevărată, sau F, dacă o consideri falsă.
- Constrânși de contextul internațional dificil, Constantin Brâncoveanu și Dimitrie Cantemir au recurs pe plan extern la o politică de echilibru.
  - Împăratul Iosif al II-lea emite în anul 1785 o patentă imperială, prin care este recunoscută religia ortodoxă în Transilvania, alături de religia catolică.
  - După urcarea pe tron, Maria Terezia adoptă o politică de îngrădire a libertății religioase.
  - Prin pacea de la Kuciuk-Kainargi se instaura efectiv protectoratul rusesc în principatele Moldova și Țara Românească.
  - Între 1716 și 1821, boierii români organizați în partida națională au elaborat aproximativ 40 de memorii prin care cereau revenirea la domniile pământene.
  - Reprezentanții Școlii Ardelene au redactat un document intitulat *Supplex Libellus Valachorum*, în care au cuprins revendicări de ordin național.
- II. Realizează corespondențele corecte între elementele de pe cele două coloane.

1688 Asediul Vienei

1699 Luțk

1711 Constantin Brâncoveanu

1744 Karlowitz

Supplex Libellus

- III. Elaborează un eseu de aproximativ o pagină despre regimul fanariot în Moldova și în Țara Românească, având în vedere:
- precizarea unei cauze a instaurării regimului fanariot în Moldova și în Țara Românească; 6 puncte
  - prezentarea a două reforme din perioada fanariotă care au vizat modernizarea în Moldova și în Țara Românească; 10 puncte
  - formularea unui punct de vedere referitor la domniile fanariote în cele două țări și susținerea acestuia printr-un argument istoric. 10 puncte

Notă: Pentru ordonarea și exprimarea ideilor menționate se acordă 4 puncte, distribuite astfel: 1 punct pentru utilizarea limbajului istoric adecvat; 1 punct pentru structurarea eseului (introducere, cuprins, concluzie); 1 punct pentru respectarea succesiunii cronologice/logice a faptelor istorice; 1 punct pentru respectarea limitei de spațiu.

Autoevaluare

Completează în caiet următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat din această unitate, cel mai important mi se pare ... .
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ... .
- Cel mai dificil mi s-a părut ... .

U7

Lumea românească până la jumătatea secolului al XIX-lea

Lecția 1	68	Românii între Orient și Occident. Conservatorism și modernizare
Studiu de caz	70	Tudor Vladimirescu
Studiu de caz	71	Generația pașoptistă. Programe și consecințe ale revoluției
Studiu de caz	72	Romii – de la robie la emancipare
RECAPITULARE	73	
EVALUARE	74	

REPERE CRONOLOGICE

1802

*Plan sau o formă de
oblăduire republicească
aristodemocraticească*

1822

Constituția cărvunurilor

1826

Convenția de la Akkerman

1829

Tratatul de la Adrianopol

1831 – 1832

Aplicarea Regulamentelor
Organice în Țara
Românească și Moldova

1838

*Actul de unire și
independență
și Osăbitul act de numire
a suveranului românilor*

1849

Convenția
de la Balta Liman

Grigore Dimitrie Ghica
(1822 – 1828)

Ioniță Sandu Sturdza,
domn al Moldovei
(1822 – 1828)

Românii între Orient și Occident. Conservatorism și modernizare

Provocare

În perioada fanariotă, la tronul Moldovei și al Țării Românești au fost numiți de către sultan în total 31 de domni, care au promovat cu precădere valorile și politica orientală.

Revenirea la domniile pământene, în 1822, a reprezentat pentru cele două țări ocazia să se îndepărteze de Orient pentru o nouă orientare politică și culturală.

Vor reuși elitele politice românești, după 1822, să îndeplinească dezideratul modernizării și să orienteze principatele spre Occident?

Mă informez

Proiecte de modernizare

Încă din perioada fanariotă, pe lângă memoriile boierilor care solicitau înlăturarea domniilor fanariote au fost elaborate și alte proiecte care vizau forma de guvernare, introducerea sistemului separației puterilor în stat sau dezvoltarea economică a principatelor.

Mitropolitul Gavril Callimachi al Moldovei propune în anul 1769 instaurarea unei republici aristocratice care să fie condusă de către 12 mari boieri. În 1802, Dumitrache Sturdza redactează un proiect pe care îl intitulează *Plan sau o formă de oblăduire republicească aristodemocraticească*, propunând ca formă de guvernământ republica, condusă de boieri grupați în trei divanuri, pe baza principiului separării puterilor în stat. În 1817 – 1818, Iordache Rosetti-Rosnovanu redactează opt proiecte în care propune ca domnia să fie o instituție cu rol redus, iar puterea în stat să fie încredințată Adunării obșești și unui divan, ambele formate din boieri.

Ca urmare a revoluției conduse de Tudor Vladimirescu, sultanul a hotărât revenirea în anul 1822 la domniile pământene (în Țara Românească, Grigore Dimitrie Ghica; în Moldova, Ioniță Sandu Sturdza). După 1822, proiecte de modernizare a întocmit boierimea mică și mijlocie, sub influența valorilor politice occidentale. Ionică Tăutu redactează la Iași, în anul 1822, *Constituția cărvunurilor*, conform căreia conducerea statului trebuia asigurată de un domn pământean cu puteri limitate, ajutat de un Sfat domnesc cu puteri sporite. Proiectul mai susținea autonomia față de Poartă, dar și principii moderne pentru organizarea administrativă, ecleziastică și judecătorească, militând totodată pentru acordarea de drepturi și libertăți cetățenești.

Boierul Ion Câmpineanu, conducătorul partidei naționale din Țara Românească, redactează în 1837 – 1838 două proiecte: *Actul de unire și independență și Osăbitul act de numire a suveranului românilor*. Primul proiect făcea referire la înlăturarea suzeranității otomane și a protectoratului rusesc, la unirea românilor și la domnia ereditară. În al doilea proiect se propunea o monarhie ce respectă constituția și garantarea drepturilor și libertăților cetățenești. Proiectele politice de modernizare elaborate de boierimea mică și mijlocie au fost însă în opoziție cu dorințele marilor boieri, obișnuiți cu privilegiile din perioada fanariotă.

Imperiul Otoman se manifesta ca o forță conservatoare în fața proiectelor de emancipare națională elaborate de boierimea mică și mijlocie, urmărind menținerea suzeranității și susținerea marilor boieri, cu precădere fanarioti.

Principatele, între puterea suzerană și puterea protectoare

Convenția de la Akkerman (1826) încheiată în urma neînțelegerilor ruso-turce modifica sistemul politic al principatelor: domniile erau numiți pe o perioadă de șapte ani dintre boierii pământeni, se punea problema elaborării unor regulamente pentru cele două principate. Se mai prevedea libertatea comerțului după îndeplinirea obligațiilor de aprovizionare a Porții.

Nerespectarea Convenției de la Akkerman a determinat declanșarea unui nou conflict între Rusia și Imperiul Otoman, trupele ruse ocupând teritoriul principatelor. În urma conflictului, se încheie Tratatul de la Adrianopol (1829). Tratatul menținea suzeranitatea otomană asupra principatelor, instaura protectoratul rusesc și prevedea recunoașterea domniei pe viață. Rusia se obliga să elaboreze regulamente generale pentru a reglementa politica internă a celor două principate. Imperiul Otoman elibera raialele Brăila, Giurgiu, Turnu și era stabilită granița cu Țara Românească pe talvegul Dunării. Prin acest tratat scădea considerabil influența Porții în principate.

În timpul ocupației militare ruse în principate (1828 – 1834), sunt elaborate *Regulamentele Organice*. Redactate de către două comisii de boieri munteni și moldoveni,

sub supravegherea consulului general rus Pavel Kiseleff, regulamentele au intrat în vigoare la 1 iulie 1831 în Țara Românească și la 1 ianuarie 1832 în Moldova. Ele au avut rol constituțional; pentru prima dată în spațiul românesc se pune în aplicare principiul modern al separării puterilor în stat. Puterea executivă aparținea domnului, ales de Adunarea Obștească Extraordinară, și Sfatului administrativ; puterea legislativă era deținută de Adunarea Obștească, iar instanța supremă judecătorească era Înalțul Divan Domnesc.

Regulamentele mai prevedeau: reorganizarea învățământului, reînființarea armatei naționale, unificarea impozitelor, desființarea vămilor interne și înființarea arhivelor de stat. Primii domni regulamentari – Alexandru Ghica în Țara Românească și Mihail Sturdza în Moldova – au fost numiți de Poartă și de Rusia, nu aleși, așa cum prevedeau Regulamentele Organice. Textul regulamentelor era asemănător pentru cele două principate, ceea ce însemna o tratare unitară a acestora.

După înfrângerea Revoluției de la 1848, puterea suzerană și cea protectoare încheie în 1849 Convenția de la Balta Liman, ale cărei prevederi afectau grav autonomia principatelor. Domnii erau considerați înalți funcționari ai Imperiului Otoman, numiți pe șapte ani de către sultan, cu acordul Rusiei. În baza prevederilor acestei convenții, a fost numit domn Barbu Știrbei în Țara Românească și Grigore Alexandru Ghica în Moldova.

Mihail Sturdza,
domn al Moldovei
(1834 – 1849)

Barbu Știrbei,
domn al Țării Românești
(1849 – 1853 și 1854 – 1856)

Adunarea Obștească, 1837

Aplic

I. Primii domni pământeni după cei fanarioți

„La 13 iulie 1822, Poarta îi numea, simultan, pe Grigore Dimitrie Ghica în Muntenia și pe Ion Sandu Sturdza în Moldova. Aveau să domnească mai puțin de șase ani, până la izbucnirea noului război ruso-turc. Amândoi făceau parte din grupul de mari boieri cărora li se poate spune «naționaliști». Grigore Ghica era fiul marelui ban Dimitrie Ghica, șeful «partidei naționale» din Muntenia la sfârșitul secolului al XVIII-lea, și al unei Văcărești. Ion Sturdza, a cărui alegere fusese oarecum neașteptată, era un boier bătrân cu idei surprinzător de «avansate» pentru vremea sa.”

Neagu Djuvara, *Între Orient și Occident. Țările române la începutul epocii moderne (1800 – 1848)*

- Selectează din sursă câte o informație despre cei doi domni numiți de Poartă în anul 1822.

II. Prevederi ale Regulamentelor Organice

- Pe baza textului lecției, completează în caiet următorul tabel:

Regulamentele Organice – prevederi privind					
Puterea executivă	Puterea legislativă	Puterea judecătorească	Aspecte militare	Aspecte economice	Aspecte administrative

Portofoliu

- Elaborează un eseu de aproximativ o pagină referitor la proiectele de modernizare și la statutul juridic al principatelor în secolele XVIII – XIX, având în vedere:
  - prezentarea unui proiect de modernizare a principatelor în perioada indicată;
  - formularea unui punct de vedere referitor la statutul internațional al principatelor în secolele XVIII – XIX.

DICȚIONAR

convenție

înțelegere între două sau mai multe state, care reglementează relațiile dintre ele într-un anumit domeniu

statut internațional

situație de drept internațional care reglementează poziția unui stat în raport cu alte state

talveg

linie imaginară care unește punctele cele mai adânci ale unui curs de apă

raia

cetate de graniță a unui stat vasal Imperiului Otoman, în care turcii își cantonau trupe pentru a interveni mai ușor dacă statul vasal nu își respecta obligațiile

Tudor Vladimirescu

Tudor Vladimirescu (1780 – 1821) s-a născut în satul gorjean Vladimiri, într-o familie de țărani liberi din Țara Românească. A fost conducător al plăieșilor care păzeau un plai sau o trecătoare, comandant de panduri și negustor. A condus Revoluția de la 1821 din Țara Românească și a elaborat cele două documente care alcătuiesc programul revoluției: *Proclamația de la Padeș* și *Cererile norodului rumânesc*.

Revoluția de la 1821 se încadrează în mișcarea de emancipare a popoarelor din Balcani de sub dominația otomană. Prin intervenția armatelor otomane și odată cu uciderea lui Tudor Vladimirescu de foștii aliați, în noaptea de 26 spre 27 mai 1821, la Târgoviște, revoluția este înfrântă. Principala urmare a fost înlăturarea domniilor fanariote. În anul 1822, sultanul a restabilit domniile pământene.

Cercetez surse istorice

I. Harta Revoluției de la 1821

- 1 Localizează pe hartă spațiul istoric de desfășurare a revoluției.
- 2 Precizează punctele de rezistență a revoluționarilor.

Legendă

- Deplasarea pandurilor și a arnăuților, conduși de Tudor Vladimirescu
- Deplasarea trupelor eteriste
- Pătrunderea trupelor turcești în țările române
- - - Retragera lui Tudor Vladimirescu din București

II. Programul Revoluției de la 1821

- a „Fraților locuitori ai Țării Românești, veri de ce neam veți fi! Nicio pravilă nu oprește pe om de a întâmpina răul cu rău! Șarpele, când îți isasă înainte, dai cu ciomagul de-l lovești, ca să-ți aperi viața, care mai de multe ori nu se primejduiește din mușcarea lui. [...] Veniți dar, fraților, cu toții, cu rău să pierdem pe cei răi, ca să ne fie nouă bine! Și să se aleagă din căpeteniile noastre cei care pot să fie buni. Aceia sunt ai noștri și cu noi dimpreună vor lucra binele, ca să le fie lor bine, precum ne sunt făgăduiți!”

Proclamația de la Padeș, ianuarie 1821

- 1 Selectează din sursă o informație cu rol mobilizator, prin care au fost chemați la luptă locuitorii Țării Românești.
- 2 Formulează un punct de vedere referitor la afirmația conform căreia „Nicio pravilă nu oprește pe om de a întâmpina răul cu rău!”.
- 3 Consideri că fragmentul are putere să convingă? Motivează-ți răspunsul.

- b „Domnul țării să nu aducă cu înălțimea sa aicea în țară mai mulți boieri greci. [...] Toate dregătoriile țării, atât cele politicești, cât și cele bisericesti, de la cea mare până la cea mai mică, să nu se mai orânduiască prin dare de bani, pentru ca să poată lipsi jafurile din țară. Țara să fie volnică a-și face și a ține patru mii de ostași panduri cu căpeteniile lor și două sute arnăuți, scutiți de toate dările, și cu leafă ușoară, a cărora leafă să se economisească din veniturile mănăstirilor.”

Cererile norodului rumânesc, februarie 1821

- 1 Selectează, din sursa dată, două informații care se referă la regimul fanariot.
- 2 Alcătuieste un tabel în care să notezi, comparativ, toate situațiile pentru care fragmentul propune soluții și variabilele de îmbunătățire a lor.

Prezint produsul cercetării mele

- **Lucrați în perechi.** Stabiliți, pe baza informațiilor din studiul de caz, elementele care definesc o revoluție.

Generația pașoptistă. Programe și consecințe ale revoluției

Revoluția de la 1848 – 1849 din spațiul românesc se încadrează în mișcarea revoluționară europeană. A fost pregătită și condusă de o elită politică ai cărei reprezentanți studiaseră în capitale europene, îndeosebi la Paris, unde au intrat în contact cu ideile liberale. Din generația pașoptistă au făcut parte: Nicolae Bălcescu, Alexandru Papiu Ilarian, Avram Iancu, Vasile Alecsandri, Mihail Kogălniceanu, Ion Heliade Rădulescu, Simion Bărnuțiu, Al.I. Cuza, Eftimie Murgu.

Programele revoluționare conțineau obiective naționale și sociale care vizau modernizarea statului, acordarea de drepturi și libertăți cetățenești, dar și respectarea statutului politico-juridic.

▶ Revoluția a fost înfrântă după intervenția trupelor rusești în Moldova, a celor otomane în Țara Românească și a celor austriece și rusești în Transilvania. În Transilvania, un rol deosebit l-a avut Avram Iancu, în calitate de organizator și conducător al unei adevărate armate revoluționare.

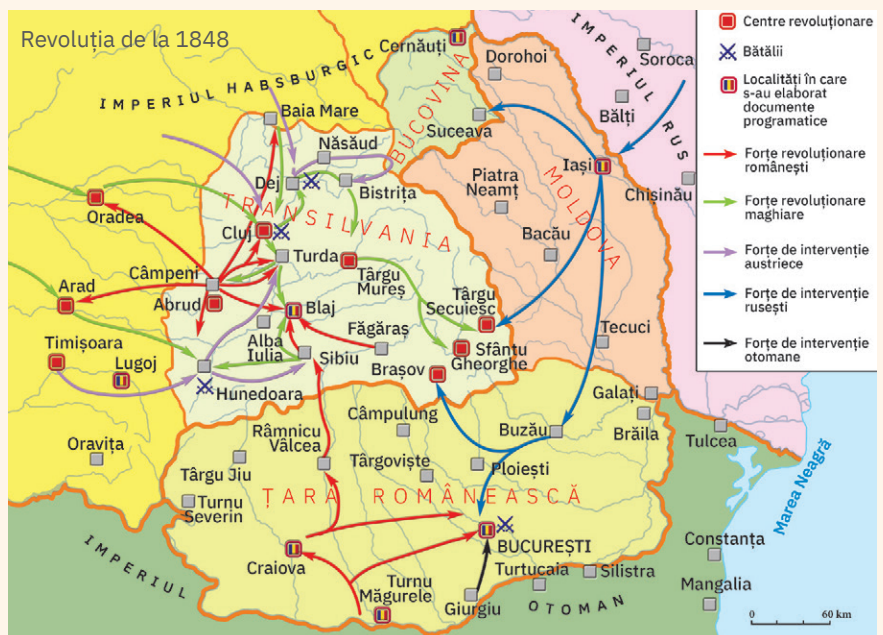
Cercetez surse istorice

I. Momente importante din timpul revoluției de la 1848 – 1849

- 1 Localizează pe hartă spațiile istorice de desfășurare a mișcărilor revoluționare.
- 2 Precizează un spațiu istoric unde au existat confruntări militare.

II. Tablou al programelor revoluționare

- 1 **Lucați în grupe de patru elevi.** Grupați obiectivele revoluționare din tabelul dat în funcție de aspectele vizate: naționale, sociale, modernizarea statutului, drepturi și libertăți, statut politico-juridic.
- 2 Precizează care dintre obiective determină caracterul radical al unora dintre programele revoluționare.

Programul revoluționar	Repere de timp și spațiu	Caracter	Obiective urmărite
<i>Petițiunea proclamațiune</i>	27 martie 1848, Iași	moderat	- desființarea cenzurii - funcții acordate după merit - „grăbnică îmbunătățire a stării locuitorilor săteni“
<i>Petiția Națională</i>	3 – 5 mai 1848, Blaj	radical	- libertatea tiparului și folosirea limbii române în școli - recunoașterea națiunii române - desființarea iobăgiei fără despăgubire - „noi vrem să ne unim cu țara!“
<i>Prințișii noastre pentru reformarea patriei</i>	12 mai 1848, Brașov	radical	- desființarea privilegiilor - unirea Moldovei cu Țara Românească „într-un singur stat“ - egalitatea tuturor în fața legii - împrumutarea fără nicio despăgubire
<i>Petiția țării</i>	20 mai 1848, Cernăuți	moderat	- autonomia
<i>Proclamația de la Islaz</i>	9 iunie 1848, Islaz	radical	- respectarea autonomiei - domn ales pe cinci ani - libertatea învățământului - împrumutarea prin despăgubire
<i>Petiția neamului românesc din Ungaria și Banat</i>	15 iunie 1848, Lugoj	moderat	- autonomia provinciei și a Bisericii ortodoxe
<i>Dorințele partidei naționale din Moldova</i>	august 1848, Cernăuți	moderat	- desființarea privilegiilor - libertatea cuvântului și a întrunirilor - împrumutarea prin despăgubire - unirea Moldovei cu Țara Românească

Prezint produsul cercetării mele

După modelul de mai jos, realizează o fișă biografică privind un alt membru din elita generației pașoptiste.

- „Revoluția generală fu ocazia, iar nu cauza revoluției române. Causa ei se pierde în zilele veacurilor.“
- Revoluționar pașoptist, înființează în 1843 societatea secretă Frăția.
- Preocupat de istorie și economie.
- Redactează o lucrare istorică de excepție ce pune în valoare rolul domniei lui Mihai Viteazul, *Românii supt Mihai Voievod Viteazul*.

Nicolae Bălcescu, portret de Gh. Tattarescu

Rromii – de la robie la emancipare

În țările române, rromii au avut, vreme de aproape 500 de ani, statutul de robi. Originea acestui statut, similar sclaviei, pe teritoriul românesc nu se cunoaște cu exactitate. Unii istorici presupun că rromii – denumiți în documentele vechi „țigani“, de la termenul grecesc-bizantin *atthigainein* („a nu atinge“) – au sosit în spațiul românesc odată cu tătarii. Statutul de rob era cel mai de jos pe scara socială. Un rob era proprietatea statului (robii domnești), a unei mănăstiri sau a unui boier. Robii nu aveau libertatea de a se muta dintr-un loc în altul, erau obligați să muncească pe moșia proprietarului și puteau fi vânduți sau lăsați moștenire asemenea unui bun neînsuflit.

Odată cu pătrunderea în țările române a ideilor iluministe, care afirmau egalitatea tuturor indivizilor și dreptul lor la libertate, unii dintre boierii cultivați au început să vorbească deschis despre lipsa de umanitate a instituției robiei. Societatea românească s-a împărțit în două tabere: aboliționistii, care voiau desființarea robiei, și antiaboliționistii, care se împotriveau eliberării robilor. În 1855, Divanul Obștesc al Moldovei a votat dezrobirea tuturor rromilor, inclusiv a celor de pe moșiile boierilor. Această decizie a fost urmată, în 1856, de una similară, care îi dezrobea pe rromii din Țara Românească. Rromii dezrobiți au continuat să trăiască în sărăcie, practicându-și meseriile și modul de viață tradițional.

Rrom căldărar (meșteșugar și negustor de vase de aramă), carte poștală

Cercetez surse istorice

I. Fotografii de epocă

Rob țigan, desen de epocă

Anunț de vîndere a unor robi țigani

- Analizează imaginile de mai sus. Ce anume, din fiecare, te impresionează?

II. Mihail Kogălniceanu despre dezrobirea robilor rromi

„Legea țării trata pe țigani de lucru, vîndut și cumpărat ca lucru, deși prin deriziune numărul sau individul se califica de suflet: am atâtea suflete de țigani; în realitate, și mai ales stăpânii care aveau puțini țigani, îi tratau mai rău chiar decât prescripțiunile legii. Chiar pe ulițele orașului Iași, în tinerețele mele, am văzut ființe omenești purtând lanțuri în mâini sau la picioare, ba unii chiar coarne de fier aninate de frunte și legate

prin coloane împrejurul gâtului. Bătăi crude, osândiri la foame și la fum, închidere în închisori particulare, aruncați goi în zăpadă sau în râuri înghețate, iată soarta nenorociților țigani! Apoi disprețul pentru sfințenia și legăturile de familie. Femeia luată de la bărbat, fata răpită de la părinți, copiii rușiți de la sânul născătorilor lor și răzlețiți și despărțiți unii de alții, și vânduți ca vitele la deosebiți cumpărători, în cele patru colțuri ale României. Nici umanitatea, nici religiunea, nici legea civilă nu aveau ocrotire pentru aceste nenorocite ființe; era un spectacol grozav, strigător la cer. De aceea, povățuiți de spiritul secolului, de legile omenirii, un număr de boieri bătrâni și tineri au întreprins de a spăla patria lor de rușinea sclaviei.

Reforma emancipatrice a avut în curând efectele sale salutare. Deși de la proclamarea emancipațiunii nu sunt încă îndepliniți 50 de ani, țiganii ne-au dat industriași, artiști, ofițeri distinși, buni administratori, medici și chiar oratori parlamentari. Mă opresc aici. Sunt sigur că părinții noștri, dacă s-ar scula din mormânt, văzând progresele ce au făcut sufletele țigănești emancipate de dânsii, nu s-ar căi de reforma umanitară proclamată de ei.“

Mihail Kogălniceanu, *Dezrobirea țiganilor*

- 1 Enumeră aspectele inumane pe care le condamnă Mihail Kogălniceanu, privitor la tratarea robilor rromi.
- 2 Pe baza informațiilor din sursă, scrie un scurt eseu în care să sintetizezi caracteristicile statutului de rob în țările române.

Prezint produsul cercetării mele

- 1 Imaginează-ți că trăiești la jumătatea secolului al XIX-lea. Alcătuiește un afiș în sprijinul abolirii robiei rromilor.
- 2 Organizați în clasă o dezbateră despre impactul prejudecăților asupra unei comunități.

Recapitulare Unitatea 7 – Lumea românească până la jumătatea secolului al XIX-lea

Românii între Orient și Occident. Conservatorism și modernizare

- Revenirea la domniile pământene, în 1822, a reprezentat pentru Moldova și Țara Românească orientarea politică și culturală spre Occident și îndepărtarea de Orient.

Proiecte de modernizare

- Iordache Rosetti-Rosnovanu – domnia să fie instituție cu rol redus, puterea să fie încredințată Adunării obștești și unui divan, ambele formate din boieri.
- Ionică Țăutu – *Constituția cărvunarilor* – să existe domn pământean cu puteri limitate, ajutat de un Sfat domnesc cu puteri sporite.
- Ion Câmpineanu – *Actul de unire și independență și Osăbitul act de numire a suveranului românilor* – prevedea înlăturarea suzeranității otomane, unirea românilor, garantarea drepturilor și libertăților.

Principatele între puterea suzerană și puterea protectoare

- 1826 – Convenția de la Akkerman – domni numiți pe o perioadă de șapte ani, dintre boierii pământeni;
- 1829 – Tratatul de la Adrianopol – suzeranitate otomană, protectorat rusesc;
- 1831 – 1832 – *Regulamentele Organice* – acte cu valoare constituțională pentru Țara Românească și Moldova;
- 1849 – Convenția de la Balta Liman – afecta grav autonomia principatelor.

Tudor Vladimirescu

- Conducător al Revoluției de la 1821, a elaborat cele două documente care alcătuiesc programul revoluției: *Proclamația de la Padeș* și *Cererile norodului rumânesc*.
- Principala urmare a revoluției: revenirea la domniile pământene (1822; Grigore Dimitrie Ghica în Țara Românească și Ioniță Sandu Sturdza în Moldova).

Vestimentația pandurilor, detaliu dintr-un desen de Michel Bouquet, 1841

Generația pașoptistă. Programe și consecințe ale revoluției

- Revoluția de la 1848 – 1849 din spațiul românesc se încadrează în mișcarea revoluționară europeană.
- Programe revoluționare: *Petițiunea proclamațiune*, *Petiția Națională*, *Prințipiile noastre pentru reformarea patriei*, *Petiția țării*, *Proclamația de la Islaz*, *Petiția neamului românesc din Ungaria și Banat*, *Dorințele partidei naționale din Moldova*.

Adunarea de la Blaj, 3 – 5 mai 1848

Rromii – de la robie la emancipare

- În țările române, rromii au avut aproape 500 de ani statut de robi.
- 1855 – dezrobirea rromilor în Moldova; 1856 – dezrobirea rromilor în Țara Românească.

Evaluare

I 30 de puncte
 II 30 de puncte
 III 30 de puncte
 Oficiu: 10 puncte
 Total: 100 de puncte

I. Ordonează cronologic următoarele evenimente/procese istorice:

- revenirea la domniile pământene;
- Regulamentele Organice*;
- dezrobirea rromilor în Moldova;
- Convenția de la Balta Liman.

II. Elaborează un text cu caracter istoric de aproximativ o jumătate de pagină, în care să integrezi următoarele date, personalități și termeni istorici: 1822, Tudor Vladimirescu, regim fanariot, domni pământenii, program revoluționar.

Notă: Pentru informația istorică se acordă 26 de puncte, iar pentru ordonarea și exprimarea ideilor menționate, 4 puncte, distribuite astfel: 2 puncte pentru utilizarea limbajului istoric adecvat; 1 punct pentru respectarea succesiunii cronologice/logice a faptelor istorice; 1 punct pentru încadrarea în limita de spațiu.

III. Citește cu atenție sursa de mai jos.

„În spațiul românesc, Revoluția de la 1848 s-a declanșat la 27 martie 1848 în Moldova, la Iași, unde s-a adoptat programul *Petiția proclamațiune*. În Transilvania, Marea Adunare de la Blaj din 3 – 5 mai 1848 a adoptat *Petițiunea Națională*, iar în Țara Românească, Adunarea de la Islaz din 9 iunie 1848 a adoptat *Proclamația de la Islaz*. Programele revoluționare au cuprins multe revendicări comune, ceea ce relevă dezvoltarea unitară din cele trei țări române, dar sunt și deosebiri notabile. În Moldova, practic, totul s-a desfășurat în trei zile (27 – 29 martie), în Țara Românească revoluționarii au izbutit să se mențină la putere trei luni (11 iunie – 13 septembrie), iar problema capitală cu care s-a confruntat guvernul provizoriu a fost rezolvarea chestiunii agrare, în timp ce în Transilvania revoluția s-a prelungit până în 1849, iar socialul a cedat în întâietate naționalului.“

Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*

Pornind de la acest fragment, răspunde următoarelor cerințe:

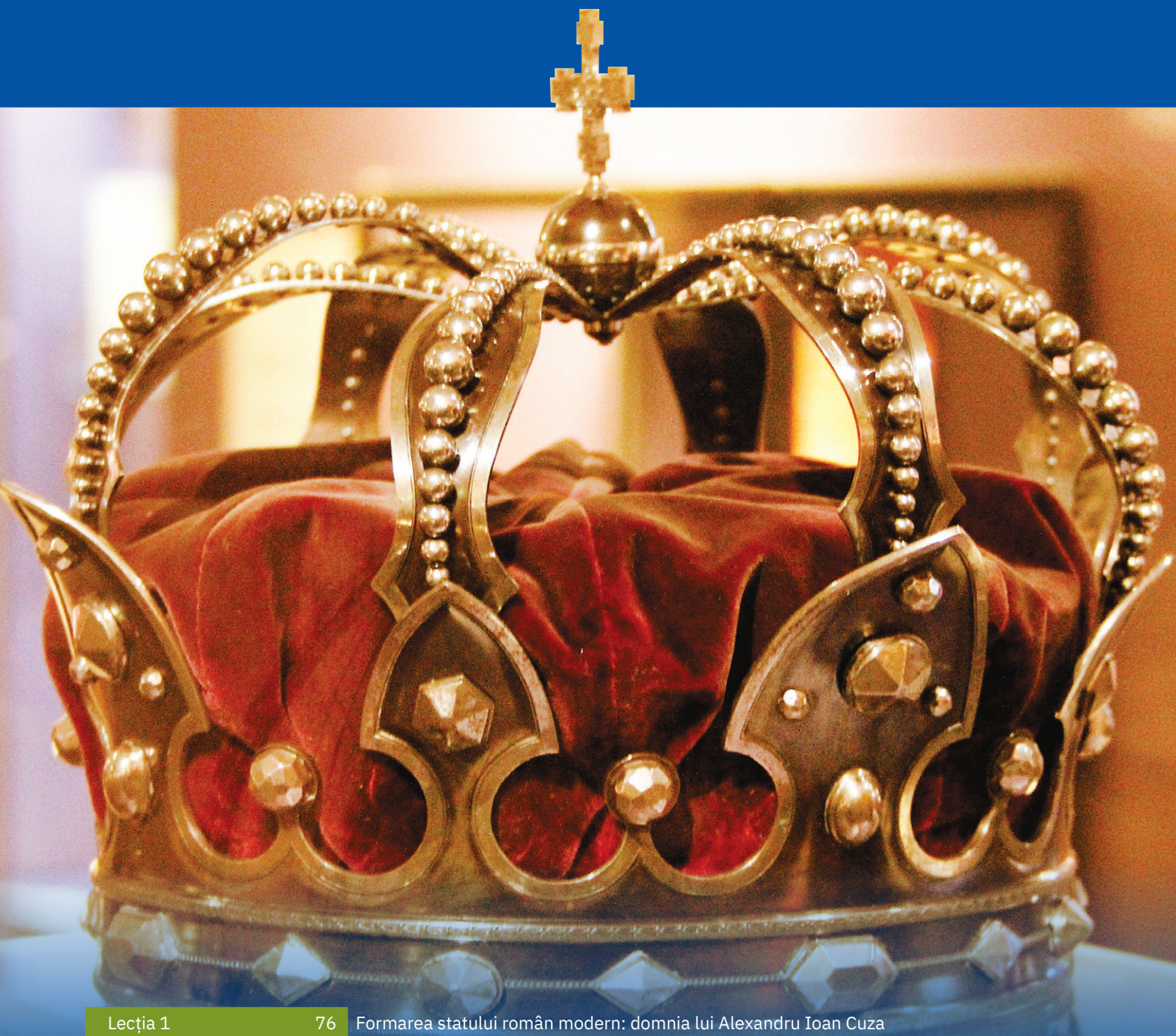
- Precizează secolul la care se referă sursa. 3 puncte
- Numește o instituție la care face referire sursa. 3 puncte
- Menționează două programe revoluționare la care face referire sursa dată. 7 puncte
- Selectează două informații referitoare la programele revoluționare precizate în sursa dată. 7 puncte
- Prezintă un program revoluționar, altul decât cele precizate în sursă. 10 puncte

Autoevaluare

Completează în caiet următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat din această unitate, cel mai important mi se pare ... .
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ... .
- Cel mai dificil mi s-a părut ... .

U8 România modernă

Lecția 1	76	Formarea statului român modern: domnia lui Alexandru Ioan Cuza
Lecția 2	78	Regatul României – Carol I
Studiu de caz	80	Constituția din 1866
Studiu de caz	81	Războiul de Independență
Studiu de caz	82	Opțiuni politice în România modernă
Studiu de caz	83	Cultura în spațiul românesc
Proiect de echipă	84	Carol I, ctitorul României moderne
RECAPITULARE	85	
EVALUARE	86	

Coroana de oțel a regelui Carol I de România, turnată în Arsenalul Armatei din București dintr-un tun capturat de armata română de la otomani, în timpul Războiului de Independență (1877 – 1878)

Formarea statului român modern: domnia lui Alexandru Ioan Cuza

Provocare

Caricatura alăturată îl reprezintă pe Alexandru Ioan Cuza în momentul în care fruntași politici ai vremii, din toate orientările politice, s-au grupat într-o alianță cunoscută ca „monstruoasa coaliție” și l-au obligat să abdice. Din ce motive, întemeiate sau nu pe adevărul faptelor din anii 1859 – 1866, se uniseră aceștia împotriva domnului Unirii? Ce înfăptuise Cuza, astfel încât să îi deranjeze pe liderii partidelor din epocă? Vei găsi răspunsurile în cele ce urmează.

REPERE CRONOLOGICE

1856

Congresul de pace de la Paris

oct. 1857 – ian. 1858

Adunările ad-hoc

5/17 ianuarie 1859 –

24 ianuarie/5 februarie

Alegerea lui Al.I. Cuza ca domn în Moldova și Țara Românească

decembrie 1863

Legea secularizării averilor mănăstirești

mai 1864

Lovitura de stat

august 1864

Legea rurală

februarie 1866

Abdicarea lui Al.I. Cuza

Mă informez

Problema românească, problemă europeană

Războiul Crimeii (1853 – 1856) a redeschis problema orientală, printr-o nouă confruntare militară între Imperiul Otoman și Rusia, care s-a încheiat cu înfrângerea armatei țariste. În timpul Congresului de pace de la Paris din 1856, s-a pus în discuție și problema românească (menținerea suzeranității otomane, înlăturarea protectoratului rusesc, trecerea sub garanția colectivă a Marilor Puteri, retrocedarea de către Rusia Moldovei a județelor Cahul, Ismail și Bolgrad, libertatea comerțului și a navigației pe Dunăre).

Adunările ad-hoc

Congresul de la Paris a decis consultarea românilor în problema unirii. Mișcarea unionistă, susținută de Franța, Prusia, Rusia și Sardinia, a obținut o victorie împotriva forțelor ostile unirii, sprijinite de Imperiul Otoman, Imperiul Habsburgic și Anglia. În anul 1857, au avut loc ședințele ad-hoc din principate, din care au făcut parte pentru prima dată și țărani. Aceste adunări au adoptat rezoluții prin care cereau unirea Moldovei cu Țara Românească într-un stat numit România, condus de un prinț străin dintr-o dinastie domnitoare a Europei, neutralitatea și autonomia teritoriului.

Divanul ad-hoc din București, 1857

Alexandru Ioan Cuza, domnitor al Principatelor Unite (1859 – 1862) și șef al statului România (1862 – 1866)

Conferința și Convenția de la Paris

În cadrul Conferinței de la Paris din 1858, Marile Puteri au luat în discuție rezoluțiile ad-hoc și au oferit românilor o unire parțială. Convenția din august 1858 prevedea unirea formală sub numele de Principatele Unite ale Moldovei și Valahiei, suzeranitatea otomană, garanția colectivă a Marilor Puteri, guverne și adunări separate, doi domni, două armate. Singurele instituții comune erau Înalta Curte de Justiție și Casație și Comisia Centrală, ambele cu sediul la Focșani.

Dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza

Actul european nu prevedea ca domniile celor două țări să fie persoane diferite, prin urmare românii au pus Marile Puteri în fața faptului împlinit, alegând același domn. La 5/17 ianuarie 1859 în Moldova și la 24 ianuarie/5 februarie în Țara Românească, Adunările Elective l-au ales ca domn pe Alexandru Ioan Cuza.

Recunoașterea unirii depline

Obiectivul principal al politicii externe a lui Cuza a fost recunoașterea dublei alegeri de către Puterile Garante. În anul 1861, în cadrul Conferinței Puterilor Garante de la Constantinopol, s-a admis schimbarea prevederilor Convenției, unificarea instituțiilor legislative și administrative din cele două principate și a fost recunoscută unirea numai pe timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza.

Drapelul militar din timpul lui A.I. Cuza

Marile reforme. Lovitura de stat

În plan intern, Cuza a unificat armata, serviciile sanitare, sistemul de unități și măsuri, telegraful. Procesul a continuat cu întrunirea guvernului unic și a primului parlament al României, ambele la începutul anului 1862.

Problema reformei agrare și opoziția conservatorilor față de aceasta l-au determinat pe Alexandru Ioan Cuza să dizolve Parlamentul prin lovitura de stat din mai 1864 și să elaboreze o nouă lege fundamentală, „Statutul dezvoltător al Convenției de la Paris“. În noile condiții ale „Statutului dezvoltător al Convenției de la Paris“, în România s-a instituit un nou regim politic, autoritar, bazat pe preponderența puterii executive.

În anii 1862 – 1864, au fost adoptate legi care au vizat domenii importante, printre care: Legea secularizării averilor mănăstirești închinată (decembrie 1863), ale căror pământuri ocupau cca 25% din suprafața țării; Legea rurală (august 1864); Legea asupra instrucțiunii publice (1864), prin care învățământul primar devenea obligatoriu și gratuit în întreaga țară. Reformele lui Cuza au deschis calea modernizării rapide a societății în domeniile vieții interne și externe ale României.

Îndepărtarea lui Alexandru Ioan Cuza și rolul lui istoric

Regimul autoritar al domnului a creat nemulțumiri mari în rândul elitei politice. Liberalii radicali considerau reformele îndeplinite insuficiente, iar conservatorii erau nemulțumiți de realizarea lor pentru că nu fuseseră cooptați la guvernare. Toți aceștia, unindu-se, au determinat înlăturarea lui Cuza în februarie 1866.

Alexandru Ioan Cuza a creat într-un ritm alert instituții statale moderne. În timpul domniei lui, Principatele Unite au intrat pe scena Europei ca stat modern.

Aplic

I. Reacții la aflarea veștii Unirii

„Într-o dimineață ne vine vestea ca s-a ales Cuza domnitor în amândouă capitalele. Am lăsat tot, am pus șaua pe cal, și fuga la târg. Atunci am văzut eu ce va să zică bucuria unui popor. Cântece, jocuri, chiote în toate părțile. Își ieșeau oamenii în drum... Se îmbrățișau și încingeau hora în mijlocul drumului. Și era un ger de crăpau pietrele.“

Scrisoare a lui Nicolae Grigorescu către Alexandru Vlahuță

- 1 Cum îți explici intensitatea atât de mare a emoției oamenilor la aflarea veștii că se alesese un unic domnitor?
- 2 Descrie într-o jumătate de pagină, utilizând și informații din alte surse, reacția românilor la alegerea domnitorului A.I. Cuza.

II. Proclamația domnitorului A.I. Cuza cu prilejul promulgării reformei agrare (1864)

„Sătenilor, [...] claca este desființată [...] de-a pururea și astăzi voi sunteți proprietari liberi pe locurile supuse stăpânirii voastre, în întinderea hotărâtă prin legile în ființă. [...] Îngrijiți-vă asemenea de vetrele satelor voastre, care de astăzi devin comune neatârinate și locașuri statornicite ale voastre, din care nimeni nu vă mai poate izgoni. Siliți-vă a le îmbunătăți și a le înfrumuseța, faceți case bune și îndestulătoare, înconjurați-le cu grădini și pomi roditori. [...] Statorniciți mai ales și pretutindeni școli, unde copiii voștri să dobândească cunoștințele trebuitoare, pentru a fi buni plugari și buni cetățeni.“

- 1 Selectează principala informație din sursa dată.
- 2 Explică motivul pentru care un rol deosebit îl avea școala, în viziunea domnitorului.
- 3 Menționează, pe baza sursei, trăsăturile care definesc un bun cetățean, în viziunea domnitorului A.I. Cuza.

Investigație

- Caută informații din diverse surse (biblioteca școlii, accesarea motoarelor de căutare on-line) despre personalitatea lui Alexandru Ioan Cuza. Elaborează un proiect pe care îl vei prezenta la finalul acestei unități.

DICTIONAR

Adunare ad-hoc

adunare convocată în mod excepțional, pentru a se pronunța în legătură cu o anumită chestiune

lege rurală

împroprietărirea țăranilor cu pământ

lovitură de stat

acțiune rapidă care urmărește răsturnarea regimului politic existent și preluarea, prin forță, a puterii politice de stat de către un grup de persoane

„monstruoasa coaliție“

alianța dintre conservatori și liberalii radicali, în scopul îndeplinirii domnitorului A.I. Cuza de la domnie

puteri garante

cele șapte state semnatare ale Tratatului de la Paris din 1856 (Marea Britanie, Franța, Prusia, Imperiul Țarist, Imperiul Habsburgic, Imperiul Otoman, Regatul Sardiniei), care au pus sub garanția colectivă principatele

secularizare

trecerea în patrimoniul statului a unui bun aparținând bisericii

George P.A. Healy,
Carol I al României (1873)

REPERE CRONOLOGICE

20 aprilie 1839

Se naște Carol I

10/22 mai 1866

Carol depune jurământul în Parlament ca domn al României

13 iulie 1866

Promulgarea Constituției

1875

Înființarea Partidului Național Liberal

1877 – 1878

Războiul de Independență

3 martie 1878

Pacea de la San Stefano

13 iunie – 13 iulie 1878

Congresul de la Berlin

9 septembrie 1878

Carol ia titlul de Alteț Regală

1880

Înființarea Băncii Naționale a României

1880

Înființarea Partidului Conservator

1883

România aderă la Tripla Alianță

1912 – 1913

Războaiele balcanice

1913

Tratatul de pace de la București

10 octombrie 1914

Moartea lui Carol I

Regatul României – Carol I

Provocare

În anul 1866, la 26 de ani, Carol – principe german, militar de carieră – acceptă tronul unei țări pe care nu o cunoștea, o misiune dificilă în care puțini vedeau și o reușită. Crede în sine și de nenumărate ori susține: „Ceea ce poate face omul însuși nu se cade să lase a fi făcut de un altul.” Treptat, în cei 48 de ani de domnie, Carol s-a integrat României în calitate de principe și mai apoi de rege. A fost el personalitatea de care România avea nevoie în consolidarea instituțiilor statului? A contribuit el la procesul de construcție a unui stat european? Despre acest lucru vei învăța în lecția ce urmează.

Mă informez

Instaurarea dinastiei de Hohenzollern. Constituția din 1866

După abdicarea lui Alexandru Ioan Cuza, pentru a se evita destrămarea țării deoarece unirea fusese recunoscută numai pe timpul domniei lui, Locotenența domnească instituită a acționat pentru aducerea unui prinț străin pe tronul României, în conformitate cu cererile cuprinse în rezoluțiile adunărilor ad-hoc. După o încercare nereușită de a-l pune ca domn pe prințul Filip de Flandra, a fost adus prințul german Carol de Hohenzollern-Sigmaringen. Această măsură a fost supusă aprobării Parlamentului României și unui plebiscit, desfășurat în aprilie 1866. În mai 1866, Carol a devenit domnul țării prin depunerea jurământului de credință în fața membrilor Parlamentului.

În iulie 1866, Parlamentul a promulgat constituția care a contribuit la modernizarea instituțiilor statului și a afirmat dorința de independență a României.

În octombrie 1866, în urma vizitei lui Carol la Istanbul, sultanul l-a confirmat în domnie.

Obținerea independenței de stat. Proclamarea Regatului României

România și-a dobândit independența de stat în urma războiului din 1877 – 1878, în care domnitorul a fost comandantul armatei române. După recunoașterea independenței depline a României în 1878 de către Congresul de la Berlin, s-a acționat pentru consolidarea independenței pe plan intern și în direcția extinderii relațiilor externe ale țării. În martie 1881, România a fost transformată în regat. În anul 1884, Parlamentul a modificat Constituția, stabilind regatul ca formă de guvernământ.

Carol I al României, Principe de Hohenzollern-Sigmaringen (nume complet: Karl Eitel Friedrich Zephyrinus Ludwig von Hohenzollern-Sigmaringen, 1839 – 1914)

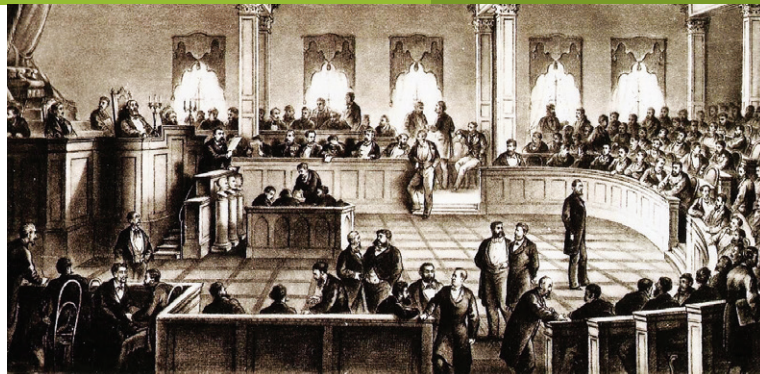
Viața politică a României între anii 1866 – 1914

Inițial, Carol I a chemat la guvernare grupări liberale și conservatoare, separat, apoi, după crearea acestora, Partidul Național Liberal și Partidul Conservator, pentru a asigura un echilibru de putere și pentru a-și exercita funcția de arbitru, conform prevederilor Constituției din 1866. Carol I a încurajat alternarea la guvernare a acestor două partide politice, iar începând cu anul 1895 a stabilit rotativa guvernamentală, care a asigurat modernizarea politică a statului. Pe scena politică românească au mai evoluat și alte grupări și partide politice.

Modernizarea societății românești în această perioadă a condus la restructurarea unor sectoare importante ale economiei. În anul 1900, două treimi din produsul național și trei sferturi din exportul țării era obținut din agricultură. În agricultură însă se înregistra o productivitate slabă, inventarul agricol era modest, se ofereau puține credite țăranilor. Pe fondul tensiunilor sociale acute, în anii 1888 și 1907 s-au produs răscoale țărănești.

Industria a cunoscut un amplu proces de modernizare, în special cea petrolieră, ca urmare a pătrunderii capitalului străin în economie. În anul 1914 România era a doua țară producătoare de

petrol din Europa. Legea minelor (1895) a acordat numeroase facilități investitorilor străini, capitalul lor fiind investit în diverse ramuri (electricitate, gaze naturale, petrol, zahăr etc.). În preajma Primului Război Mondial, industria contribuia cu 17% la venitul național. Căile de transport au fost modernizate și dezvoltate.

Adunarea Deputaților proclamă Regatul României

Politica externă a României în timpul domniei lui Carol I

Relațiile diplomatice încordate între România și Rusia după anul 1878 au determinat apropierea țării noastre de Puterile Centrale, din care făceau parte Germania, Austro-Ungaria și Italia, alianță la care România a aderat, printr-un tratat secret, în octombrie 1883. Tensiunile și rivalitățile dintre statele din Europa de Sud-Est au condus la izbucnirea războaielor balcanice (1912 – 1913). În anul 1913, România a participat la al doilea război balcanic împreună cu Serbia, Muntenegru, Grecia și Turcia, împotriva Bulgariei. În urma Păcii de la București, din august 1913, Cadrilaterul (Dobrogea de sud) a revenit României. După declanșarea Primului Război Mondial, România a convocat Consiliul de Coroană de la Sinaia, în care regele Carol I a susținut participarea de partea Triplei Alianțe, din care România făcea parte. Cu excepția regelui și a liderului conservator Petre P. Carp, ceilalți participanți s-au declarat pentru neutralitate, ceea ce s-a și aplicat în perioada august 1914 – august 1916, întrucât țara nu era pregătită din punct de vedere militar.

Însemnătatea domniei lui Carol I

Ca monarh constituțional, Carol I s-a dedicat europenizării și modernizării instituțiilor statului român. Această perioadă a însemnat o epocă de progres și de succesive împliniri ce au transformat România pe plan economic, demografic, social, cultural, situând-o pe primul loc între țările Europei de Sud-Est la începutul secolului al XX-lea.

Stema Regatului României

DICȚIONAR

Locotenență domnească

organ politico-administrativ ce ținea locul domnului

monarhie constituțională

formă de conducere a statului monarhic, în care prerogativele monarhului sunt limitate prin constituție

neutralitate

situație politică și juridică a unui stat care se abține să se amestece în conflictul dintre două sau mai multe state

partid politic

organizație politică având la bază un program social, economic și politic și care tinde să ajungă la conducerea unui stat pentru a-și îndeplini programul

plebiscit

consultare a populației cu scopul de a valida o hotărâre propusă de principalele autorități ale unui stat

războaie balcanice

conflicte militare în Balcani (1912 – 1913)

Aplic

I. Domnia lui Carol I

„Carol I a fost soluția de care era nevoie în acel moment. În toată domnia sa, el a fost stăpânit de simțământul datoriei mai mult decât de orice altceva. Și, din acest punct de vedere, domnia lui a fost benefică pentru țară. Prezența sa pe tron, o jumătate de veac, a asigurat României o stabilitate politică normală, care la rândul ei a înlesnit o muncă națională rodnică.“

Ion Bulei, „Un Hohenzollern în România – Carol I“, în *Regele Carol I, ctitorul României moderne*

- 1 Menționează, din sursa dată, trei caracteristici ale domniei lui Carol I.
- 2 Formulează, în cinci rânduri, o opinie despre rolul pe care Carol I l-a avut în evoluția istorică a României.

II. Dezvoltarea țării în timpul lui Carol I

„România s-a dezvoltat și s-a consolidat în timpul lungii domnii a regelui Carol I. Veniturile rezultate din vânzarea grânelor țării și din ce în ce mai intensificata exploatare a petrolului i-au asigurat un progres unanim constat, rolul monarhului fiind benefic prin asigurarea unei guvernări corespunzătoare și prin echilibrul pe care l-a cultivat pe plan politic conducând nava națiunii.“

Dan Berindei, „Carol I. Regele“, în *Regele Carol I, ctitorul României moderne*

- 1 Menționează, din sursa dată, domeniile economice în care s-a înregistrat o evoluție importantă pentru progresul României.
- 2 Selectează, din textul dat, două acțiuni ale monarhului care au susținut consolidarea țării.

Portofoliu

- 1 **Lucrați în perechi.** Realizați un afiș având ca subiect *Domnia lui Carol I*, realizări și însemnătate, folosind surse și informații diverse.
- 2 **Lucrați în grupe de câte 3 – 4 elevi.** Alcătuiți un portofoliu digital cuprinzând fotografii, surse istorice și literare despre personalitatea lui Carol I.

Constituția din 1866

Adunarea Constituantă a adoptat noua constituție, ce a fost promulgată de domn în iulie 1866. Aceasta a avut ca model Constituția belgiană din 1831, adaptată condițiilor românești. Nu amintea nimic de suzeranitatea otomană și de garanția colectivă a puterilor europene. A creat cadrul necesar funcționării instituțiilor moderne, democratice ale statului și a instituit în România monarhia constituțională și ereditară. Constituția avea și unele limite: censul de avere era o restricție pentru cetățeni, valoarea votului fiind puternic influențată de cei bogați; evreii nu aveau drepturi, iar femeile nu votau și nu erau alese.

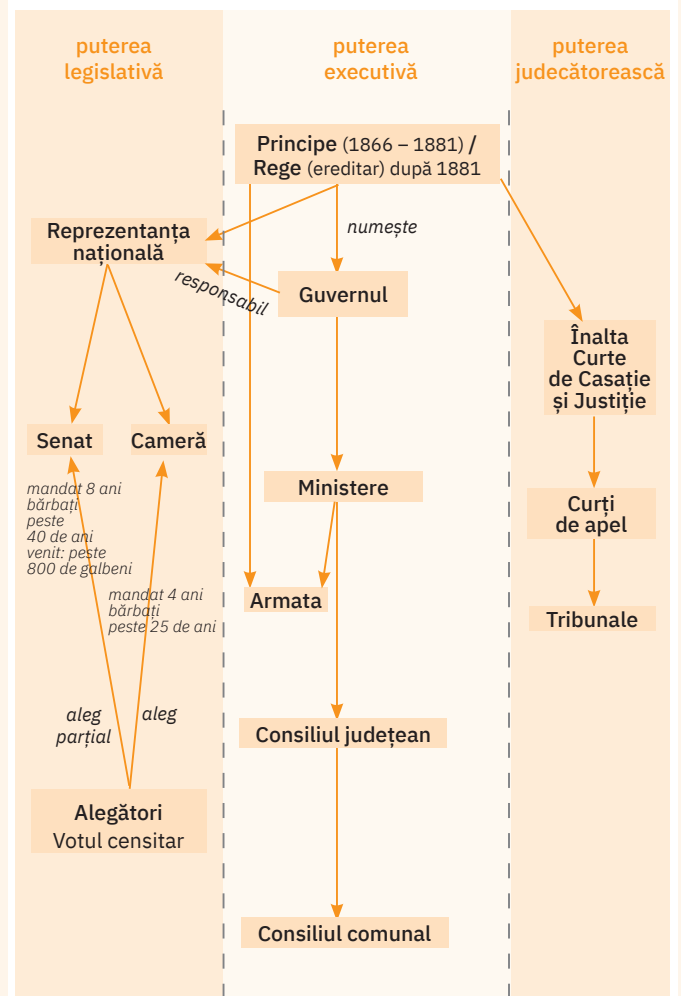

Cercetez surse istorice

• Prevederi ale Constituției din 1866

- Accesează textul Constituției din 1866 pe site-ul Camerei Deputaților, <http://www.cdep.ro>. Citește fragmentele care fac referire la drepturile și libertățile cetățenilor, la separația puterilor în stat, la rolul domnului în funcționarea democratică a regimului politic.
- Analizează, în schema alăturată, separația puterilor în stat și relațiile existente între puterile statului cu diferite instituții centrale.
- Citește textele de mai jos și răspunde apoi cerinței date.
  - „Constituția n-a fost elaborată doar pentru etapa istorică pe care o parcurgeau atunci românii, ci, afirmând ferm suveranitatea națională și aspirația la independență, prin tonul în care era scrisă, prin unele stipulații și mai ales prin ignorarea suzeranității otomane și a garanției puterilor, ea se înfățișa ca un statut fundamental al unei țări neatârnată.“
Gheorghe Platon, *Istoria românilor*, VII
  - Selectează din sursă informațiile prin care România era un stat liber, formal, față de Imperiul Otoman și Marile Puteri.
  - „Constituția din 1866 va introduce trei principii fundamentale: principiul suveranității naționale, potrivit căruia toate puterile emană de la Națiune, principiul guvernării reprezentative, după care Națiunea nu poate guverna decât prin delegați, și principiul separării puterilor în stat: legislativă, executivă și judecătorească, ai căror titulari erau independenți unii de alții [...]. Regele era deasupra partidelor [...]. Rațiunea de a fi a suveranului era asigurarea stabilității întregului sistem constituțional.“
Ion Bulei, *Regele Carol I, ctitorul României moderne*
- Enumeră trei principii fundamentale pe care le-a introdus Constituția din 1866.

Schema organizării politice în sistemul Constituției din 1866

Prezint produsul cercetării mele

- Cafeneaua publică.** În grupuri de câte patru elevi așezați la câte o masă, dezbateți următoarele subteme în legătură cu Constituția din 1866:
  - Despre teritoriul românesc;
  - Despre drepturile românilor;
  - Despre puterile statului;
  - Despre domn și miniștri.

Scopurile cafenelei publice sunt:

- identificarea aspectelor pozitive ale prevederilor Constituției din 1866;
- stabilirea problemelor de noutate legislativă din constituție.

- Alcătuiește un articol de ziar despre prevederile Constituției din 1866 și despre importanța sa pentru stat. Te poți consulta cu alți colegi, pentru a vă împărtăși domeniile. La final, postați cu toții articolele pe blogul clasei sau tipăriți-le și prindeți-le împreună într-o broșură dedicată acestui subiect.

Războiul de Independență

Răscoalele din Bosnia-Herțegovina (iunie 1875) și Bulgaria (septembrie 1875) și războiul Serbiei și Muntenegrului (iulie 1876) contra otomanilor au declanșat criza orientală. Rusia a hotărât să intervină de partea răsculaților. Într-un viitor război ruso-turc, România era într-o poziție militară strategică și trebuia să intervină pentru apărarea intereselor sale naționale. În aprilie 1877, s-a încheiat convenția româno-rusă, dar Rusia refuza cooperarea militară.

Independența de stat a României s-a proclamat în mai 1877 în cele două Camere ale Parlamentului. Rusia a fost nevoită să ceară ajutorul României pe frontul din Balcani. Armata română a participat la înfrângerea militară a Imperiului Otoman. Independența a primit consacrarea prin jertfa armatei și recunoașterea europeană prin proclamarea Regatului României.

Cercetez surse istorice

I. Harta războiului

- 1 Identifică și precizează, folosind harta dată, concentrarea și dinamica înaintării armatei rusești în acest război.
- 2 Localizează și urmărește pe hartă înaintarea armatei române pe frontul bulgar.
- 3 Precizează punctele de rezistență otomană în care forțele ruso-române au acționat, înfrângându-i pe militarii otomani.

Războiul de Independență

II. Telegrama marelui duce Nicolae trimisă domnitorului României, Carol I (19/31 iulie 1877)

„Turcii, adunând cele mai mari mase de trupe la Plevna, ne zdrobesc. Rog să faci fuziune, demonstrațiune și, dacă se poate, să treci Dunărea cu armata după cum dorești. Între Jiu și Corabia demonstrațiunea aceasta este neapărat necesară pentru înlesnirea mișcărilor mele.“

- 1 Precizează solicitarea ducelui Nicolae către Carol I, prin această telegramă.
- 2 Utilizând informațiile parcurse și date suplimentare obținute accesând motoare de căutare (Google, Bing etc.), redactează un text de aproximativ cinci rânduri în care să precizezi motivul pentru care trupele rusești au cerut sprijinul celor române.

III. Solidaritatea românilor

„Războiul de neatârnamare a prilejuit afirmarea solidarității întregii națiuni române. Mulți români aflați în afara granițelor statului român au considerat războiul purtat de țara-mamă drept războiul lor, având în vedere perspectiva propriei eliberări de sub jugul străin. Ei s-au implicat în acțiunea de colectare a fondurilor și a ofrandelor pentru trebuințele ostașilor de pe front și unii au participat ca voluntari.“

Gheorghe Platon, *Istoria românilor*, VII

- 1 Selectează din sursă acțiunile prin care români din afara granițelor statului român și-au arătat solidaritatea față de cei din țara-mamă.
- 2 Menționează din sursă două motive care să justifice atitudinea lor.

Prezint produsul cercetării mele

- 1 Pornind de la informațiile aflate în acest studiu de caz, consultă surse documentare suplimentare și elaborează un eseu de o pagină cu privire la contribuția armatei române la obținerea independenței de stat.
- 2 Creează un afiș pentru ziua proclamării independenței României. Organizați un tur al galeriei cu produsele obținute.

Opțiuni politice în România modernă

Viața politică a României moderne a avut drept fundament Constituția din 1866, care introducea un regim liberal ce încuraja pluripartidismul.

▶ Principalele partide politice au fost Partidul Național Liberal și Partidul Conservator. Pe lângă acestea, mai activau pe scena politică românească Partida Țărănească (1882), Partidul Național Democrat (1910) și Partidul Social-Democrat Român (1910), ultimul fiind înființat, de fapt, în 1893, ca Partidul Social Democrat al Muncitorilor din România, și autodizolvat în 1899.

Partidul Național Liberal, înființat în anul 1875, avea drept deviză economică „prin noi înșine” și dorea modernizarea vieții politice. Principalii săi lideri au fost I.C. Brătianu, D.A. Sturdza, Ion I.C. Brătianu.

Partidul Conservator, fondat în anul 1880, susținea în plan economic menținerea marii proprietăți, iar în plan politic, conform devizei „pașilor mărunți”, susținea evoluția societății conform tradiției istorice. Principalii săi lideri au fost Manolache Costache Epureanu, Lascăr Catargiu, Gheorghe Grigore Cantacuzino, Petre P. Carp.

În 1895 s-a inaugurat rotativa guvernamentală, ce prevedea alternarea la putere a liberalilor și a conservatorilor, în vederea asigurării unui echilibru al vieții politice.

Cercetez surse istorice

I. Portrete de lideri

- a „Ion C. Brătianu a dominat și epoca și pe contemporanii săi prin minunatul complex al însușirilor lui. În el s-au contopit într-un tot armonios nu numai mari și numeroase calități, dar, ceea ce este mai curios, calități care, îndeobște, se contrazic unele pe altele. Spre pildă, el era totdeauna idealist și realist, cumpătat și îndrăzneț, autoritar și seducător, modest când era vorba de el, mândru și intransigent când era vorba de țara lui.”

I.G. Duca, *Portrete și amintiri*

- Caracterizează, pe baza sursei, liderul liberal evocat.
- b „Cu alt prilej, la 9 noiembrie 1897, când s-a constituit Cercul de studii conservatoare din Iași, Take Ionescu* s-a întrecut în elogii nemăsurate la adresa lui Lascăr Catargiu, cel mai harnic la muncă și cel mai deschis la orice progres, dintodeauna un bărbat cu minte, îndrăzneț cu cumpătare, înfocat patriot, dar fără de laude.”

Anastasiu Iordache, *Take Ionescu*

* Take Ionescu – om politic, jurist, diplomat, membru al Partidului Conservator, a deținut mai multe portofolii ministeriale, fiind și prim-ministru

- 1 Caracterizează, pe baza sursei, liderul conservator evocat.
- 2 Menționează, pe baza celor două fragmente date (a și b), o asemănare și o deosebire între cei doi lideri politici.

II. Doctrine politice

- a „Doctrina liberală crede cu puțință realizarea progresului cât de înaintat în cadrul concepției proprietății individuale numai prin ordine, prin democrație, prin raționalism și prin armonie socială.”

I.G. Duca, *Doctrina liberală*

- b „Doctrina conservatoare este aceea care ține drept un adevăr istoric că progresul real, durabil nu se poate face prin salturi; căci el nu poate fi decât rezultatul unei legături armonioase a trecutului cu prezentul.”

Alexandru Marghiloman, *Doctrina conservatoare*

- Precizează, pe baza celor două surse, viziunea liberalilor și a conservatorilor cu privire la ideea de progres.

I.C. Brătianu (1821 – 1891)

Lascăr Catargiu (1823 – 1889)

Prezint produsul cercetării mele

- Organizați o dezbatere cu tema *Rolul partidelor politice în regimul politic democratic*.

Cultura în spațiul românesc

Crearea României moderne a însemnat și deschiderea de noi orizonturi culturale. Cultura română cunoaște la sfârșit de secol XIX și început de secol XX o perioadă de înflorire și de convergență cu cea europeană. Sincronizarea se realizează prin tinerii români care studiaseră în Europa și care se formaseră printr-o dublă perspectivă: a moștenirii culturale românești și a ceea ce este nou și modern în cultura europeană. Acest răstimp a rămas în istorie ca perioada marilor creatori de literatură, a artiștilor și, în același timp, a invențiilor și inventatorilor.

Cercetez surse istorice

I. Domeniul literaturii române

„Mihai Eminescu (1850 – 1889) este cea mai importantă figură a literaturii române din secolul al XIX-lea și autorul cu cea mai mare influență asupra creației literare din secolul ce i-a urmat. O personalitate care a făcut epocă, acea epocă pe care istoriile literare și manualele o numesc, pe drept cuvânt, a marilor clasici. Puternica înrâurire a poetului, la îndemnul căruia au început să scrie cei doi prieteni ai săi, Slavici și Creangă, a făcut ca literatura română să cunoască, la sfârșit de secol XIX, momentul ei de clasicitate.“

<http://www.humanitas.ro/mihai-eminescu>

- 1 Formulează, utilizând două informații din sursă, un punct de vedere referitor la importanța lui Mihai Eminescu pentru literatura română.
- 2 Argumentează, cu ajutorul informațiilor studiate la limba și literatura română, afirmația „la îndemnul căruia au început să scrie cei doi prieteni ai săi, Slavici și Creangă“.
- 3 Identifică și citește o poezie inspirată de un eveniment istoric scrisă de Mihai Eminescu.

Mihai Eminescu (1850 – 1889), poet român

II. Arta românească

- 1 Precizează momentul istoric surprins în pictura alăturată, realizată de Nicolae Grigorescu.
- 2 Identifică și descrie particularitatea acestei creații plastice, orientându-te după informațiile oferite în legendă.
- 3 Folosind motoarele de căutare, redactează un eseu de jumătate de pagină în care să prezinți alte trei picturi de inspirație istorică realizate de Nicolae Grigorescu.
- 4 Privește lucrarea lui Theodor Aman și imaginează-ți povestea din spatele tabloului. Redactează o scurtă povestire imaginară privind discuția dintre personajele din pictură.

III. Invenții și inventatori

Urmărește on-line filmul *Români care au schimbat lumea: Anghel Saligny*, realizat de Televiziunea Română, apoi răspunde cerințelor de mai jos.

- 1 Precizează perioada de construire a podului de la Cernavodă.
- 2 Menționează o caracteristică tehnică a acestui pod.
- 3 Enumeră trei calități ale constructorului podului.
- 4 Redactează o scrisoare simbolică de mulțumire adresată constructorului, în care să accentuezi rolul deosebit al operei sale tehnice.

Nicolae Grigorescu, *Atacul de la Smârdan*, pictură realizată în perioada 1878 – 1885, 295 cm×388 cm

Theodor Aman, *Pe terasă la Sinaia (1888)*

Prezint produsul cercetării mele

- Alcătuieste o listă cu zece reprezentanți ai științei și culturii române din perioada modernă și precizează cel puțin câte o realizare a fiecăruia.

Proiect de echipă. Carol I, ctitorul României moderne

Sarcina de lucru

Temp de realizare: **două săptămâni**

- **Lucrați în echipe a câte 4 – 5 elevi.** Prin tragere la sorți, fiecare echipă se va ocupa de prezentarea unui aspect dintre cele care definesc contribuția regelui Carol I la progresul României:
  - a. modernizarea statului – instituții, politică și economie;
  - b. viața cotidiană în vremea domniei lui Carol I;
  - c. cultura – marile progrese din literatură, istorie, geografie, tehnică, artă, teatru;
  - d. București, Micul Paris – clădiri publice realizate în această epocă;
  - e. libertatea și diversificarea presei.

Pași în realizarea proiectului

Săptămâna I

- 1 Decideți responsabilitatea fiecărui elev din echipă:
  - cine va realiza documentația privind sarcina primită (unul sau doi elevi, dacă grupa are cinci membri);
  - cine va face schema ideilor de prezentat;
  - cine se va ocupa de prezentarea digitală (ppt);
  - cine va prezenta în fața colegilor proiectul grupei.
- 2 Documentați-vă cu privire la temă.

Săptămâna a II-a

- 1 Elevii care se ocupă de documentație le prezintă celorlalți informațiile găsite.
- 2 Împreună, toți elevii din grupă selectează cele mai pertinente idei/informații despre tema cercetată.
- 3 Elevul/eleva care se ocupă de schematizarea prezentării realizează un plan esențializat.
- 4 Elevul/eleva care se ocupă de prezentarea digitală a temei elaborează ppt-ul.
- 5 Prezentați proiectul vostru în fața colegilor.
- 6 Discutați ce ați descoperit despre tema investigată pe parcursul muncii în echipă sau din prezentarea realizată de colegi.
- 7 Evaluați-vă implicarea în proiect, pe baza grilei de mai jos.

	CRITERII	Foarte bine	Bine	Satisfăcător
Conținutul	• Am folosit surse diversificate pentru documentare.			
	• Am identificat informațiile pertinente pentru temă.			
	• Am formulat un plan esențializat.			
Munca în echipă	• M-am implicat în rezolvarea sarcinilor.			
	• Am respectat termenele.			
	• Am colaborat cu ceilalți colegi de echipă.			
	• Am propus soluții pentru situațiile problematice apărute.			
Prezentarea	• Am creat o prezentare care să mențină interesul pentru temă.			

Recapitulare Unitatea 8 – România modernă

Formarea statului român modern. Domnia lui Alexandru Ioan Cuza

- Congres de pace (Paris, 1856) – Problema românească: menținerea suzeranității otomane, înlăturarea protectoratului rusesc și garanția Marilor Puteri.
- 1857, Adunările ad-hoc cereau unirea Moldovei cu Țara Românească într-un stat numit România, prinț străin, neutralitate, autonomie.
- Convenția de la Paris (august 1858) prevedea: unirea, garanția colectivă a Marilor Puteri, guverne și adunări separate, doi domni.
- Adunările Elective l-au ales ca domn pe Alexandru Ioan Cuza, la 5/17 ianuarie în Moldova și la 24 ianuarie/5 februarie 1859 în Țara Românească.
- Conferința puterilor garante de la Constantinopol din 1861 a recunoscut unirea deplină.
- Cuza a unificat armata, serviciile sanitare, sistemul de unități și măsuri metrice, cursul monetar, regimul vamal, telegraful.
- Guvern unic și parlament unit, ambele la începutul anului 1862 – statul s-a numit România.
- Lovitura de stat – mai 1858, „Statutul dezvoltător al Convenției de la Paris“. Se instalează un nou regim politic.
- Marile reforme: Legea secularizării averilor mănăstirești (1863), Legea rurală (1864), Legea asupra instrucțiunii publice (1864), Codul penal (1864), Codul civil (1864), Legea electorală (1864).
- Înlăturarea lui Cuza în februarie 1866 de către „monstruoasa coaliție“.

Actul de încoronare
a regelui Carol I
al României

Regatul României – Carol I

- Aprilie 1866 – plebiscit: majoritatea participanților la vot se exprimă în favoarea alegerii lui Carol ca domn.
- 10/22 mai 1866 – În Parlament, Carol depune jurământul de credință.

Constituția din 1866

- Iulie 1866 – promulgarea primei constituții a României.
- Martie 1881 – România este transformată în regat.

Războiul de Independență

- 1877 – 1878 – Războiul de Independență, Congresul de la Berlin.
- 1878 – Congresul de la Berlin – Dobrogea, Delta Dunării și Insula Șerpilor revin României.
- 1878 – România devine membră a Comisiei Europene a Dunării.

Nicolae Grigorescu,
Dorobanțul

Opțiuni politice în România interbelică

- Pluripartidismul a fost o caracteristică a vieții politice a României moderne.
- Pe scena politică s-au confruntat: Partidul Național Liberal, Partidul Conservator, Partida Țărănească, Partidul Național Democrat, Partidul Conservator Democrat, Partidul Social-Democrat al Muncitorilor din România, Partidul Social Democrat Român.

Cultura în spațiul românesc

- Cultura în spațiul românesc urmează linia ascendentă a modernizării societății. Se înregistrează progrese în toate domeniile: literatură, artă și știință. Prin creatorii români, cultura națională se integrează celei europene.

Evaluare

I 30 de puncte
 II 30 de puncte
 III 30 de puncte
 Oficiu: 10 puncte
 Total: 100 de puncte

I. Explică următoarele concepte istorice:

- *garanție colectivă*;
- *monarhie constituțională*;
- *independență de stat*;
- *regat*;
- *echilibru de putere*;
- *pluripartidism*;
- *Adunare ad-hoc*;
- *Adunare Electivă*;
- *lovitură de stat*;
- *secularizare*.

II. Citește cu atenție textul de mai jos și răspunde apoi următoarelor cerințe:

„1. România ia titlul de Regat, Domnul ei, Carol I, ia, pentru Sine și moștenitorii Săi, titlul de rege al României.

2. Moștenitorul tronului va purta titlul de principe regal.“

Lege pentru proclamarea ca regat a României (1881)

- 1 Explică, din sursa dată, principiul monarhic cuprins în afirmația: „Carol I ia, pentru Sine și moștenitorii Săi, titlul de rege al României.“
- 2 Precizează, plecând de la sursă, schimbarea statutului politic al țării.
- 3 Formulează un punct de vedere argumentat despre noul statut politic internațional al României.

III. Elaborează un eseu de o pagină despre marile reforme îndeplinite în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, după recunoașterea unirii depline, având în vedere:

- secularizarea averilor mănăstirești; 5 puncte
- împrăștierea țăranilor; 6 puncte
- obligativitatea învățământului primar; 6 puncte
- consecințele economice, sociale, politice ale reformelor. 9 puncte

Notă: Pentru ordonarea și exprimarea ideilor menționate se acordă 4 puncte, distribuite astfel:

1 punct pentru utilizarea limbajului istoric adecvat; 1 punct pentru structurarea eseului (introducere, cuprins, concluzie); 1 punct pentru respectarea succesiunii cronologice/logice a faptelor istorice; 1 punct pentru respectarea limitei de spațiu.

Autoevaluare

Completează în caiet următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat din această unitate, cel mai important mi se pare ... .
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ... .
- Cel mai dificil mi s-a părut ... .

U9

România secolelor XX – XXI

Lecția 1	88	România și Primul Război Mondial
Lecția 2	90	Marea Unire din 1918
Lecția 3	92	România interbelică. Economie și societate – lumea urbană și lumea rurală
Studiu de caz	94	Orașul: arhitectură modernă și tradiții rurale
Studiu de caz	95	Minoritățile naționale în România
Studiu de caz	96	Constituțiile din perioada interbelică
Studiu de caz	97	Idei politice în lumea românească interbelică
Studiu de caz	98	Monarhia după Primul Război Mondial
Lecția 4	99	România în al Doilea Război Mondial
Studiu de caz	101	Holocaustul în România: evreii și rromii
Lecția 5	102	România – stat comunist
Studiu de caz	104	Rezistența anticomunistă
Studiu de caz	105	Viața cotidiană în perioada regimului comunist
Studiu de caz	106	Manipulare și propagandă. „Omul nou“. Consecințe
Studiu de caz	107	„Epoca Nicolae Ceaușescu“
Lecția 6	108	România în contextul Războiului Rece
Lecția 7	110	Regimul politic democratic din 1989 până azi
Studiu de caz	112	Constituția României din 1991
Lecția 8	113	Integrarea euroatlantică a României
RECAPITULARE	115	
EVALUARE	117	

România și Primul Război Mondial

Ferdinand I, detaliu Arcul de Triumf din București

REPERE CRONOLOGICE

3 august 1914

Consiliul de Coroană de la Sinaia

17 august 1916

România semnează cu Antanta (Franța, Marea Britanie, Rusia și Italia) tratatul de alianță și convenția militară

1 – 6 septembrie 1916

Bătălia de la Turtucaia

23 noiembrie 1916

Bucureștiul este ocupat de trupele Triplei Alianțe

24 iulie – 1 august 1917

Bătălia de la Mărăști

6 – 19 august 1917

Bătălia de la Mărășești

8 – 22 august 1917

Bătălia de la Oituz

7 noiembrie 1917

Lovitura de stat bolșevică în Rusia

7 mai 1918

Tratatul de pace de la București, între România și Puterile Centrale

10 noiembrie 1918

Reintrarea României în război

Provocare

Când treci pe sub Arcul de Triumf din București, pe arcadă poate fi văzută o placă dedicată lui Ferdinand I, Regele Românilor. Deasupra cununii cu ornamente ce înconjoară profilul regelui, se află coroana regală de oțel, turnată după cea cu care a fost încoronat la Alba Iulia. Care sunt marile lui înfăptuiri în timpul Războiului Întregirii Naționale? Cum a fost văzut Ferdinand de către contemporani?

Mă informez

România și Primul Război Mondial. Neutralitate și speranță (1914 – 1916)

După izbucnirea Primului Război Mondial, Consiliul de Coroană întrunit la Sinaia în vara anului 1914 a hotărât adoptarea unei politici de neutralitate armată. În această perioadă existau două curente de opinie: antantofil și germanofil. Opinia publică susținea intrarea țării în război alături de Antanta pentru a se realiza unirea românilor din Transilvania cu România.

România în război. Prima campanie: august – noiembrie 1916. Retragerea

După îndelungi tratative, guvernul Brătianu a semnat cu Antanta, în august 1916, tratatul de alianță și convenția militară. În baza acestor documente, Consiliul de Coroană a decis, în aceeași lună, intrarea României în război alături de Antanta. Obiectivul inițial al armatei române era eliberarea Transilvaniei și apoi înaintarea pe valea Tisei și pe valea Dunării pentru a tăia sursele de aprovizionare a armatei austro-ungare. Pentru aceste operațiuni erau folosiți 420 000 de militari; pe granița de sud se aflau 142 000 de militari cu scopul de a apăra frontiera împotriva unui atac germano-bulgar și pentru a asigura acoperirea debarcării trupelor rusești în Dobrogea.

Eliberarea Transilvaniei părea să devină realitate, căci militarii români au avut controlul asupra principalelor trecători ale Carpaților, au eliberat localitățile Brașov, Făgăraș, Miercurea-Ciuc și Odorhei, avansând până aproape de Sibiu și Sighișoara. Dar această înaintare entuziastă a fost oprită ca urmare a victoriei obținute în sud, la Turtucaia (septembrie 1916), de către germani și bulgari. S-a creat o situație dramatică: inamicul a acționat pe mai multe direcții – în nord a înaintat pe valea Oltului și pe valea Jiului, în sud a ocupat Dobrogea și a trecut Dunărea la Zimnicea. Astfel, după lupte grele duse în octombrie – noiembrie 1916 pe Jiu, pe Olt, precum și la Neajlov – Argeș, două treimi din teritoriul țării, inclusiv capitala, au ajuns sub ocupație străină.

La sfârșitul lunii noiembrie 1916, autoritățile și armata română s-au retras în Moldova. În același timp, zeci de mii de locuitori au luat drumul pribegiei spre Moldova. În teritoriul cucerit (Oltenia, Muntenia, Dobrogea), Puterile Centrale au organizat un regim de ocupație militară care a produs mari pagube materiale și multe suferințe populației.

A doua campanie – vara anului 1917

Cu sprijinul Franței, prin misiunea militară franceză condusă de generalul Henri Berthelot, sosită în țară în octombrie 1916, armata română s-a refăcut și a fost dotată cu armament modern la începutul anului 1917. Planul armatei române viza o ofensivă în zona Nămolosa, în timp ce Puterile Centrale mizau pe atacarea Moldovei de la sud la nord, în zona Oituz, și de la vest spre est, pe valea Siretului. Luptele s-au reluat în vara anului 1917 când românii, sprijiniți de militarii ruși, au respins atacurile germane la Mărăști, Mărășești și Oituz, salvând astfel statul.

O contribuție importantă în acest război au avut-o generalii Alexandru Averescu, Constantin Prezan, Eremia Grigorescu, căpitanul Grigorie Ignat, sublocotenentul Ecaterina Teodoroiu, caporalul Constantin Mușat, alături de eroii anonimi.

Armistițiul și pacea de la București. Remobilizarea armatei. Finalul războiului

Frontul din Moldova rămăsese descoperit în urma ieșirii Rusiei Sovietice din război prin pacea de la Brest-Litovsk din martie 1918. În aceste condiții, guvernul Marghiloman a încheiat cu Puterile Centrale pacea de la București (mai 1918), care permitea supraviețuirea statului român.

În octombrie – noiembrie 1918, pe fondul succeselor militare ale Antantei, guvernul român a proclamat mobilizarea generală și armata română a reintrat în război. La sfârșitul conflagrației mondiale, România se afla în tabăra învingătoare.

 Primul Război Mondial a însemnat pentru România și importante pierderi umane (peste 300 000 de morți) și materiale, sacrificii care au demonstrat dorința puternică de înfăptuire a unirii tuturor românilor.

Aplic

I. Cei doi monarhi – atitudinea față de război

a „Ostași, vouă, fiilor de țărani, care ați apărut cu brațul vostru pământul unde v-ați născut, unde ați crescut, vă spun eu, Regele vostru, că pe lângă răsplata cea mare a izbândei [...] ați câștigat totodată dreptul de a stăpâni într-o măsură mai largă pământul pe care v-ați luptat [...]. Vi se va da și o largă participare la treburile statului.”

Proclamația regelui Ferdinand I către țărani (1917)

b „La Iași [...] regina și-a îndeplinit cu prisosință îndatoririle ei. [...] O găsim în tranșee printre combatanți; o găsim în spitale și în toate posturile sanitare, printre răniți, printre bolnavi; [...] Se poate afirma că, în răstimpul pribegiei noastre în Moldova, regina Maria a întrupat, și a întrupat frumos, aspirațiile cele mai înalte ale conștiinței românești.”

Constantin Argetoianu, *Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*

- 1 Menționează, pe baza celor două surse, care a fost atitudinea celor doi monarhi față de militari.
- 2 Formulează un punct de vedere referitor la mesajul regelui.
- 3 Formulează aprecieri față de implicarea reginei în război, pe baza sursei **b**.

II. România în timpul Primului Război Mondial. Frontul românesc între anii 1916 – 1918

- 1 Precizează:
  - a direcțiile de înaintare a trupelor române în campania din anul 1916;
  - b direcțiile de retragere a armatei române din toamna anului 1916;
- 2 Urmărește pe hartă:
  - a aliniamentul frontului după retragerea în Moldova;
  - b granițele propuse României după pacea de la București din 1918;
- 3 Redactează un text de zece rânduri, intitulat *România în anul 1917. Armata*.

Legendă

- armata română
- armate ale Puterilor Centrale
- linii ale frontului
- linia maximă de înaintare a armatei române

Portofoliu

Alege una dintre ipostazele propuse mai jos și rezolvă apoi sarcina de lucru.

- a** Ești militar român pe frontul din Transilvania în vara anului 1916. Redactează o scrisoare adresată familiei, având în vedere că a fost eliberată o parte din Transilvania și a doua zi este planificat un nou asalt contra armatelor Puterilor Centrale.
- b** Ești părinte a doi fii germani care luptă pe frontul de la Mărășești. Elaborează o scrisoare către ei, îngrijorat că nu mai ai vești despre ce li s-a întâmplat de la începutul războiului.

DICȚIONAR

Antanta/Tripla Înțelegere
bloc politico-militar format din Franța, Marea Britanie și Imperiul Rus

armistițiu

suspendare temporară a acțiunilor militare în urma unui acord încheiat între părțile beligerante

Puterile Centrale

bloc politico-militar format din Germania, Austro-Ungaria și Italia

REPERE CRONOLOGICE

15 decembrie 1917

Sfatul Țării proclamă Republica Democratică Moldovenească, autonomă față de Rusia

6 februarie 1918

Sfatul Țării proclamă independența Republicii Moldovenești

27 martie/9 aprilie 1918

Unirea Republicii Moldovenești cu România

12 octombrie 1918

Declarația de la Oradea

14 octombrie 1918

În Bucovina se formează Consiliul Național Român

27 octombrie 1918

Se deschid la Cernăuți lucrările Adunării Constituante

30/31 octombrie 1918

La Budapesta se formează Consiliul Național Român Central

28 noiembrie 1918

La Cernăuți, Congresul General al Bucovinei hotărăște unirea cu România

1 decembrie 1918

Alba Iulia, Marea Adunare Națională – unirea Transilvaniei cu România

29 decembrie 1919

Ratificarea Unirii cu România a Basarabiei, Bucovinei, Transilvaniei și Banatului

4 iunie 1920

Tratatul de la Trianon

15 octombrie 1922

La Alba Iulia, încoronarea regelui Ferdinand I și a reginei Maria

Marea Unire din 1918

Provocare

Privește această carte poștală românească, emisă în 1918 – 1919. Observă forma granițelor țării, personajele/scenele desenate, chipurile din medalioane. Ce îți evocă întreaga compoziție? Vei afla în continuare cum a fost posibilă unirea tuturor românilor, evenimentul care a inspirat crearea acestei cărți poștale.

Mă informez

Unirea tuturor românilor devine realitate

În anii 1917 – 1918, s-au produs mutații în mentalitatea colectivă românească vizând Marea Unire. Eforturile diplomatice și militare ale statului român s-au împletit cu acțiunile pentru autodeterminare națională ale românilor din teritoriile aflate sub dominație străină.

Unirea Basarabiei

În teritoriul dintre Prut și Nistru, aflat sub stăpânire rusească din anul 1812, mișcarea națională s-a coagulat în jurul Partidului Național Moldovenesc, format în primăvara anului 1917. În toamna lui 1917 a avut loc Congresul ostașilor moldoveni, care a proclamat autonomia Basarabiei și a hotărât alegerea unei adunări reprezentative numite Sfatul Țării. După cucerirea puterii politice de către bolșevici în Rusia în noiembrie 1917, în luna următoare Sfatul Țării prezidat de Ion Inculeț și reprezentând structura etnică a provinciei a proclamat Republica Democratică Moldovenească (Basarabia). În fața dezordinii provocate de soldații ruși ce se retrăgeau de pe front, Consiliul Director de la Chișinău a cerut sprijinul guvernului român de la Iași. Răspunzând acestei solicitări, armata română a intrat în Basarabia, punându-se la dispoziția Sfatului Țării. La început de 1918, Sfatul Țării a proclamat Independența Republicii Moldovenești față de Rusia Sovietică, iar în primăvara lui 1918 a votat unirea condiționată cu România. Ulterior, Sfatul Țării a declarat unirea necondiționată a Basarabiei cu patria-mamă.

Unirea Bucovinei

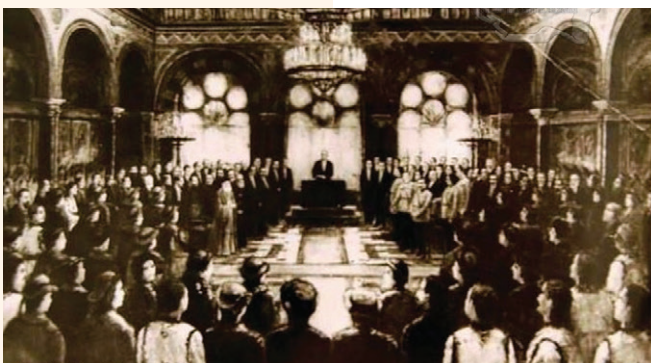
În toamna anului 1918, pe fondul dezagregării Imperiului Austro-Ungar, bucovinenii și-au amplificat acțiunile pentru unirea cu România. Clubul Parlamentar din Viena a fost transformat în Consiliul Național Român din Austria.

În octombrie 1918, elita politică a bucovinenilor s-a întrunit la Cernăuți și a pus bazele Adunării Constituante. Adunarea a aprobat o moțiune care exprima voința de unire a Bucovinei cu România și a fost de acord cu înființarea unui Consiliu Național care urma să coordoneze activitatea unionistă.

Ucraina, care în tot acest timp ridicase pretenții asupra Bucovinei, a organizat acțiuni ce aveau drept scop tulburarea ordinii publice în provincie. Ca urmare, la cererea Consiliului

Național Român adresată guvernului de la Iași, în Bucovina au sosit unități militare române care în noiembrie 1918 au restabilit ordinea. În aceste condiții, s-a format un guvern condus de Iancu Flondor, a fost decretată o Constituție provizorie și s-a hotărât convocarea pe baze plebiscitare a Congresului general care să exprime dreptul la autodeterminare al populației în întreaga provincie. La 28 noiembrie 1918, Congresul General al Bucovinei, format din 100 de aleși ai populației, a votat în unanimitate unirea necondiționată a acestei provincii cu patria-mamă.

Delegații la Congresul General al Bucovinei proclamă unirea Bucovinei cu România

Unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului

În toamna anului 1918, pe fondul dezmembrării Austro-Ungariei, în Transilvania exista o stare de încredere și entuziasm pentru realizarea unirii.

În acest context, în octombrie 1918 Partidul Național Român a elaborat Declarația de la Oradea, prezentată apoi în parlamentul de la Budapesta, prin care se afirma decizia românilor din Transilvania de a-și hotărî singuri soarta. În noiembrie 1918 s-a constituit Consiliul Național Român Central, cu sediul la Arad, care a devenit reprezentantul aspirațiilor naționale ale românilor. În toate localitățile au luat ființă Consilii și Gărzi Naționale. La 1 decembrie 1918, Marea Adunare Națională întrunită la Alba Iulia, formată din 1 228 de delegați, a votat Rezoluția unirii Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu România, prezentată de Vasile Goldiș. Evenimentul a fost salutat de cei peste 100 000 de cetățeni veniți la Alba Iulia, precum și de întregul neam românesc. A doua zi au fost alese Marele Sfat Național, organ legislativ condus de Gheorghe Pop de Băsești, și Consiliul Dirigent, organ executiv prezidat de Iuliu Maniu.

Însemnătatea Marii Uniri

1918 s-a înscris în istoria românilor ca un an de referință, deoarece s-a constituit România Mare, stat național unitar cu o suprafață de 295 049 km² (față de 137 000 km², cât era suprafața României înainte de război) și cu o populație de aproape 16 milioane de locuitori.

Aplic

I. Discurs în Sfatul Țării, cu ocazia unirii Basarabiei cu România

„Las ca poporul nostru, țara noastră și toată lumea să știe că noi, Românii basarabeni, care am suferit un veac întreg sub jugul țarismului rus, că noi toți dorim unirea cu frații noștri de peste Prut, că noi voim să fim și să rămânem pentru totdeauna împreună cu toți Românii. Să știe toată lumea că noi voim unirea tuturor Românilor de partea aceasta a Prutului și de cealaltă a Carpaților într-o Românie mare, una și nedespărțită, și în baza principiului proclamat de revoluție de autodeterminare a popoarelor, astăzi, domnilor deputați, noi suntem chemați să înfăptuim cel mai revoluționar act în istoria poporului nostru, mult încercat în suferințe, să votăm pentru unirea Basarabiei cu România.“

Discursul lui I. Buzdugan, secretar al ședinței Sfatului Țării din 27 martie/9 aprilie 1918

- 1 Menționează, din sursa dată, dorințele românilor basarabeni.
- 2 Argumentează afirmația că actul unirii Basarabiei cu România a avut un caracter revoluționar.

II. Mărturia unui participant la Unirea de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918

„După actul istoric în care s-a unit iubirea neascunsă a unei țări libere, [...] a trebuit să urmeze dezlănțuirea plânsului reținut de-atâtea zile, și să plângă bătrân și tânăr, femeie și bărbat. Plângea ca un copil bătrânul Cicio-Pop, cum plângeam și eu, și ai plâns și tu, român care ai fost acolo, și care vei veni la Alba Iulia ca să îți aduci aminte de 1 Decembrie 1918, care pentru noi, românii, este mai mult ca oricare altă zi a istoriei umane.“

Emil Isac, poet din Cluj, participant la Unirea de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918

- Formulează o opinie despre mesajul ce reiese din sursă. Motivează-ți răspunsul.

Atelier

- 1 Întocmește fișe biografice ale marilor personalități ce au contribuit la Marea Unire din 1918.
- 2 Creează un poster cu privire la semnificația Marii Uniri în istoria românilor.

DICȚIONAR

Adunare Constituantă

adunare alcătuită din reprezentanți aleși ai unui stat în vederea adoptării sau modificării Constituției

autodeterminare

principiu în baza căruia fiecare națiune are dreptul de a-și constitui un stat și de a-și determina cursul dezvoltării

Consiliul Dirigent

organism politic al Transilvaniei, cu atribuții executive și administrative limitate în perioada decembrie 1918 – aprilie 1920

Marele Sfat Național

organul legislativ din Transilvania în perioada decembrie 1918 – aprilie 1920

Sfatul Țării

Parlamentul Basarabiei în perioada noiembrie 1917 – noiembrie 1918

stat național unitar

o singură ordine juridică întemeiată pe o constituție unică, populația având o singură cetățenie

România interbelică. Economie și societate – lumea urbană și lumea rurală

Stema României Mari

Provocare

La sfârșitul Primului Război Mondial teritoriul României s-a dublat, Transilvania, Basarabia, Bucovina, Crișana, Maramureșul, Banatul, regiuni locuite de o populație majoritar românească, intrând în componența statului român, fapt recunoscut în cadrul Conferinței de Pace de la Paris. Odată cu ele, România a primit în rândul cetățenilor săi și un număr important de minorități naționale, în special maghiari și germani. Fiecare dintre provinciile venea cu o organizare administrativă și economică diferită.

Va reuși România să integreze în noul stat minoritățile naționale? Va reuși să își armonizeze legile și organizarea administrativă? Va găsi calea de a îmbunătăți nivelul de trai al tuturor locuitorilor săi? Acestea au fost marile provocări ale interbelicului românesc.

Mă informez

Țărani români, 1919

Fabrica Assan

REPERE CRONOLOGICE

1918 – 1921

Reforma agrară;
împroprietărirea țăranilor

1923

Adoptarea Constituției
României Mari

1929 – 1933

Marea criză economică

Reforma agrară

Regele Ferdinand le promisese încă din 1917 soldaților care luptau pe front că, la sfârșitul războiului, marile moșii vor fi expropriate, iar țăranii vor primi pământ. Această promisiune s-a îndeplinit prin legile agrare adoptate de Parlament între 1918 – 1921. În funcție de situația existentă în fiecare provincie a României Mari, țăranii au fost împroprietăriți cu loturi de pământ. Legile agrare prevedeau și o despăgubire pe care țăranul trebuia să o plătească moșierului expropriat.

Reforma agrară a fost primită cu bucurie de țărani. Cu toate acestea, ea nu le-a îmbunătățit foarte mult situația economică. Lipsa uneltelor moderne și productivitatea scăzută a terenurilor agricole au rămas trăsăturile principale ale agriculturii românești.

Dezvoltarea industriei

Deși România a fost și în interbelic o țară cu economie preponderent agrară, ai cărei cetățeni locuiau în proporție de 80% în zona rurală, industria românească a cunoscut unele progrese importante. Îndeosebi industria petrolieră s-a dezvoltat substanțial, fiind stimulată de mari investiții de capital. Ca urmare a dezvoltării industriei, a crescut numărul populației urbane. Muncitorii din noile fabrici proveneau mai ales dintre fiii familiilor de țărani veniți să își caute de lucru la oraș.

Criza economică din 1929 – 1933 în România

Criza economică mondială a avut efecte dure și în România. Unele bănci au falimentat, iar deponenții și-au pierdut economiile. Prețurile produselor agricole au scăzut foarte mult la export, iar țăranii nu și-au mai putut achita datoriile rezultate din despăgubiri. Funcționarii și profesorii și-au primit salariile cu întârziere, iar acestea le-au fost diminuate prin așa-numite „curbe de sacrificiu” hotărâte de guvern. Mulți muncitori au rămas fără slujbe.

Viața cotidiană

 Felul în care trăiau românii de la oraș față de cei de la țară era foarte diferit. Orașele românești au avut în interbelic o perioadă de înflorire. În schimb, în zona rurală, multe locuințe țărănești erau lipsite de condițiile minime de confort și igienă, doctorii și dispensarele erau în număr insuficient față de numărul locuitorilor, iar serviciile publice (gazul, electricitatea, telefonul) erau prea puțin dezvoltate.

Cultura

▶ Cultura românească a cunoscut în interbelic una dintre cele mai bune perioade ale sale. Au apărut stiluri noi în arhitectură și în pictură, a crescut numărul studenților în universitățile din toată țara, au fost publicate opere literare importante. Mișcările artistice din România erau conectate la curentele artistice internaționale, iar în librăriile românești se puteau cumpăra presa culturală și cele mai noi apariții editoriale din țările europene, cu deosebire cele de limbă franceză.

Portretul poetului Ilarie Voronca
de Victor Brauner, 1925

Aplic

I. Discursul regelui Ferdinand I

„Domnule Secretar General, Găsindu-ne în Elveția, Regina și cu mine am fost fericiți să vizităm Societatea Națiunilor. Noi vă aducem astfel o nouă mărturie a sentimentelor românești către această înaltă instituție internațională. Realizând după veacuri de suferință și de persecuții

unitatea ei națională, căutând pacea pentru a se putea consolida, neurmărim vreun scop agresiv, dorind menținerea integrală și respectul credincios al tratatelor în vigoare, poporul român e cu deosebire legat de opera de pace, de consolidare care alcătuiesc obiectul Societății Națiunilor.

Discursul regelui Ferdinand I al României cu ocazia vizitei la sediul Societății Națiunilor de la Paris, în 1924

- 1 Analizează textul dat și precizează, pe baza informațiilor conținute, trei obiective politice ale României.
- 2 Realizează un afiș pe tema importanței păcii pentru viața cetățenilor României interbelice.

II. Tablou al școlii românești interbelice

„Copiii pe drumul mare. Îi întâlnești la amiază, venind de la școală. La două când se duc, la cinci când se întorc. Iarna, îi auzi gâfâind de departe. Primăvara și toamna le auzi numai pașii. Nu râd niciodată, nici nu se îmbrâncesc. Sunt urmașii vrednici ai unui neam de oameni căliți în nevoi,

vorbăreți când trebuie, dar de obicei tăcuți. Întâlnesc câteodată pe șosea copii singuratici care nu se duc la școală din două pricini foarte însemnate: sau fiindcă nu au șapte ani, sau fiindcă nu au ghete.“

Martha Bibescu,
Izvor, țara sălciilor

- 1 **Diagramă Venn.** Compară condițiile din școlile rurale ale perioadei interbelice cu cele existente în zilele noastre.
- 2 Redactează un scurt eseu în care să prezinți și să argumentezi concluziile comparației făcute la exercițiul anterior.

Investigație – Industriași români interbelici

Caută pe internet informații pentru a alcătui fișe biografice ale următoarelor trei personalități ale industriei românești:

- Max Auschnitt, administratorul Uzinelor și Domeniilor de Fier Reșița;
- Nicolae Malaxa, fondatorul și proprietarul Uzinelor „Malaxa” din București, care fabricau locomotive și material rulant;
- Dumitru Mociornița, proprietarul fabricii de încălțăminte „Mociornița” din București.

DICȚIONAR

Societatea Națiunilor

organizație politică internațională înființată în 1920 cu scopul principal de a menține pacea și de a preveni izbucnirea unui nou război mondial. Este precursora Organizației Națiunilor Unite de astăzi.

Constantin Brâncuși,
Poarta sărutului,
1938, Târgu Jiu

Martha Bibescu
(1889 – 1973)

Reclama
din perioada interbelică

Orașul – arhitectură modernă și tradiții rurale

▶ În perioada interbelică, orașele din România prezentau o mare diversitate de arhitectură, cultură și moduri de viață. În orașe precum Cluj, Cernăuți, Timișoara, care făcuseră parte din Imperiul Austro-Ungar, arhitectura, administrația și civilizația urbană purtau amprenta stilului de viață central-european, în vreme ce la Chișinău Imperiul Rus își lăsase amprenta asupra aspectului orașului și asupra culturii elitelor urbane. La rândul lui, Bucureștiul era un oraș în care zonele centrale au cunoscut o amplă modernizare, în vreme ce la periferie, în mahalale, stilul de viață era încă foarte marcat de tradiții rurale.

Cercetez surse istorice

1 Calea Victoriei, București

4 Grădina Cișmigiu, București

2 Vânători cu cobilițe în fața Spitalului Brâncovenesc, București

CINEMA APOLLO-KINO
SIBIU-HERMANNSTADT, Piața Unirii-Einigkeitsplatz

<p>Taglich 2 Vorstellungen 7 u. 9 Uhr pünktlich</p> <p>Zilnic 2 repräsentation Inceputul la 7 și 9 ore seara precis</p>		<p>Sonntag 3 Vorstellungen Beginn 5, 7, 9 Uhr</p> <p>Dumineca 3 repräsentation Inceputul la 5, 7 și 9 ore seara precis</p>
---	--	--

Cinema Apollo este pentru scopuri de binefacere.

Direktor IOAN D. PETRI, director
SIBIU-HERMANNSTADT, Str. Hundsrücken 11/.

5 Reclamă la Cinema Apollo, Sibiu

3 Stradă comercială, București

6 Târgul Moșilor, București

- 1 Privește fotografiile și identifică elementele care aparțin îndeobște tradiției rurale.
- 2 Cu ajutorul motoarelor de căutare, selectează text și fotografiile din interbelic despre: moda vestimentară, comerțul stradal, petrecerea timpului liber, reclame, mijloace de transport, arhitectura clădirilor. Construiește și adaugă la portofoliu informațiile găsite.

Prezint produsul cercetării mele

- Pe baza informațiilor adunate, prezintă într-un text de minimum o jumătate de pagină o zi din viața unui orașean român din anii '30.

Minoritățile naționale în România

▶ În România interbelică, minoritățile naționale reprezentau 28% din totalul populației. Constituția din 1923 le acorda drepturi egale tuturor cetățenilor țării, fără deosebire de etnie, rasă sau religie. Minoritățile naționale aveau propriile partide politice și erau reprezentate în Parlament. De asemenea, aveau școli și jurnale în limba proprie. În orașe precum Cluj, Chișinău, Cernăuți, populația minoritară era preponderentă, în vreme ce românii formau majoritatea populației rurale. Minoritățile naționale au avut, în perioada interbelică, o contribuție importantă la dezvoltarea culturii și civilizației românești.

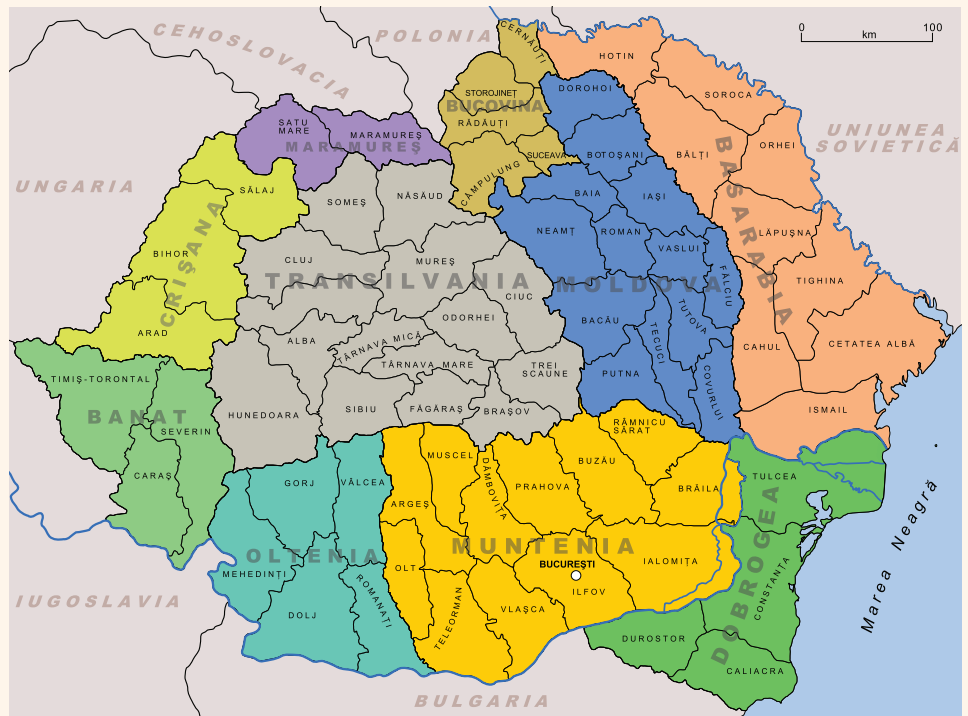
Cercetez surse istorice

I. Repartizarea geografică a minorităților

„Românii însumau puțin peste două treimi din populația țării, cu o largă minoritate maghiară în Transilvania și minorități mai reduse ca număr, dar apreciable – germani, ucraineni, ruși – în noile provincii. Evreii alcătuiau și ei un grup semnificativ, îndeosebi în zonele urbane, atât în vechile teritorii, cât și în cele noi.“

Irina Livezeanu, *Cultură și naționalism în România Mare*

- 1 Identifică pe hartă provinciile alăturate României după 1919.
- 2 Pe baza materialului documentar, precizează repartizarea geografică a minorităților pe teritoriul României Mari.

Harta administrativă a României Mari

II. Personalități culturale ale minorităților a Actrița Leni Caler, muza scriitorilor

Leni Caler, actriță (1904 – 1992)

„Mai toți scriitorii au admirat-o, mai toți cronicarii teatrali au răsfățat-o. Liviu Rebreanu, director al Teatrului Național, i-a luat apărarea la o premieră, când un grup de antisemiți a huiduit-o, și a condus-o grijuliu până acasă. Camil Petrescu i-a citit din cărțile proprii sau ale altora, i-a fost profesor, a învățat-o să joace, i-a scris scrisori. Sebastian a compus pentru ea și în urma unui pariu cu ea *Jocul de-a vacanța*. Tudor Mușatescu, pe vremea când nu era decât îndrăgostitul «Tudorel», i-a dedicat toată opera dramatică viitoare.“

Ioana Părvulescu, *Leni Caler și încurcatele povești interbelice*, în „România literară“, nr. 43/2002

b Arhitectul Kós Károly, un pionier al protejării patrimoniului cultural din Transilvania

„Kós Károly a fost un pionier al protecției patrimoniului construit din Ardeal. Biserica de lemn românească din Turea, din secolul al XVIII-lea, expusă, în prezent, la Muzeul Satului «Dimitrie Gusti» din București, încadrată

în categoria celor mai vechi biserici ortodoxe de lemn din Ardeal, este un exemplu grăitor în acest sens. Vechea construcție religioasă ortodoxă de lemn ar fi fost distrusă, la fel ca alte biserici de lemn din zona Ardealului din aceeași perioadă, dacă nu ar fi avut șansa ca arhitectul Kós Károly să îi recunoască valoarea arhitecturală și să o salveze. În perioada interbelică, biserica de lemn din Turea a fost adusă în București de Alexandru Tzigara-Samurcaș, directorul Muzeului de Etnografie și Artă Națională, un cunoscut al lui Kós Károly.“

Mara Popescu, *Kós Károly și biserica de lemn din Turea*, www.arhitectura-1906.ro

- 1 Identifică, în sursele date, și notează în caiet elemente relevante pentru relația majoritate-minoritate în cultura românească interbelică.
- 2 Folosind motoarele de căutare, întocmește fișe biografice ale altor două personalități culturale interbelice aparținând minorităților naționale.

Prezint produsul cercetării mele

- Pe baza informațiilor din acest studiu de caz, întocmește un eseu de jumătate de pagină despre importanța diversității culturale în viața României interbelice.

Constituțiile din perioada interbelică

În perioada interbelică au existat două constituții, cea democratică promulgată de regele Ferdinand I în martie 1923 și cea promulgată în februarie 1938 de regele Carol al II-lea, în urma unui plebiscit.

Constituția din 1923 legitima noile realități politice, economice și sociale de după Războiul Întregirii Naționale (realizarea României Mari, votul universal, reforma agrară) și relua, în cea mai mare parte, conținutul Constituției din 1866 (78 de articole au rămas nemodificate, 20 de articole au fost modificate total sau parțial, 7 articole erau noi, iar 25 de articole au fost reformulate sau completate). A fost apreciată drept una dintre cele mai democratice legi fundamentale din Europa vremii.

Constituția din 1938 impunea un regim de autoritate monarhică în care atribuțiile regelui erau mult extinse. Desființa separarea puterilor în stat, Regele devenea „capul statului”, în mâinile lui concentrându-se puterea executivă și cea legislativă. Libertățile și drepturile democratice erau restrânse. La 5 septembrie 1940, a fost suspendată prin decret regal.

Cercetez surse istorice

I. Constituțiile interbelice

Lucrați în grupe de câte 4 – 5 elevi. Accesați și citiți pe site-ul www.cdep.ro textul Constituției din 1923 și cel al Constituției din 1938. Fiecare grupă analizează comparativ prevederile despre:

- drepturile și libertățile românilor;
- separația puterilor în stat;
- rolul și atribuțiile regelui;
- rolul și atribuțiile parlamentului.

II. Caracterizări ale celor două constituții

- „Avem convingerea că ea corespunde rezultantei adevăratelor interese mari ale neamului și ale statului și că pe temeiul ei se poate și trebuie să se dezvolte o nouă viață puternică și fecundă a societății și a statului român în curs de cel puțin o jumătate de veac.”

Ion I.C. Brătianu, discurs în Cameră cu prilejul adoptării Constituției, 26 martie 1923

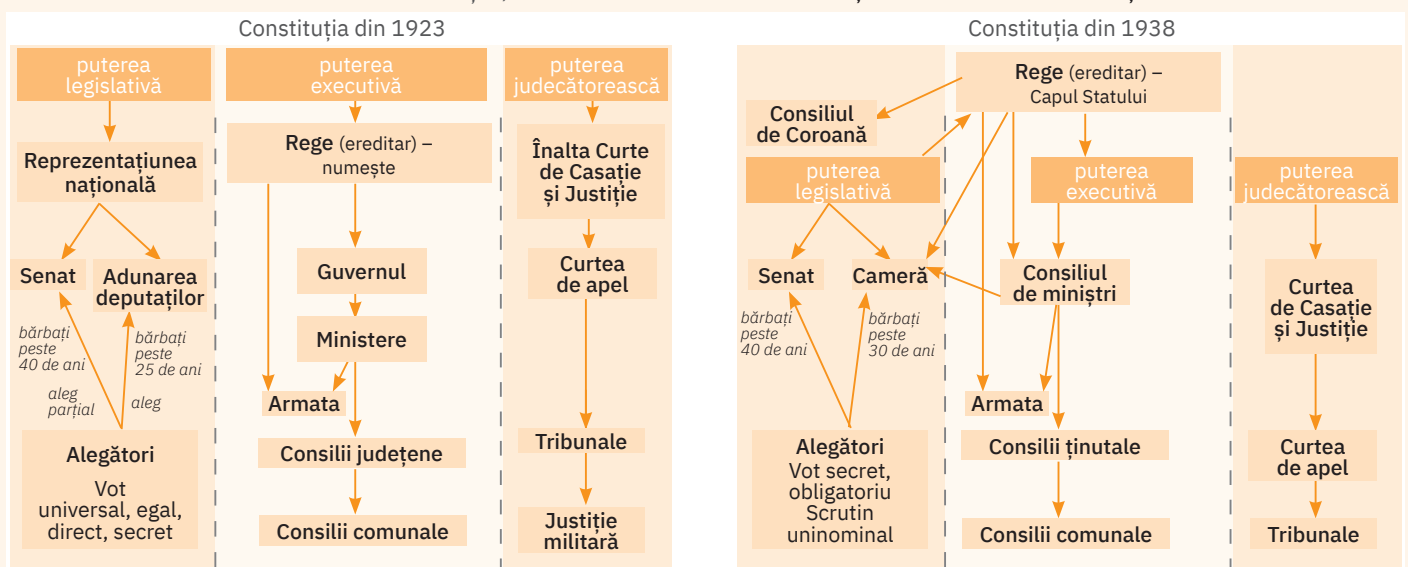
- „Constituția din 1938 face neintenționat trecerea de la un regim bazat pe respectarea drepturilor fundamentale ale cetățeanului și pe separarea puterilor în stat la un alt regim, caracterizat de nesocotirea drepturilor și a libertăților individuale, în cadrul căruia puterile statului aparțin doar formal unor instituții diferite, în realitate ele fiind la dispoziția conducătorului suprem sau a unui grup oligarhic, care deține controlul în stat.”

Adelin Ungureanu, *Istoria constituțională a României*

- Comparați ideile expuse în fragmentele redat mai sus și exprimați argumentat opinia despre cele două constituții.

III. Schema organizării politice în cele două constituții

- Urmărește cu atenție schemele de mai jos și analizează relațiile între cele trei puteri ale statului pe baza colaborării și a subordonării instituționale.

Prezint produsul cercetării mele

- Redactează un eseu despre rolul constituțiilor interbelice în consolidarea statului român și în afirmarea suveranității naționale.
- Lucrați în grupe de câte patru elevi. Dezbateți asupra Constituției din 1938, argumentând schimbarea de regim politic.

Ideii politice în lumea românească interbelică

În România interbelică a existat un spectru larg de orientări politice, reprezentate de partide care se confruntau între ele:

Liberalism	Național-Țărănism	Social-Democrație	Extrema dreaptă	Extrema stângă
<p>Partidul Național-Liberal Lideri: Ion I.C. Brătianu, Vintilă Brătianu, Ion Gh. Duca, Dinu Brătianu Principalul partid de guvernământ în perioada 1919 – 1927 Reprezenta burghezia industrială și comercială. Doctrina economică este „prin noi înșine”. Viza consolidarea sistemului de alianțe pentru apărarea integrității României Mari.</p>	<p>Partidul Național-Țărănesc Lideri: Iuliu Maniu, Alexandru Vaida-Voevod, Ion Mihalache În opoziție parlamentară față de PNL; a condus România în timpul crizei economice. Reprezenta interesele țărănimii; era popular mai ales printre alegătorii din Transilvania. Doctrina economică este „cu porțile deschise capitalului străin”. Susținea dezvoltarea cooperăției și încurajarea industriei țărănești, dezvoltarea micii gospodării țărănești.</p>	<p>Partidul Social-Democrat Român Lideri: Constantin Titel-Petrescu, Iosif Jumanca, Ion Fluieraș A avut reprezentanți în Parlament, dar nu a format niciodată guvernul. Reprezenta interesele muncitorilor industriali. Ideologie: socialismul; susținea democrația parlamentară. Program de reforme evolutive, respectând democrația parlamentară.</p>	<p>Liga Apărării Național-Creștine și Mișcarea Legionară Lideri: A.C. Cuza, Corneliu Zelea-Codreanu, Horia Sima Se defineau drept mișcări politico-religioase, ortodoxe. Urmăreau desființarea democrației parlamentare. Ideologie: naționalism, xenofobie, antisemitism, asasinat politic. În septembrie 1940 – ianuarie 1941, când a fost la putere, Mișcarea Legionară a comis asasinat ale căror victime au fost populația evreiască și lideri ai partidelor democratice (Ion Gh. Duca, Armand Călinescu, Nicolae Iorga, Virgil Madgearu).</p>	<p>Partidul Comunist din România Lideri: Gheorghe Cristescu, Elek Köblös, Ștefan Foriș Era controlat de Uniunea Sovietică, prin Internaționala a III-a Comunistă. Principii: lupta de clasă, instaurarea dictaturii proletariatului prin revoluție, naționalizarea proprietăților, exproprierea integrală a pământurilor și „autodeterminarea națională”. A fost desființat prin lege în 1924, dar a continuat să funcționeze clandestin, cu un număr foarte mic de membri.</p>

Cercetez surse istorice

I. Din presa vremii

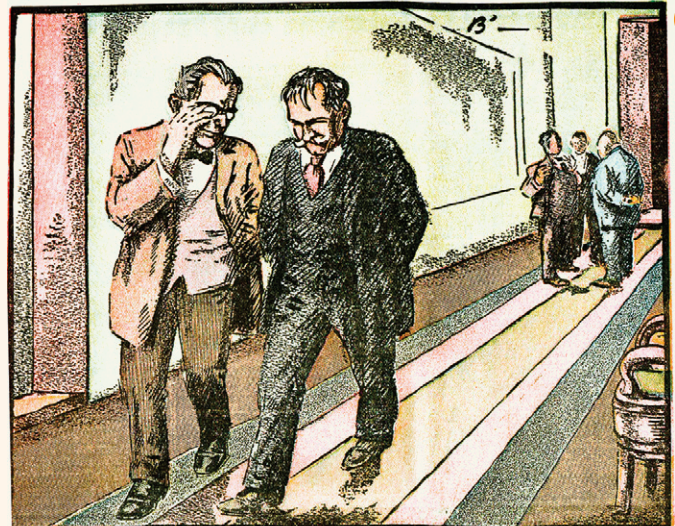
- 1 Privește imaginea alăturată, intitulată „La Cameră” și extrasă dintr-un număr al ziarului „Adevărul”, din martie 1932. Care este atitudinea personajelor ilustrate?
- 2 Citește textul asociat imaginii, redat mai jos. Precizează ce însemna o zi de lucru pentru un deputat român al vremii.
  - Am vrut să intru cu mașina pe din dos și n-a fost chip...
  - E vreo manifestație acolo?
  - Nu, dar sunt vreo cincizeci de camioane care descarcă proiecte de legi.

II. Europeaniști versus tradiționaliști

„Intelectualii preocupați de dezvoltarea țării lor formau două grupuri largi, care pot fi desemnate sub numele de europeanisti și tradiționaliști. Primii tratau România ca parte componentă a Europei și insistau că ea nu avea de ales, că trebuia să urmeze calea dezvoltării economice și sociale, bătută deja de Occidentul urbanizat și industrializat. Pe de altă parte, tradiționaliștii subliniau caracterul agrar al României și căutau modele de dezvoltare bazate pe moștenirea sa socială și culturală unică.”

Mihai Bărbulescu, Denis Deletant, Keith Hitchins, Șerban Papacostea, Pompiliu Teodor, *Istoria României*

- Alcătuieste un tabel în care să notezi principiile europeanistilor și cele ale tradiționaliștilor, așa cum reies din sursa dată. Precizează două deosebiri între acestea.

Prezint produsul cercetării mele

- 1 Redactează un eseu de o pagină în care să argumentezi necesitatea adoptării unor noi legi în România interbelică. Folosește în redactarea eseului atât informațiile din lecțiile parcurse, cât și mesajul desprins din imaginea de mai sus.
- 2 **Lucrați în perechi.** Împreună cu colegul de bancă, împărțiți-vă rolurile și dezbateți care era cea mai bună cale de dezvoltare pentru România interbelică, europeanismul sau tradiționalismul.

Monarhia după Primul Război Mondial

În perioada interbelică, România a continuat să fie o monarhie constituțională. Potrivit Constituției din 1923, regele era „capul Statului” și avea rolul de factor de echilibru, moderând între partidele politice. El era totodată și comandantul armatei. Regele Ferdinand și regina Maria au fost foarte iubiți de români, căci sub domnia lor se realizase România Mare. Dar instituția monarhică a trecut, din 1925, și prin momente tensionate, ca urmare a crizei dinastice provocate de atitudinea de aventurier a viitorului rege Carol al II-lea. După moartea regelui Ferdinand I, România a fost condusă de o Regență, deoarece regele Mihai I era minor.

Ferdinand I (1914 – 1927)

- Regele Unirii; supranumit de popor „Ferdinand Întregitorul”.
- A fost încoronat la Alba Iulia drept primul monarh al României Mari.
- Sub domnia lui a fost adoptată Constituția din 1923, s-a introdus votul universal și s-a realizat unificarea administrativă a României.
- A fost regele care i-a împrumutat pe țărani prin exproprierea a 6 milioane de hectare de pământ, realizând în 1921 cea mai radicală reformă agrară din istoria României.

Carol al II-lea (1930 – 1940)

- Parlamentul i-a retras calitatea de moștenitor al Tronului la 4 ianuarie 1926, dar s-a întors în România și a fost încoronat rege în 1930.
- În 1938 a proclamat regimul autoritar regal: a impus o nouă Constituție, a desființat partidele parlamentare și le-a înlocuit cu un partid unic, Frontul Renașterii Naționale; a instituit cultul personalității regelui.
- A sprijinit cultura și industria.
- A abdicat la 6 septembrie 1940, după ce România pierduse Transilvania de Nord, Basarabia, nordul Bucovinei și Cadrilaterul.

Mihai I (1927 – 1930; 1940 – 1947)

- A devenit rege pentru prima dată la vârsta de 6 ani, asistat de o Regență.
- După reîntoarcerea tatălui său, Carol al II-lea, a primit titlul de Mare Voievod de Alba Iulia.
- Din septembrie 1940, a domnit cu sprijinul mamei sale, Regina-Mamă Elena, rechemată în țară de Ion Antonescu.
- A organizat lovitură de stat de la 23 august 1944, prin care Ion Antonescu a fost arestat, iar România a ieșit din alianța cu Germania nazistă.

Cercetez surse istorice

Scene din filme de arhivă

- Accesează YouTube și urmărește cu atenție filmele de arhivă indicate mai jos. Notează, pe baza imaginilor, detalii referitoare la ceremonialul regal și la imaginea publică a monarhului.

1 Încoronarea regelui Ferdinand I și a reginei Maria (Alba Iulia, 15 octombrie 1922)

2 Sărbătorirea Marii Uniri la Alba Iulia, în timpul Regenței (1929)

3 Parada de 10 Mai, ziua națională a României interbelice (1935)

4 Înălțarea în grad de sublocotenent a Marelui Voievod Mihai (1937)

Prezint produsul cercetării mele

- Pe baza materialelor studiate și a ideilor pe care ți le-ai notat, precizează care erau atribuțiile monarhului în viața politică a României interbelice.

România în al Doilea Război Mondial

Provocare

România Mare a avut o existență scurtă, de numai 22 de ani. La 23 august 1939, un pact încheiat între Germania nazistă și URSS delimita interesele teritoriale ale celor două țări revizioniste: URSS își declara interesul pentru Basarabia, iar Germania își rezerva dreptul de a decide soarta Transilvaniei. În iunie 1940, când Germania a invadat Franța, opinia publică românească a înțeles că sistemul de alianțe al țării era pe cale să se prăbușească. Va reuși România să își asigure integritatea teritorială? Care a fost responsabilitatea politicianilor români pentru viitorul României Mari? Ce riscuri prezenta alianța cu Germania nazistă pentru viitorul politic al României și cât de reale au fost, în ultimă instanță, avantajele aduse de noua sa orientare?

Mă informez

Pierderile teritoriale și abdicarea regelui Carol al II-lea

În vara anului 1940, ca urmare a ultimatumului URSS și a pretențiilor Ungariei și Bulgariei, susținute de Germania nazistă, România a fost obligată să cedeze Basarabia și Bucovina de nord (în favoarea URSS), Dobrogea de sud (în favoarea Bulgariei), Transilvania de nord (în favoarea Ungariei). Forțat de nemulțumirea populară, regele Carol al II-lea l-a adus la conducerea statului pe mareșalul Ion Antonescu, un simpatizant al extremei drepte. La 6 septembrie 1940, Carol al II-lea a abdicat în favoarea fiului său, Mihai. În România s-a instaurat regimul național-legionar, condus de Ion Antonescu și controlat de Mișcarea Legionară. Legionarii au guvernat țara prin teroare, au organizat pogromuri împotriva evreilor, au arestat și asasinat lideri politici ai partidelor democratice. În ianuarie 1941, în urma unei rebeliuni armate a legionarilor, Ion Antonescu i-a înlăturat de la putere și a instituit o dictatură militară.

Regimul Ion Antonescu. Aderarea României la Axa Germania-Italia-Japonia

În speranța că va reuși să recupereze teritoriile pierdute, Ion Antonescu a alăturat România Axei prin aderarea la Pactul Tripartit, alianța militară formată de Germania nazistă, Italia fascistă și Japonia. La luarea acestei decizii, el nu a consultat niciunul dintre partidele politice, pe care le considera responsabile de eșecul României Mari, și nici pe regele Mihai, căruia îi rezervase doar un rol decorativ. Susținând că regele era prea tânăr și că nu putea conduce statul înainte de a se maturiza, Antonescu a chemat-o în țară pe Regina-Mamă Elena, cerându-i să se ocupe de desăvârșirea educației fiului ei. Regele și mama sa au fost izolați la Castelul Peleş din Sinaia, iar contactele lor politice erau atent supravegheate de oamenii lui Ion Antonescu.

Pe plan intern, regimul Antonescu a avut o politică antisemită și de ținere sub control a adversarilor politici. Deviza regimului era disciplina și întreaga societate românească trebuia să se supună ordinelor „conducătorului statului”.

Participarea armatei române la războiul împotriva URSS

În iulie 1941, armata română a participat, alături de armata nazistă, la invadarea URSS. Românii au recâștigat Basarabia și au înaintat mai departe, în Transnistria și Crimeea. Orașul Odessa a fost pus sub administrație românească. După reocuparea Basarabiei, ce reprezentase motivația intrării României în război, liderii partidelor democratice considerau că armata română ar fi trebuit să se oprească. Dar Ion Antonescu a hotărât să continue înaintarea pe teritoriul URSS, în alianță cu naziștii. În luptele de la Stalingrad (actualul Volgograd) și Cotul Donului, armata română a suferit pierderi grele, în vreme ce Armata Roșie reușea să oprească înaintarea naziștilor și să preia ofensiva.

Regele Mihai și mareșalul Ion Antonescu pe front

REPERE CRONOLOGICE

23 august 1939

Pactul Ribbentrop-Molotov: Germania nazistă și URSS își stabilesc interesele teritoriale

1 septembrie 1939

Începutul celui de-al Doilea Război Mondial în Europa

august – septembrie 1940

- Dezmembrarea României Mari
- Abdicarea regelui Carol al II-lea; investirea lui Ion Antonescu cu „puteri depline“
- Instaurarea statului național-legionar

noiembrie 1940

România aderă la Axă

21 – 23 ianuarie 1941

Rebeliunea legionară, învinsă de armată; începutul dictaturii militare a lui Ion Antonescu

22 iunie 1941

România atacă Uniunea Sovietică; armata română reocupă Basarabia

1941 – 1944

Armata română participă la bătăliile de la Odessa, Stalingrad, Cotul Donului, alături de armata Germaniei naziste

1942 – 1944

Negocieri diplomatice secrete pentru ieșirea României din război

23 august 1944

Lovitura de stat condusă de regele Mihai; Ion Antonescu este înlăturat de la putere și arestat

12 septembrie 1944

Convenția de armistițiu cu Națiunile Unite; România este obligată să plătească despăgubiri de război Uniunii Sovietice

1945

Începe comunizarea României

9 mai 1945

Capitularea Germaniei naziste; sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial

DICTIONAR

pogrom

acțiunea de masacrare și jefuire în masă, organizată de forțe politice extremiste, îndreptată împotriva unui grup minoritar

ultimatum

cerere imperativă, cuprinzând condiții definitive pentru rezolvarea unei probleme aflate în dispută, adresată de un stat altui stat, sub amenințarea cu forța armată

23 august 1944 – înlăturarea regimului Antonescu și ieșirea României din război

Deoarece armatele Axei sufereau tot mai multe înfrângeri pe front, iar pierderea războiului era tot mai aproape, atât Ion Antonescu, cât și regele Mihai și reprezentanții partidelor democratice au inițiat negocieri secrete cu Aliații pentru scoaterea României din război. Negocierile se prelungeau însă, iar Armata Roșie își continua înaintarea, amenințând să invadeze România. Orașele românești și instalațiile petroliere erau bombardate de armata britanică și de cea americană. În aceste condiții, la 23 august 1944, regele Mihai, susținut de liderii democratici și de unii conducători din armată, a decis să treacă la acțiune: l-a arestat pe Ion Antonescu, a anunțat ieșirea României din alianța cu Germania nazistă și trecerea armatei române de partea Aliaților. La 12 septembrie 1944 a fost semnat armistițiul cu Națiunile Unite, dar armata română a continuat să lupte împotriva naziștilor, de data aceasta pe frontul de vest, până la 12 mai 1945.

1944, distrugeri provocate de bombardamente în București

Harta pierderilor teritoriale ale României în 1940

Aplic

I. România în 1940, harta pierderilor teritoriale

- 1 Numește țările care au beneficiat de pierderile teritoriale ale României și întocmește un tabel cu teritoriile pierdute de România în 1940.
- 2 Menționează alianțele internaționale din care făceau parte aceste țări.
- 3 Precizează trei cauze care au condus la pierderea acestor teritorii în favoarea vecinilor României.

Portofoliu – proclamația regelui Mihai, 23 august 1944

Citește fragmentul de mai jos, din proclamația regelui Mihai, de la 23 august 1944, și rezolvă apoi cerințele date.

„Români, în ceasul cel mai greu al datoriei noastre, am socotit, în deplină înțelegere cu Poporul Meu, că nu este decât o singură cale pentru salvarea Țării de la o catastrofă totală: ieșirea noastră din alianța cu Puterile Axei și imediata încetare a războiului cu Națiunile Unite. Un nou guvern de Uniune Națională a fost însărcinat să aducă la îndeplinire voința hotărâtă a Țării de a încheia pacea cu Națiunile Unite. România a acceptat armistițiul oferit de Uniunea Sovietică, Marea Britanie și Statele Unite ale Americii. Din acest moment încetează lupta și orice act de ostilitate împotriva armatei sovietice, precum și starea de război cu Marea Britanie și Statele Unite.”

- 1 Imaginează-ți că trăiești în anul 1944. Elaborează un eseu de o jumătate de pagină în care să prezinți principalele momente și autorii loviturii de stat din România, la 23 august 1944.
- 2 Realizează o bandă desenată în care să transpui conținutul eseului de la exercițiul 1.

Pagină din ziarul „Universul”, titrând proclamația regelui

Holocaustul în România: evreii și rromii

Primele legi antisemite din România interbelică au fost adoptate de guvernul Goga-Cuza în 1938, dar abia în timpul regimului antonescian legislația antisemită a fost aplicată sistematic, devenind politică de stat. Evreilor le-au fost confiscate proprietățile, le-a fost interzisă practicarea anumitor profesii în afara comunității evreiești (de exemplu, aceea de medic), au fost constrânși la muncă forțată și la plata obligatorie a unor contribuții de război împovărătoare. După modelul Germaniei naziste, regimul Antonescu a creat lagăre de muncă pentru evrei, pe teritoriul Transnistriei.

Regimul Antonescu a aplicat același tratament și rromilor. Aceștia au fost deportați în masă și obligați să trăiască în lagărele din Transnistria, lipsiți de hrană, îmbrăcăminte și asistență medicală.

Harta lagărelor din Basarabia și România (1941 – 1942)

Cercetez surse istorice

I. Deportarea evreilor din Basarabia și Bucovina în Transnistria

„Evreii deportați din Basarabia și Bucovina mureau din cauza tifosului, a foamei și a frigului. Distribuția alimentelor era neregulată. Mulți trăiau din cerșit sau din vânzarea obiectelor de îmbrăcăminte contra hrană, ajungând astfel practic goi. Mâncau frunze, iarbă și coji de cartofi și dormeau deseori în grajduri sau cocini, uneori fără a li se da măcar paie. Cu excepția celor din lagărele de la Peciora și Vapniarca și a celor din închisoarea de la Râbnița, evreii deportați locuiau în ghetourile sau în orașele unde erau distribuiți, obligați să îndeplinească diverse munci grele și supuși unui proces „natural” de exterminare prin înfometare și boli.”

Comisia Internațională pentru Studiarea Holocaustului din România, *Raport final*

- Precizează, pe baza sursei date, trei măsuri a căror finalitate era exterminarea evreilor deportați.

II. Deportarea rromilor din România în Transnistria

„Pe timpul cât au stat în cazărmile din Alexandrudar, țiganii au trăit într-o mizerie de nedescris. Din cauza proastei alimentări, unii țigani – aceștia formează majoritatea – au slăbit într-atât, că au ajuns numai schelete. Zilnic mureau, mai ales în ultimul timp, câte 10 – 15 țigani. Erau plini de paraziți. Vizita medicală nu li se făcea deloc, iar medicamente nu aveau. Sunt goi, fără haine pe ei, iar rufăria și îmbrăcăminte le lipsesc, de asemenea, completamente. În general, situația țiganilor este groaznică și aproape de neînchipuit. Din cauza mizeriei, mulți dintre ei au ajuns niște umbre și aproape sălbatici.”

Raport al Siguranței din Transnistria, 5 decembrie 1942, citat din *Raport final*

- Selectează din text trei măsuri luate împotriva rromilor. Motivează-ți alegerea.

Prezintă produsul cercetării mele

- 1 Imaginează-ți că ești un funcționar care investighează crimele regimului Antonescu împotriva evreilor și rromilor. Din această postură, întocmește un raport în care să arăți abuzurile comise și cine au fost responsabilii.
- 2 Realizează un afiș prin care să combați antisemitismul și expune-l în clasa ta.

REPERE CRONOLOGICE

6 martie 1945

Instaurarea Guvernului Petru Groza, primul guvern procomunist

19 noiembrie 1946

Alegeri falsificate; comuniștii câștigă prin fraudă electorală

30 decembrie 1947

Regele Mihai abdică forțat; România devine republică populară

1948

Naționalizarea proprietăților private

1949

Începe colectivizarea agriculturii

1958

Armata Roșie se retrage din România

aprilie 1964

„Declarația cu privire la poziția Partidului Muncitoresc Român în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale“

1965

Nicolae Ceaușescu preia conducerea Partidului Muncitoresc Român

1968

Nicolae Ceaușescu refuză să participe la intervenția URSS în Cehoslovacia

1974

Nicolae Ceaușescu devine primul președinte al Republicii Socialiste România

1977

Greva minerilor din Valea Jiului; mișcarea Paul Goma, prima manifestare a disidenței anticomuniste

1980

Nicolae Ceaușescu decide plata datoriei externe; începe penuria alimentară și de materii prime

1987

Manifestația anticomunistă a muncitorilor de la Brașov

16 – 22 decembrie 1989

Revoluția română anticomunistă; regimul comunist este înlăturat de la putere

România – stat comunist

Provocare

La sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, România a fost ocupată de Armata Roșie. Uniunea Sovietică a adus la conducerea țării Partidul Comunist, aliat fidel al Moscovei, a eliminat vechea elită politică, a reorganizat întregul aparat de stat după model sovietic. Astfel impus, regimul comunist a modificat radical, pentru următorii cincizeci de ani, economia, societatea, cultura și mentalitățile românești. Cum s-a realizat sovietizarea și care au fost efectele ei? Cine erau noii conducători ai României comuniste? Care a fost responsabilitatea lor pentru punerea în aplicare a acestui experiment totalitar, cu consecințe nefaste asupra țării?

Mă informez

Sovietizarea României (1945 – 1947)

Sub presiunea URSS, regele Mihai a cooptat Partidul Comunist în primul guvern democratic de după 23 august 1944. Dar I.V. Stalin avea planuri mult mai ambițioase pentru România. La 6 martie 1945, sovieticii au impus un guvern nou, condus de doctorul Petru Groza și controlat în totalitate de comuniști. În 1946 au fost organizate primele alegeri de după război, pe care comuniștii le-au câștigat prin fraudă. Astfel, ei deveneau forța politică majoritară. Sprijiniți de Armata Roșie, comuniștii au desființat celelalte partide politice, le-au arestat liderii, iar la 30 decembrie 1947 l-au obligat pe regele Mihai să abdică și să plece în exil împreună cu mama sa. România devenea republică populară, condusă de un parlament unicameral, Marea Adunare Națională, cu rol pur decorativ.

Organizarea statului comunist (1948 – 1965)

După înlăturarea monarhiei, Partidul Comunist – devenit Partidul Muncitoresc Român după fuziunea din 1948 cu Partidul Social-Democrat – a preluat controlul tuturor instituțiilor statului, reorganizându-le după modelul sovietic. A fost declanșată „lupta de clasă“ împotriva burgheziei și a chiaburilor (țărani înstăriți), considerați dușmani ai poporului. Aceștia au fost deposedați cu forța de proprietățile lor, au fost închiși și persecutați. În 1948 a fost înființată Securitatea, poliția politică a regimului comunist, al cărei rol era acela de a-i supraveghea pe toți cetățenii și de a-i reprima pe aceia care nu se supuneau regimului comunist. Elita politică a României interbelice a fost supusă persecuției politice.

Armata Roșie s-a retras din România abia în 1958, după ce comuniștii români au dat garanții Moscovei că vor rămâne fideli liniei politice sovietice. Dar, după retragerea trupelor sovietice, Gheorghe Gheorghiu-Dej a început o politică de afirmare a independenței partidului față de URSS. În 1964, Partidul Muncitoresc Român (PMR) a adoptat o declarație prin care afirma dreptul fiecărui partid comunist de a construi comunismul urmând o linie proprie, națională.

Gheorghe Gheorghiu-Dej rostindu-și cuvântarea la Congresul Frontului Plugarilor, ținut pe Stadionul ANEF din Capitală, la 24 iunie 1945

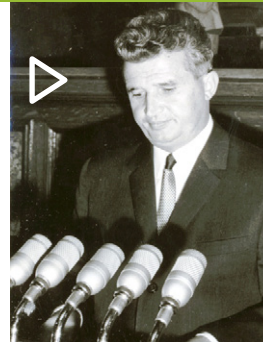
Constituirea unei cooperative agricole de producție (CAP), 1949

Național-comunismul (1965 – 1989)

Ales secretar general al partidului comunist în 1965, după moartea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, Nicolae Ceaușescu a continuat politica de desprindere de Moscova. În 1968, el și-a câștigat simpatia românilor și a statelor occidentale refuzând să participe, alături de celelalte țări ale Tratatului de la Varșovia, la invadarea Cehoslovaciei. Ceaușescu a încercat să se apropie de țările capitaliste, în special de Statele Unite, căutând să obțină noi tehnologii pentru industria românească. Pe plan intern, a continuat industrializarea accelerată și a inițiat un program masiv de demolări, care a afectat atât satele, cât și orașele țării. Politica sa dictatorială, care a impus măsuri de maximă austeritate financiară, a provocat o severă criză a alimentelor și a bunurilor de consum, ca urmare a dorinței lui Nicolae Ceaușescu de a plăti datoria externă.

Revoluția din decembrie 1989. Căderea regimului comunist

La sfârșitul anilor '80, România era o țară săracă și izolată. În decembrie 1989, în contextul căderii regimurilor comuniste din Europa de Est, Nicolae Ceaușescu și regimul său au fost înlăturați de la putere în urma unei revolte populare, care a început la Timișoara, la 16 decembrie 1989. Aceasta s-a extins în București și apoi în întreaga țară. Nicolae Ceaușescu a încercat să oprească manifestațiile, cerând armatei să tragă în populație. Ciocnirile dintre armată și manifestații au produs peste 1 000 de victime. Rezultatul Revoluției a fost înlăturarea regimului comunist și reinstaurarea democrației.

Nicolae Ceaușescu expunând poziția României față de intervenția în Cehoslovacia, înaintea Marii Adunări Naționale, august 1968

București, monumentul Revoluției române din 1989

DICȚIONAR

cooperativizare/ colectivizare

acțiunea prin care țăranii au fost obligați să își cedeze proprietatea asupra terenurilor agricole, uneltelor și animalelor și să se asocieze în gospodării agricole colective (GAC-uri), controlate de statul comunist

naționalizare

procesul prin care toate proprietățile industriale și bancare au fost confiscate de regimul comunist și au devenit proprietate de stat

nomenclatură

lista ierarhică a funcțiilor din conducerea Partidului Comunist și a statului comunist; membrii conducerii de partid și de stat, care reprezentau noua elită politică

sovietizare

impunerea de către URSS a modelului comunist sovietic în organizarea statelor și a societăților din Europa Centrală și de Est, pe care le-a ocupat la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial

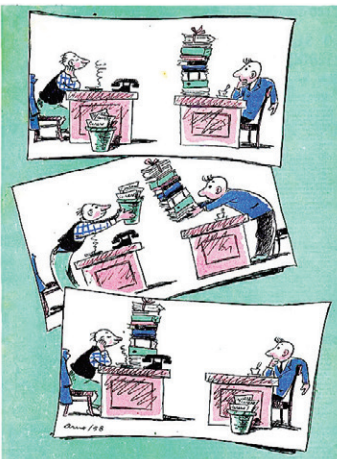

Aplic

• Caricaturi din revista de satiră și umor „Urzica“

— Ai fost pe teren, Ionescule?
Ce mai e nou?
— Ce să fie? De toate, tovarășe șef! De toate...

Când birocrații fac schimb de experiență

— Just, tovarășe director!

- 1 Propune un titlu pentru fiecare dintre cele trei caricaturi.
- 2 Evidențiază practicile birocraților comuniști ironizate prin caricaturile prezentate.

Portofoliu – lideri comuniști

- Documentează-te pe internet și realizează fișe biografice ale următorilor lideri comuniști: Petru Groza, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Ana Pauker, Vasile Luca, Teohari Georgescu.

Gheorghe Gheorghiu-Dej, Ana Pauker și Petru Groza în timpul unei manifestații comuniste, 1945

Rezistența anticomunistă

Românii nu au acceptat cu ușurință sovietizarea țării lor. În încercarea de a se opune acesteia, s-au constituit grupuri armate de rezistență care luptau împotriva forțelor Miliției și Securității. Aceste grupuri se ascundeau în munți, în zonele greu accesibile din Bucovina, Făgăraș, Munții Apuseni, Banat și erau formate din foști ofițeri, din țărani care nu doreau colectivizarea, din studenți și din foști membri ai PNL și PNT. Între membrii rezistenței anticomuniste s-au numărat și mulți legionari, vechii rivali politici ai comuniștilor. Partizanii erau ascunși și aprovizionați în secret de familiile lor și de locuitorii din satele lor de origine. Printre membrii rezistenței anticomuniste s-au aflat și multe femei.

Rezistența armată anticomunistă a luat sfârșit abia la începutul anilor '60, când cei mai mulți dintre membrii ei au fost uciși de Securitate sau au fost prinși, anchetați, condamnați la ani grei de închisoare sau chiar executați.

Cercetez surse istorice

I. Mărturia lui Gavril Vatamaniuc, fost ofițer, partizan din Bucovina

Gavril Vatamaniuc, haiducul

„Eram conștienți că forțele noastre erau prea slabe pentru a putea înlătura regimul instaurat de sovietici. Scopul nostru era de a întreține vie flacăra speranței în rândul maselor de țărani exploatați și batjocoriți de comuniști, speranța în izbăvirea României prin venirea americanilor, pe care îi așteptam ca eliberatori. Declanșarea războiului între americani și sovietici era momentul potrivit pentru a trece cu adevărat la acțiune. Aveam sute de sprijinitori care așteptau acest moment pentru a ni se alătura. Unii dintre aceștia aveau și arme, pe care le țineau ascunse în acest scop.“

Adrian Brișcă, *O zi din viața unui partizan*

- 1 Rezumă informațiile din mărturia de mai sus și subliniază cuvintele-cheie.
- 2 Exprimă-ți părerea despre obiectivele partizanilor din Bucovina.

II. Mărturia Elisabetei Rizea, membră a grupului de rezistență Arsenescu-Arnăuțoiu din Făgăraș

„Eu am plâns, m-am jelit, cum se spune la noi, m-am bocit de unchiu', că ce-a[u] făcut comuniștii cu el, că l-a[u] împușcat. Am zis alea rele. Am zis! Nu pot să zic că n-am zis! Și i-a șoptit cineva la soțul meu să mă ia de acolo, că mă omoară. Și soțul meu 'ce – vino până încoă, că am să-ți spun ceva. M-a luat în altă parte și m-a suit în căruță. A pus pătura peste mine și m-a scos din comună. Dup-a-ia, acasă, când auzeam mașină, fugeam. Aveam două uluci trase coala, în grădină și când auzeam mașină, fugeam. Era în '47. Și-apoi în '48 a început. Atunci i-a fost frică lu' domnu' Iancu Arnăuțoiu, la popa Drăgoi, oameniiăștia care erau mai cap în sat, oamenii mai deștepți din Nucșoara.“

Povestea Elisabetei Rizea din Nucșoara

Elisabeta Rizea alături de soțul ei

- 1 Rezumă informațiile din mărturia de mai sus și subliniază cuvintele-cheie.
- 2 Plecând de la acest text și utilizând informații obținute cu ajutorul motoarelor de căutare, elaborează un scurt eseu despre un alt erou al luptei împotriva comuniștilor.

Prezint produsul cercetării mele

Pornind de la sursele studiate și de la cele media pe care le mai poți accesa, întocmește un eseu de o pagină despre viața partizanilor anticomuniști. Pentru aceasta, ai în vedere următoarele aspecte:

- Numește regiunile românești în care s-a organizat o rezistență anticomunistă.
- Menționează două motive pentru care luptau partizanii împotriva regimului comunist.
- Enumeră două categorii sociale și politice ale membrilor acestor grupuri.
- Precizează mijloacele de luptă utilizate de membrii rezistenței române.
- Subliniază importanța rezistenței anticomuniste pentru istoria României.

Viața cotidiană în perioada regimului comunist

Folosindu-se de propagandă și represiune, comuniștii au încercat să controleze viața cotidiană a tuturor cetățenilor. Educația oficială urmărea uniformizarea ideologică a societății. În mediul rural, oamenii lucrau în GAC-uri sau în întreprinderi agricole de stat (IAS-uri), iar în orașe lucrau în întreprinderi, în schimburi de lucru. Normele comuniste urmăreau suprimarea individualismului, înregimentarea cetățenilor, descurajarea originalității și a spiritului critic. Viața privată era atent supravegheată, existând inclusiv măsuri privitoare la controlul nașterilor. Mijloacele media erau în totalitate controlate de Partid. Fiecare individ care exprima o opinie critică putea fi denunțat și apoi arestat de Securitate. Totuși, prin intermediul literaturii, teatrului, muzicii, al bancurilor politice, al rețelelor de relații personale care permiteau procurarea alimentelor de pe piața neagră, românii au găsit mijloacele de a rezista asaltului asupra vieții lor private.

Cercetez surse istorice

I. România comunistă în fotografii

1 Cozi la alimente

2 Coadă la butelii, februarie 1985

3 Blocuri comuniste

4 Vacanța pe litoral, în perioada comunistă

- 1 Analizează aspectele de viață cotidiană prezentate în fiecare fotografie.
- 2 Din ce detalii sau situații poți deduce diferența dintre propagandă și realitate?

II. Forme de cenzură

a „[...] nu-mi pot permite să uit, pentru că ceea ce vreau este să înțeleg. Vreau să aflu cum a fost deformată în adâncime natura relațiilor dintre oameni, cum s-a ajuns să ne fie atât de frică unii de alții, cum s-a petrecut în atâția dintre noi degradarea demnității personale, a impulsului spre libertate și a celui spre transparență.”
Annie Bentoiu, *Timpul ce ni s-a dat. Memorii (1944 – 1959)*

- 1 Precizează trei aspecte pe care Annie Bentoiu le indică drept consecințe ale măsurilor luate de comuniști în viața românilor.
- 2 Formulează o apreciere pozitivă sau negativă asupra unei măsuri luate de comuniști, referitoare la viața românilor, susținând-o cu un argument din text sau cu un altul.

b „A citi în ascuns un mare autor interzis, a avea o viață religioasă, a asculta [radio] „Europa Liberă“, a găzdui prieteni din străinătate, a face bancuri pe socoteala guvernului totalitar, a nu declara la poliție că ai mașină de scris erau tot atâtea victorii, tot atâtea puncte câștigate împotriva abuzului dictatorial. „Statul“ era, în fond, Partidul, adică dușmanul.”
Andrei Pleșu, *Despre bucurie în Est și în Vest și alte eseuri*

- 1 Menționează trei activități supuse cenzurii, deduse din fragmentul dat.
- 2 Precizează două motive pentru care oamenii riscuau, incluzând în viața lor activități interzise de Partid.

c „Cu totul senzațional mi s-a părut un spectacol al trupei Divertis din anii '80, când se întrerupea mereu electricitatea. Spectacolul începea pe întuneric cu replica:

„Cine a stins lumina?“, iar răspunsul era: „E stinsă de la tablou“. Doar că, în momentul în care se aprindea lumina, mâna actorului era îndreptată spre tabloul cu Nicolae Ceaușescu, agățat parcă dintotdeauna pe scena Casei Studenților.”

Liviu Antonesei, *Cenzura noastră cea de toate zilele*, în Adrian Neculau, *Viața cotidiană în comunism*

- 1 Precizează aspectul de viață cotidiană la care se referă textul.
- 2 Documentează-te de la bunici sau părinți despre o altă anecdotă care să critice lipsurile din regimul comunist.
- 3 Pornind de la textul dat, caută on-line și alte informații despre lipsurile materiale din România comunistă. Organizează cu colegii de clasă o dezbatere asupra efectelor acestora asupra vieții cetățenilor.

III. Rockul în comunism

Găsește, cu ajutorul motoarelor de căutare, și urmărește documentarul „5 minute de istorie. Rockul românesc în comunism“, realizat de Televiziunea Română (durată: 5'21”).

- Precizează poziția regimului comunist față de muzica rock. Care erau motivele invocate?

Prezint produsul cercetării mele

- Pe baza surselor studiate, întocmește un tabel în care să notezi efectele pozitive și efectele negative ale politicii comuniste în viața românilor.

Manipulare și propagandă. „Omul nou“. Consecințe

Începând cu anul 1948, a fost declanșată o „revoluție culturală“ după modelul stalinist, ce a avut drept obiectiv introducerea ideologiei comuniste și suprimarea valorilor culturale naționale. Scopul propagandei politice a fost acela de a asigura adeziunea unanimă a cetățenilor la ideologia și regimul comunist. Prin intermediul ei, comuniștii urmăreau să transforme cetățeanul într-un „om nou socialist“. Acesta trebuia să fie un comunist devotat, harnic, muncitor, disciplinat și supus. O a doua revoluție culturală a fost declanșată după Declarația PMR (aprilie 1964), prin aceasta urmărindu-se revenirea la valorile naționale.

▶ Propaganda intra în viața cetățenilor României de la cea mai fragedă vârstă. La grădiniță, copiii deveneau „șoimi ai patriei“, la școală deveneau pionieri, apoi erau primiți în Uniunea Tineretului Comunist (UTC), iar la vârsta adultă, în Partidul Comunist Român (PCR). Dar propaganda nu se difuza doar prin școală, ci și prin presa scrisă și televiziune. Practic, toate mijloacele de comunicare erau controlate de partidul comunist și folosite în scop de propagandă.

Cercetez surse istorice

I. Ceremonial al întâmpinării conducătorilor comuniști

- Privește imaginile alăturate. Precizează alte două situații festive în care pionierii erau implicați în regimul comunist.

1 Gheorghe Gheorghiu-Dej și pionierii, 1950

2 Nicolae și Elena Ceaușescu și pionierii, 1986

II. Extras din *Codul principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, al eticii și echității socialiste*

„28. Toți comuniștii – părinți, cadre didactice, activiști ai organizațiilor de masă și obștești – au îndatorirea primordială de a asigura pregătirea tineretului pentru muncă și viață, formarea și educarea noilor generații în spiritul dragostei față de patrie și partid, al glorioaselor tradiții de luptă pentru libertate și dreptate socială ale poporului, ale clasei muncitoare și partidului nostru, în spiritul unei înalte conștiințe revoluționare, al principiilor moralei socialiste și comuniste, al responsabilității față de prezentul și viitorul națiunii noastre socialiste.“

- 1 Broșura din care a fost extras fragmentul alăturat reprezintă un îndreptar pentru formarea omului nou, a societății socialiste multilateral dezvoltate. Precizează trei informații referitoare la îndatoririle comuniștilor.
- 2 Formulează un punct de vedere referitor la educarea noilor generații în spiritul ideologiei comuniste.

III. Imagini de arhivă

Caută on-line și urmărește cele două documentare recomandate mai jos, apoi răspunde întrebărilor.

- *O zi la TVR în epoca Ceaușescu*. Versuri și cântece patriotice (durată: 10'37")
- *Activitățile pionierilor în 1983* (durată: 7'24")

- 1 Menționează trei modalități de manifestare a propagandei, surprinse în cele două filme.
- 2 Observă dimensiunea de spectacol a manifestărilor prezentate. Dezbateți, în clasă, aspectele controversate din filmele vizionate.

Prezint produsul cercetării mele

- 1 Numește cinci calități pe care trebuia să le aibă „omul nou“ și așază-le în ordinea importanței pe care crezi că le-o acorda regimul comunist.
- 2 Alcătuește un eseu în care să prezinți scopurile principale ale propagandei comuniste și efectele pe care le-a avut aceasta asupra societății românești. Informează-te inclusiv de la membri ai familiei care au trăit în vremea comunismului. Adaugă eseu la portofoliu.

„Epoca Nicolae Ceaușescu“

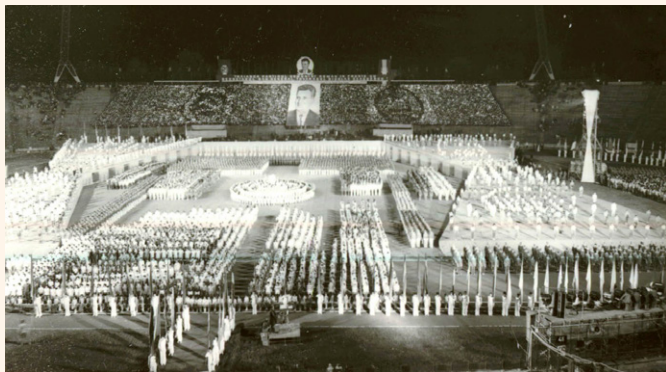
„Epoca Nicolae Ceaușescu“ a avut două etape diferite. Prima, din anul 1965 până la mijlocul deceniului al optulea, se caracterizează prin consolidarea poziției lui Nicolae Ceaușescu în partid, prin continuarea politicii de independență față de Moscova și prin revenirea la valorile culturii naționale. Cea de-a doua etapă, din 1974 până în anul 1989, cuprinde instaurarea dictaturii național-comuniste, consolidarea revoluției culturale, preluarea tuturor pârghiilor în stat, cultul personalității, industrializarea și urbanizarea forțate.

+ Instaurarea dictaturii național-comuniste a înrăutățit imaginea lui Nicolae Ceaușescu pe plan extern. În plan intern, populația resimțea tot mai greu lipsurile și îngrădirea libertății. De asemenea, s-a lucrat intens la crearea unui adevărat mit în jurul soților Ceaușescu, falsificându-li-se biografiile și istoria națională. Subiectul principal în presa acelor vremuri era cultul soților Ceaușescu, cărora, din 1975, li se adaugă și fiul cel mic al familiei, Nicu, considerat viitorul succesor al tatălui său.

Cercetez surse istorice

I. Spectacole și festivități

Spectacolul festiv al „Daciadei“, stadionul „23 August“ din București, 23 septembrie 1978

- 1 Analizează și descrie imaginea de mai sus, de la spectacolul festiv al „Daciadei“.
- 2 Întocmește o listă de asemenea manifestații grandioase din „epoca Nicolae Ceaușescu“. Poți folosi motoare de căutare pe internet, poți întreba rude sau cunoștințe mai în vârstă.

II. Expunere a lui Nicolae Ceaușescu

„Nu se poate concepe făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate fără o conducere unică, fără funcționarea puternică a centralismului democratic și, totodată, fără o strânsă legătură a organelor de stat cu clasa muncitoare, cu poporul, fără a acționa după un plan unic, nu numai în economie, ci în toate domeniile de activitate.“

Consfătuire de lucru a activului de partid din domeniul ideologiei și al activității politice și cultural-educative, 1971

- 1 Precizează principiul de bază al conducerii statului comunist.
- 2 Ce pericol întrezărești în felul cum este formulat acest principiu, în sursa dată?

Ștefan Voitec îi înmânează sceptra de președinte al României lui Nicolae Ceaușescu, 28 martie 1974

III. Elogii de circumstanță

„Este partidul nostru izvor pornit din piatră
Coloană înfinită cu ceas solar și demn.
În fruntea lui se află, pe strămoșeasca vatră
Eroul Ceaușescu, ctitor spre culmi și-ndemn.
Este partidul nostru o românească vrere
În drumul de lumină al patriei de pâine
Stindard al demnității care ne dă putere
Să împlinim în faptă un vis purtat în mâine.“

Virgil Tuican,
în *Scânteia tineretului*, 19 iulie 1989

- 1 Notează în caiet trei pasaje care te surprind în acest text. Motivează-ți alegerea, pentru fiecare caz.
- 2 Precizează două metafore prin care este definit Partidul Comunist Român.
- 3 **Lucrați în grupe de câte 3 – 4 elevi.** Analizați mesajul versurilor și prezentați-vă concluziile în fața colegilor.

Prezint produsul cercetării mele

- 1 Elaborează un tabel în care să notezi minimum cinci citate prin care era prezentat Nicolae Ceaușescu în anii 1974 – 1989, folosind și surse media.
- 2 Împărțiți clasa în două grupe. Organizați o dezbatere despre rolul lui Nicolae Ceaușescu în istoria României, utilizând enciclopedii, media, memorii, documente ale vremii etc.

REPERE CRONOLOGICE

1947

Lansarea Doctrinei Truman; începutul Războiului Rece

1949

Înființarea NATO; înființarea Consiliului Economic de Ajutor Reciproc (CAER)

1955

Înființarea Tratatului de la Varșovia; România aderă la Organizația Națiunilor Unite

1957

Tratatul de la Roma; înființarea Comunității Economice Europene

1962

Izbucnirea conflictului sovieto-chinez

1964

Planul Valev; „Declarația de independență” a PMR

1968

Vizita președintelui Franței, Charles de Gaulle, la București; România refuză să participe la invadarea Cehoslovaciei

1969

Vizita președintelui SUA, Richard Nixon, la București

1975

Adoptarea Actului final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa, la Helsinki; SUA acordă României „clauza națiunii celei mai favorizate”

1978

Nicolae Ceaușescu este primit la Londra de regina Elisabeta a II-a

1985

Mihail Gorbaciov devine secretarul general al PCUS; începutul liberalizării regimurilor comuniste

1988

Nicolae Ceaușescu renunță la „clauza națiunii celei mai favorizate”

1989

Sfârșitul regimurilor comuniste din Europa de Est

România în contextul Războiului Rece

Provocare

Aflată în sfera de influență a Uniunii Sovietice, România a fost, în timpul Războiului Rece, o țară a lagărului socialist. Dar relația sa cu aliatul sovietic nu a fost lipsită de tensiuni, nici de controverse. După retragerea Armatei Roșii din România, Partidul Muncitoresc Român și-a afirmat tot mai accentuat autonomia față de URSS. Astfel, deși nu s-a desprins niciodată cu adevărat din sfera de influență sovietică, România era percepută în anii '70 drept aliatul rebel al Moscovei. Care au fost motivele care i-au determinat pe comuniștii români să se distanțeze de URSS? Care au fost beneficiile și dezavantajele acestei politici? Dar efectul ei asupra populației României?

Mă informez

România la începutul Războiului Rece (1947 – 1964)

În primii ani ai Războiului Rece, România a urmat îndeaproape politica externă dictată de Moscova. Astfel, alături de toate celelalte țări comuniste, și regimul comunist de la București a refuzat ajutorul oferit de SUA prin Planul Marshall, iar în 1949 s-a aflat printre statele socialiste fondatoare ale Consiliului de Ajutor Economic Reciproc (CAER). Această alianță economică, dominată de URSS, era destinată să le ofere statelor comuniste sprijin pentru refacerea economiilor acestora după război, dar reprezenta, totodată, un nou instrument pentru impunerea intereselor sovietice în lagărul socialist.

România a fost, de asemenea, unul dintre cei mai fideli aliați ai URSS în conflictul cu Iosip Broz Tito, conducătorul rebel al Iugoslaviei comuniste. Abia în 1963 Gheorghe Gheorghiu-Dej a făcut primii pași către o împăcare în plan politic cu Tito.

⊕ România a participat și la constituirea Tratatului de la Varșovia, alianță militară a statelor socialiste contrapondere la NATO, alianța militară a statelor democratice. Unul dintre primele acte de forță ale Tratatului de la Varșovia a fost intervenția împotriva unui stat socialist, Ungaria, în care Imre Nagy inițiase în 1956 o mișcare de liberalizare a regimului comunist și de distanțare de Moscova. Comuniștii români au participat la această intervenție, însă în 1968, când o mișcare similară a avut loc în Cehoslovacia, România a fost singura țară a Tratatului de la Varșovia care a refuzat să ia parte la ocuparea militară a Cehoslovaciei.

Consfătuirea Tratatului de la Varșovia, București, 1966

Cum în 1958 comuniștii români au obținut retragerea Armatei Roșii din România, după izbucnirea conflictului ideologic între URSS și regimul comunist din China, în 1961, au văzut în acesta o oportunitate pentru a se distanța treptat de URSS.

În 1964, în cadrul CAER, sovieticii au propus adoptarea Planului Valev, un document strategic care ar fi împărțit economiile socialiste în două categorii: cele bazate pe dezvoltarea industriei și cele bazate pe dezvoltarea agriculturii. Pentru România și Bulgaria, acest document prevedea că ar trebui să devină „grânare” ale lagărului socialist. Comuniștii români considerau însă inacceptabilă această direcție de dezvoltare fiindcă, potrivit ideologiei comuniste, o economie bazată pe agricultură era una subdezvoltată și, în consecință, au refuzat acest plan.

Nicolae Ceaușescu, distanțarea de Moscova și izolarea internațională

Politica de distanțare față de URSS a fost dusă mai departe și de Nicolae Ceaușescu. El a inițiat contacte diplomatice cu țări occidentale și cu SUA, în speranța că va putea încheia cu acestea tratate economice avantajoase, creând astfel premisele unui progres tehnologic pentru economia românească. Astfel, România a fost prima țară socialistă vizitată de un președinte al SUA, Richard Nixon, în 1969. Cu un an înainte, Charles de Gaulle, președintele Franței, el însuși considerat un rebel al NATO, a vizitat România și a discutat cu Ceaușescu despre încheierea unor acorduri economice. De asemenea, în 1978, Nicolae Ceaușescu a fost singurul lider comunist primit de regina Elisabeta a II-a a Marii Britanii și, cu acea ocazie, cele două țări au încheiat înțelegeri economice vizând dezvoltarea construirii de avioane în România.

Popularitatea internațională a lui Nicolae Ceaușescu a avut o durată scurtă și nu a dus la succese economice serioase. La începutul anilor '80, România a început să se izoleze treptat atât de statele socialiste, în care mișcările pentru liberalizare deveneau tot mai active, cât și de statele occidentale. Până în 1989, România a păstrat contacte diplomatice active doar cu unele țări arabe și africane, cu care Ceaușescu intenționa să dezvolte relații economice profitabile.

▶ Din 1985, când regimul sovietic condus de Mihail Gorbaciov a început liberalizarea accelerată a lagărului socialist, România s-a distanțat tot mai mult de URSS. Ceaușescu a condamnat public ideile de *glasnost* și *perestroika* enunțate de Gorbaciov, considerându-le o „trădare” a ideologiei comuniste. În aceste condiții, România s-a îndepărtat chiar și de statele socialiste cu care se învecina. Întrucât, pentru a justifica politica de izolare a regimului său, Nicolae Ceaușescu avea nevoie de o explicație, a inițiat în interiorul țării o campanie naționalistă și xenofobă, încercând să îi convingă pe români că țara lor era amenințată de dușmanii din afară și de tendințele revizioniste ale statelor vecine, vizată fiind în special Ungaria. În 1989, regimul Ceaușescu rămăsese cel mai dur regim de tip stalinist din Europa de Est.

Vizita lui Charles de Gaulle în România, 1968

Nicolae Ceaușescu în vizită la Casa Albă, la invitația lui Richard Nixon, 1973

Vizita lui Mihail Gorbaciov în România, 1987

Aplic

• Propuneri pentru România

Urmărește on-line documentarul intitulat *TVR 60 Cum a renunțat Nicolae Ceaușescu la clauza națiunii celei mai favorizate* (durată: 3'01") și răspunde apoi la întrebările de mai jos.

- 1 Precizează două elemente pentru care „clauza națiunii celei mai favorizate” era importantă pentru economia românească.
- 2 Menționează din film un motiv pentru care României i-a fost acordată „clauza națiunii celei mai favorizate”.
- 3 Prezintă legătura dintre „clauza națiunii celei mai favorizate” și respectarea drepturilor omului.
- 4 În ce context a refuzat Nicolae Ceaușescu reînnoirea „clauzei națiunii celei mai favorizate”?
- 5 Descrie efectul pe care l-a avut acest refuz asupra cetățenilor României.

Portofoliu – restricții de părăsire a țării

- Plecând de la textul de mai jos, întocmește un dosar de mărturii ale membrilor familiei ori ale unor cunoscuți care au trăit în România comunistă, cu privire la încălcarea dreptului la libera circulație a cetățenilor în România socialistă. Adaugă dosarul la portofoliu.

„Verificarea cerută de către formațiunile de pașapoarte asupra cetățenilor români care urmează să călătorească temporar în străinătate constituie un filtru care testează fidelitatea acestora față de patria noastră socialistă. [...] Formațiunile de pașapoarte, ca și celelalte organe, trebuie să își sporească vigilența, în special după ce s-a comunicat solicitanților aprobarea cererilor, întrucât, din practica muncii, rezultă că cei care au intenția de rămânere în străinătate, considerându-se în siguranță după aprobarea primită, încep să-și perfecțeze – manifestându-se mai deschis – problemele din țară, inclusiv înstrăinarea bunurilor personale de valoare. [...] Dacă se hotărăște retragerea pașaportului, se comunică Direcției Pașapoarte consemnul de a nu i se permite persoanei respective ieșirea din țară.”

Revista „Securitatea”, nr. 3/1976

DICȚIONAR

„clauza națiunii celei mai favorizate”

statut favorabil pentru importul și exportul de mărfuri, acordat de un stat altui stat în scopul dezvoltării relațiilor comerciale bilaterale

glasnost

„deschidere”, în rusă; politică de liberalizare inițiată de Mihail Gorbaciov în URSS, prin care se permiteau criticile deschise la adresa regimului comunist; libertate de exprimare acordată cetățenilor din statele comuniste

perestroika

„reconstrucție”, în rusă; liberalizare economică și politică inițiată de Mihail Gorbaciov în URSS

REPERE CRONOLOGICE

martie 1990

Conflictul între români și maghiari, de la Târgu Mureș

aprilie 1990

Manifestații anticomuniste în Piața Universității

20 mai 1990

Alegeri prezidențiale și parlamentare;

Ion Iliescu, primul mandat ca președinte al României

13 – 15 iunie 1990

Mineriada

1992

Regele Mihai vizitează România

1996

Alegeri câștigate de Convenția Democrată Română;

Emil Constantinescu este ales președintele României

1997

Regele Mihai își redobândește cetățenia română

2004

Traian Băsescu, primul mandat ca președinte al României

2006

Raportul Comisiei privind analiza regimului comunist din România; condamnarea crimelor comunismului în Parlamentul României

2008 – 2010

Criza economică

2014

Klaus Iohannis, primul mandat ca președinte al României

2016

Alegeri parlamentare câștigate de PSD

2017 – 2018

Manifestații civice pentru apărarea justiției și a statului de drept

2019

Klaus Iohannis câștigă al doilea mandat de președinte al României

Regimul politic democratic din 1989 până azi

Provocare

În urma Revoluției din 1989, România a redevenit un stat democratic, o republică semiprezidențială cu un sistem politic pluripartidist. Constituția din 1991 a restabilit drepturile civice și un parlament bicameral, ai cărui membri sunt aleși liber, o dată la patru ani, prin vot universal. Libertatea de gândire și de exprimare a fost restaurată, iar economia a trecut de la organizarea socialistă, controlată complet de stat, la piață liberă. Cum s-a petrecut renașterea democrației românești? Cât de dificilă a fost recâștigarea libertății? Ce a însemnat, pentru cetățenii României, tranziția de la socialism la democrație? În ce a constat moștenirea regimului comunist și cum a îngreunat ea reintegrarea țării în rândul democrațiilor liberale? Acestea sunt întrebările la care trebuie să răspundem pentru a înțelege istoria României postcomuniste.

Mă informez

Tranziția de la dictatură la democrație (1989 – 2004)

Tranziția de la dictatură la democrație nu a fost un parcurs ușor. Ca urmare a Revoluției din decembrie 1989, Partidul Comunist Român a fost desființat, iar conducerea țării a fost preluată de Frontul Salvării Naționale (FSN), al cărui președinte a fost desemnat Ion Iliescu. Ulterior, FSN s-a transformat în partid politic și a câștigat primele alegeri libere de după căderea comunismului. Partidele istorice reînființate, Partidul Național Liberal și Partidul Național Țărănesc Creștin și Democrat, învinse în alegerile din 1990, au creat în 1991 o alianță numită Convenția Democrată Română (CDR). CDR a câștigat alegerile parlamentare în 1996. Acesta a fost primul transfer democratic de putere după căderea regimului comunist.

Încă din 1990, societatea românească s-a divizat între pro-comuniști și anticomuniști. Aceștia din urmă au inițiat mișcarea anticomunistă din Piața Universității, cerând interzicerea totală a participării foștilor comuniști și a membrilor fostei Securități la viața publică. Dar, după câștigarea alegerilor de către FSN în mai 1990, Ion Iliescu a cerut ajutorul minerilor din Valea Jiului pentru a-i împrăștia cu forța pe manifestați.

Economia românească a trecut, în anii '90, printr-o perioadă de criză profundă. Întreprinderile și ramurile industriale dezvoltate forțat de regimul comunist nu au reușit să facă față economiei de piață, astfel că în majoritate au falimentat. Șomajul și inflația, două fenomene cu care românii se confruntau pentru prima dată după cincizeci de ani, au condus la scăderea dramatică a nivelului de trai. Românii nu mai stăteau la coadă pentru a-și procura alimente, dar constatau că nu aveau suficienți bani pentru a cumpăra mărfurile oferite de economia de piață. Nemulțumirea populației a devenit cu atât mai mare cu cât, în cursul privatizării fostelor întreprinderi de stat, au apărut noi îmbogățiți, care făceau parte mai ales dintre membrii fostei nomenclaturi și ai fostei Securități.

Și în lumea rurală au avut loc schimbări dramatice. CAP-urile și IAS-urile au fost desființate, iar țăranilor le-au fost restituite pământurile. Dar aceste restituiri s-au făcut într-o atmosferă tensionată, iar cei care au redevenit proprietari de pământ au constatat foarte curând că nu aveau mijloacele materiale necesare pentru a-și rentabiliza loturile agricole.

După un vârf al crizei economice interne, atins în anul 1999, situația a început să se îmbunătățească odată cu pătrunderea pe piața românească a investitorilor străini, ce au creat noi locuri de muncă, și cu ridicarea parțială a vizelor pentru cetățenii români, care astfel puteau să își caute de lucru în state ale Uniunii Europene.

Piața Universității, 1990

Evoluția regimului democratic (2004 – 2019)

După aderarea la NATO, în anul 2004, România a început să fie privită ca o democrație consolidată. Alegerile libere au asigurat transferul pașnic de putere, o dată la patru ani, între principalele forțe politice: Partidul Social-Democrat (principalul partid de stânga, rezultat din vechiul FSN) și partidele de dreapta, dintre care cel mai longeviv s-a dovedit Partidul Național Liberal. După anul 2000, Partidul Național Țărănesc nu a mai reprezentat o forță pe scena politică, în ciuda tradiției sale istorice. Profilul economiei s-a schimbat, iar aspirațiile cetățenilor sunt diferite față de ale celor din perioada interbelică.

 Principalele dezbateri din viața publică sunt legate de trei teme majore: independența justiției, eliminarea corupției și reconcilierea cu trecutul totalitar. În anul 2006, în urma unui raport întocmit de Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România și adoptat în Parlament, regimul comunist a fost condamnat pentru crimele sale împotriva cetățenilor propriei țări. Acest act simbolic nu a însemnat însă reconcilierea automată cu trecutul, iar probleme precum deconspirarea Securității și privilegiile materiale ale foștilor membri ai poliției politice sunt încă de actualitate în societatea românească.

Mass-media, care beneficiază de dreptul constituțional la libertatea cuvântului, reprezintă un factor important pentru stimularea dezbaterilor civice.

Românii de azi sunt cetățeni liberi, bine informați, care își pot exprima neîngrădit opțiunile prin vot, care au dreptul de a circula liber în afara granițelor României și de a decide singuri asupra opțiunilor de viață.

Aplic

• Propuneri pentru România

„• Toate nedreptățile și nelegiuirile făcute de regimul comunist trebuie reparate prin legi. De exemplu: foștii activiști comuniști de frunte, foștii conducători ai Securității, ai Miliției și ai Ministerului de Interne, ai «Justiției» comuniste, foștii tortionari să nu poată beneficia de pensii peste nivelul minim al populației. Pensia foștilor deținuți politici și a urmașilor direcți ai acestora să fie considerabil majorată.

• Propunerea de a se interzice drept forme de negaționism, pedepsibile prin lege,

Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, *Raport final*

tentativele de apologie a regimului comunist ori a liderilor comuniști. Extremismul de stânga trebuie respins cu aceeași hotărâre precum cel de dreapta. A nega crimele comunismului este la fel de inacceptabil cu a le nega pe cele ale fascismului. La fel cum este intolerabilă evocarea apologetică a crimelor contra umanității comise de regimul Antonescu, considerăm că este de neacceptat proliferarea de busturi și alte forme comemorative în raport cu activiștii comuniști.“

1 Selectează din text trei propuneri care apar în raport.

2 **Lucrați în perechi.** Împreună cu colegul de bancă, alcătuiți un tabel cu propunerile pe care le considerați utile pentru societatea românească de azi. Discutați apoi în clasă concluziile la care ați ajuns.

Investigație – Problemele tranziției

• Realizează, printre adulții pe care îi cunoști, o anchetă referitoare la principalele probleme cu care s-au confruntat cetățenii României în perioada tranziției de la dictatură la democrație. Pentru aceasta, urmează pașii de mai jos:

- 1 Formulează întrebările și întocmește un chestionar.
- 2 Stabilește eșantionul de vârstă al persoanelor care ai dori să îți răspundă.
- 3 Aplică chestionarul și colectează răspunsurile.
- 4 Citește și analizează răspunsurile primite.
- 5 Redactează concluziile investigației.

Monumentul „Kilometrul zero al democrației”, Piața Universității, București

DICȚIONAR

economie de piață

economie bazată pe piața liberă, proprietate privată, pe raportul dintre cerere și ofertă ca mod de fixare a prețurilor și pe libera inițiativă ca modalitate principală de organizare a producției.

postcomunism

perioada de după căderea regimului comunist, în care statele și societățile foste comuniste și-au refăcut bazele statului și ale societății

tranziție

proces de trecere de la regimul comunist la democrație

Constituția României din 1991

Constituția din 1991 a intrat în vigoare în urma aprobării ei prin referendumul național din decembrie 1991. Republica România redevine stat democratic și stat de drept, cu regim semiprezidențial și parlament bicameral. Se reinstaurează democrația constituțională și principiul pluralismului politic. Constituția din 1991 creează cadrul legislativ pentru funcționarea unei economii de piață, pentru reforma sistemului de protecție socială, a sistemului de asigurare a securității interne și externe, a structurării societății civile. Se instituie instituția Avocatului Poporului, la care poate să facă apel orice cetățean care se consideră nedreptățit, și Curtea Constituțională, care se pronunță asupra constituționalității legilor.

Pentru realizarea procesului de integrare în NATO și UE, Constituția din 1991 a fost revizuită prin referendum în 2003. Cu acea ocazie, mandatul acordat președintelui a fost modificat de la patru ani la cinci ani.

Stema României

Cercetez surse istorice

I. Fragmente din Constituția din 1991, cu modificările din 2003

Articolul 1. Statul român

- (1) România este stat național, suveran și independent, unitar și indivizibil. [...]
- (3) România este stat de drept, democratic și social, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme, în spiritul tradițiilor democratice ale poporului român și idealurilor Revoluției din decembrie 1989, și sunt garantate.
- (4) Statul se organizează potrivit principiului separației și echilibrului puterilor – legislativă, executivă și judecătorească – în cadrul democrației constituționale.

Articolul 80. Rolul Președintelui

- (1) Președintele României reprezintă statul român și este garantul independenței naționale, al unității și al integrității teritoriale a țării.
- (2) Președintele României veghează la respectarea Constituției și la buna funcționare a autorităților publice. În acest scop, Președintele exercită funcția de mediere între puterile statului, precum și între stat și societate.

Articolul 81. Alegerea Președintelui

- (1) Președintele României este ales prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat.

Articolul 136. Proprietatea

- (5) Proprietatea privată este inviolabilă, în condițiile legii organice.

Articolul 58. Avocatul Poporului

- (1) Avocatul Poporului este numit pe o durată de 5 ani pentru apărarea drepturilor și libertăților persoanelor fizice.

Citește prevederile constituționale de mai sus și identifică:

- 1 atribuțiile constituționale ale statului român;
- 2 valorile supreme ale statului;
- 3 rolul Președintelui României în cadrul sistemului constituțional;
- 4 atribuțiile Avocatului Poporului, instituție înființată în 1991 în dreptul românesc.

II. Regimul semiprezidențial

„Punctul nodal al regimului semiprezidențial este poziția președintelui de republică în raporturile pe care acesta le are, deopotrivă cu Guvernul și cu Parlamentul. Este clar că alegerea președintelui de republică prin vot popular direct este un temei suficient de puternic pentru ca acestuia să i se confere prerogative însemnate. Pe de altă parte, Parlamentul trebuie să aibă un rol decisiv în materie legislativă, în calitate de reprezentant suprem al poporului. Tot un rol decisiv în guvernare trebuie să aibă Guvernul, deoarece acesta este format ca urmare a voinței suverane a Parlamentului. Iată cum legitimitatea populară dobândită prin vot formează trei autorități publice comparabile ca forță decizională, fiecare dintre ele reclamând puterea și, din păcate, deseori pentru sine.“

Cristian Ionescu, Andreea Alexe, *O încercare de caracterizare a regimului politic din România, din perspectiva propunerii legislative de revizuire a Constituției*

- 1 Precizează care sunt cele trei autorități publice centrale ale statului român.
- 2 Prezintă, pe baza sursei, caracteristicile regimului semiprezidențial românesc.

Prezint produsul cercetării mele

- 1 Prezintă un motiv pentru care consideri că este necesară adoptarea unui act fundamental într-un stat democratic.
- 2 Explică modul cum constituția influențează dezvoltarea statului român. Argumentează-ți răspunsul.

Integrarea euroatlantică a României

Provocare

După căderea regimurilor comuniste din Europa de Est, Tratatul de la Varșovia și CAER au fost dizolvate. Statele foste comuniste își doreau acum integrarea în comunitatea statelor democratice. Aceasta a fost și poziția României, care a optat, încă din primii ani ai regimului democratic, pentru aderarea la alianțele politico-militare și economice ale statelor occidentale, respectiv Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) și Uniunea Europeană (UE). Procesul de integrare a durat aproape zece ani, iar România a avut de parcurs o serie de etape și schimbări structurale ce vizau consolidarea regimului democratic și stabilizarea economică. Care au fost etapele procesului de integrare euroatlantică a României? Ce dificultăți a întâmpinat? Avea România alte opțiuni de orientare a politicii sale externe după 1989?

Mă informez

Integrarea României în NATO

Odată cu trecerea de la comunism la democrație, statele Europei de Est nu au mai dorit să facă parte din Tratatul de la Varșovia, ale cărui decizii militare erau impuse de Uniunea Sovietică. Acesta s-a desființat prin hotărârea comună a statelor membre, iar noile democrații est-europene au optat pentru aderarea la NATO, alianța politico-militară cu care, până în 1989, Tratatul de la Varșovia se aflase în relații de rivalitate. Scopul urmărit prin această opțiune era asigurarea apărării granițelor.

România a urmat și ea această opțiune de politică externă. În 1993, ea a depus o cerere oficială de aderare la NATO. Procesul de aderare a presupus normalizarea relațiilor politico-diplomatice dintre România și vecinii săi, în condițiile în care granițele Europei de Est se modificau rapid în apropierea granițelor românești, ca urmare a destrămării URSS, Iugoslaviei, Cehoslovaciei. Izbucnirea unor conflicte militare în apropierea granițelor românești, cum a fost războiul din fosta Iugoslavie, a reprezentat o provocare nouă pentru politica de securitate a României.

În 1994, când NATO a constituit Parteneriatul pentru Pace, România a fost primul stat care a optat pentru aderarea la această formă de colaborare militară și de întărire a încrederii între statele membre ale NATO și cele care făcuseră parte din Tratatul de la Varșovia. Din postura de stat membru al Parteneriatului pentru Pace, România a participat la unele acțiuni militare ale NATO, cum a fost procesul de menținere a păcii în fosta Iugoslavie sau războiul din Irak. În același timp, la cererea NATO, România a început un proces de restructurare a forțelor armate și a serviciilor de informații, astfel încât să corespundă standardelor noilor aliați.

În 2002, la Bruxelles au început negocierile de aderare a României la NATO, iar în anul următor a fost semnat protocolul de aderare cu statele candidate, printre care se număra și România. În martie 2004, ca urmare a depunerii documentului de aderare, România a devenit oficial stat membru al NATO.

Integrarea României în Uniunea Europeană

Decizia României de a adera la Uniunea Europeană a fost determinată de avantajele pe care le presupune acest statut: schimburi economice scutite de taxe vamale, libera circulație a mărfurilor și a cetățenilor, libertatea cetățenilor europeni de a lucra în oricare dintre statele UE. De asemenea, UE reprezintă o alianță politică ce oferă unui stat democratic garanția stabilității politice și a unui statut egal cu celelalte state membre.

Noul sediu al NATO în Bruxelles

Sediul oficial al Comisiei Europene, Bruxelles

REPERE CRONOLOGICE

1993

Semnarea acordului prin care România devine stat asociat al UE

1994

Parteneriatul pentru Pace

1995

România depune cererea de aderare la UE

2000

Deschiderea oficială a negocierilor de aderare a României la UE

2002

Parlamentul UE fixează data de aderare a României la UE pentru 1 ianuarie 2007; România primește invitația oficială de a adera la NATO

2003

România semnează protocolul de aderare la NATO

2004

România devine stat membru al NATO

2005

România semnează tratatul de aderare la UE

2007

România devine stat membru al UE

DICȚIONAR

euro

moneda unică europeană, introdusă în 2002 în 19 state europene

Parteneriatul pentru Pace (PpP)

program de colaborare inițiat în 1994, cu scopul de a consolida încrederea reciprocă între NATO și statele foste membre ale Tratatului de la Varșovia

raport de țară

document anual prin care Uniunea Europeană monitorizează situația statelor asociate și a unora dintre statele membre în domeniile consolidării democrației, independenței justiției și stabilității economiei de piață

spațiul Schengen

zonă de liberă circulație între statele europene, stabilită prin Acordul de la Schengen (Luxemburg) în 1985; până în prezent, 30 de state europene sunt membre ale Spațiului Schengen

Ca prim pas către integrare, România a devenit stat asociat al UE în anul 1993. Doi ani mai târziu, în 1995, și-a anunțat oficial dorința de a deveni membru cu drepturi depline. Integrarea în UE presupunea însă, printre altele, îndeplinirea unor condiții minimale de stabilitate economică și politică: stabilizarea prețurilor și a monedei naționale, un regim democratic solid, respectarea drepturilor și libertăților cetățenești, imparțialitatea justiției și independența acesteia față de factorul politic. Acestea au fost principalele elemente punctate în rapoartele de țară prin care UE urmărea progresele României.

În 2005, Parlamentul European a dat undă verde pentru integrarea României, iar la 1 ianuarie 2007 România a devenit oficial membru al Uniunii Europene. Statutul său nu este însă complet, deoarece economia și viața politică din România nu sunt considerate încă suficient de stabile pentru ca țara să poată adopta moneda unică europeană euro și să fie acceptată în Spațiul Schengen. Rapoartele de țară monitorizează în continuare mai ales independența justiției față de factorul politic, ca element definitoriu al stabilității regimului democratic.

Pentru aderarea la moneda euro, Banca Națională a României a stabilit un calendar de măsuri, care are în vedere, printre altele, stabilitatea prețurilor și a cursului de schimb valutar și construirea unei politici financiare solide.

România este însă parte activă a procesului politic din interiorul Uniunii Europene. Din 2007, țara își trimite reprezentanții aleși în Parlamentul european și are miniștri desemnați în Comisia Europeană, participând astfel cu drepturi depline la procesul de decizie politică. De asemenea, instituțiile și cetățenii români beneficiază de fondurile financiare de dezvoltare acordate de Uniunea Europeană statelor membre.

În perioada ianuarie – iunie 2019, România a deținut, pentru prima dată de la aderarea sa, președinția rotativă a Consiliului Uniunii Europene, achitându-se cu succes de obligațiile politice ce i-au revenit în această calitate.

Klaus Iohannis, președintele României, și Jean-Claude Juncker, președintele Comisiei Europene, la deschiderea oficială a președinției românești a UE, ianuarie 2019

România și vecinii săi după 1989

Aplic

• România și vecinii săi după 1989

- 1 Întocmește o listă cu țările vecine României.
- 2 Completează câte un tabel pentru fiecare vecin al României, în care să notezi asemănările și deosebirile între perioada de dinainte și de după 1989.
- 3 Elaborează un eseu de o jumătate de pagină în care să expui opțiunile și prioritățile României pentru asigurarea securității sale externe. Motivează-ți alegerile.

Dezbateri

Împărțiți clasa în două grupe, care vor susține păreri opuse. Organizați o dezbateră în jurul afirmației: „Integrarea euroatlantică era/nu era singura opțiune politică a României după căderea regimului comunist”, aducând cât mai multe argumente.

Recapitulare Unitatea 9 – România secolelor XX – XXI

România și Primul Război Mondial

- 1914 – 1916 – neutralitatea României;
- august 1916 – intrarea României în războiul pentru unitatea națională;
- iulie – august 1917 – bătăliile de la Mărăști, Mărășești și Oituz; pacea de la București;
- octombrie – noiembrie 1918 – mobilizarea generală; armata română reintră în război;
- noiembrie 1918 – finalul războiului; România se află în tabăra învingătoare.

Marea Unire din 1918

- 27 martie/9 aprilie 1918 – unirea Basarabiei cu România;
- 15/18 noiembrie 1918 – unirea Bucovinei cu România;
- 1 decembrie 1918 – Marea Adunare Națională întrunită la Alba Iulia votează Rezoluția unirii Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu România.

Regele Ferdinand
decorând soldați pe front,
1918

România interbelică. Economie și societate – lumea urbană și lumea rurală

- În perioada interbelică, România a fost o țară agrar-industrială, ai cărei cetățeni locuiau în proporție de 80% în zona rurală; industria românească a cunoscut unele progrese importante.

Orașul: arhitectură modernă și tradiții rurale

- Orașele din România prezentau o mare diversitate de arhitectură, cultură și moduri de viață.

Minoritățile naționale în România

- Minoritățile naționale reprezentau 28% din totalul populației. Constituția din 1923 le acorda drepturi egale tuturor cetățenilor țării, fără deosebire de etnie, rasă sau religie.

Constituțiile din perioada interbelică

- În perioada interbelică au existat două constituții, cea democratică promulgată de regele Ferdinand I în martie 1923 și cea promulgată în februarie 1938 de regele Carol al II-lea, care impunea un regim de autoritate monarhică.

Ideii politice în lumea românească interbelică

- În România interbelică a existat un spectru larg de orientări politice, reprezentate de partide care se confruntau între ele: liberalism, național-țărănism, social-democrație, legionarism, comunism.

Monarhia după Primul Război Mondial

- Cei trei regi ai României interbelice au fost: Ferdinand I cel Loial (1914 – 1927), Mihai I (1927 – 1930, sub Regență, și 1940 – 1947) și Carol al II-lea (1930 – 1940).

România în al Doilea Război Mondial

- Din ianuarie 1941 până în august 1944 a fost instituit regimul militar condus de Ion Antonescu, care a condus țara în războiul antisovietic (22 iunie 1941 – 23 august 1944).
- 23 august 1944 – înlăturarea regimului Antonescu și ieșirea României din războiul purtat alături de Axa Berlin – Roma – Tokyo.
- Din august 1944 și până la 9 mai 1945, România a participat la războiul antihitlerist.

Holocaustul în România: evreii și romii

- Regimul Antonescu a avut o politică de stat antisemită. Au fost create lagăre de muncă pentru evrei și romi pe teritoriul Transnistriei.

România – stat comunist

- La sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, România a fost ocupată de Armata Roșie. Uniunea Sovietică a adus la conducerea țării Partidul Comunist, aliat fidel al Moscovei, a eliminat vechea elită politică, a reorganizat întregul aparat de stat după model sovietic.

Stema Republicii Socialiste România, 1965 – 1989

Rezistența anticomunistă

- Rezistența anticomunistă s-a constituit în grupuri armate care se ascundeau în munți, în zone greu accesibile din Bucovina, Făgăraș, Munții Apuseni, Banat și luptau împotriva forțelor Miliției și Securității comuniste.

Viața cotidiană în perioada regimului comunist

- Comuniștii au încercat să controleze viața cotidiană a tuturor cetățenilor. Normele comuniste urmăreau suprimarea individualismului, înregimentarea cetățenilor, descurajarea originalității și a spiritului critic.

Manipulare și propagandă. „Omul nou“. Consecințe

- Începând cu anul 1948, a fost declanșată o „revoluție culturală“ după model stalinist, ce a avut drept scop introducerea ideologiei comuniste și suprimarea valorilor naționale. O a doua revoluție culturală a fost declanșată după Declarația PMR (aprilie 1964), prin aceasta urmărindu-se revenirea la valorile naționale.

„Epoca Nicolae Ceaușescu“

- „Epoca Nicolae Ceaușescu“ este denumirea dată perioadei 1965 – 1989, caracterizată prin cultul personalității liderului, naționalism exacerbat, urbanizare forțată.

România în contextul Războiului Rece

- România a fost, în timpul Războiului Rece, o țară a lagărului socialist. După retragerea Armatei Roșii din România, Partidul Muncitoresc Român și-a afirmat tot mai accentuat autonomia față de URSS.

Regimul politic democratic din 1989 până astăzi

- În urma Revoluției din 1989, România a redevenit un stat democratic, cu un sistem politic pluripartidist.

Revoluționari în București, decembrie 1989

Constituția din 1991

- Constituția din 1991 a restabilit drepturile civice și un parlament bicameral.

Integrarea euroatlantică a României

- În anul 2004, România devine stat membru al NATO.
- La 1 ianuarie 2007, România a devenit oficial stat membru al Uniunii Europene.

Evaluare

I. Notează în caiet litera corespunzătoare răspunsului pe care îl consideri corect.

- 1 La sfârșitul lunii noiembrie 1916, autoritățile și armata română s-au retras în:
  - a Moldova;
  - b Dobrogea;
  - c Transilvania;
  - d Muntenia.
- 2 În toamna anului 1917 a avut loc Congresul ostașilor moldoveni, care a proclamat autonomia Basarabiei și a hotărât alegerea unei adunări reprezentative, cu numele:
  - a Sfatul Moldovei;
  - b Consiliul General;
  - c Sfatul Țării;
  - d Consiliul Dirigent.
- 3 În România interbelică, din totalul populației, minoritățile naționale reprezentau:
  - a 34%;
  - b 23%;
  - c 28%;
  - d 41%.
- 4 Doctrina economică „cu porțile deschise capitalului străin“ era promovată de:
  - a Partidul Național Liberal;
  - b Partidul Național Țărănesc;
  - c Partidul Național Democrat;
  - d Partidul Social-Democrat.
- 5 Primele legi antisemite din România interbelică au fost adoptate de către guvernul Goga-Cuza în anul:
  - a 1939;
  - b 1941;
  - c 1938;
  - d 1942.

I 30 de puncte
 II 30 de puncte
 III 30 de puncte
 Oficiu: 10 puncte
 Total: 100 de puncte

II. Citește cu atenție sursa de mai jos, apoi răspunde cerințelor date.

„Pentru realizarea unei societăți cu adevărat democratice în România, asigurarea și apărarea drepturilor fundamentale ale cetățenilor și înfăptuirea principiului pluralismului politic [...], Consiliul Frontului Salvării Naționale decretează:

Art. 1. – În România este liberă constituirea partidelor politice, cu excepția partidelor fasciste sau care propagă concepții contrare ordinii de stat și de drept în România. Nicio altă îngrădire pe motive de rasă, naționalitate, religie, grad de cultură, sex sau convingeri politice nu poate împiedica constituirea și funcționarea partidelor politice. Înregistrarea și funcționarea partidelor politice se fac în conformitate cu prevederile prezentului decret-lege.

Art. 2. – Organizarea și funcționarea partidelor politice se fac, potrivit statutelor acestora, numai pe bază teritorială. O persoană nu poate face parte în același timp din două sau mai multe partide politice.“

Decretul-lege privind funcționarea partidelor politice (31 decembrie 1989)

- 1 Precizează, din sursă, trei motive ale constituirii partidelor politice într-o societate democratică.
- 2 Menționează, din sursa dată, care sunt partidele politice interzise.
- 3 Formulează, pe baza sursei date, un punct de vedere referitor la formarea partidelor politice după decembrie 1989, susținându-l cu o informație selectată din sursă.
- 4 Argumentează, printr-un fapt istoric relevant, afirmația conform căreia partidele politice democratice sunt fundamentul construirii unei societăți libere, care apără drepturile și libertățile cetățenilor.

III. Analizează comparativ, într-o pagină, societatea românească din perioada interbelică cu cea comunistă, având în vedere:

- tipurile de schimbări intervenite;
- dezvoltarea economică și nivelul de trai al oamenilor;
- posibilități de afirmare în carieră;
- evoluția mass-mediei, a transporturilor, a modei și a culturii.

Autoevaluare

Completează în caiet următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat din această unitate, cel mai important mi se pare ... .
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ... .
- Cel mai dificil mi s-a părut ... .

Dicționar

Adunare ad-hoc	adunare convocată în mod excepțional, pentru a se pronunța în legătură cu o anumită chestiune
Adunare Constituantă	adunare alcătuită din reprezentanți aleși ai unui stat în vederea adoptării sau modificării Constituției
Antanta/Tripla Înțelegere aplică	bloc politico-militar format din Franța, Marea Britanie și Imperiul Rus
armistițiu	ornament
asediu	suspendare temporară a acțiunilor militare în urma unui acord încheiat între părțile beligerante
autodeterminare	încercuire și atacare cu forțe armate a unui loc întărit, pentru a-l cucerii
autonomii locale	principiu în baza căruia fiecare națiune are dreptul de a-și constitui un stat și de a-și determina cursul dezvoltării
barbari	formațiuni politice de tip prestatal, care au evoluat din uniunile de obști și care aveau dreptul de a se administra singure
cataracte	popor care nu aparținea civilizației greco-romane
centralizare	referire la Defileul Dunării sau Cazanele Dunării
clacă	subordonare față de o conducere unică
„clauza națiunii celei mai favorizate“	obligație în muncă a țăranilor dependenți din Moldova și din Țara Românească
cnezat	statut favorabil pentru importul și exportul de mărfuri, acordat de un stat altui stat în scopul dezvoltării relațiilor comerciale bilaterale
coloniști	formă de organizare politică bazată pe autoritatea unui cneaz; teritoriu stăpânit de un cneaz
comitat	oameni aduși de romani din tot imperiul, din motive economice și demografice
Consiliul Dirigent	unitate administrativ-teritorială specifică statelor medievale din apusul Europei, introdusă în Transilvania de regalitatea maghiară
convenție	organism politic al Transilvaniei, cu atribuții executive și administrative limitate în perioada decembrie 1918 – aprilie 1920
cooperativizare/colectivizare	înțelegere între două sau mai multe state, care reglementează relațiile dintre ele într-un anumit domeniu
cultură arheologică	acțiunea prin care țăranii au fost obligați să își cedeze proprietatea asupra terenurilor agricole, uneltelor și animalelor și să se asocieze în gospodării agricole colective (GAC-uri), controlate de statul comunist
descălecat	totalitatea vestigiilor vieții materiale și spirituale prin intermediul cărora se reconstituie imaginea unei comunități omenești din trecut
dialect	termen folosit îndeosebi de cronicari, pentru a desemna întemeierea statelor medievale Țara Românească și Moldova
Dietă	variantă teritorială a unei limbi
Diploma leopoldină din 1691	adunare politică a stărilor privilegiate în unele state din centrul și estul Europei
domnie	act emis de împăratul Leopold I, pentru a reglementa raporturile dintre Transilvania și Imperiul Habsburgic
domni pământeni	instituție centrală în Moldova și Țara Românească, reprezentată de domn, cu prerogative administrative, legislative, militare și judecătorești
donariu	domni români, născuți în principate
conomie de piață	obiect închinat unei divinități
etnogeneză	economie bazată pe piața liberă, proprietate privată, pe raportul dintre cerere și ofertă ca mod de fixare a prețurilor și pe libera inițiativă ca modalitate principală de organizare a producției
euro	proces istoric prin care se formează un popor și limba sa
fanariot	moneda unică europeană, introdusă în 2002 în 19 state europene
gintă	termen provenit de la denumirea cartierului Fanar din Constantinopol, de unde erau cei mai mulți domni numiți în Moldova și în Țara Românească de la început de secol XVIII până la începutul secolului al XIX-lea
glasnost	grup de oameni care au același strămoș
hidronim	„deschidere“, în rusă; politică de liberalizare inițiată de Mihail Gorbaciov în URSS, prin care se permiteau criticile deschise la adresa regimului comunist; libertate de exprimare acordată cetățenilor din statele comuniste
hominizi	nume de apă
indoeuropeanizare	familie de primat cuprinzând omul și precursorii omului din perioada cuaternară
interpretatio romana	proces istoric prin care s-a format mare parte a familiilor etnice și lingvistice
lege rurală	adorarea unei zeități păgâne sub nume roman
Locotenentă domnească	împroprietărirea țăranilor cu pământ
lovitură de stat	organ politico-administrativ ce ținea locul domnului
marcă de apărare	acțiune rapidă care urmărește răsturnarea regimului politic existent și preluarea, prin forță, a puterii politice de stat de către un grup de persoane
Marele Sfat Național	unitate teritorială, militară și politică, specifică statelor medievale occidentale, cu rol de apărare
Marisus	organul legislativ din Transilvania în perioada decembrie 1918 – aprilie 1920
mazilire	râul Mureș, care se varsă în Tisa, iar aceasta în Dunăre
mitropolie	destituire a unui boier dintr-o dregătorie sau a domnului de la tron
monarhie constituțională	instituție centrală a Bisericii ortodoxe, superioară unei episcopii
„monstruoasa coaliție“	formă de conducere a statului monarhic, în care prerogativele monarhului sunt limitate prin constituție
naționalizare	alianța dintre conservatori și liberalii radicali, în scopul îndepărtării domnitorului Al.I. Cuza de la domnie
necropolă	procesul prin care toate proprietățile industriale și bancare au fost confiscate de regimul comunist și au devenit proprietate de stat
neutralitate	cimitir
nomad	situație politică și juridică a unui stat care se abține să se amestece în conflictul dintre două sau mai multe state
nomenclatură	persoană care nu are așezare statornică într-un loc, care se mută dintr-un loc în altul, care rătăcește
	lista ierarhică a funcțiilor din conducerea Partidului Comunist și a statului comunist; membrii conducerii de partid și de stat, care reprezentau noua elită politică

obști sătești	forme de organizare a populației, având un teritoriu bine definit și organizare socio-economică
ocoale și cobăle	autonomii locale la est de Carpați
ocru	varietate de argilă de culoare galbenă, roșie, brună etc., formată din hidroxizi de fier
Parteneriatul pentru Pace (PpP)	program de colaborare inițiat în 1994, cu scopul de a consolida încrederea reciprocă între NATO și statele foste membre ale Tratatului de la Varșovia
partid politic	organizație politică având la bază un program social, economic și politic și care tinde să ajungă la conducerea unui stat pentru a-și împlini programul
partida națională	grupare a reprezentanților boierilor pământeni care, în sec. al XVIII-lea și la început de sec. XIX, a susținut autonomia principatelor române și unirea acestora
peisaj	proiecție în spațiu a relației dintre componentele sale (relief, climă, sol, hidrografie, faună, activitate umană)
perestroika	„reconstrucție”, în rusă; liberalizare economică și politică inițiată de Mihail Gorbaciov în URSS
plebiscit	consultare a populației cu scopul de a valida o hotărâre propusă de principalele autorități ale unui stat
pogrom	acțiunea de masacrare și jefuire în masă, organizată de forțe politice extremiste, îndreptată împotriva unui grup minoritar
Pontus Euxinus	denumire antică dată Mării Negre
postcomunism	perioada de după căderea regimului comunist, în care statele și societățile foste comuniste și-au refăcut bazele statului și ale societății
protectorat	formă de dependență politică a unui stat față de alt stat, în virtutea unei convenții conform căreia statul protector intervine în politica externă a statului protejat, care-și păstra autonomia internă
provincie imperială	provincie romană de graniță, subordonată împăratului
Puterile Centrale	bloc politico-militar format din Germania, Austro-Ungaria și Italia
puteri garante	cele șapte state semnatare ale Tratatului de la Paris din 1856 (Marea Britanie, Franța, Prusia, Imperiul Țarist, Imperiul Habsburgic, Imperiul Otoman, Regatul Sardiniei), care au pus sub garanția colectivă principatele
raia	cetate de graniță a unui stat vasal Imperiului Otoman, în care turcii își cantonau trupe pentru a interveni mai ușor dacă statul vasal nu își respecta obligațiile
raport de țară	document anual prin care Uniunea Europeană monitorizează situația statelor asociate și a unora dintre statele membre în domeniile consolidării democrației, independenței justiției și stabilității economiei de piață
războaie balcanice	conflicte militare în Balcani (1912 – 1913)
religii recepte	religii recunoscute în Regatul Ungariei și de regimul habsburgic în Transilvania
romanitatea românilor	descendența romană a poporului român
romanizare	procesul istoric prin care limba latină, civilizația și cultura romană au fost însușite de către popoarele cucerite de către romani, prin intermediul acțiunii factorilor de romanizare (armată, administrație, veterani, coloniști, creștinism etc.)
secularizare	trecerea în patrimoniul statului a unui bun aparținând bisericii
sedentar	nemigrator, fixat de un loc stabil; (despre populații) stabil, cu așezări permanente
Sfatul domnesc	instituție politico-administrativă medievală în Moldova și Țara Românească; îl sprijinea pe domn în administrarea țării
Sfatul Țării	Parlamentul Basarabiei în perioada noiembrie 1917 – noiembrie 1918
sincretism religios	contopirea mai multor zeități cu caracteristici asemănătoare într-una singură
Societatea Națiunilor	organizație politică internațională înființată în 1920 cu scopul principal de a menține pacea și de a preveni izbucnirea unui nou război mondial. Este precursora Organizației Națiunilor Unite de astăzi.
spațiul Schengen	zonă de liberă circulație între statele europene, stabilită prin Acordul de la Schengen (Luxemburg) în 1985; până în prezent, 30 de state europene sunt membre ale Spațiului Schengen
silex	rocă silicioasă foarte dură, de culoare cenușie, gălbuie sau brună
sovietizare	impunerea de către URSS a modelului comunist sovietic în organizarea statelor și a societăților din Europa Centrală și de Est, pe care le-a ocupat la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial
spațiul geografic natural	totalitatea componentelor geografice naturale și antropice ale unui teritoriu
stat național unitar	o singură ordine juridică întemeiată pe o constituție unică, populația având o singură cetățenie
statut internațional	situație de drept internațional care reglementează poziția unui stat în raport cu alte state
stil brâncovenesc/artă brâncovenească	stil artistic în arhitectură și pictură, dezvoltat cu precădere în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu, având influențe occidentale și orientale
stipendiu	ajutor în bani, subvenție
stolnic	dregător care avea în grijă masa domnească
suzeranitate	dreptul unui stat asupra altui stat lipsit de independență, dar care are autonomie internă
șerb	țaran dependent juridic și economic de un feudal
talveg	linie imaginară care unește punctele cele mai adânci ale unui curs de apă
toponim	nume de loc
transhumanță	deplasare sezonieră a păstorilor cu turmele de animale, de la munte spre câmpie și invers
tranzicție	proces de trecere de la regimul comunist la democrație
trib	grupare de mai multe ginți sau de familii înrudite, care au limbă și credințe comune, locuiesc pe același teritoriu și se supun autorității unui șef ales
ultimatum	cerere imperativă, cuprinzând condiții definitive pentru rezolvarea unei probleme aflate în dispută, adresată de un stat altui stat, sub amenințarea cu forța armată
veterani	soldați romani care și-au terminat serviciul militar
votiv	închinat unei divinități
voievodat	formă de organizare politică bazată pe autoritatea unui voievod; teritoriu stăpânit de un voievod

Texte

p. 13: Nicolae Iorga, *Discurs la deschiderea cursului de istorie la Universitatea din București*, 1898, consultat la adresa www.avocaturacur.ro/stire/419/cum-se-scrie-istoria-lectie-tinuta-la-universitatea-din-bucuresti.html, în 10.01.2020; p. 14: (1) Anton Maria del Chiaro, *Revoluția Valahiei*, Veneția, 1718, în Maria Holban, *Călători străini despre țările române*, vol. VIII, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 372; (2) *Proclamația a Locotenei Domnești în legătură cu alegerea lui Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen ca domn al Principatelor Unite* (11 aprilie 1866), consultat la adresa istoriepagete.wordpress.com, în 10.01.2020; (3) *Proclamația de la Timișoara* (11 martie 1990), consultat la adresa enciclopediaromaniei.ro/wiki, în 10.01.2020; p. 17: Marin Cărciumaru, *Paleoliticul, epipaleoliticul și mezoliticul lumii*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2006, p. 42; p. 19: I.H. Crișan, *Spiritualitatea getodacilor*, Editura Albatros, București, 1986, pp. 19 – 20; p. 20: (sursa II) www.icr.ro/paris/cultura-cucuteni-cultura-yangshao-intamplare-sau-destin-comun-29568; (sursa III) romaniaistorica.ro/2012/02/10/cultura-hamangia/; p. 21: (sursa I) Ioan Aurel Pop, Ioan Bolovan, *Istoria ilustrată a României*, Editura Litera Internațional, București, 2009, p. 23; (sursa III) Mircea Petrescu Dimbovița, Mădălin Cornel Văleanu, *Cucuteni Cetățuie. Monografie arheologică: săpăturile din anii 1961 – 1966*, Editura „Constantin Mătașă”, Piatra Neamț, 2004, p. 268; p. 24: D. Berciu, *La izvoarele istoriei*, în Doru Dumitrescu, Mihai Manea, Mirela Popescu, *Culegere de surse istorice*, Editura Nomina, București, 1967, pp. 162 – 163; p. 27: (sursa I a) Herodot, *Istoriei*, IV, 93, apud Ioan Aurel Pop, *Scurtă istorie ilustrată a românilor*, Editura Litera, București, 2018, p. 25; (sursa I b) Cassius Dio, *Istoria romană*, LXVII, 6, 1, consultat la adresa [www.enciclopedia-dacica.ro/?operatie=subject&locatie=izvoare_traduse&fisier=Dio_Cassius_Cocceianus_Lucius_-_Romaie_istoria_\(67\)](http://www.enciclopedia-dacica.ro/?operatie=subject&locatie=izvoare_traduse&fisier=Dio_Cassius_Cocceianus_Lucius_-_Romaie_istoria_(67)), în 29.12.2019; (sursa I c) Strabon, *Geografia*, apud Bogdan Murgescu (coord.), *Istoria României în texte*, Editura Corint, București, 2001, p. 32; p. 28: Ganciu Ilie Iulian, *Histria, primul oraș din România*, consultat la adresa www.historia.ro, în 5.01.2020; p. 30: (sursa I) Strabon, *Geografia*, VII, 3, 11, apud Bogdan Murgescu, *Istoria României în texte*, Editura Corint, București, 2001, p. 37; (sursa II) Hadrian Daicovicu, *Dacia*, e-book, 2011, pp. 256 – 257; p. 31: Ioan Glodariu, *Arhitectura dacilor civilă și militară (sec. II î.e.n. – I e.n.)*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1983, p. 99; p. 32: Procopius de Cezarea, *De aedificiis*, IV, 6, apud G. Popa Lisseau, *Izvoarele istoriei românilor*, Editura I.E. Torouțiu, București, 1939, pp. 102 – 103; p. 34: Larousse, *Istoria universală*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005, p. 619; p. 37: Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchins, Șerban Papacostea, Pompiliu Teodor, *Istoria României*, Editura Enciclopedică, București, 1998, p. 81; p. 39: Procopius din Caesarea, *Despre zidiri*, IV, 1, 33–35, IV, 5, 1–8, apud Bogdan Murgescu (coord.), *Istoria României în texte*, Editura Corint, București, 2001, p. 62; p. 42: (sursa a) Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchins, Șerban Papacostea, Pompiliu Teodor, *Istoria României*, Editura Enciclopedică, București, 1998, p. 123; (sursa b) Remus Mihai Feraru, *Vlahii din Peninsula Balcanică, în lumina izvoarelor literare bizantine*, în „Quaestiones Romanicae”, editat de Facultatea de Litere, Istorie și Teologie a Universității de Vest Timișoara, Timișoara, 2013, pp. 44 – 56; (sursa c) *Cronica turcă Öğüzname*, sec. IX, consultată la adresa tiparituriromanesti.wordpress.com, în 12.01.2020; p. 44: Ioannes Lydus, *Despre magistraturile statului roman*, II, 28, apud Bogdan Murgescu (coord.), *Istoria României în texte*, Editura Corint, București, 2001, p. 47; p. 47: Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. I, Editura ALL Educational, 2003, p. 285; p. 49: Bogdan Murgescu (coord.), „Campania lui Carol Robert de Anjou și bătălia de la Posada (1330) – relatarea Cronicii pictate de la Viena”, în *Istoria României în texte*, Editura Corint, București, 2001, p. 83; p. 50: Ioan Bolovan, Sorina Paula Bolovan, *Transilvania până la Primul Război Mondial (Opportunități și/sau vulnerabilități demografice)*, consultat la adresa dSPACE.bcucluj.ro, în 12.02.2020; p. 52: Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II, Editura ALL Educational, București, 2003, p. 42; p. 54: Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, vol. I, Tipografia „Neamul Românesc”, Vălenii de Munte, 1908, p. 129; p. 56: Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. I, Editura ALL Educational, București, 2003, p. 309; p. 59: (sursa I a) Neagu Djuvara, *O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri*, Editura Humanitas, București, 2006, p. 150; (sursa I b) Neagu Djuvara, *O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri*, Editura Humanitas, București, 2006, p. 154; p. 61: (sursa I) George Barițiu, *Părți alese din Istoria Transilvaniei pe două sute de ani în urmă*, vol. I, edita a II-a, îngrijită, note, comentarii și indice de Ștefan Pascu și Florin Salvan, Inspectoratul pentru Cultură al județului Brașov, Brașov, 1993, p. 259; (sursa II) Ionuț Coștea, „Răscoala lui Horea (1784)”, în Ioan Aurel Pop, Thomas Năgler, Magyari András (coord.), *Istoria Transilvaniei*, vol. III, Editura Academiei Române, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2008, p. 229; p. 63: (sursa a și sursa b) Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. III, Editura ALL Educational, București, 2003, p. 163; (sursa c) Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. III, Editura ALL Educational, București, 2003, p. 164; p. 64: (sursa I) Ladislav Gyémánt, „Epoca renașterii naționale”, în Ioan Aurel Pop, Thomas Năgler, Magyari András (coord.), *Istoria Transilvaniei*, vol. III, Editura Academiei Române, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2008, p. 259; (sursa II) David Prodan, *Supplex Libellus Valachorum. Din istoria națiunii române*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984, p. 469; p. 69: Neagu Djuvara, *Între Orient și Occident. Țările române la începutul epocii moderne*, Editura Humanitas, București, 1995, p. 304; p. 70: (sursa II a) *Proclamația de la Padeș* (23 ianuarie 1821), în Bogdan Murgescu (coord.), *Istoria României în texte*, Editura Corint, București, 2001, p. 182; (sursa II b) *Cereriile norodului românesc* (februarie 1821), în Bogdan Murgescu (coord.), *Istoria României în texte*, Editura Corint, București, 2001, p. 183; p. 72: Mihail Kogălniceanu, *Dezrobirea țiganilor și ștergerea privilegiilor boierești...*, consultat la adresa www.wikiro.org/wiki, în 11.01.2010; p. 74: Florin Constantin, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1997, p. 211; p. 77: (sursa I) Scrisoare a lui Nicolae Grigorescu către Alexandru Vlahuță, consultată la adresa www.mnar.art.ro/descoperi/galerii-permanente/74-galeria-de-arta-romaneasca-moderna/lucrari-in-galeria-de-arta-romaneasca-moderna/602-grigorescu-unirea-principatelor, în 10.01.2020; (sursa II) *Proclamația domnitorului A.I. Cuza cu prilejul promulgării reformei agrare (1864)*, în Constantin C. Giurescu, *Viața și opera lui Cuza Vodă*, Editura Științifică, București, 1970, p. 280; p. 79: (sursa I) Ion Bulei, *Un Hohenzollern în România – Carol I, în Regele Carol I, ctitorul României moderne*, vol. I, Muzeul Național Peleş, Sinaia, 2019, p. 219; (sursa II) Dan Berindei, *Carol I. Regele, în Regele Carol I, ctitorul României moderne*, vol. I, Muzeul Național Peleş, Sinaia, 2019, p. 15; p. 80: (sursa I, 3 a) George Platon, *Istoria românilor*, VII, tom I, Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 561; (sursa I, 3 b) Ion Bulei, *Regele Carol I, ctitorul României moderne*, vol. I, Muzeul Național Peleş, Sinaia, 2019, pp. 43 – 44; p. 81: (sursa II) Telegrama marelui duce Nicolae trimisă domnitorului României, Carol I (19/31 iulie 1877), consultat la adresa radioromanianacultural.ro/independenta-de-stat-a-romaniei-140-de-ani-batalia-de-la-plevna-armata-romana-schimba-desicurs-cursul-razboiului/, în 10.01.2020; (sursa III) George Platon, *Istoria românilor*, VII, tom I, Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 662; p. 82: (sursa I a) I.G. Duca, *Portrete și amintiri*, Editura Humanitas, București, 1990; (sursa I b) Anastasia Iordache, *Take Ionescu*, Editura Mica Valahie, București, 2011; (sursa II a) I.G. Duca, „Doctrina liberală”, în *Doctrinile partidelor politice*, Ediție îngrijită și note de Petre Dan, Editura Garamond, București, 1996; (sursa II b) Alexandru Marghiloman, „Doctrina conservatoare”, în *Doctrinile partidelor politice*, Ediție îngrijită și note de Petre Dan, Editura Garamond, București, 1996; p. 83: www.humanitas.ro/mihai-emesescu, consultat în 4.01.2020; p. 86: *Lege pentru proclamarea ca regat a României* (1881), în articolul *Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen*, consultat la adresa enciclopediaromaniei.ro/wiki (nota 36), în 10.01.2020; p. 89: (sursa I a) *Proclamația lui Ferdinand I către țărani* (1917), în articolul *Ferdinand I de Hohenzollern-Sigmaringen*, consultat la adresa enciclopediaromaniei.ro/wiki (nota 22), în 10.01.2020; (sursa I b) Constantin Argetoianu, *Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, vol. 2, Editura Albatros, București, 1993, p. 118; p. 91: (sursa I) Discursul lui I. Budzgan, secretar al ședinței Statului Țării din 27 martie/9 aprilie 1918, consultat la adresa centenarulromaniei.ro, în 10.01.2020; (sursa II) Emil Isac, poet din Cluj, participant la Unirea de Alba Iulia din 1 decembrie 1918, în vol. *Marea Unire a românilor în izvoare narrative*, Ediție, studiu introductiv și note de Stelian Neagoie, Editura Enechescu, București, 1984, p. 405; p. 93: (sursa I) Discursul regelui Ferdinand I al României cu ocazia vizitei la sediul Societății Națiunilor de la Paris, în 1924, în „Cele trei Crișuri”, Anul X, Nr. 1-2, ianuarie-februarie 1929, p. 3, Oradea, preluat de la adresa core.ac.uk/download/pdf/44718554.pdf, în 4.01.2020; (sursa II) Martha Bibescu, *Izvor, țara sălcilor*, Editura „Adevărul S.A.”, București, 1924, pp. 33 – 34; p. 95: (sursa I) Irina

Livezeanu, *Cultură și naționalism în România Mare*, Editura Humanitas, București, 1998, p. 18; (sursa II a) Ioana Părvulescu, *Leni Caler și încurcatele povești interbelice*, în „România literară”, nr. 43/2002; (sursa II b) Mara Popescu, *Kós Károly și biserică de lemn din Turea*, consultat la adresa www.arhitectura-1906.ro, în 2.02.2020; p. 96: (sursa II a) „Dezbaterea Adunării Deputaților”, nr. 56, ședința din 26 martie 1923, București, p. 1604; (sursa II b) Adelin Ungureanu, *Istoria constituțională a României*, rezumat publicat în Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Științe juridice, nr. 2/2009, consultat la adresa core.ac.uk/download/pdf/6253993.pdf, în 3.01.2020; p. 97: Mihai Bărbulescu, Denis Deletant, Keith Hitchins, Șerban Papacostea, Pompiliu Teodor, *Istoria României*, Editura Corint, București, 2007, p. 347; p. 100: *Proclamația regelui Mihai de la 23 august 1944*, publicată în ziarul „Universul” din 24 august 1944; p. 101: (sursa I) Comisia Internațională pentru Studiarea Holocaustului din România, *Raport final*, Editura Polirom, Iași, 2004, p. 141; (sursa II) Raport al Siguranței din Transnistria, 5 decembrie 1942, apud Comisia Internațională pentru Studiarea Holocaustului din România, *Raport final*, Editura Polirom, Iași, 2004, p. 104; (sursa II) Adrian Brișcă, *O zi din viața unui partizan. Documente privind viața cotidiană a partizanilor anticomuniști din Bucovina, 1944 – 1958*, în *Arhivele Totalitarismului*, VI, nr. 3/1995; (sursa II) *Povestea Elisabetei Rizea din Nucșoara* urmată de mărțuria lui Cornel Drăgoi, Relații culuse și editate de Irina Nicolau și Theodor Nițu, Cu o prefață de Gabriel Liiceanu, Editura Humanitas, București, 2010; p. 105: (sursa II a) Annie Bentoiu, *Timpul ce ni sa dat. Memorii (1944 – 1959)*, în Cristian Pătrășconiu, „Annie Bentoiu – marile memorii”, articol publicat în „Viața românească”, ediția 11 – 12/2019, consultat la adresa www.viataromaneasca.eu, în 10.01.2020; (sursa II b) Andrei Pleșu, *Despre bucurie în Est și în Vest și alte eseuri*, Editura Humanitas, București, 2007, pp. 19 – 20; (sursa II c) Liviu Antonesei, *Cenzura noastră cea de toate zilele*, în Adrian Neculau (coord.), *Viața cotidiană în comunism*, Editura Polirom, Iași, 2004, p. 142; p. 106: *Codul principiilor și normelor muncii și vieții comunistilor*, al eticii și echității socialiste, consultat la adresa ro.wikisource.org/wiki, în 10.01.2020; p. 107: (sursa II) *Consfătuire de lucru a activului de partid din domeniul ideologiei și al activității politice și cultural-educative*, Editura Politică, București, 1971, pp. 39 – 40; (sursa III) Virgil Tuican, în „Scântea tineretului”, 19 iulie 1989, consultat la adresa romania.europlibera.org, în 8.01.2020; p. 109: Revista „Securitatea”, nr. 3 (35)/1976, pp. 4-5, consultat la adresa www.cnsas.ro, în 20.12.2019; p. 111: Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, *Raport final*, București, 2006, p. 640, consultat la adresa old.presidency.ro/static/rapoarte/Raport_final_CPADCR.pdf, în 21.12.2019; p. 112: (sursa I) Constituția României din 1991, cu modificările din 2003, consultată la adresa www.cdep.ro/pls/dic/site.page?den=act2_1&par1=2, în 3.01.2020; (sursa II) Cristian Ionescu, Andreea Alexe, *O încercare a realizării a regimului politic din România, din perspectiva propunerii legislative de revizuire a Constituției*, consultat la adresa oai.net/articles/2015/2064-1432813293.pdf, în 10.01.2020; p. 117: Decretul-leg privind funcționarea partidelor politice (31 decembrie 1989), consultat la adresa www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm_act_text?dt=11004, în 4.01.2020.

Imagini

Notă: Pentru indicarea localizării în pagină, au fost folosite următoarele prescurtări, individual sau asociate: (st) = stânga; (d) = dreapta; (s) = sus; (c) = centru; (j) = jos.

p. 9: Dreamstime/@ Danicrisan23; p. 10: (s) Wikimedia Commons; (c, st) Shutterstock/@ Ruslan Kalnitsky; (c, d) Dreamstime/@ Sergii Krymtytsia; (j) Dreamstime/@ Jnkoste; p. 11: (s) www.romania-travel-guide.com; (j) @ Art Educational; p. 12: (s) Dreamstime/@ Naturefi; p. 13: (a) adevarul.ro; (b) Dreamstime/@ Roibul; (c) tiparituriromanesti.wordpress.com; (d) salvammoldova.org; (e) Dreamstime/@ Gabriela Însurățelu; (f) Dreamstime/@ Serhii Synioek; (j) wikimedia.org; p. 15: orientonemasc.ro; p. 16: (s) Dreamstime/@ Ievgenii Tryfonov; (c, st) www.donsmaps.com @ Bone Clones s 2006; (c, d) @ Art Educational; p. 17: (s) ghidulmuzeelor.cimec.ro; muzeulgumelnita.ro; (j) Wikimedia Commons @ Nicolae N. Tomoniuc; p. 18: (s) Dreamstime/@ Christianm; (c, st) Wikipedia.org (c, d) @ Art Educational; (j) www.icr.ro; p. 19: (s) moldovenii.md; (c) www.icr.ro; p. 20: (s) romaniaistorica.ro; (c) ebridge.info.ro; (j) sites.google.com/site/seimenisatindneolitic; p. 21: @ Art Educational; p. 22: @ Daniela Cojocaru; p. 23: (c) Dreamstime/@ Wlad74; (j) Dreamstime/@ Adrea; p. 24: @ Art Educational; p. 25: Wikimedia Commons, @ Radu Olteanu; p. 26: (s) Dreamstime/@ Krzysztof Slusarczyk; (c) @ Ionuț Bănuță; (j) Dreamstime/@ Sjancauskas; p. 27: (s) Wikimedia Commons; (j) @ Art Educational; p. 28: (s) @ Ionuț Bănuță; (j) Dreamstime/@ Porojnicu; p. 29: (s) @ Art Educational; p. 30: (s) @ Art Educational; p. 31: (s) @ Ionuț Bănuță; (c) @ Art Educational; (j) Dreamstime/@ Masezromaderi; p. 32: (s) Wikimedia Commons, @ Rap-sac; (c) Dreamstime/@ Colicaranica; (j) identitate.ro; p. 33: (s) Dreamstime/@ Călin Andrei Stan; (c) Wikimedia Commons; (j) Wikimedia Commons, @ Cezar Suceveanu; p. 34: @ Art Educational; p. 35: Dreamstime/@ Valentina Moraru; p. 36: (st): hiveminer.com; (d) @ Art Educational; p. 37: Wikimedia Commons; p. 38: (s) Dreamstime/@ Anthony Baggett; (c) @ Art Educational; p. 39: @ Art Educational; p. 40: (st) mna.ro/sectia-de-arheologie; (c, ambele) Wikimedia Commons; (j) Wikimedia Commons; p. 41: (s): historic.ro; (c) Wikimedia Commons; (j) Wikimedia Commons; p. 42: (s) Wikimedia Commons; (j) Dreamstime/@ Porojnicu; p. 43: (s) Wikimedia Commons, @ Radu Olteanu; (c) Shutterstock/@ Balate Dorin; (j) Wikipedia.org, @ Adolfo Ruiz Calleja; p. 44: @ Art Educational; p. 45: www.capodopere2019.ro; p. 46: bibliotecaarad.ro; p. 47: (c) @ Art Educational; (j) Wikimedia Commons; p. 48: (c) Wikimedia Commons; (j) Wikimedia Commons; p. 49: (c) @ Art Educational; (j) Wikimedia Commons; p. 50: @ Art Educational; p. 51: (s, c, j) Wikimedia Commons; p. 52: (s) www.atitudini.com; (c) Wikimedia Commons; p. 53: (s) @ Art Educational; (st, j) Dreamstime/@ Porojnicu; (c, j) Dreamstime/@ Călin Andrei Stan; (d, j) Shutterstock/@ Iulius Agency; p. 54: (s) Wikimedia Commons; (j) www.cuvantul-ortodox.ro; p. 55: (c) Wikimedia Commons; (j) Dreamstime/@ Andreass96; p. 57: Wikipedia.org; p. 58: (s) www.viata-libera.ro; (c) Dreamstime/@ Mavrina2017; (j) Wikimedia Commons; p. 59: @ Art Educational; p. 60: Wikipedia.org; p. 61: (s) Wikimedia Commons; (c) Wikimedia Commons; (j) www.istorie-pe-scurt.ro; p. 62: (s, c) Wikimedia Commons; (j) stiri.tvr.ro; p. 63: Wikimedia Commons; p. 64: Wikimedia Commons; p. 65: (s) muzeulbucurestiiului.ro; (c) Wikimedia Commons; (j, ambele) Wikimedia Commons; p. 67: www.gjx.ro; p. 68: (c, j) Wikimedia Commons; p. 69: (s, ambele) Wikimedia Commons; (c) Wikimedia Commons; p. 70: (s) Wikimedia Commons; (c) @ Art Educational; p. 71: (c) @ Art Educational; (j) Wikimedia Commons; p. 72: (s) fototeca ANR; (c, st) www.rasfoiesc.com; (c, d) Wikimedia Commons; p. 73: (c, j) Wikimedia Commons; p. 75: Wikimedia Commons @ Jtorquy; p. 76: (s) historia.ro; (c) dSPACE.bcucluj.ro; (j) Wikimedia Commons; p. 77: maghiaromania.wordpress.com; p. 78: (s) Wikimedia Commons; (j) www.romaniaregala.ro; p. 79: (s) newstandard.news; (c) Wikimedia Commons; p. 81: @ Art Educational; p. 82: (s, j) Wikimedia Commons; p. 83: (s, c, j) Wikimedia Commons; p. 85: (c, j) Wikimedia Commons; p. 87: Dreamstime/@ Александр Марко; p. 88: Dreamstime/@ Cristian; p. 89: @ Art Educational; p. 90: (s) Wikimedia Commons; (j) www.tvr.ro; p. 91: www.zf.ro/eventim; p. 92: (s) Wikimedia Commons; (c, j) @ fototeca ANR; p. 93: (s) www.europeana.eu; (c1) www.wikipedia.org; @ Cristian-Mihail Miheș; (c2) incautareaeuluipierdut.blogspot.com; (j) fototeca ANR; p. 94: (1, 2, 3, 4, 6) fototeca ANR; (5) cultura.sibiu.ro; p. 95: (s) Wikimedia Commons; (j) viabucuresti.ro; p. 97: www.cristoiuloblog.ro; p. 98: (s, st) fototeca ANR; (s, c și d) Wikimedia Commons; (j, 1 – 4) www.youtube.com; p. 99: fototeca ANR; p. 100: (s) fototeca ANR; (c) @ Art Educational; (j) www.rador.ro; p. 101: (s) @ Ionuț Bănuță; (j, st și d) newsmaker.md; p. 102: (s, j) fototeca ANR; p. 103: (s) fototeca ANR; (c) Dreamstime/@ Ștef22; (j, toate trei) www.pinterest.com; (j, d) fototeca ANR; p. 104: (st) despre-demitate.wordpress.com; (d) mirabilismundis.blogspot.com; p. 105: (1) img.dilemaveche.ro; @ Andrei Pande; (2) www.bucurestiechisinoi.ro; @ Andrei Pande; (3) cmedia.romaniatv.net; (4) www.bucurestiechisinoi.ro; p. 106: (c, st și d) fototeca ANR; (j) www.anticaritar.net; p. 107: (st) fototeca ANR; (d) Wikimedia Commons, din Fototeca online a comunismului românesc; p. 108: fototeca ANR; p. 109: (s, c, j) fototeca ANR; p. 110: i0.wp.com/www.nasultv.ro; p. 111: (s) Dreamstime/@ Radub85; (c) www.balkan-history.com; p. 112: Wikimedia Commons; p. 113: (s) Dreamstime/@ Cateyeperspective; (c) Dreamstime/@ Gints Ivuskans; (j) Dreamstime/@ Peter Szucs; p. 114: (s) Dreamstime/@ Cateyeperspective; (j) @ Art Educational; p. 115: Wikimedia Commons; p. 116: (s) Wikimedia Commons; (j) www.comunismulinromania.ro.

Programa școlară poate fi accesată la adresa <http://programe.ise.ro>

Istorie

8

Clasa a VIII-a

www.art-educational.ro

ISBN 978-606-9089-57-6

9 786069 089576